

วิทยานิพนธ์

การขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขต
เทศบาลนครนนทบุรี

**Urban Expansion towards Community Livelihood of Tha Sai
Subdistrict Nonthaburi Municipal Area**

นางสาวพรนิภา อ่อนเกิด

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2550

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

ปริญญา

พัฒนาสังคม

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี

Urban Expansion towards Community Livelihood of Tha Sai Subdistrict
Nonthaburi Municipal Area

นามผู้วิจัย นางสาวพรนิภา อ่อนเกิด

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์โสวัตรี ณ กลาง, Ph.D.)

กรรมการ

(อาจารย์ภัทรพรรณ เล่านิรามัย, ศศ.ม.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สิริกร กาญจนสุนทร, วท.ม.)

ประธานสาขาวิชา

(อาจารย์พรเทพ พัฒนานุรักษ์, ศศ.ม., บธ.ม.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อาจคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี

Urban Expansion towards Community Livelihood of Tha Sai Subdistrict
Nonthaburi Municipal Area

โดย

นางสาวพรนิภา อ่อนเกิด

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
พ.ศ. 2550

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสวัตรี ณ ถลาง ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ภัทรพรรณ เล้านิรัมย์ กรรมการวิชาเอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริกร กาญจนสุนทร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ นท.หญิง ดร.งามลมัย ผิวเหลือง ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น และความช่วยเหลือทุกประการ รวมทั้งตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาที่ได้รับอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน และประชาชนในตำบลท่าทรายทุกท่านที่ให้ข้อมูลและความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ พ่อ แม่ ทุกคนในครอบครัว และญาติพี่น้องของผู้วิจัย รวมถึงเพื่อนๆ ในสาขาพัฒนาสังคม โดยเฉพาะคุณชไมลักษณ์ที่คอยแนะนำ ให้กำลังใจ และสนับสนุนมาตลอดจนสำเร็จการศึกษาครั้งนี้

พรนิภา อ่อนเกิด

กันยายน 2550

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตของการศึกษา	3
ข้อจำกัดในการศึกษา	4
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง	7
แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	23
แนวคิดเกี่ยวกับเมืองในฐานะวิถีชีวิต	28
ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ศึกษา	33
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	44
กรอบแนวคิดการวิจัย	48
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	50
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	50
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	51
การทดสอบเครื่องมือ	55
การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	57
บทที่ 4 ผลการศึกษา	59
การขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี	59
สภาพวิถีชีวิตของชุมชน ระหว่างปี พ.ศ.2520 – 2537	89
ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน	108
ความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรีและผลที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตของชุมชน	126

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน	142
ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองในด้านเศรษฐกิจ	142
ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองในด้านสังคมวัฒนธรรม	147
ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองในด้านสิ่งแวดล้อม	160
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	166
สรุปผลการวิจัย	166
ข้อเสนอแนะ	170
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	174
ภาคผนวก	182
ภาคผนวก ก แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2548	183
ภาคผนวก ข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของเทศบาลนครนนทบุรี	186
ภาคผนวก ค การคำนวณข้อมูลด้านประชากร	192
ภาคผนวก ง แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	196
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	212

สารบัญญัตราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน	51
2	จำนวนประชากร จำแนกตามเพศ และเขตการปกครองในจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2547	61
3	จำนวนประชากร ครั้วเรือน ความหนาแน่น อัตราการเพิ่มของประชากรใน เขตเทศบาลนครนนทบุรี ปีพ.ศ.2538 – 2548	62
4	จำนวนการเกิด การตาย การย้ายเข้า การย้ายออก และอัตราการย้ายสุทธิ ในเขตเทศบาล นนทบุรี พ.ศ. 2538 – 2548	63
5	จำนวนประชากร ครั้วเรือน และความหนาแน่น ในปี พ.ศ. 2548 โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย	64
6	จำนวนประชากรของตำบลท่าทรายออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548	65
7	จำนวนประชากรของตำบลตลาดขวัญออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548	65
8	จำนวนประชากรของตำบลบางกระสอออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548	66
9	จำนวนประชากรของตำบลบางเขนออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548	66
10	จำนวนประชากรของตำบลสวนใหญ่ออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548	67
11	จำนวนสถานประกอบการภายในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตาม ประเภทธุรกิจพ.ศ. 2540 – 2548	69
12	จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตามประเภทการผลิต พ.ศ.2540 – 2548	70

สารบัญญัตราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
13	งบประมาณรายรับและรายจ่ายของเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2541 – 2548	71
14	เงินฝากธนาคาร เงินฝากคลังจังหวัด และเงินกู้ของเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2544 – 2548	72
15	การใช้ที่ดินของจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2544	75
16	การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2534	75
17	การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2544	76
18	พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตก่อสร้างในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตามวัตถุประสงค์ พ.ศ. 2541 – 2548	81
19	การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของครัวเรือนส่วนบุคคล จำแนกตามประเภทของที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2548	82
20	จำนวนการใช้ประโยชน์ที่ดินในตำบลท่าทราย พ.ศ.2544	86
21	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร	126
22	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ	128
23	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	130
24	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเดินทางและการย้ายถิ่น	131
25	คะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมือง	133

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
26	ค่าคะแนนของความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี	134
27	คะแนนผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการขยายตัวของเมือง	135
28	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการขยายตัวของเมือง	136
29	คะแนนผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมจากการขยายตัวของเมือง	136
30	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมจากการขยายตัวของเมือง	137
31	ค่าคะแนนผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการขยายตัวของเมือง	139
32	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการขยายตัวของเมือง	140
33	สรุปค่าคะแนนเฉลี่ย และระดับผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนจากการขยายตัวของเมือง	141
34	สรุปเปรียบเทียบผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการขยายตัวของเมือง	146
35	สรุปเปรียบเทียบผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมจากการขยายตัวของเมือง	156
36	สรุปเปรียบเทียบผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการขยายตัวของเมือง	164

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ทฤษฎีวงกลม (Concentric Zone Theory)	17
2	ทฤษฎีรูปลิ้ม (Sector Theory)	18
3	ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple - Nuclei Theory)	19
4	ขอบเขตการปกครองของจังหวัดนนทบุรีและอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดนนทบุรี	39
5	ขอบเขตการปกครองของเทศบาลนครนนทบุรี	40
6	เขตการปกครองระดับหมู่บ้านในตำบลท่าทราย	42
7	แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย	49
8	แผนภูมิจำนวนประชากรและครัวเรือนในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2538 – 2548	62
9	แผนภูมิวงกลมจำนวนประชากร จำแนกตามตำบลในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ.2548	67
10	แผนภูมิกราฟายรับจริงและรายจ่ายจริงของเทศบาลนครนนทบุรี	72
11	เส้นทางคมนาคมในเขตเทศบาลนครนนทบุรี	74
12	การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2534	83
13	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ.2544	84
14	แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน จำแนกตามประเภทการใช้ที่ดินของผังเมืองรวมจังหวัด นนทบุรี พ.ศ. 2548	85

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
15	การใช้ที่ดินในตำบลท่าทราย พ.ศ.2544	87
16	การเพิ่มขึ้นของหมู่บ้านจัดสรรและการก่อสร้างต่าง ๆ ในชุมชน	88
17	การเพิ่มขึ้นของหมู่บ้านจัดสรรและการก่อสร้างต่าง ๆ ในชุมชน	88
18	แผนที่ชุมชนของตำบลท่าทรายก่อนปี พ.ศ. 2538	93
19	แผนที่คลองในตำบลท่าทราย	101
20	บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงปากคลองบางตลาดซึ่งเป็นตลาดน้ำวัดเชิงท่าในอดีต	101
21	ร้านสะดวกซื้อและตลาดนัดต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายในชุมชน	114
22	ร้านสะดวกซื้อและตลาดนัดต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายในชุมชน	115
23	ถนนสามัคคีซึ่งเป็นถนนสายรองที่มีความสำคัญในชุมชน	115
24	เส้นทางคมนาคมในตำบลท่าทราย	116
25	สภาพคลองในตำบลท่าทรายปัจจุบันที่มีการนำเสียและตื้นเขิน	125
ภาพผนวกที่		
1	แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2548	184
2	แผนผังโครงการคมนาคมและขนส่งในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2548	185

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพผนวกที่

หน้า

- 3 แผนภูมิขบวนการของปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของเทศบาลเมืองนนทบุรี

189

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

แนวทางการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา นั้น ได้รับอิทธิพลทางด้านทฤษฎีและแนวคิด ว่าด้วยการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีลักษณะการมุ่งเน้นการสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการใช้ระบบอุตสาหกรรมนิยมผสมผสานกับระบบตลาดเสรี ด้วยการพัฒนาเมืองหลัก เมืองรองต่าง ๆ โดยหวังว่าปัญหาด้านการกระจายผลประโยชน์ จากการพัฒนาจะเกิดขึ้นเอง (กฤษฎี เพิ่มทันจิต, 2536: 7) แต่ดูเหมือนว่าผลจากการพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา นั้น ถึงแม้จะประสบผลสำเร็จในภาพรวม ในการส่งเสริมให้มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมั่นคงขึ้น แต่นั่นเป็นเพียง การกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การจัดระบบโครงข่ายบริการ พื้นฐานต่าง ๆ ของประเทศยังไม่สมบูรณ์ จึงทำให้กรุงเทพมหานครดำรงบทบาทเป็น “เอก นคร” (Primate City) คือเมืองเมืองหนึ่งที่มีบทบาทนำในการพัฒนาประเทศและดึงดูดทรัพยากร ของประเทศมาใช้เป็นจำนวนมาก (ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2541: 5)

การที่กรุงเทพมหานครเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้พื้นที่ของเมืองเกิดความหนาแน่นและเกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายจากการพัฒนาและการสนับสนุนบริการพื้นฐาน สาธารณะที่ไม่เพียงพอกับการขยายตัวของประชากร ซึ่งได้แก่ ปัญหาการใช้ที่ดินไม่เป็นระเบียบและขาดประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการจราจร การขาดระบบขนส่งมวลชนที่มี ประสิทธิภาพ นอกจากนี้การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและชุมชนเมืองโดยขาดการ ควบคุมและจัดการสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาสภาวะเมืองเสื่อมโทรมและ มลพิษโดยทั่วไป (สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2543: 36) ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้เมืองขยายตัวออกไปยังชานเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อรองรับการขยายตัวของ กรุงเทพมหานครและหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

เทศบาลนครนนทบุรีเป็นตัวอย่างของเมืองที่มีการขยายตัวของเมืองที่รวดเร็ว ทั้งนี้ ด้วยการที่มีพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานครทางด้านตะวันออก มีประชากรอพยพมาตั้งถิ่นฐาน จากทุกภาคของประเทศ มีความเจริญทางด้านธุรกิจโดยเฉพาะธุรกิจที่ดิน บ้านจัดสรร และ ห้างร้านต่าง ๆ มากมาย การคมนาคมสะดวกรวดเร็วเพราะมีการสร้างถนนเพิ่มหลายสาย

เทศบาลนครนนทบุรีจึงจัดได้ว่าเป็นเมืองที่รองรับการขยายตัวรอบนอกของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ ปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมา เทศบาลนครนนทบุรีมีการขยายตัวของเมืองเด่นชัดมากที่สุด จนได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากเทศบาลเมืองเป็นเทศบาลนครนนทบุรี เนื่องจากมีการขยายตัวของประชากรในพื้นที่มากขึ้นเป็นจำนวนมาก (สมนึก ธนเดชากุล และคณะ, 2546) ปัจจุบันเทศบาลนครนนทบุรีมีประชากรจำนวน 267,097 คน และมีความหนาแน่นของประชากร 33,387 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานทะเบียนราษฎร เทศบาลนครนนทบุรี, 2548) พื้นที่ที่มีการขยายตัวของเมืองเด่นชัดมากที่สุด คือ เขตพื้นที่ของตำบลท่าทราย โดยมีการขยายตัวในด้านของจำนวนและความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดและมีการขยายตัวในด้านเศรษฐกิจและการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (กรมการปกครอง, 2538 - 2548) เพื่อรองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครที่เข้ามาในพื้นที่อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันตำบลท่าทรายมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 73,658 คน มีความหนาแน่นของประชากร 9,207 คนต่อตารางกิโลเมตร แต่การขยายตัวของเมืองในตำบลท่าทรายและพื้นที่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีเป็นไปในลักษณะที่ขาดการวางแผนการจัดการเมืองที่ดี ทำให้พื้นที่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีโดยทั่วไป เริ่มเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามแบบอย่างกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัญหาความแออัด ปัญหาน้ำ ปัญหาอากาศเป็นพิษ สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครนนทบุรี, 2548)

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครนนทบุรีเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับความเจริญและการย้ายถิ่นเข้ามาของผู้คนต่างถิ่นที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พื้นที่ของชุมชนในเขตเทศบาลนครนนทบุรีจากเดิมที่เคยเป็นพื้นที่สีเขียว มีสวนผลไม้ที่เคยเป็นเอกลักษณ์ได้ลดน้อยลงเรื่อย ๆ และได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่ของที่อยู่อาศัยและอาคารสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ มากขึ้นทุกที วิถีชีวิตของชุมชนมีความหลากหลาย ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ประชากรในพื้นที่มีการผสมผสานระหว่างชาวบ้านที่อยู่มาดั้งเดิมกับผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ ทำให้ตัวเมืองประกอบด้วยคนที่หลากหลายมากขึ้นอย่างรวดเร็ว หากมีการจัดการวางแผนรองรับการขยายตัวของเมืองที่ไม่ทันกับความต้องการของประชาชน ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นย่อมขยายตัวมาก สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี และศึกษาแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการพัฒนาเมือง ซึ่งผลของการศึกษาจะเป็นแนวทางในการกำหนดการวางแผนพัฒนาเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรีในด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน
2. เพื่อศึกษาสภาพวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี ก่อนการเปลี่ยนแปลงจากเทศบาลเมืองเป็นเทศบาลนครนนทบุรีในปีพ.ศ.2538 ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการขยายตัวของเมืองที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี
2. ทำให้ทราบถึงผลที่เกิดขึ้นของการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี
3. ทำให้เข้าใจสถานการณ์ อุปสรรค และปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อที่จะเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาเมืองให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

การศึกษาครั้งนี้เลือกศึกษาในพื้นที่บริเวณตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี มีพื้นที่ 8 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยจำนวนครัวเรือน 26,370 ครัวเรือน จำนวนประชากร 73,658 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 2.1 สภาพวิถีชีวิตชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
- 2.2 รูปแบบการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ได้แก่ การขยายตัวทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน
- 2.3 ผลที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการขยายตัวของเทศบาลนครนนทบุรี

3. ขอบเขตด้านเวลา

3.3 สภาพวิถีชีวิตชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ระหว่างปีพ.ศ. 2520 – 2537

3.2 ศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการขยายตัวของเมืองในช่วงระยะเวลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 – 2548

3.3 ข้อมูลปฐมภูมิจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ในด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของคนในชุมชนอันเนื่องมาจากการขยายตัวของเมือง ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 – เดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 ระยะเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดในด้านระยะเวลาที่ศึกษา การลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนามของการศึกษาแบบเจาะลึกมีระยะเวลาเก็บข้อมูลเพียง 2 – 3 เดือน ซึ่งไม่สามารถตัดสินได้ว่าข้อมูลที่ได้นั้นเป็นข้อมูลของผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในด้านสังคมวัฒนธรรมซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ประเมินได้ทางกายภาพ และอาจเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนส่วนหนึ่งในชุมชน ที่อาจจะมีความอคติต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้

2. ความถูกต้องของข้อมูลเดียวกันแต่อ้างอิงในหน่วยงานต่างกันมีความคลาดเคลื่อนกัน ไม่สอดคล้องกัน เช่น ข้อมูลจำนวนประชากร ข้อมูลการใช้ที่ดิน เป็นต้น ทำให้ยากต่อการที่จะนำมาศึกษาเปรียบเทียบให้ได้ผลใกล้เคียงความจริง

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การขยายตัวของเมือง หมายถึง ลักษณะของการเจริญเติบโตของเมือง ในพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรี รวม 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลท่าทราย ตำบลบางเขน ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางกระสอ และตำบลสวนใหญ่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2538 – 2548 โดยพิจารณาจาก

การขยายตัวด้านประชากร หมายถึง การเพิ่มขึ้นของประชากรในด้าน จำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากร การเปลี่ยนแปลงประชากร อัตราการเพิ่มของประชากร จำนวนประชากรระดับตำบล

การขยายตัวด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การขยายตัวด้านสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ธุรกิจและบริการ จำนวนสถานประกอบการของภาคอุตสาหกรรม และภาคธุรกิจบริการ งบประมาณรายรับจริงและรายจ่ายจริง รายได้จากการจัดเก็บภาษี เงินฝากและเงินกู้ของธนาคารต่าง ๆ

การขยายตัวด้านการใช้ที่ดิน หมายถึง ลักษณะทางกายภาพบนพื้นดินจากการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ที่อยู่อาศัย ตัวเมืองและย่านการค้า โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ราชการ เป็นต้น ซึ่งแสดงถึงการขยายตัวของพื้นที่เมือง

เทศบาลนครนนทบุรี หมายถึง เขตเทศบาลนครนนทบุรีในปัจจุบัน ได้แก่ ตำบลสวนใหญ่ ตำบลบางกระสอ ตำบลบางเขน ตำบลตลาดขวัญ และตำบลท่าทราย ซึ่งรวมพื้นที่ทั้งหมด 38.9 กิโลเมตร

ชุมชนตำบลท่าทราย ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี มีการพบปะติดต่อกัน ทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 73,658 คน

วิถีชีวิตของชุมชน หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชน ได้แก่

วิถีชีวิตของชุมชนด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การประกอบอาชีพ รายได้
รายจ่าย หนี้สิน

วิถีชีวิตของชุมชนด้านสังคม ประกอบด้วย การศึกษา สุขภาพอนามัย แบบ
แผนการบริโภค การคมนาคมและการเดินทาง การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ทาง
สังคม วัฒนธรรมประเพณี ความขัดแย้งในชุมชน และการมีส่วนร่วมในชุมชน

วิถีชีวิตของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย น้ำ อากาศ และสิ่งปฏิภูล
ซึ่งเป็นการศึกษาในแง่ที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น
ไม่เกี่ยวกับการศึกษาทางเทคนิควิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

ประเภทของที่อยู่อาศัย หมายถึง ลักษณะของที่อยู่อาศัย เช่น บ้านเดี่ยว บ้านเช่า
ห้องเช่า เป็นต้น และการกระจายตัวของพื้นที่ของที่อยู่อาศัย เช่น แออัด เบาบาง เป็นต้น

การคมนาคมและการเดินทาง หมายถึง ช่องทางในการเดินทางและสภาพการจราจร
ในการเดินทางประจำวัน

ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การมีสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน การพูดคุยสนทนา
การสนิทคุ้นเคย การเอื้ออาทรต่อกัน แบ่งปัน ความสัมพันธ์ระดับครอบครัว และ
ความสัมพันธ์ระดับสังคม

การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกในชุมชน
เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง ประกอบด้วย ความหมายของเมือง เกณฑ์ในการกำหนดนิยามของเมือง กระบวนการกลายเป็นเมือง การขยายตัวของเมือง นิเวศวิทยาการการใช้ที่ดินในเขตเมือง และแนวคิดเกี่ยวกับชานเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และปัญหาสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับเมืองในฐานะวิถีชีวิต ประกอบด้วย ความหมายของวิถีชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวเมือง

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ศึกษา

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง

ความหมายของเมือง (Urban หรือ City)

ในการศึกษาความหมายของเมืองได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของเมืองไว้หลายท่าน ซึ่งแต่ละท่านต่างมีแนวคิดในหลักการใหญ่ที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันในรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

เมือง (Urban) หมายถึง อาณาบริเวณที่มีประชากรอยู่รวมกันจำนวนหนึ่ง และต้องมีความหนาแน่นมากพอสมควร ต้องเป็นบริเวณที่มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่น ต้องเป็นบริเวณที่อยู่ในเขตการปกครองแบบใดแบบหนึ่ง ประชาชนส่วนใหญ่ในบริเวณนั้นต้องมีอาชีพหรือการเศรษฐกิจที่ไม่ใช่การเกษตร มีความเจริญ มีศูนย์กลางต่าง ๆ และรวมทั้งมีความเชื่อมโยงด้วย เช่น ปัญหาการจราจร สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ฯลฯ (ณรงค์ เล็งประชา, 2523: 10)

จากการนิยามความหมายเบื้องต้นของเมืองดังกล่าวไว้ข้างต้น ยังมีผู้นิยามความหมายของเมืองโดยการพิจารณาองค์ประกอบทางด้านสังคมและประวัติศาสตร์ ดังนี้

คำว่า “เมือง” หมายถึงการตั้งถิ่นฐานถาวรขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยสิ่งปลูกสร้างถาวร (อันได้แก่ อาคารบ้านเรือน) มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสาธารณูปโภค (เช่น ประปา ไฟฟ้า ถนน เป็นต้น) เมืองจะเป็นที่อยู่อาศัยของพลเมืองจำนวนมาก มีความหนาแน่นของประชากรอยู่ในระดับสูง ประชากรของแต่ละเมืองจะประกอบไปด้วยคนต่างเพศ ต่างวัย ต่างสถานภาพ อาชีพพื้นฐานของประชากรเมืองจะไม่ใช่อาชีพเกษตรกรรม เมืองจะมีระบบการบริหารและการปกครองเป็นของตนเอง และลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งคือ เมืองจะประกอบไปด้วยองค์กรทางสังคมต่าง ๆ มากมาย นอกจากนั้นเมืองยังเป็นศูนย์กลางของขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ อีกด้วย หากพิจารณาเมืองในเชิงปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าในอดีตนั้นเมืองเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการศึกษา เป็นศูนย์กลางของการตลาดและพาณิชย์กรรม เป็นศูนย์กลางของการบริหารราชการแผ่นดิน และเป็นศูนย์กลางการบริหารขององค์กรเอกชนต่างๆ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของการศาสนา และประเพณี อย่างไรก็ตามเมืองบางแห่งอาจเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิเศษเฉพาะด้านเช่น เมืองหน้าด่าน และป้อมปราการที่มีหน้าที่ป้องกันตนเองและป้องกันเมืองอื่นๆ ที่อยู่ในระบบเมืองเดียวกัน (วิไล วงศ์สืบชาติ, 2535: 27)

Urban หมายถึง รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และการหน้าที่เฉพาะของเมือง เพราะฉะนั้นเราจึงพิจารณาเมืองทั้งในแง่รูปแบบ (form) และการหน้าที่ (function) ลักษณะของเมืองในแง่ของรูปแบบ ได้แก่ โครงสร้างทางประชากร รูปแบบสถาปัตยกรรม การแบ่งส่วนของการตั้งถิ่นฐาน (settlement zone) เป็นต้น ส่วนลักษณะในแง่ของการหน้าที่ ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น (ปรีชา คุวินทร์พันธ์, 2547: 31 อ้างถึง Eames, E. and J. G. Goode, 1977)

ในการศึกษาความหมายของเมือง นอกจากการศึกษาเมืองในความหมายทั่วๆ ไปแล้ว ยังมีการศึกษาและให้ความหมายของเมืองสำหรับประเทศไทย ดังนี้

เมือง (Urban Area) คือ บริเวณที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานรวมกันอยู่อย่างหนาแน่นเป็นชุมชน (Community) และประชากรส่วนใหญ่มีได้มีอาชีพเป็นเกษตรกร หากแต่ประกอบอาชีพในการทำอุตสาหกรรม หรือบริการ เช่น ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม อาคาร บ้านเรือน สถานที่ทำงาน โรงเรียน ร้านค้า ตั้งอยู่ใกล้ชิดและแออัด มีถนนหนทางติดต่อกันทั้งภายในเมืองและระหว่างเมืองอื่น จึงเกิดลักษณะกายภาพที่แตกต่างไปจากชนบท คำว่า “เมือง” อาจมีความหมายเป็นกลางๆ โดยมีได้บอกถึงขนาด มีความเข้าใจกันว่าเป็นศูนย์กลางของความเจริญแต่โบราณกาล และในแนวคิดของคนไทยส่วนใหญ่ก็ได้รวมเอาบริเวณโดยรอบศูนย์กลางเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเมืองด้วย เช่น เมืองไทย ได้แก่ ประเทศไทยทั้งหมด เมืองเชียงใหม่ คือจังหวัดเชียงใหม่ เมืองโคราช คือ จังหวัดนครราชสีมา ในด้านการบริหารประเทศของไทยได้กำหนดว่า “เมือง” คือ เขตเทศบาลซึ่งเป็นชุมชนหนาแน่นที่สามารถมีการปกครองส่วนท้องถิ่น สนองความต้องการของประชาชน ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 อันเป็นพระราชบัญญัติที่ยังใช้มาถึงปัจจุบัน ได้แบ่งเทศบาลออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล เกณฑ์ในการยกฐานะชุมชนขึ้นเป็นเทศบาลระดับต่าง ๆ นั้น มีหลายประการที่สำคัญได้แก่ จำนวนประชากรและความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ ตัวอย่างเช่น “เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสามพันคนต่อตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้สมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่เทศบาลเมือง อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง และพระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย” (สุวัฒนา ธาดานิติ, 2547: 20)

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปความหมายของเมืองได้ว่า เป็นบริเวณที่มีประชากรอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น มีรูปแบบการบริหารและการปกครองเป็นของตนเองหรือเทศบาล ประกอบด้วยสิ่งปลูกสร้างถาวร และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภครวมอยู่อย่างแออัด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและบริการ เป็นชุมชนที่มีความซับซ้อนของโครงสร้างหน้าที่ และมีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง

เกณฑ์ในการกำหนดนิยามของเมือง

เกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดนิยามของ “เมือง” นั้นได้แบ่งออกเป็นมิติต่างๆ ตามทัศนะของราล์ฟ ฮอมลินสัน (Ralph Thomlinson) โดยมีสาระสำคัญคือ (กฤษ เพิ่มทันจิตต์, 2536: 47 อ้างถึง คณาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523)

1. จำนวนประชากร (population number) เกณฑ์ในการกำหนดจำนวนประชากรไว้จำนวนหนึ่ง ถ้าหากชุมชนใดมีจำนวนประชากรสูงกว่าเกณฑ์ดังกล่าว ก็จะสรุปได้ว่า ชุมชนนั้น

เป็นเขตเมือง ซึ่งเกณฑ์นี้แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ เช่น เดนมาร์ก กำหนดไว้ 200 คน ไชล์แลนด์ 300 คน เวเนซุเอลาและนิวซีแลนด์ 1,000 คน ฝรั่งเศส คองโก และอาร์เจนตินา 2,000 คน สหรัฐอเมริกาและเม็กซิโก 2,500 คน เบลเยียม อินเดีย กานา และเนเธอร์แลนด์ 5,000 คน กรีกร 10,000 คน เป็นต้น

2. ความหนาแน่นของประชากร (population density) ดังได้กล่าวแล้วว่า ในด้านความหนาแน่นของประชากรในชุมชนมีบทบาทต่อการเป็นเมืองของชุมชนโดยเฉพาะเมืองใหญ่ๆ หรือนครที่สำคัญทั่วโลกสามารถใช้เกณฑ์ความหนาแน่นของประชากรได้อย่างเหมาะสม ซึ่ง มาร์ค เจฟเฟอร์สัน (Mark Jefferson) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ชุมชนใดที่มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 10,000 คนต่อตารางไมล์ขึ้นไป ชุมชนดังกล่าวเป็น “เมือง”

3. ปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือจากประเด็นสำคัญในการให้คำนิยาม “เมือง” ตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณา เช่น

3.1 ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนนั้นว่า เคยเป็นเมืองมาก่อนหรือไม่ และประชาชนยอมรับความเป็นเมืองสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต

3.2 พระราชบัญญัติการปกครอง โดยดูตามกฎหมายว่า รัฐบาลได้กำหนดให้ชุมชนใดบ้างเป็นเขตเมือง เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ชุมชนใดจะเป็นเมืองหรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของรัฐแต่ละรัฐ ตามกฎหมายของเทศบาลของประเทศในยุโรปในยุคกลางนั้น กำหนดให้ชุมชนที่เป็นเมืองเท่านั้นที่มีสิทธิ์เปิดตลาดได้

3.3 สิ่งประดิษฐ์ที่มองเห็น สิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น ถนน ตึกราม บ้านช่อง คูคลอง และสิ่งประดิษฐ์อื่นๆ โดยที่ “เมือง” คือ สถานที่สะสมสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นจนกระทั่งทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหมดไป

3.4 การดำรงชีวิต หมายถึง แบบแผนของชีวิตและความรู้สึกของผู้คนที่แตกต่างกันระหว่างเมืองและชนบท ชาวเมืองจะมีความใกล้ชิดกันในด้านกายภาพ เช่น เดินเบียดเสียดกัน แต่ความรู้สึกสัมพันธ์ทางจิตใจจะห่างกัน ชาวเมืองจะว่องไวกระฉับกระเฉง รักษาเวลากว่าชาวชนบท เป็นต้น

3.5 ความเป็นกาฝากหรือการต้องพึ่งผู้อื่น ธรรมชาติของเมืองจะต้องเป็นกาฝากของชนบท โดยที่เมืองจะเป็นที่รวมของประชากรที่ต้องอาศัยพึ่งพาผลผลิตทางเกษตรกรรม

และแรงงานจากชนบทเพื่อการอยู่อาศัย เปรียบเสมือนชนบทเป็นชีวิตและเมืองเป็นกาฝาก โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีลักษณะสภาพการณ์เช่นนี้สูง

3.6 จุดศูนย์กลาง เมืองเป็นจุดศูนย์กลางสำคัญของทุกด้าน โดยเฉพาะศูนย์กลางธุรกิจการค้า และมหรสพ แต่ศูนย์กลางเมืองจะเป็นแหล่งที่ไม่มีคนพักอาศัยอยู่ แต่เป็นสถานที่คนเป็นจำนวนมากเดินทางไปเพื่อจะทำงาน ใช้จ่ายซื้อของหรือชมมหรสพ

นอกจากเกณฑ์ในการกำหนดนิยามเมืองตามทัศนะของนักวิชาการชาวต่างประเทศที่ได้รับรู้ไว้ข้างต้นแล้ว สุวัทนา ชาดานิติ (2547: 24) ได้กำหนดมาตรการในการกำหนดความหมายของคำว่า “เมือง” ที่ใกล้เคียงกันดังนี้

1. กำหนดโดยอาชีพของประชากรที่มารวมกันบนพื้นที่นั้น ทำให้เกิดกิจกรรมและลักษณะกายภาพที่แตกต่างไปจากบริเวณชนบท
2. กำหนดให้ยึดถือว่าเป็นที่ตั้งเมืองเก่าและมีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต เช่น เมืองโคราช เป็นต้น
3. กำหนดโดยกฎหมาย ได้แก่ เทศบาลต่าง ๆ

สำหรับประเทศไทยยึดหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งกล่าวว่า เมือง คือ เขตเทศบาลซึ่งเป็นชุมชนที่มีประชากรหนาแน่น สามารถมีการปกครองท้องถิ่นสนองตามความต้องการของประชาชน เทศบาลแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล การกำหนดเทศบาลเป็นประเภทใดนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากร และรายได้ของเทศบาล ดังนี้ (ณรงค์ เส็งประชา, 2523: 16)

เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่เทศบาลนครอันต้องทำตามพระราชบัญญัติ และมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลนคร พระราชกฤษฎีกานั้นระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย

เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถื่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่อย่างหนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่เทศบาลเมืองอัน

ต้องทำตามพระราชบัญญัติ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง และพระราชกฤษฎีกานั้น ให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย

เทศบาลตำบล ได้แก่ท้องถื่นซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. เป็นตำบลใหญ่ที่มีประชากรมากใกล้จำนวนที่จะตั้งเป็นเทศบาลเมืองได้
2. มีความหนาแน่นของประชากรใกล้เคียง ๆ กับความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาลเมือง
3. มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำของเทศบาลตำบล
4. ประชาชนในท้องถื่นนั้นมีความรู้ปกครองตนเองได้

กระบวนการกลายเป็นเมือง / ทำให้เป็นเมือง (Urbanization)

กระบวนการเป็นเมือง (Urbanization) สามารถมองได้จากหลายแง่มุม โดยทั่วไปในสายตาของนักประชากรศาสตร์ กระบวนการเป็นเมือง หมายถึง สัดส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ที่เรียกว่า เมือง (Urban หรือ City) (ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2541: 2)

การเกิดเมืองเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากชุมชนเกษตรกรรมในอดีต ที่มนุษย์เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ สร้างอาหารแทนอาหารในธรรมชาติ รู้จักการชลประทาน ทำให้คนเคลื่อนตัวจากทุ่งนา ป่าเขา เข้าสู่การเป็นชุมชนเกษตรเมื่อหลายพันปีมาแล้ว เวลาผ่านไป ชุมชนเกษตรกรรมพัฒนาเป็นชนบทที่หนาแน่นขึ้น มีผลผลิตเหลือกินเหลือใช้ จึงเริ่มเข้าสู่ยุคการค้าขายแลกเปลี่ยน มีการต่อสู้แย่งชิง และป้องกันทรัพย์สิน เกิดเครื่องมือ เงิน กฎหมาย ชุมชนเกษตรเปลี่ยนแปลงเป็นศูนย์การค้าบริการและผลิตสินค้าต่าง ๆ มากขึ้นจนกลายเป็นเมือง ประชาชนมีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากชุมชนเกษตรอย่างสิ้นเชิง ระยะแรกของการเป็นเมืองสัดส่วนประชากรในชนบทสูงกว่าประชากรเมืองมาก ประเทศในซีกโลกตะวันตกเป็นกลุ่มประเทศที่มีประชากรเมืองเพิ่มอย่างรวดเร็วหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นยุคเศรษฐกิจใหม่ที่ประชาชนส่วนใหญ่ละทิ้งอาชีพเกษตรกรรมหันไปเข้าสู่การเป็นแรงงานการผลิตอุตสาหกรรม ในประเทศกำลังพัฒนา เมืองต่าง ๆ ในปัจจุบันเป็นที่รองรับประชากรถึงร้อยละ 60 ประชากรเมืองจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 4.4 พันล้าน ใน ค.ศ. 2025 ส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพเข้าสู่เมืองใหญ่ ทำให้ประชากรเมืองเพิ่มจากร้อยละ 20 มาเป็นร้อยละ 60 ในช่วงเวลาเพียง 25 ปี (บุญนาถ ตีวกุล, 2545: 68)

กระบวนการกลายเป็นเมือง เป็นการเพิ่มขึ้นของขนาดประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง เป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการขยายตัวของประชากรที่อพยพไปรวมตัวกันอยู่ในเมือง เป็นความสัมพันธ์ของการโยกย้ายการกระจายตัวของประชากรจากชนบทไปสู่เมือง และเป็นเมืองเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด (แต่เดิมมีการเริ่มต้นแต่ประชาชนที่อยู่ในชนบท แต่ต่อมาประชาชนเหล่านั้นได้ย้ายมาอยู่ในเมือง) Urbanization trends ระบุว่า ในปีค.ศ.1950 – 2025 ปริมาณผลรวมของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองมีอัตราเพิ่มขึ้นทั่วโลก กระบวนการกลายเป็นเมืองนั้นรวมถึงการเปลี่ยนแปลงการกระจายตัวของประชากรจากเขตชนบทสู่เขตเมือง ในแต่ละปีมีประชากรมากกว่า 35 ล้านคน ที่เพิ่มขึ้นในเมืองต่าง ๆ ทั่วโลกมากกว่าในเขตชนบท ถึงแม้ว่า 0.8 เปอร์เซ็นต์ของกระบวนการกลายเป็นเมืองของโลกจะเป็นไปอย่างราบเรียบ แต่ก็ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า การกระจายตัวของประชากรจะเป็นไปในระยะยาว ปี ค.ศ. 1950 มีประชากรทั่วโลกที่อาศัยอยู่ในเมืองประมาณ 25 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งจะเป็นเช่นเดียวกับปี ค.ศ. 2020 ที่มีประชากรทั่วโลกที่อาศัยอยู่ในเมืองถึง 65 เปอร์เซ็นต์ (Clark. D, 2003: 84)

กระบวนการของการเป็นเมือง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเนื่องมาจากการอพยพทางประชากรจากเขตที่ไม่ใช่เมืองไปยังเขตเมืองหรือเนื่องมาจากการขยายตัวของเขตที่อยู่อาศัยที่ไม่ใช่เมืองมาก่อน ทั้งในด้านรูปแบบและการหน้าที่ (forms และ functions) ของการตั้งถิ่นฐานนั้น ๆ จนเกิดเป็นชุมชนเมืองขึ้น (ปรีชา คุวินทร์พันธ์, 2547: 37 อ้างถึง Eames, E. and J. G. Goode, 1977)

จากการศึกษาความหมายของกระบวนการเป็นเมืองตั้งที่กล่าวข้างต้น ชนวรรณ สุนทร (2545: 22) ได้รวบรวมผลที่เกิดจากการกลายเป็นเมือง (Effects of Urbanization) ดังนี้

1. ความแตกต่างหรือความไม่ผสมผสานกัน (heterogeneity) ประชาชนให้เมืองมีหลายเชื้อชาติ มีความแตกต่างกันเข้ามาในเมืองเพื่อทำงาน ทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิขึ้น เป็นไปอย่างผิวเผินต่างคนต่างไม่ยอมเสียเวลาให้ใคร มีความสัมพันธ์ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แต่ละคนรู้จักคนมากมาย แต่ไม่รู้จักลึกซึ้ง ทำให้เกิดความรู้สึกเปล่าเปลี่ยวในฝูงชน ดังที่ เดวิด ริสแมน เขียนไว้ในหนังสือชื่อ Lonely in the Crowd

2. การเลื่อนชั้นทางสังคม (social mobility) การเลื่อนชั้นทางสังคมในเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นไปตามความสามารถส่วนบุคคล เมืองมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ มีอาชีพใหม่เกิดขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น วัฒนธรรมจากต่างชาติได้รวดเร็ว เช่น การเกิดทาวน์เฮาส์ คอนโดมิเนียมในกรุงเทพฯ การเลื่อนฐานะ การเลื่อนชั้นโดยความสามารถจึงเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาในเมือง

3. ความเป็นตัวของตัวเอง (individualization) เนื่องจากในเมืองมีความสัมพันธ์แบบ ทฤษฎีภูมิรวมทั้งมีสมาคม มีสโมสรต่าง ๆ ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกทำให้มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนานิสัยเป็นลักษณะเอกเทศไม่เหมือนใคร ด้วยเหตุนี้ชาวชนบทซึ่งมีบุคลิกภาพด้อยกว่า ชาวเมืองจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของเมือง

4. ผลทางนิเวศวิทยา (ecological effects) กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นความสำคัญ เบื้องต้นของเมืองมักจะตั้งอยู่ในส่วนกลาง ที่ดินในบริเวณเหล่านี้จึงมีราคาสูง ผู้ที่อาศัยได้ต้อง เป็นผู้มั่งคั่งจะกิน ในเมืองมีการแบ่งแยกเขตที่อยู่อาศัยตามชั้น ความมั่นคง เชื้อชาติ อาชีพ และจากการสังเกตพบว่าอัตราการย่ำร้าง อาชญากรรม การฆ่าตัวตาย การว่างงาน โรคจิต มักมีสูงในเขตเมือง ผลทางด้านนิเวศวิทยาอื่น ๆ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม อากาศเสีย น้ำเสีย ดินเป็นพิษ เสียงรบกวน สิ่งเหล่านี้มีผลต่อสุขภาพของชีวิตคนในเมืองทั้งสิ้น

สรุปได้ว่ากระบวนการกลายเป็นเมือง คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ของขนาดประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่ขนาดของประชากรในเมืองเพิ่ม สูงขึ้น อันเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่นของประชากรที่อยู่นอกเขตเมืองหรือชนบทไปอาศัย อยู่ในเมือง ทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองจนกลายเป็นชุมชนเมือง และมีวิถีชีวิตแบบคน เมือง

การขยายตัวของเมือง

ผลของการขยายตัวของเมืองจะทำให้เมืองมีขนาดเปลี่ยนแปลงไป จำนวนประชากรในเมืองจะมากขึ้น จำนวนกิจกรรมในเมืองมีมากขึ้น รายได้ในเมืองสูงขึ้นด้วย ยิ่งเมืองขยายตัวมากขึ้นเท่าใด จะมีการใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในเมือง เช่น การศึกษา บริการด้านความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย และบริการอื่น ๆ มากขึ้น ซึ่งต้นทุนสิ่ง เหล่านี้จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ และเมื่อการบริการดังกล่าวขยายตัวไม่ทันกับขนาดของเมืองก็จะทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น การแออัดคับคั่งของการจราจร สภาพแวดล้อมเป็นพิษ และ ปัญหาทางด้านมลภาวะที่แก้ไขได้ยาก และได้แสดงความคิดเห็นว่า เมืองที่ขยายตัวมากขึ้นจะ พังพาดตลาดภายในเมืองน้อยลง และพังพาดตลาดภายนอกมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของสาขาบริการจะมีบทบาทมากกว่าสาขาอุตสาหกรรม โครงสร้างพื้นฐานที่รัฐบาลจัดสร้างและงานสาธารณูปโภค เพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้รัฐบาลต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น จนทำให้เกิดข้อขัดแย้งในการแก้ไขปัญหาในเมืองหลายแห่ง และยังสามารถสรุปลักษณะการขยายตัวของเมืองว่าเป็นวิธีแบ่งเมืองตาม ขนาดประชากรและชนิดของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเมือง แต่ละขนาดพบว่าเมืองที่มี ขนาดเล็กจะมีรายได้ต่อคนดีกว่าเมืองขนาดใหญ่ และมีแนวโน้มการขยายตัวของประชากรช้า กว่าเมืองขนาดอื่น ๆ อีกมาก การจ้างงานและความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาล มี

การพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว มีสภาพแวดล้อม สถานการณ์ทางการเมือง และสังคมที่เหมาะสม (กาญจณี พลจันทร์, 2525: 125)

จากการที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการขยายตัวของเมืองในประเทศต่าง ๆ สามารถจำแนกได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการขยายตัวของเมือง คือ ปัจจัยทางด้านประชากร ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ปริศนา ภัคดีจจอหอ, 2543: 118)

1. ปัจจัยทางด้านประชากร ประชากรถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลทำให้เมืองมีการขยายตัวสูงขึ้น ปัจจัยทางด้านนี้อาจจำแนกได้เป็นสองประการ คือ ประการแรกเป็นการเพิ่มขึ้นโดยธรรมชาติ เนื่องจากจำนวนผู้ตายลดลง และมีเด็กที่อยู่รอดเพิ่มขึ้น อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางการแพทย์ นอกจากนี้ปัจจัยที่ขาดการศึกษาที่มีส่วนในการผลักดันให้อัตราการเกิดเพิ่มขึ้นอีกด้านหนึ่งด้วย ประการที่สอง เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวของชาวชนบท อันเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจของชาวชนบท เช่นในประเทศญี่ปุ่น หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมืองขยายตัวเร็วมาก เพราะการอพยพเข้าสู่เมืองของชาวชนบทในช่วง พ.ศ. 2511 จำนวนชนบทบริเวณที่ราบย่านโตเกียวลดลงถึง ร้อยละ 20 เนื่องจากการย้ายถิ่นสู่ตัวเมือง เมืองอื่น ๆ ก็มีประชากรเพิ่มในแบบเดียวกัน เช่น มะนิลา จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ จะมีชาวชนบทย้ายเข้ามาอยู่จำนวนมาก มากกว่าจะย้ายไปอยู่เมืองเล็ก มีผลทำให้ประชากรในเมืองใหญ่เหล่านั้น เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อประชากรในเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จะมีการขยายที่อยู่จากในเมืองออกไปยังชานเมือง กรณีของกรุงเทพมหานครหรือเมืองใหญ่อื่นๆ ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน การขยายตัวของเมืองเกิดจากการเพิ่มของประชากรตามธรรมชาติและการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมือง เมื่อในเมืองมีประชากรหนาแน่นจะมีการย้ายที่ไปอยู่ชานเมือง มีการสร้างที่อยู่อาศัย และสถานที่อื่น ๆ ทำให้ขอบเขตของเมืองขยายออกไป

2. ปัจจัยทางด้านสังคม อิทธิพลทางด้านสังคมก็มีผลอย่างมากต่อการขยายตัวของเมือง ได้แก่ การพัฒนาทางด้านกายภาพของเมืองนั้นให้เจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ เช่น การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบาย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งเหล่านี้ทำให้เมืองมีความเจริญขึ้น กลายเป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชากรอพยพเข้าไปอยู่ในเมืองและส่งผลให้เมืองมีการขยายตัวต่อ ๆ ไป ดังตัวอย่างของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองที่ได้รับการพัฒนาอย่างมากในด้านดังกล่าว และมีผลให้ประชากรจากต่างจังหวัดอพยพเข้ามาอยู่มาก จึงส่งผลต่อการขยายตัวของเมืองในปัจจุบัน

3. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ นอกเหนือจากปัจจัยด้านประชากรและสังคมแล้วในทางเศรษฐกิจก็เห็นว่ามีส่วนอย่างมากต่อการขยายตัวของเมือง จะเห็นได้จากชุมชนเมืองในทวีปยุโรป เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18 ลักษณะสังคมได้เปลี่ยนสภาพเป็นสังคม

อุตสาหกรรม มีการขยายตัวทางระบบทางคมนาคม ส่งเสริมทางด้านอุตสาหกรรม มีการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตสินค้า ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อเป็นแรงงานหรือเปลี่ยนอาชีพใหม่ ๆ การส่งเสริมให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม บริเวณชานเมืองของประเทศไทยทำให้มีการรุกกล้าพื้นที่ชานเมืองมากขึ้น เป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่การเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม เกษตรกรที่อยู่บริเวณชานเมืองต้องเคลื่อนย้ายออกห่างเมืองไปด้วย หรือดัดแปลงสภาพพื้นที่แล้วเปลี่ยนอาชีพเป็นอย่างอื่น และเมื่อสภาพเป็นเช่นนี้มากขึ้นเข้าเขตชานเมืองจึงกลายเป็นเมืองไปในที่สุด

ปัจจัยทั้งสามประการข้างต้นมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก กล่าวคือ เมื่อเมืองมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมมาก จะทำให้เมืองมีความเจริญเติบโตเป็นเหตุให้ประชากรที่อยู่ตามชนบทที่ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองมากขึ้น บวกกับการเพิ่มตามธรรมชาติของประชากรในเมือง ก็จะทำให้ชุมชนเมืองมีการขยายตัวขึ้น ลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้จากเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้ประชากรในชนบทอพยพมาตั้งหลักแหล่งกันมาก ทำให้กรุงเทพมหานครขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านพื้นที่และขนาดประชากร

นิเวศวิทยาเมือง (Urban Ecology)

ในการศึกษานิเวศวิทยาเมือง เป็นการอธิบายถึงรูปแบบของการขยายตัวของเมืองโดยรวม ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการศึกษาเมือง โดยเฉพาะในด้านการกระจายตัวและความสัมพันธ์ระหว่างประชากร การศึกษาเศรษฐกิจ และอื่นๆ ภายในพื้นที่อาณาเขตของเมือง แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยาเมือง สามารถสรุปทฤษฎีที่สำคัญและได้รับการยอมรับ เรียกว่า classical ecological model เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องเมือง (ปรีชา คุวินทร์พันธ์, 2547)

1. ทฤษฎีวงกลม (Concentric Zone Theory) ผู้คิดค้นทฤษฎีนี้ได้แก่ E.W. Burgess ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1923 ในเมืองชิคาโก สาธารณรัฐอเมริกา ทฤษฎีนี้คือ การขยายตัวของเมืองจะเป็นไปโดยรอบในลักษณะวงกลมเริ่มจากใจกลางเมือง โดยมีการใช้ที่ดินที่แตกต่างกันไป แต่ละวงกลมหรือแต่ละโซนเรียกว่า Concentric Zone ซึ่งการใช้ที่ดินในแต่ละวงกลมที่ขยายตัวออกไปแบ่งได้ดังนี้ (ภาพที่ 1)

1.1 ย่านธุรกิจการค้าใจกลางเมือง (Central Business District) เป็นศูนย์กลางของอาคารสูงระฟ้า ธุรกิจที่สำคัญๆ ห้างสรรพสินค้า โรงแรม ธนาคาร และอื่นๆ

1.2 ย่านที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน (Zone in Transition) จะกระจายตัวอยู่รอบเขตชั้นในหรือย่านธุรกิจ เป็นเขตที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของเขตธุรกิจชั้นใน พร้อมจะถูกผนวกเข้ากับเขตชั้นในได้ เป็นทั้งเขตที่อยู่อาศัยและเขตที่ไม่ใช่ ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นคนระดับล่าง ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและยังเป็นแหล่งรวมของมิจาชีพและโสเภณี โดยคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีจำนวนน้อยและอาศัยอยู่ในอพาทเมนต์ที่หรูหรา

1.3 ย่านพักอาศัยผู้มีรายได้น้อย (Zone of workingmen's Homes) เขตของผู้ใช้แรงงาน (zone of workingmen's home) ผู้อยู่อาศัย คือ ลูกหลานของผู้อพยพเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีรายได้น้อยกว่าพวกที่ยากจนในเขตที่ 2 แต่ยังสูงไม่พอที่จะปรับตัวให้เข้าอยู่ในชนชั้นกลางได้

1.4 ย่านพักอาศัยผู้มีรายได้นปานกลาง (Middle Income Housing Zone) ผู้อยู่อาศัย ได้แก่ พวกนักวิชาชีพ นักธุรกิจระดับกลาง และพวกที่ทำงานในสำนักงานและธุรกิจต่างๆ

1.5 ย่านพักอาศัยของผู้มีรายได้นสูงชานเมือง (Commuters' Zone) เป็นเขตชานเมืองอยู่ชานขอบเขตอิทธิพลของนคร ระบบการคมนาคมขนส่งที่ก้าวหน้าทำให้กลุ่มนี้เข้าไปทำงานในเมืองและมีบ้านพักอาศัยอยู่ในชุมชนนอกเมือง

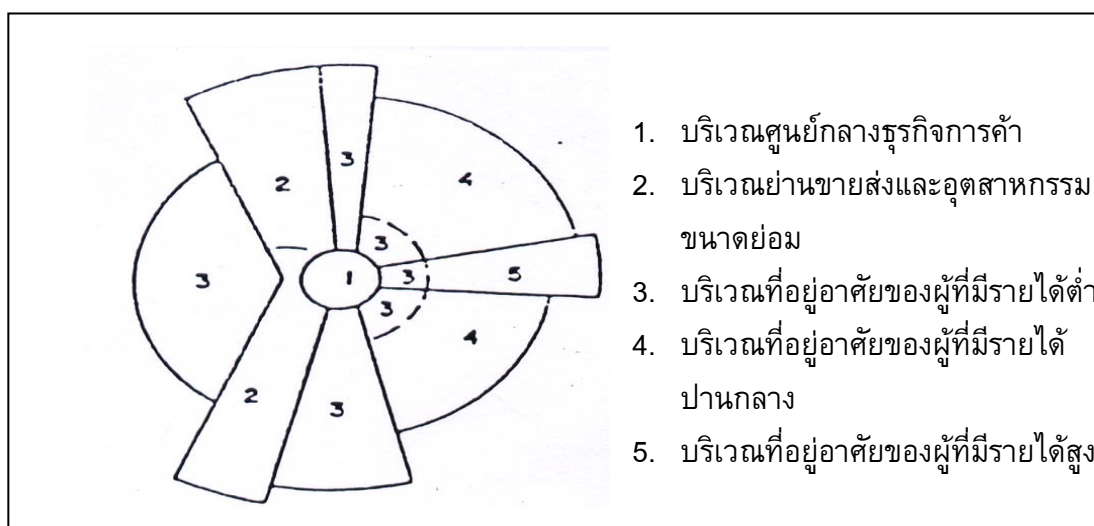
ภาพที่ 1 ทฤษฎีวงกลม (Concentric Zone Theory)

ที่มา: Chauncy, H.D. and E.L. Ullman. (1945: 7)

2. ทฤษฎีรูปปลี (Sector Theory) Homer Hoyt เป็นผู้คิดทฤษฎีนี้ขึ้นในปี ค.ศ. 1939 เนื่องจากเห็นข้อจำกัดของ Concentric Zone Theory) ทฤษฎีนี้กำหนดให้การขยายตัวของเมืองเริ่มจากย่านธุรกิจการค้าใจกลางเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางเมือง แล้วขยายตัวออกไปตามเส้นทางคมนาคมในลักษณะรูปปลี (ภาพที่ 2)

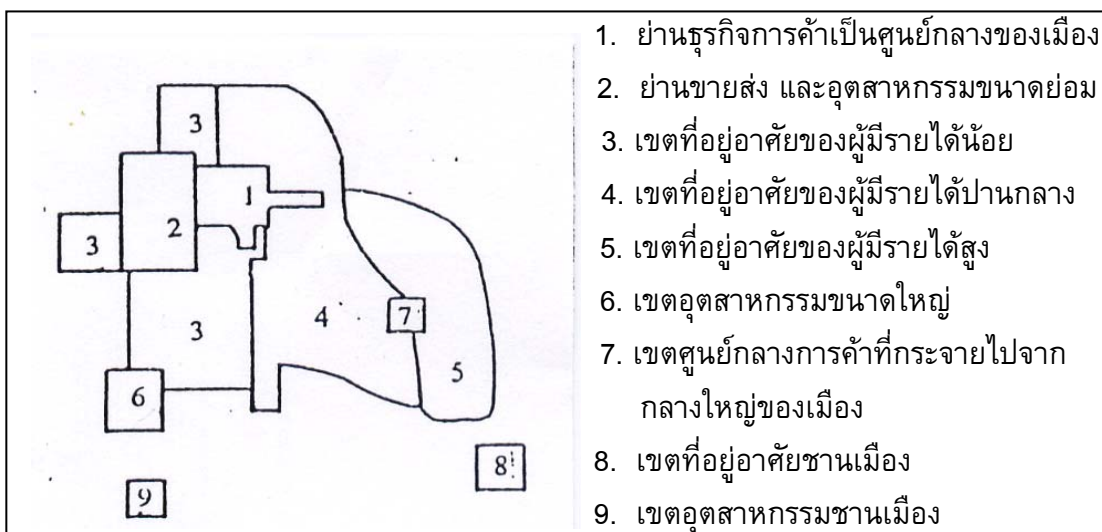
ทฤษฎีนี้ใช้อธิบายเฉพาะที่อาศัยเท่านั้น โดยกล่าวว่าที่ตั้งของที่พักอาศัยจะขึ้นอยู่กับรายได้ ตำแหน่งทางสังคม และค่าเช่า ผู้ที่มีรายได้สูงจะมีโอกาสในการเลือกที่อยู่อาศัยที่ดีกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ โดยจะเลือกบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมดี ห่างจากใจกลางเมืองจึงทำให้เกิดที่พักอาศัยตามเส้นทางคมนาคมรอบนอก ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำจะอยู่ตามแหล่งเสื่อมโทรมหรือใกล้แหล่งงาน

3. ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple - Nuclei Theory) Harris และ Pullman เสนอทฤษฎีนี้ในปี 1945 โดยชี้ให้เห็นว่าเมืองแต่ละแห่งไม่จำเป็นจะต้องมีศูนย์กลางเดียว แต่อาจจะมีหลายศูนย์กลางอยู่ในเมืองเดียวกัน ซึ่งแต่ละจุดศูนย์กลางต่างก็มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดินโดยรอบ ศูนย์กลางหลักคือย่านธุรกิจการค้าใจกลางเมือง ส่วนศูนย์กลางย่อยจะกระจายอยู่ที่พักอาศัยหนาแน่นและใกล้กับเส้นทางคมนาคม หรือลักษณะพิเศษของพื้นที่ซึ่งเหมาะสมสำหรับกิจกรรมนั้นๆ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 2 ทฤษฎีรูปปลี (Sector Theory)

ที่มา: Chauncy, H.D. and E.L. Ullman. (1945: 10)

ภาพที่ 3 ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple - Nuclei Theory)

ที่มา: Chauncy, H.D. and E.L. Ullman. (1945: 17)

การใช้ที่ดินในเขตเมือง

ความหมายของการใช้ที่ดิน การใช้ที่ดิน คือ ลักษณะกายภาพบนพื้นที่ดินอันเป็นผลมาจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งกระทำบนพื้นดินนั้น การใช้ที่ดินเกิดขึ้นเนื่องจากมนุษย์มีความต้องการในด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย รวมทั้งที่พักผ่อนหย่อนใจ และอื่นๆ เพื่อสนองความต้องการดังกล่าว มนุษย์จึงต้องประกอบการโดยการเปลี่ยนแปลงหรือปลูกสร้างสิ่งต่างๆ บนพื้นที่ เช่น ทุ่งนา บ้านเรือน ถนน วัด โรงเรียน ทำให้เกิดการแบ่งส่วนพื้นดินเพื่อกิจกรรมต่างๆ การศึกษาเรื่องการใช้ที่ดิน จะทำให้เรามีความเข้าใจดีขึ้นเกี่ยวกับคนบนพื้นที่นั้น เช่น การดำเนินชีวิต อาชีพ เทคโนโลยี การเดินทางติดต่อ เป็นต้น (สุวัฒนา ธาดานิติ, 2547: 15)

การใช้ที่ดินในเมือง แบ่งออกในรายละเอียดได้มากกว่าการใช้ที่ดินแบบชนบทในพื้นที่ที่มีขนาดเท่ากัน เช่นในพื้นที่ 1,000 ไร่ อาจทำการเพาะปลูกแต่เพียงพืชอย่างเดียว อาจใช้เป็นพื้นที่นาเท่านั้น แต่ถ้าเป็นการใช้ที่ดินแบบเมืองจะมีที่ทำงานหลายประเภทที่อยู่อาศัย ร้านค้า ร้านบริการต่างๆ เพราะอาชีพในเมืองมีหลายชนิด ใช้น้อยที่ไม่มากเหมือนการเพาะปลูก จึงมีความหนาแน่นสูงและแตกต่างกันไป การศึกษาการใช้ที่ดินแบบเมือง หรือการใช้ที่ดินในเมือง ก็คือการศึกษาถึงที่ซึ่งประชากรเมืองอยู่อาศัย ทำงาน จำหน่าย พักผ่อน ตลอดจนการเดินทางแห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่ง ว่ามีเส้นทางหรือวิธีการอย่างไร การใช้ที่ดินในเมืองสามารถแบ่งย่อยลงไปได้อีกดังนี้ (สุวัฒนา ธาดานิติ, 2547: 17)

1. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย (Residential Landuse) มีกระจุกกระจายทั่วไปทั้งเมือง แต่ในบริเวณใจกลางเมือง โดยทั่วไปเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่น เช่น เป็นแฟลต บ้านแถว ตลอดจนที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และต่ำกว่ามาตรฐาน เช่น บริเวณแหล่งเสื่อมโทรม ในบริเวณชานเมืองไกลออกไปจะเป็นที่อยู่อาศัยมีความหนาแน่นเบาบางมากกว่าใจกลางเมือง โดยมากเป็นบ้านเดี่ยว และอยู่ห่างกันกว่าบ้านในใจกลางเมือง ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าราคาที่ดินในใจกลางเมืองแพงกว่าชานเมือง จึงมีการใช้ที่ดินประหยัดไม่เปลืองเนื้อที่มาก

2. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นโรงงานอุตสาหกรรม (Manufacturing Landuse) ถ้าโรงงานอุตสาหกรรมอยู่รวมกันจะเรียกว่าย่านอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรมที่มีขนาดเล็กใช้เครื่องจักรน้อย หรือไม่ใช้เลย โดยผลิตด้วยแรงงานคนและอาศัยความชำนาญเป็นส่วนสำคัญที่จะตั้งอยู่ในใจกลางเมือง รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นกึ่งร้านค้าด้วย เช่น โรงงานทำขนมปัง โรงพิมพ์ โรงงานอุตสาหกรรมหรือย่านอุตสาหกรรมที่สามารถอยู่ในใจกลางเมือง ปะปนกับที่พักอาศัยหนาแน่นและย่านการค้านั้นต้องไม่เป็นโรงงานที่รบกวนต่อผู้คนในบริเวณนั้น และต้องไม่สร้างมลพิษทั้งในด้านอากาศ กลิ่น และเสียง คือควรจะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรือเป็นงานช่างฝีมือเมื่ออุตสาหกรรมขยายใหญ่ขึ้นเช่น มีคนงานเพิ่มมากขึ้น การผลิตพึ่งเครื่องจักรขนาดใหญ่ ผลิตได้ทีละมาก ๆ ผลผลิตมีเป็นจำนวนมากต้องการที่เก็บกว้างขวางกว่าเดิมและการขนส่งที่รวดเร็วไม่ติดขัด โรงงานอุตสาหกรรมจะย้ายออกไปอยู่ชานเมือง เพราะถ้าตั้งอยู่ที่เดิม คือใจกลางเมืองจะสร้างมลภาวะทำความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน เมืองทุกเมืองมักมีกฎหมายระบุไว้มิให้มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งมีผลทำให้เกิดน้ำเสียหรืออากาศมีพิษ เข้าไปตั้งปะปนอยู่กับที่พักอาศัยใจกลางเมือง โรงงานอุตสาหกรรมเช่นที่ว่านี้ควรอยู่ชานเมืองหรือแหล่งรวมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งรัฐบาลจัดเตรียมไว้ให้เรียกว่า “นิคมอุตสาหกรรม” อย่างไรก็ตามในเมืองใหญ่ ๆ ของไทยจะพบโรงงานอุตสาหกรรมปะปนอยู่ในบริเวณใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยเป็นโรงงานขนาดใหญ่ (Factory) สร้างสภาพแวดล้อมเป็นพิษรบกวนชาวบ้าน ซึ่งโรงงานเช่นนี้ควรจะย้ายออกไปอยู่ชานเมือง ห่างไกลจากที่พักอาศัยหรืออยู่ในนิคมอุตสาหกรรม

3. การใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรม (Commercial Landuse) การใช้ที่ดินประเภทนี้ได้แก่ ที่ตั้งร้านค้าต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเกาะกลุ่มกันเป็นย่านการค้าใหญ่กันบริเวณกว้าง การใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมบริเวณเก่าแก่จะอยู่ในใจกลางเมือง ต่อมาจึงจะกระจายไปตามถนนสายสำคัญกลุ่มร้านค้าเล็ก ๆ มักจะปะปนกับที่พักอาศัย ปัจจัยสำคัญในการเลือกที่ตั้งของย่านการค้าที่มีความสะดวกในการเดินทางมาถึงของลูกค้า จึงเห็นได้ว่ามักมีร้านค้าหรือศูนย์การค้าเกิดขึ้นบริเวณสี่แยกถนน ในอดีตเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นตามแนวริมคลองหรือแม่น้ำ จุดตัดระหว่างทางน้ำสองสาย หรือจุดที่ถนนสิ้นสุดที่ริมคลองก็จะเกิดย่านการค้าขึ้น เพราะเป็นบริเวณที่ลูกค้าไปมาสะดวก ย่านการค้านอกจากจะมีร้านค้าที่ขายสินค้าเป็นสิ่งที่ของ

โดยตรงแล้ว ยังรวมไปถึงร้านค้าที่ขายบริการ เช่น ร้านตัดผม ร้านเสริมสวย โรงภาพยนตร์ ร้านซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น

4. การใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานที่ราชการ (Government Landuse) เป็นที่ตั้งของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลและเป็นสถานที่ทำงานของข้าราชการเป็นจำนวนมาก หน่วยงานบางประเภทต้องการที่ดินขนาดใหญ่ เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย บางอย่างมีขนาดเล็ก เช่น สถานีตำรวจ สถานีดับเพลิง ถ้าสถานที่ราชการที่เป็นการบริการของรัฐบาลต่อย่านพักอาศัยก็มักจะตั้งอยู่ใกล้ที่พักอาศัยและในบริเวณใจกลางเมือง ในปัจจุบันสถานที่ราชการบางแห่งขยายออกไปสู่ชานเมือง เพราะในใจกลางเมืองในปัจจุบันสถานที่ราชการบางแห่งขยายออกไปสู่ชานเมืองเพราะในใจกลางเมืองมีความแออัดเกินไป

5. การใช้ที่ดิน เพื่อเป็นที่พักผ่อนของประชากรเมือง (Recreation Landuse) ส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ซึ่งรัฐบาลจัดขึ้น ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ศูนย์เยาวชน สนามกีฬา ที่เอกชนจัดขึ้นเองก็มีบ้าง เช่น สวนสนุก สระว่ายน้ำ การใช้ที่ดินประเภทนี้เมืองทุกเมืองควรจะต้องจัดให้พอเพียงกับจำนวนประชากร และเป็นการบริการในราคาถูกหรือการให้เปล่าเพื่อลดความตึงเครียดจากการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวเมือง

6. การใช้ที่ดินเพื่อการขนส่ง (Transport Landuse) ได้แก่ ถนน ที่จอดรถตลอดจนอุโมงค์ และสถานีขนส่งที่กระจายอยู่ทั้งในเมืองและชานเมือง การใช้ที่ดินเพื่อการขนส่งหรือเส้นทางเดินรถนั้นนับว่ามีความสำคัญมากเพราะเปรียบเสมือนหนึ่งเส้นเลือดหล่อเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของเมือง การใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าการจราจรไม่ติดขัดตรงกันข้ามถ้าระบบการขนส่งในเมืองล้มเหลว กิจกรรมต่าง ๆ ในเมือง เช่น การซื้อขายการทำงานจะหยุดชะงัก

7. การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรชานเมือง (Resource Production and Extraction Landuse) ในบางเมืองอาจมีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรได้บ้าง โดยจะตั้งอยู่บริเวณชานเมือง โดยมากจะเป็นการเกษตรประเภทสวนผัก พืชไร่ ซึ่งส่งเข้ามาขายเฉพาะคนในเมืองนั้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเมืองขยายออกไป บริเวณที่เกษตรกรรมชานเมืองซึ่งถือว่าเป็นบริเวณที่มีความงามตามธรรมชาติและมีอากาศบริสุทธิ์ สามารถใช้เป็นแหล่งพักผ่อนของชาวเมืองพร้อมทั้งเป็นแหล่งบริการพักผ่อน จะถูกรุกรานจนหมดสิ้นไปในที่สุด เช่น บริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร ซึ่งกำลังเติบโตเป็นป่าคอนกรีตเช่นเดียวกับใจกลางเมือง

8. บริเวณที่ยังไม่มีการพัฒนา (Undeveloped Areas) เป็นบริเวณในเมืองที่ปล่อยให้ เป็นธรรมชาติ โดยที่ยังไม่มีกิจกรรมใดเกิดขึ้น ได้แก่ บริเวณหนองน้ำ ที่ลุ่มน้ำขังหรือบริเวณที่

มีการรื้อถอนเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินจากประเภทหนึ่งไปอีกประเภทหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่มีการก่อสร้างเป็นการใช้ที่ดินประเภทอื่น หรือที่เกษตรกรรมชานเมืองที่ไม่ได้ทำการเพาะปลูก

แนวคิดเกี่ยวกับชานเมือง

ชุมชนชานเมือง โดยทั่วไปแล้ว คำว่า “ชานเมือง” นั้นได้ถูกตีความว่าเป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับเขตเมืองชั้นใน ชานเมืองคือที่ซึ่งประชาชนตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย และอยู่ในรัศมีซึ่งผู้อยู่อาศัยสามารถเดินทางมาทำงานในเขตเมืองได้เป็นประจำวัน โดยปกติแล้วชานเมืองต้องพึ่งพาอาศัยเขตเมืองชั้นในในแง่ของเศรษฐกิจและสังคม แต่บางทีก็เป็นอิสระจากเมืองชั้นในแต่ไม่เสมอไปนัก ซึ่งให้เห็นว่าชุมชนชานเมืองนั้นครั้งหนึ่งเป็นจินตนาการของคนอเมริกันว่า คือจุดหมายปลายทางของคนซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเมือง ซึ่งพยายามค้นหาความสดชื่นของอากาศ ความปลอดภัย ความเงียบสงบของถนนหนทาง ความมีชีวิตแบบชุมชนดั้งเดิม ตลอดจนมาตรฐานของชีวิตที่ดีกว่า นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันนั้นบ่อยครั้งที่เน้นถึงชีวิตที่ดีกว่าในสังคมชานเมืองที่น่าอยู่อาศัย แต่ความคิดคำนึงเหล่านี้ก็ได้ถูกทำลายลงไปแล้วด้วยแนวความคิดทันสมัยที่ว่า เมืองควรจะเป็นที่อยู่ของประชาชน และได้เริ่มมีการรณรงค์ให้ประชาชนสนใจที่กลับมาอาศัยอยู่ในเขตเมืองชั้นในยิ่งขึ้น โดยเห็นวามหาชนนั้นมีหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อประชาชนทั้งหมด แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาเรื่อง “เมือง” นั้น ปกติแล้วจะแบ่งแยกเมืองออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือส่วนชั้นใน หรือที่ซึ่งมีความคับคั่งทางเศรษฐกิจ และส่วนชั้นนอก หรือส่วนที่เป็นชุมชนที่อยู่อาศัยบริเวณเขตชั้นนอกนี้ถูกเชื่อว่าเป็นเขตการติดต่อด้วยระบบการคมนาคมที่รวดเร็ว และจำนวนครัวเรือนที่อยู่ในบริเวณนั้นก็เป็นการแสดงถึงการให้บริการทางด้านสาธารณะ และรายได้ที่จะต้องได้รับจากเขตเมืองชั้นใน กล่าวได้ว่าบทบาทของชานเมืองทั้งในด้านที่อยู่อาศัยและอุตสาหกรรมนั้นมีผลเนื่องมาจากวิวัฒนาการของรถยนต์ รถยนต์เป็นสื่อชักนำที่ทำให้ชานเมืองที่เคยบางเบาด้วยจำนวนประชากรกลายเป็นศูนย์กลางต่าง ๆ การเคลื่อนย้ายที่มีมากขึ้นตามลำดับนั้น ทำให้ชุมชนต้องประกอบไปด้วย ประชากรในกลุ่มรายได้ต่าง ๆ และยิ่งมีความหนาแน่นของประชากรมากขึ้นเท่าใด ชุมชนแห่งนั้นก็ยิ่งมีขอบเขตหน้าที่กว้างไกลขึ้นตามลำดับความเป็นชานเมืองนั้นโดยตัวของมันเองก็เป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่ง ซึ่งบ่งบอกถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตของประชากรผู้อยู่อาศัยในชุมชนชานเมืองนั้น และในแง่ของพฤติกรรม การเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยนั้น ก็พบว่าพฤติกรรมนี้ได้พบในคนส่วนใหญ่ของชุมชนนี้ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นชุมชนที่เปิดรับผู้อยู่อาศัยกลุ่มใหม่เป็นจำนวนมาก เป็นที่จุดหมายปลายทางของการตั้งถิ่นฐานของผู้ที่อยู่ในเขตค้ำคั่งในตัวเมือง ในกรณีที่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ในเขตเมืองหรือแม้แต่ผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากส่วนอื่นๆ ของประเทศ (พรวรรณ สุรนนท์, 2522: 19)

นอกจากคำว่า “ชุมชนชนเมือง” แล้วคำว่า “เมืองบริวาร” นั้นมีความหมายและหน้าที่ใกล้เคียงกับชุมชนชนเมือง ซึ่งความหมายของเมืองบริวาร สามารถสรุปได้ว่าเมืองบริวารใน ส่วนที่เป็นความเจริญเติบโตของเมืองมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (กฤษ เพิ่มทันจิตต์, 2536: 98)

1. เป็นเมืองขนาดเล็กที่อยู่ไม่ไกลเมืองแม่หรือเมืองศูนย์กลาง
2. เป็นเมืองที่เลี้ยงตัวเองได้ในระดับหนึ่งเพื่อจะสามารถรองรับการขยายตัวของ ประชากรจากเมืองแม่ เป็นการแบ่งเบาภาระจากเมืองแม่ในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน ดังนั้น เมืองบริวารจึงเป็นเมืองที่ต้องได้รับการวางแผนพัฒนาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม แต่ ประชากรที่อยู่ในเมืองบริวารยังต้องพึ่งพาเมืองแม่ ในเรื่องของแหล่งจ้างงานและสิ่งบริการ ระดับสูง (เนื่องจากเมืองบริวารจะมีสิ่งบริการระดับพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรง ชีวิตประจำวันและมีแหล่งจ้างงานบ้าง)
3. ระบบการคมนาคมระหว่างเมืองบริวารและเมืองแม่ จะต้องมีความ สะดวกสบายพอสมควรเพราะประชาชนในเมืองบริวารจะต้องเข้าไปใช้บริการและไปทำงานใน เมืองแม่ในลักษณะไปเข้า-เย็นกลับ (Commuting)

จากการศึกษาที่ได้กล่าวมาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่าเทศบาลนครนนทบุรีมีการ ขยายตัวของเมืองที่เริ่มจากการเป็นชุมชนชนเมือง มีเขตติดต่อกับเมืองชั้นในคือ กรุงเทพมหานครมีความสะดวกสบายสามารถทำให้ประชาชนเข้าไปใช้บริการและไปทำงานยัง กรุงเทพมหานครแบบเข้าไป – เย็นกลับ ซึ่งรูปแบบการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี เป็นไปตามทฤษฎีรูปเล่ม (Sector Theory) และจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง สามารถนำมากำหนดวิธีการศึกษาการขยายตัวของเมืองในการศึกษาครั้งนี้ โดยศึกษาในด้าน การขยายตัวทางประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวทางการใช้ที่ดิน เนื่องจากทั้ง 3 ด้านมีอิทธิพลที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของเมืองสูงและมองเห็นได้อย่างชัดเจน

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกในสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่าง กลุ่มและระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชนบท ชาวเมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นในระดับกลุ่มบุคคลและในระดับ

สถาบันทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นในสถาบันครอบครัว เครือญาติ การสมรส ครอบครัว หรือ สถาบันการเมืองเศรษฐกิจ ฯลฯ ก็ได้

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้น และที่สำคัญคือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่างๆ ในสังคมนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงในแง่สิ่งของเครื่องใช้ เกิดขึ้นง่ายกว่า แต่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยมและสัญลักษณ์ทางสังคมมักจะต้องใช้ เวลานานและยากเย็นกว่า ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนของค่านิยมจากสถานภาพและบทบาท ชายเป็นใหญ่มาเป็นหญิงและชายเท่าเทียมกัน ค่านิยมในเรื่องการเลือกคู่ การแต่งงาน เป็นต้น (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์, 2534: 32)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปร่างลักษณะของสังคม เช่น ขนาด ความหนาแน่น ระดับการศึกษา สุขภาพอนามัย ฯลฯ โดยจะเน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลง รูปแบบของความสัมพันธ์ เช่น มีความสัมพันธ์กันในลักษณะเป็นแบบทางการ หรือแบบทฤษฎี ภูมิเพิ่มขึ้น

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มนุษย์ได้กำหนดให้มี ขึ้น ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุที่นำเอามาใช้เป็นองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น แยกจากกันได้ยาก เพราะเป็นสิ่งที่เปรียบเทียบเสมือนชีวิตกับจิตใจ (ถรงค์ เสงี่ยมประชา, 2541: 45)

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ปัจจัยที่สำคัญอันเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนี้ (จำนงค์ อติวัฒน์ สิทธิ และคณะ, 2545: 68 - 69)

1. สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ปรากฏการณ์ธรรมชาติบางอย่าง เช่น ความแห้งแล้ง น้ำท่วม หรือภัยธรรมชาติอื่นๆ อาจเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เช่น มีการอพยพย้ายถิ่น เปลี่ยนอาชีพ หรือมีการคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น เช่น การสร้างระบบชลประทาน บางคนเชื่อว่าอุณหภูมิมีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัยหรือการปรับตัวของคน ในสังคม และมีผลทางอ้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย เช่น คนในแถบร้อนกับคนใน เขตอบอุ่นหรือคนในเขตหนาว ย่อมมีการปรับตัวในการต่อสู้กับธรรมชาติต่างกันและมีผลให้ สังคมในแต่ละเขตมีระดับความก้าวหน้าต่างกัน

2. ประชากร การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจ สังคมที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการผลิตและวิธีการกระจายผลผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการอาหารและสิ่งจำเป็นต่าง ๆ แก่สมาชิกสังคม นอกจากนี้อาจต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการปกครอง ระบบครอบครัว และมีการขยายตัวของเมืองเกิดขึ้น บางครั้งการเพิ่มประชากรอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มหรือสงครามระหว่างสังคมเพื่อแก้ปัญหาความอดอยากขาดแคลนอาหารและทรัพยากรภายในสังคม

3. เทคโนโลยี การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่หรือการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในสังคม ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการดำรงชีวิตหลายด้าน เช่น การใช้เครื่องจักรกล ก่อให้เกิดระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และการขยายตัวของเมือง การมียานพาหนะสมัยใหม่ทำให้คนมีการเดินทางติดต่อกันมากขึ้น และรวดเร็วขึ้น การใช้เครื่องมือการเกษตรแบบใหม่ทำให้ลดการใช้แรงงานคนและสัตว์ในไร่นา การมีเครื่องมือสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ทำให้คนมีความรู้ความคิดใหม่ ๆ รถยนต์และเครื่องทุ่นแรงหลายอย่างทำให้ผู้หญิงสามารถทำงานได้ดีเท่ากับผู้ชาย และมีผลให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างเพศมากขึ้น เป็นต้น

4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางเศรษฐกิจในที่นี้ไม่ใช่เทคโนโลยีการผลิตหรือวัตถุดิบของ แต่เป็นเรื่องของกฎระเบียบของสังคมที่บังคับควบคุมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในสังคม มาร์กซชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางสังคมที่สำคัญที่สุดคือ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิต หรือเรียกว่าความสัมพันธ์ทางการผลิต (production relations) ซึ่งมีความหมายรวมถึงแต่การผลิตไปถึงการแบ่งปันผลผลิต การแลกเปลี่ยนและการบริโภคผลผลิตด้วย กฎเกณฑ์พื้นฐานในความสัมพันธ์ทางการผลิตได้แก่กฎเกณฑ์ว่าด้วยการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต หรือระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน (ใครได้รับอำนาจหรือสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เอกชนหรือกลุ่ม หรือชุมชน หรือรัฐ) การเปลี่ยนแปลงระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบอื่นไม่ว่าระบบการเมือง ระบบความคิดหรืออุดมการณ์และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งนักคิดมาร์กซิสต์เรียกว่าโครงสร้างส่วนบน (super – structure)

5. ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรืออุดมการณ์ของคนในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น แมกซ์ เวเบอร์ นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเห็นว่าความเชื่อของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทุนนิยมในสังคมตะวันตก ความคิดของนักปรัชญาสังคมหลายคนมีอิทธิพลต่อคนจำนวนมาก

มาก และก่อให้เกิดการเรียกร้องต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในเวลาต่อมา เช่น ความคิดของรุสโซ หรือมาร์กซ์

ณรงค์ เสียงประชา (2541) ได้รวบรวมข้อมูลการศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และปัญหาสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

1. การทำให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม เป็นการนำเอากระบวนการผลิตขนาดใหญ่ด้วยกำลังเครื่องจักร มีตลาดการค้าที่กว้างขวาง มีการแบ่งแรงงานที่ซับซ้อนตามความชำนาญพิเศษของแรงงานนั้น ๆ เพื่อความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ

2. การทำให้เป็นประชาธิปไตย หมายถึง กระบวนการแพร่ขยายปรัชญาหรือระบบสังคมที่เน้นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินกิจการของสังคมในฐานะที่เป็นตัวเอง โดยไม่คำนึงถึงยศ สถานภาพหรือทรัพย์สินสมบัติ

3. การกลายเป็นเมือง เป็นกระบวนการเคลื่อนย้ายผู้คน หรือการขยายตัวเมืองออกไปทางพื้นที่ การเพิ่มจำนวนประชากรหรือการดำเนินกิจการงานต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนวิถีชีวิตแบบคนเมือง ทำให้อาณาบริเวณนั้นกลายเป็นเมือง

4. การจัดองค์การสมัยใหม่ เป็นการจัดระบบบริหารงานโดยเจ้าหน้าที่ตามลำดับชั้น ซึ่งแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาของตน มีการจัดแผนงาน มีการแบ่งแยกแรงงาน มีการกำหนดสายการบังคับบัญชา งานต่าง ๆ ทำกันอย่างมีระบบ

5. การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เป็นความพยายามที่จะให้ประชาชนของประเทศได้มีการกินดีอยู่ดีโดยเท่าเทียมกัน พยายามให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ และหาวิธีทำให้ผู้คนมีรายได้ไม่แตกต่างกัน และให้มีโอกาสได้รับบริการและสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกัน

6. การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย เป็นความพยายามในการพัฒนาท้องถิ่น มีการสร้างถนน บริการไฟฟ้า ประปา การสื่อสารที่เจริญขึ้น เทคโนโลยีอื่นๆ ที่เพิ่มขึ้น เป็นผลให้วิถีชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทได้ทันสมัยขึ้น

ปัญหาสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจะช่วยให้สังคมเจริญขึ้นแต่การเปลี่ยนแปลงบางครั้งก็อาจก่อให้เกิดการเสียระเบียบทางสังคม และก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วจนผู้คนปรับตัวไม่ทัน ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป มีอาชีพต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย การติดต่อสัมพันธ์กันเปลี่ยนไป ผู้คนต้องสู้ดิ้นรนเพื่อช่วยเหลือตนเอง วิถีชีวิตแบบใหม่อาจทำให้เขามีปัญหาในการปรับตัว เขาอาจกลายเป็นคนว่างงาน อาจมีปัญหาทางเศรษฐกิจ

2. การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการประดิษฐ์เครื่องจักรเครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ สามารถนำเอามาแทนแรงงานคนและสัตว์ นำเอามาใช้ในธุรกิจโรงงาน ทำให้แรงงานคนถูกแทนที่โดยแรงงานเครื่องจักร และความจำเป็นในการใช้แรงงานคนและสัตว์น้อยลง อาจก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน และถ้าหากใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ ไม่เป็นก็อาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ได้ เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ

3. การเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานของสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบเผด็จการไปเป็นระบบประชาธิปไตย ถ้าประชาชนยังยึดมั่นผูกพันอยู่กับระบบเดิม ย่อมจะมีการต่อต้านเกิดขึ้น หรือถ้าผู้คนยังไม่พร้อม เช่น ยังไม่เข้าใจระบบนั้น ๆ ดี ก็จะมีปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้ เช่น การใช้อำนาจผูกขาดทางการเมือง การซื้อคะแนนเสียง

4. การล่าทางวัฒนธรรม เช่น เรามีเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน แต่ใช้ไม่เป็นก็อาจเกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินได้ หรือเรามีโรงงานผลิตพลังงานปรมาณู มีโรงงานผลิตยาปราบศัตรูพืช แต่ไม่รู้จักรใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์ในการผลิตได้หรือนำเอาไปใช้ไม่ถูกต้องก็อาจเกิดปัญหาขึ้นได้

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมข้างต้น ทำให้ทราบว่า การขยายตัวของเมืองหรือกระบวนการเป็นเมืองเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยที่การขยายตัวของเมืองเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนด้วยเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับเมืองในฐานะวิถีชีวิต

ความหมายของวิถีชีวิต

องค์กรอนามัยโลก (1986) ได้ให้ความหมายของวิถีการดำเนินชีวิตว่า หมายถึงแบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

วิถีการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะทางชีวิตและสังคม ซึ่งคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ประพฤติปฏิบัติ และเป็นพฤติกรรมทั้งหลายที่บุคคลสามารถควบคุมได้ อาจจะมีมากหรือน้อย รวมไปถึงการกระทำต่าง ๆ ที่มีผลเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพของคน (อุทุมพร จามรมาน, 2528: 9)

วิถีการดำเนินชีวิต หมายถึง แบบแผนการแสดงพฤติกรรมของบุคคลในชีวิตประจำวัน ที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย การศึกษา การทำงาน การใช้เวลาว่าง/ การพักผ่อน ตลอดจนความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและบุคคลอื่น โดยต่างกลุ่มกันก็มีการแสดงพฤติกรรมหรือลักษณะการแสดงออกที่ต่างกัน ซึ่งมีผลกระทบต่อร่างกายของบุคคลนั้น ๆ ทั้งในด้านดี และด้านไม่ดี (อัมพวัลย์ วิศวธีรานนท์, 2541: 13)

วิถีชีวิตของชุมชน คือ บรรทัดฐานทางสังคมที่เกิดจากคนจำนวนมาก มองเห็นว่าเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และยอมรับพฤติกรรมเหล่านั้น จึงทำให้พฤติกรรมกลายเป็นนิสัย และเป็นความเคยชิน จนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไป วิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละแห่ง แต่ละชุมชนจะแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการพูดจา หรือการแต่งกายก็เป็นวิถีชาวบ้านที่คนส่วนใหญ่ยอมรับ วิถีชีวิตของชาวบ้านจึงมีความสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของกลุ่มคณะในชุมชนอยู่ไม่น้อย เพราะวิถีชาวบ้านจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมบางอย่างได้ ซึ่งมีผลทำให้ปัจเจกชนทำตามส่วนมากเราจะมองเห็นได้จากพฤติกรรมของคนในแต่ละชุมชนจะไม่ทำผิดกฎเกณฑ์วิถีชาวบ้านหรือบางคนทำผิดกฎหมายแต่ไม่ยอมทำผิดวิถีชาวบ้าน (สนทยา มโหทาน, 2546: 6)

สรุปได้ว่าวิถีชีวิต คือ แนวทางการดำเนินชีวิตและแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่ในชุมชนนั้นปฏิบัติ คนกลุ่มต่างก็มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน การทำงาน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและกับชุมชน การนับถือศาสนา ประเพณีและพิธีกรรม เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวเมือง

ชีวิตชาวเมือง เป็นเรื่องของปรากฏการณ์ของวัฒนธรรม ซึ่งมีรูปแบบดังนี้ (พรพรรณ สุรพันธ์, 2522: 26)

1. การประกอบอาชีพและการทำงานของบุคคลที่อยู่ในสังคมเมือง จะไม่ได้ทำการเกษตรกรรม แต่มีอาชีพอื่น ๆ เช่น การผลิตสินค้าและการบริการ เป็นต้น
2. ระบบเศรษฐกิจ มีลักษณะเป็นระบบตลาด
3. ในสังคมเมือง มีการพัฒนาความก้าวหน้าของการเรียนรู้และศิลปวิทยาการต่าง ๆ

Nels, A. (1976) ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องชีวิตชาวเมือง ดังนี้คือ

1. การแบ่งแรงงาน ในเมืองการพิจารณาจะใช้ความชำนาญเฉพาะอย่างมากกว่างานในชนบท และการประกอบอาชีพที่มีจำนวนมากหลายอาชีพซึ่งเป็นผลจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการประดิษฐ์คิดค้นที่เกิดขึ้นในเมือง
2. สังคมเมืองมีการเกี่ยวข้องกับเครื่องจักร ซึ่งเป็นผลจากการยอมรับของใหม่ในเมือง และมีการใช้เทคโนโลยีวิทยาเพิ่มขึ้นในการผลิตสินค้า
3. เรื่องสถานภาพ ชนชั้นทางสังคม ชาวเมืองจะมีสัญลักษณ์ในด้านสถานภาพทางสังคมซึ่งมาจากการอาชีพ การแต่งกาย ส่วนที่อยู่อาศัย การศึกษา ซึ่งชาวชนบทมักไม่ยึดถือในเรื่องเหล่านี้
4. ประชากรที่อยู่ในเมืองมีความสัมพันธ์ไม่รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกันเหมือนกับคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน มีการติดต่อกันแบบชั่วคราว ไม่เหมือนกับประชาชนที่อยู่ในชนบทซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน
5. ชาวเมืองพร้อมที่จะยอมรับของใหม่และการเปลี่ยนแปลงหรือคาดหมายในการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนมีการริเริ่มที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลง
6. ในสังคมเมือง เงินเป็นเครื่องช่วยกำหนดค่านิยม มีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ จากระบบเศรษฐกิจแบบครอบครัว เป็นระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตรา

ชนพรรณ สุนทร (2545: 33) ได้กล่าวว่ารูปแบบของวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองได้แก่

1. การเปลี่ยนอาชีพจะเป็นลักษณะการเปลี่ยนจากอาชีพภาคเกษตรกรรมไปสู่อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม
2. แบบแผนการทำงานของคนในชุมชนเป็นการทำงานที่ไม่ใช่แบบเกษตรกรรมแต่มุ่งไปทำงานด้านการค้า บริการ และอุตสาหกรรม ซึ่งมีเกณฑ์ต่าง ๆ ในการทำงาน เช่น เวลาในการทำงาน เวลาพักผ่อน รูปแบบการทำงาน หน้าที่ของงานที่ปฏิบัติ เป็นต้น
3. รูปแบบของครอบครัวของชุมชนเมืองจะประกอบด้วยบิดา มารดา และโดยที่ความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่บนขีดจำกัดของเวลาทำงานนอกบ้านของบิดามารดาและการไปศึกษาเล่าเรียนของบุตร ซึ่งคนในสังคมเมืองจะมีเวลาให้กับครอบครัวน้อยกว่าคนในสังคมชนบท
4. ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติที่ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกันลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ เนื่องจากคนในสังคมเมืองต้องดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองเป็นสำคัญ
5. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านลดน้อยลงอันเกิดจากข้อจำกัดของเวลา การทำงาน นำไปสู่ความไม่มีเวลาพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน

(ปรีชา คุณินทร์พันธุ์, 2547: 44 – 46 อ้างถึง Wirth, L 1939) ได้ระบุคุณสมบัติบางอย่างที่เขาคิดว่าจะช่วยให้เข้าใจ “วิถีชีวิตแบบนคร” (Urbanism) คุณสมบัตินี้ดังกล่าวเป็นสิ่งที่จะช่วยแยกเมืองออกจากชนบทในลักษณะของช่วงสองช่วงที่ต่อเนื่องกัน (Continuum) เขาได้เสนอเกณฑ์ 3 อย่างที่จะช่วยกำหนดระดับของความเป็นเมืองได้แก่ (1) ขนาด (size) (2) ความหนาแน่น (density) และ (3) ความหลากหลาย (heterogeneity) ของประชากร เราสามารถสรุปความสำคัญของปัจจัย 3 ตัวที่มีอิทธิพลต่อลักษณะชีวิตแบบเมืองได้ดังนี้

ขนาด (Size) โดยถ้าขนาดประชากรยิ่งใหญ่ก็จะเป็นไปได้ว่าความหลากหลาย (ทางเชื้อชาติและสถานภาพ) ของประชากรจะมีสูงขึ้น การแยกเขตทางกายภาพ (spatial aggregation) ก็จะเกิดขึ้นตาม ในเมืองไม่มีวัฒนธรรมที่เป็นหนึ่งเดียวกันหรือมีประสบการณ์ชีวิตแบบเดียว จึงทำให้ชาวเมืองจึงไม่มีเอกลักษณ์ร่วมที่เป็นแบบเดียวกัน (common identity) ซึ่งต่างกับชนบทที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูงโดยยึดถือประเพณีและศีลธรรมร่วมกัน ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวเมืองมักจะไม่มีลึกซึ้งยั่งยืนอันเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่มี

มาก ความสัมพันธ์ของคนในเมืองค่อนข้างแบ่งส่วน (segmented , specialized) ทำให้การติดต่อแบบบุคลิกทั้งตัว (full personality) เป็นไปได้ยาก เมืองมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (secondary) มากกว่าจะเป็นแบบปฐมภูมิ (primary) เช่นในชนบท แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าก็ตามความฉาบฉวยไม่เป็นกันเองยังมีอยู่ ลักษณะของชาวเมือง มีลักษณะไว้ตัว ไม่สนใจใคร ไม่มีชีวิตชีวา ซึ่งทั้งหมดเป็นเสมือนเกาะป้องกันตัวให้พ้นจากการถูกทักท้วงว่ามีความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือไม่ให้คนอื่นมาคาดหวังอะไรจากตนเอง (ไม่ต้องการยุ่งกับใคร เพื่อไม่ให้ใครมายุ่งกับตน) ความสัมพันธ์มีลักษณะเชิงกลไก (instrumental) ที่มุ่งหวังผลประโยชน์มากกว่าความพอใจที่ได้ติดต่อสัมพันธ์กัน ชีวิตคนในเมืองไม่มีความสัมพันธ์และมีความเป็นอิสระจากการควบคุมที่ใกล้ชิดของคนในชุมชน ซึ่งแตกต่างจากการทำตามกลุ่มเหมือนในชนบท ความเป็นอิสระดังกล่าวนำมาซึ่งความไม่มั่นคงและไร้ที่พึ่งทางใจ (anomie) แม้ว่าการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะจะนำไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวเชิงพึ่งพากัน (social solidarity of interdependence) แรงจูงใจของความสัมพันธ์ที่แฝงไปด้วยผลประโยชน์และเงินตรามักจะนำไปสู่การเบียดเบียนเอาเปรียบกัน สุดท้ายจำนวนประชากรที่มากมายทำให้ปัจเจกบุคคลแทบจะไม่มี ความหมายทางการเมือง

ความหนาแน่น (Density) เมื่อคนจำนวนมากมารวมกันอยู่ในพื้นที่เดียว ความหนาแน่นของประชากรสูง ความชำนาญเฉพาะจะเป็นลักษณะสำคัญของการแบ่งงานกันทำเพื่อการอยู่รอดกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำงานต่างกันต้องสนองประโยชน์และพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น เมื่อจำนวนประชากรมีมากขึ้นการรู้จักจะเป็นแบบผิวเผินหรืออาจไม่รู้จักกันเลย คนในนครจำต้องอาศัยเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์เพื่อให้การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นไปได้และอย่างที่คาดหวัง รูปแบบหรือ “uniform” ที่จะบ่งบอกถึงสถานภาพและบทบาทของเจ้าหน้าที่หรือคนที่ จะช่วยให้การติดต่อสัมพันธ์กันเป็นไปได้ คนในเมืองอยู่ท่ามกลางโลกของวัตถุ การติดต่อสัมพันธ์ตามแบบธรรมชาติค่อย ๆ หายไป ความหนาแน่นที่มีผลต่อการจัดรูปแบบโครงสร้างทางพื้นที่ของเมืองที่เห็นชัด คือ พื้นที่ถูกใช้เพื่อประโยชน์ที่แตกต่างกันและประชากรที่อยู่อาศัยในแต่ละพื้นที่ก็แตกต่างกัน ทำให้การแยกเขตเป็นไปอย่างเด่นชัดถึงจุดที่ว่าชุมชนในแต่ละเขตมีความเป็นเอกเทศและแต่ละเขตมีวิถีชีวิตที่ไม่ลงรอยกัน ชาวเมืองอาจเดินทางผ่านเขตต่าง ๆ เหล่านี้และเกิดความเคยชินและยอมรับข้อแตกต่างของกันและกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจากรูปแบบวิถีชีวิตที่แตกต่างกันมากแต่อยู่ใกล้ชิดกันทำให้การแข่งขันและการเอาเปรียบกันเกิดขึ้นในนครที่ซึ่งเวลาและเครื่องหมายสัญลักษณ์เป็นพื้นฐานของการจัดระเบียบสังคม

ความหลากหลาย (Heterogeneity) ผลกระทบของความหลากหลายต่อขนาด (ขนาดประชากรที่ใหญ่ทำให้เกิดความหลากหลายทางประชากร) และความหนาแน่น (การแบ่งงานที่ซับซ้อนเป็นความหลากหลายของประชากรในนคร) ผลเฉพาะความหลากหลาย คือ ปัจเจกบุคคลในนครมีการติดต่ออย่างสม่ำเสมอกับปัจเจกบุคคลอื่นที่แตกต่างกันอย่างมาก ทำ

ให้เกิดโอกาสของการพัฒนาความสนใจ การมองโลก การเข้าเป็นสมาชิกและความภักดีระหว่างปัจเจกบุคคลต่าง ๆ มีร่วมกันได้ อย่างไรก็ตามความภักดีดังกล่าวที่ปัจเจกบุคคลมี มักจะถูกแบ่งส่วนให้กับกลุ่มหรือความสนใจต่าง ๆ ที่แยกแตกต่างกัน ความสำคัญของความหลากหลายในนครในแง่ที่ Wirth สนใจและเห็นว่าเป็นจุดกำเนิดของสังคมมวลชน (mass society) แทนที่จะทำให้ชีวิตของปัจเจกบุคคลมีความหมายมากขึ้น แต่การเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ กลับกลายเป็นเรื่องชั่วคราวและไม่มีความสำคัญ แทนที่ชีวิตของปัจเจกบุคคลจะสงบราบรื่น การเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงการเข้าออกกลุ่มที่เกิดขึ้นเสมอ นำไปสู่ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแทนที่จะเป็นช่องทางหรือวิธีการใหม่ในการแสดงออกของความเป็นปัจเจกบุคคล “สถาบันต่าง ๆ” เช่น โรงเรียน ภาพยนตร์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ที่เป็นสื่อของมวลชนกลับปรับระดับ (ของความเป็นปัจเจกชน) ให้ราบเรียบเป็นแบบเดียวกันทั้งหมด โดยหากปัจเจกบุคคลต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในชีวิต สังคม การเมือง และเศรษฐกิจในนคร เขาต้องยอมสูญเสียความเป็นปัจเจกบุคคลตามแรงกดดันของชุมชนที่ใหญ่กว่าและถูกกลืนเข้าไปตามกระแสมวลชน (mass movements) ปัจเจกบุคคลถูกแปลกแยก (alienated) และมีค่านิยมที่หลากหลายและขัดแย้งกัน ขนาดความหนาแน่นและความหลากหลายที่เพิ่มขึ้นทำให้คนในนครขาดความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งในทางสังคม ขาดอำนาจทางการเมืองถึงระดับที่ปัจเจกบุคคลต้องลดความเป็นคนถูกละลายกลายเป็นส่วนหนึ่งของมวลชน (mass society) สังคมที่ความแตกต่างของความเป็นคนถูกละลายให้มีรูปแบบเดียวกัน ปัจเจกบุคคลถูกลดค่าให้เหมือนกันหมดไปการหลอมละลายความเป็นปัจเจกบุคคลในสังคมนครเสร็จสิ้นสมบูรณ์ได้โดยการสื่อสารทางมวลชน (mass messages) และการบริหารโดยบุคคลที่ไม่รู้จักกันภายใต้สถาบันมวลชนแบบราชการ (massive bureaucratic institutions)

จากที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า วิถีชีวิตชาวเมืองมีลักษณะของการประกอบอาชีพและการทำงานของคนในเมืองส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในภาคเกษตรกรรม แต่ประกอบอาชีพด้านอุตสาหกรรม การค้าและการบริการ มีสัญลักษณ์ด้านสังคมซึ่งมาจากอาชีพ การแต่งกาย การศึกษามากกว่าสังคมชนบท และคนที่อยู่ในเมืองมีความสัมพันธ์กับครอบครัวและบุคคลอื่นน้อยลงและห่างเหินกัน มีการติดต่อกันโดยหน้าที่ ไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับเมืองในฐานะวิถีชีวิตที่ได้กล่าวมาสามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาถึงผลกระทบในวิถีชีวิตของคนในชุมชนจากการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นด้านของผลกระทบที่ครอบคลุมถึงแบบแผนวิถีชีวิตของชาวเมืองอย่างครบถ้วน

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ศึกษา

ผลการศึกษาในส่วนนี้ เป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลนครนนทบุรี และข้อมูลทั่วไปของตำบลท่าทราย แต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลนครนนทบุรี

การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับเทศบาลนครนนทบุรี ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากสำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี , ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ เรื่อง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ประจำปี 2548 – 2552 , www.nonthaburi.go.th และ www.nakronnonthaburi.go.th ซึ่งรายละเอียดของข้อมูลมีดังต่อไปนี้

ประวัติศาสตร์ความเป็นมา เทศบาลนครนนทบุรี ได้ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาล เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2479 โดยครอบคลุมตำบลสวนใหญ่ทั้งตำบล มีพื้นที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร และด้วยความเจริญจากสภาพพื้นที่อันเป็นเมืองปริมณฑล พื้นที่ติดต่อกรุงเทพมหานคร ความเหมาะสมทางด้านผังเมือง เขตเทศบาลพื้นที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นเต็มพื้นที่แล้ว ความต้องการในการให้บริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการมีมากขึ้น และความเหมาะสมด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ การขยายตัวของชุมชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว เทศบาลจึงได้รายงานกระทรวงมหาดไทยขอขยายเขตเทศบาลจากเดิมออกไปอีก 4 ตำบล คือ ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลบางกระสอ และตำบลท่าทราย ทั้งนี้เพื่อรองรับความเจริญของท้องถิ่นต่อไป

เทศบาลได้รายงานขอขยายเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี โดยไม่ต้องหยั่งเสียงประชามติ เป็นกรณีพิเศษ เมื่อปี 2529 และกระทรวงมหาดไทยได้ให้ความเห็นชอบ โดยเสนอร่างพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี พ.ศ. 2531 วันที่ 25 กรกฎาคม 2531 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลจากพื้นที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร เป็น 38.9 ตารางกิโลเมตร รวมทั้งสิ้น 5 ตำบล คือ ตำบลสวนใหญ่ ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลบางกระสอ และตำบลท่าทราย ต่อมาเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2538 ได้มีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะเทศบาลเมืองนนทบุรี ขึ้นเป็นเทศบาลนครนนทบุรี ซึ่งมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่ วันที่ 25 กันยายน 2538 เป็นต้นไป (สมนึก ธนเดชากุล, 2546)

อาณาเขตเทศบาลนครนนทบุรี

ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ตั้งอยู่แนวเส้นแบ่งเขตอำเภอเมืองนนทบุรี กับอำเภอปากเกร็ด ที่จุดกึ่งกลางปากคลองบางตลาด บรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเส้นเลียบบตามแนวเส้นแบ่งเขตอำเภอเมืองนนทบุรี กับอำเภอปากเกร็ด ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองประปาฝั่งตะวันตก ที่จุดซึ่งแนวเส้นแบ่งเขตอำเภอเมืองนนทบุรี กับอำเภอปากเกร็ดบรรจบกับแนวเส้นแบ่งจังหวัดนนทบุรีกับกรุงเทพมหานคร

ด้านตะวันออก จากหลักเขตที่ 2 เป็นเส้นเลียบบตามแนวเส้นแบ่งเขตจังหวัดนนทบุรีกับกรุงเทพมหานคร

ด้านใต้ ไปทางทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ถึงหลักเขตที่ 3 ซึ่งตั้งอยู่ปากคลองบางเขนฝั่งใต้ ที่จุดซึ่งปากคลองบางเขนบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา

ด้านตะวันตก จากหลักเขตที่ 3 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตามแนวเส้นตั้งฉากกับริมแม่น้ำเจ้าพระยา บรรจบกับกึ่งกลางแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเส้นเรียบตามแนวกึ่งกลางแม่น้ำเจ้าพระยาไปทางทิศเหนือ จบต่อกับแนวเส้นแบ่งเขตอำเภอเมืองนนทบุรี กับอำเภอปากเกร็ด ไปทางทิศเหนือ และทิศตะวันออก จนบรรจบกับหลักเขตที่ 1 (ภาพที่ 4)

ลักษณะภูมิประเทศ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเทศบาลนครนนทบุรีมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มที่ราบภาคกลาง มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบ ไม่มีป่าไม้และภูเขา มีคลองทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่ขุดขึ้นใหม่เป็นโครงข่ายกระจายเกือบเต็มทั้งพื้นที่ จัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ระดับพื้นดินมีความสูงต่ำแตกต่างกันเล็กน้อย โดยมีระดับความสูงเพียง 1-2 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประกอบกับการอยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ยังผลให้พื้นที่บางแห่งในชุมชนเทศบาลนครนนทบุรีประสบกับปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูฝนประจำปี อย่างไรก็ตามจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะหนาแน่นตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และตามริมคลองสายต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ส่วนที่ห่างจากแม่น้ำและคลองจะมีลักษณะเป็นสวนและไร่นา (สำนักงานจังหวัดนนทบุรี, 2526) และในปัจจุบันพื้นที่ฝั่งตะวันออกได้เปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่ชุมชนรองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร

ลักษณะภูมิอากาศ บริเวณพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรีมีลักษณะภูมิอากาศคล้ายคลึงกับกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ โดยทั่วไปในภาคกลาง กล่าวคือ เป็นแบบเขตร้อนชื้น มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลักษณะอากาศร้อนแต่ไม่ร้อนจัดเกือบตลอดปี ในรอบปีมีฝนตกชุก 6 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ปริมาณน้ำฝนมากที่สุดระหว่างเดือนสิงหาคมถึง

ตุลาคม จำนวนวันที่ฝนตกในรอบปีโดยเฉลี่ย 48 วัน ซึ่งลักษณะภูมิอากาศเช่นนี้ ทำให้พื้นที่ โดยรอบเหมาะสมแก่การเกษตรกรรม

ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. แหล่งน้ำธรรมชาติ เนื่องจากตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นที่ราบลุ่ม มีคูคลองตามธรรมชาติเป็นจำนวนมากที่เคยใช้สัญจรไปมา ปัจจุบันคู คลองดังกล่าวใช้เพื่อการระบายน้ำเป็นส่วนใหญ่ ปริมาณน้ำเสีย 60,000 ลบ.ม.ต่อวัน จำนวน โรงบำบัดน้ำเสีย 1 แห่ง จำนวนน้ำเสียที่บำบัดได้ 20,000 ลบ.ม.ต่อวัน

2. ทรัพยากรดิน ได้แก่ ดินชุดบางกอก ดินชุดบางเขน และดินชุดธนบุรี เป็นดินที่ อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรม แต่การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้ ผลตอบแทนที่สูงกว่าการทำเกษตรกรรม ดังนั้นพื้นที่บางส่วนที่เคยเป็นสวนผลไม้ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัย

3. สิ่งแวดล้อม จังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดในปริมณฑล มีการเจริญเติบโตทั้งทาง เศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก รวมทั้งมีประชากรอาศัยจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น ปัญหาน้ำเสียจากแหล่งชุมชนและโรงงาน อุตสาหกรรม และปัญหามลพิษทางอากาศ

ลักษณะทางสังคม

การศึกษา เทศบาลนครนนทบุรีมีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 5 แห่ง มีครู/ อาจารย์ 150 คน และนักเรียน 2,545 คน ซึ่งให้บริการทางด้านการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อน ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 แห่ง และระดับก่อนประถมศึกษาถึง ประถมศึกษา จำนวน 2 แห่ง

ศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 94 และนับถือศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 6 มีศาสนสถานแยกเป็นวัด จำนวน 22 แห่ง จำนวนโบสถ์ (ศาสนาคริสต์) 4 แห่ง และมีสังฆมณฑล จำนวน 3 แห่ง

การสาธารณสุข เทศบาลนครนนทบุรีมีศูนย์บริการสาธารณสุขที่ให้บริการด้าน การรักษาพยาบาล 5 แห่ง บุคลากรทางการแพทย์ จำนวน 2 คน ทันตแพทย์ จำนวน 2 คน ทันตสาธารณสุข จำนวน 3 คน สัตว์แพทย์ จำนวน 1 คน พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 18 คนและ พยาบาลเทคนิค จำนวน 1 คน

การรักษาความสงบเรียบร้อย สถิติการเกิดคดีต่างๆ ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองนนทบุรี ในปี พ.ศ. 2546 เป็นคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ 102 คดี คดีประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย 295 คดี คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ 258 คดี

สาธารณสุข เทศบาลนครนนทบุรีจัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยมีสถานีดับเพลิงในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 4 สถานี สำหรับภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจาก ปัญห อุทกภัย เนื่องจากมีพื้นที่ติดบริเวณชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

การปกครองและการบริหารงาน ขอบเขตการปกครองในเขตเทศบาลนครนนทบุรีปัจจุบันประกอบด้วยตำบลทั้ง 5 ตำบล และ 45 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลท่าทราย มีพื้นที่ 8 ตารางกิโลเมตร จำนวน 7 หมู่บ้าน
2. ตำบลตลาดขวัญ มีพื้นที่ 8.2 ตารางกิโลเมตร จำนวน 11 หมู่บ้าน
3. ตำบลบางกระสอ มีพื้นที่ 11.2 ตารางกิโลเมตร จำนวน 9 หมู่บ้าน
4. ตำบลบางเขน มีพื้นที่ 9 ตารางกิโลเมตร จำนวน 9 หมู่บ้าน
5. ตำบลสวนใหญ่ มีพื้นที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร จำนวน 9 หมู่บ้าน

การบริหารงานของเทศบาลนครนนทบุรีตาม พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546 มีลักษณะที่สำคัญคือ

1. ฝ่ายบริหาร คือ คณะผู้บริหารงาน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี 1 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและรองนายกเทศมนตรี 4 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี
2. ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาเทศบาล ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งจำนวน 24 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี

ในส่วนข้าราชการประจำ ผู้บังคับบัญชาสูงสุด คือ ปลัดเทศบาล (นักบริหารงานเทศบาล ระดับ 9) การบริหารงานของเทศบาลเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริการประชาชนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งที่กำหนดไว้ตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามมาตรา 53 แห่ง พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 เทศบาลนครนนทบุรี แบ่งส่วนราชการออกเป็น 10 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักปลัดเทศบาล สำนักการช่าง สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สำนักการคลัง สำนักการศึกษา กองวิชาการและแผนงาน กองสวัสดิการสังคม แขวงท่าทราย แขวงสวนใหญ่ และหน่วยงานตรวจสอบภายใน (สำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี, 2549)

โครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่ง จังหวัดนนทบุรี เป็นจังหวัดในเขตปริมณฑล มีระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่งทางบกค่อนข้างสมบูรณ์ ทั้งระบบทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด เชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ทำให้การเดินทางเป็นไปได้โดยสะดวก มีจำนวนถนนทั้งหมด 643 สาย แบ่งเป็นถนนลาดยาง จำนวน 44 สาย ความยาวของถนน 9.00 กิโลเมตร ถนนคอนกรีต จำนวน 427 สาย ความยาวของถนน 196.74 กิโลเมตร ถนนอื่นๆ จำนวน 172 สาย ความยาวของถนน 10.86 กิโลเมตร มีระบบทางด่วนชั้นที่ 2 สายบางโคล่ – แจ้งวัฒนะ และแนวโน้มที่จะมีการก่อสร้างทางด่วนชั้นที่ 3 สายนนทบุรี – บางกะปิ นอกจากนี้ยังมีระบบการคมนาคมขนส่งทางน้ำที่ยังคงมีความสำคัญช่วยแบ่งเบาการจราจรบนถนนสายหลักในช่วงเวลาเร่งด่วน ตอนเช้าและเย็นอีกด้วย

การเดินทางเข้าสู่เทศบาลนครนนทบุรี แยกได้ดังนี้

ถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนงามวงศ์วาน ถนนติวานนท์ ถนนรัตนาธิเบศร์ ถนนประชากรราษฎร์ ถนนสนามบินน้ำ ถนนนนทบุรี1 และถนนพิบูลสงคราม

ถนนสายรอง ได้แก่ ถนนสามัคคี ถนนเรวดี ถนนวัดบัวขวัญ

เส้นทางลัด ได้แก่ ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี กับถนนพิบูลสงคราม

1. ถนนกรุงเทพ-นนทบุรีกับถนนติวานนท์ ถนนรัตนาธิเบศร์ ถนนนนทบุรี1
2. ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี กับถนนติวานนท์ และถนนอัครี
3. ถนนรัตนาธิเบศร์ ถนนติวานนท์ และถนนนนทบุรี

เส้นทางเลี้ยวเมือง ได้แก่

1. ถนนรัตนาธิเบศร์ กับ ถนนสนามบินน้ำ
2. ถนนรัตนาธิเบศร์ กับ ถนนนนทบุรี
3. ถนนรัตนาธิเบศร์ กับ ถนนประชากรราษฎร์
4. สามแยกนนทบุรี กับ ถนนพิบูลสงคราม
5. ถนนสามัคคี กับ ถนนแจ้งวัฒนะ

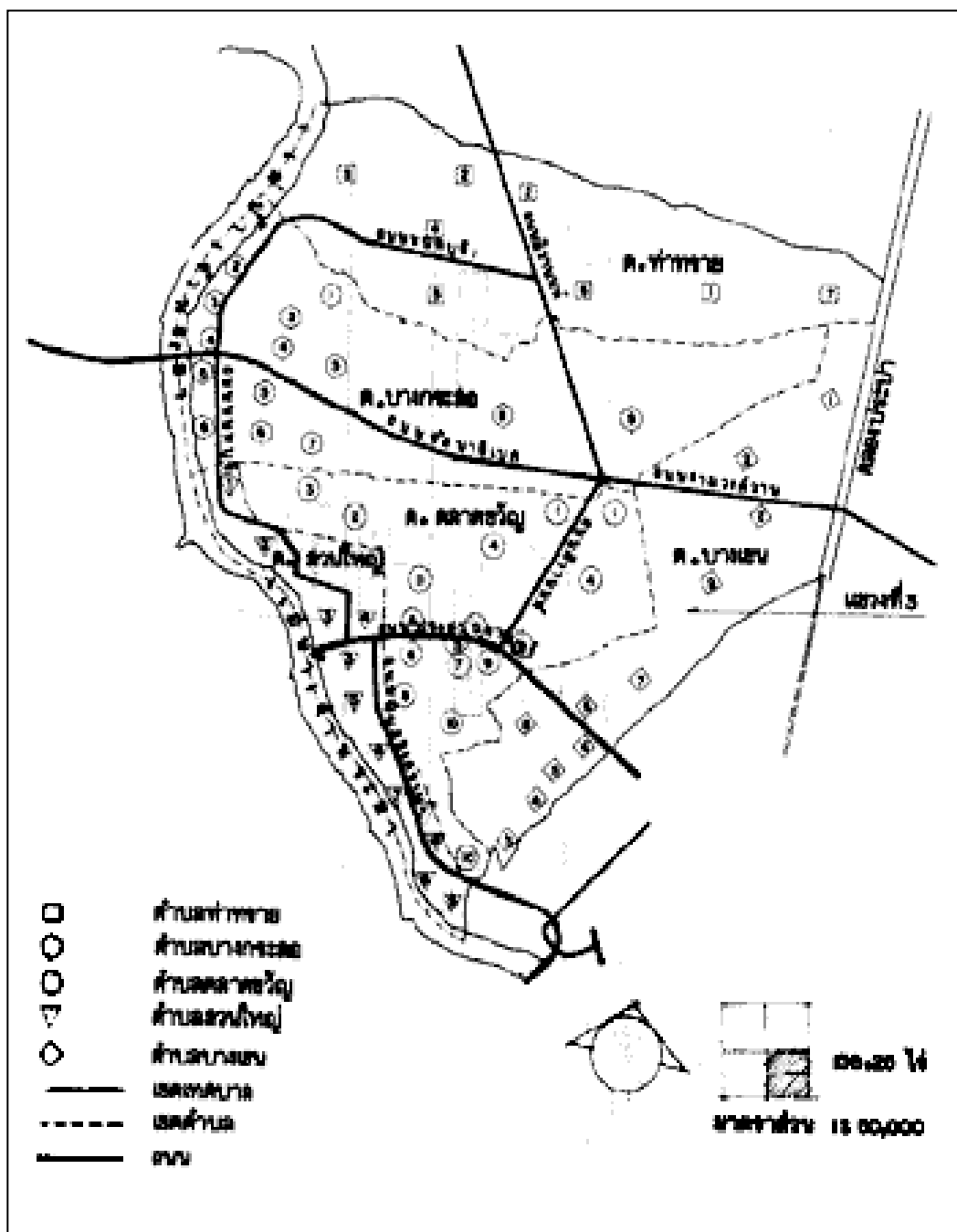
การไฟฟ้า สำหรับในเขตเทศบาลนครนนทบุรีไฟฟ้าที่ผลิตโดย กฟน./กฟผ. คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของพื้นที่ จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 100,773 ครัวเรือน การจัดการบริการประชาชนด้านการไฟฟ้า เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของการไฟฟ้านครหลวง เขตนนทบุรี ซึ่งนับได้ว่ากำลังการผลิตไฟฟ้า ภายในเขตเทศบาลเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

การประปา การจัดบริการด้านการประปาในเขตเทศบาลนครนนทบุรี เป็นหน้าที่ของการประปานครหลวง เขตนนทบุรี สำนักงานประปา สาขานนนทบุรี มีพื้นที่รับผิดชอบ อำเภอเมืองเฉพาะตำบลบางเขน ตำบลตลาดขวัญ ตำบลสวนใหญ่ ตำบลบางกระสอบ และตำบลท่าทราย มีจำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้จำนวน 100,773 ครัวเรือน จำนวนน้ำประปาที่ผลิตได้ 122 ลบ.ม./วัน จำนวนน้ำประปาที่มีการใช้ 70 ลบ.ม./วัน

การสื่อสาร ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี มีที่ทำการไปรษณีย์ เพื่อให้บริการส่งไปรษณีย์พัสดุต่างๆ ปัจจุบันมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 4 แห่ง คือ ไปรษณีย์นนทบุรี ไปรษณีย์สวนใหญ่ ไปรษณีย์ตลาดขวัญ ไปรษณีย์งามวงศ์วาน มีองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย มีชุมสายโทรศัพท์ คือ ชุมสายนนทบุรี ชุมสายงามวงศ์วาน

ภาพที่ 4 ขอบเขตการปกครองของจังหวัดนนทบุรีและอาณาเขตติดต่อ
ที่มา: www.nonthaburi.go.th (2549)

ภาพที่ 5 แผนที่ขอบเขตการปกครองของเทศบาลนครนนทบุรี
 ที่มา: www.nakronnonthaburi.go.th (2549)

ข้อมูลทั่วไปของตำบลท่าทราย

ประวัติความเป็นมา ตำบลท่าทรายจัดเป็นตำบล 1 ใน 5 ตำบล ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี มีประวัติความเป็นมาเกิดขึ้นพร้อมกับประวัติของเทศบาลนครนนทบุรี สำหรับชื่อของตำบลท่าทรายนั้นมาจากการสันนิษฐานไว้ 2 อย่าง คือ บริเวณของตำบลท่าทรายตรงที่อยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาและปากคลองบางตลาดมีลักษณะเป็นเนินทรายคล้ายหาดทราย ผู้คนจึงเรียกว่า “ตำบลท่าทราย” ประการที่สอง คือ เนื่องจากในอดีตตรงบริเวณวัดท่าหนักได้มีท่าเรือขนาดใหญ่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา คนในชุมชนใช้สัญจรไปมา และเรือขนทรายนิยมมาเทียบท่าจอดเรือทั้งไว้บริเวณนี้จำนวนมาก ซึ่งตรงบริเวณอื่นๆ จะไม่มีเรือทรายจอดมากเท่าบริเวณนี้ คนจึงเรียกตำบลนี้ว่า “ตำบลท่าทราย”

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดต่อ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ ตำบลบางกระสอ ตำบลบางเขน อำเภอเมืองนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อ แม่น้ำเจ้าพระยา

ข้อมูลประชากรของตำบล ในปี พ.ศ. 2548 ประชากรในตำบลท่าทรายมีจำนวนทั้งสิ้น 73,658 คน เป็นชาย 34,470 คน เป็นหญิง 39,188 คน จำนวนครัวเรือน 26,370 ครัวเรือน จำนวนการเกิด 2,303 คน จำนวนการตาย 351 คน จำนวนการย้ายเข้า 4,910 คน จำนวนการย้ายถิ่นออก 3,630 คน

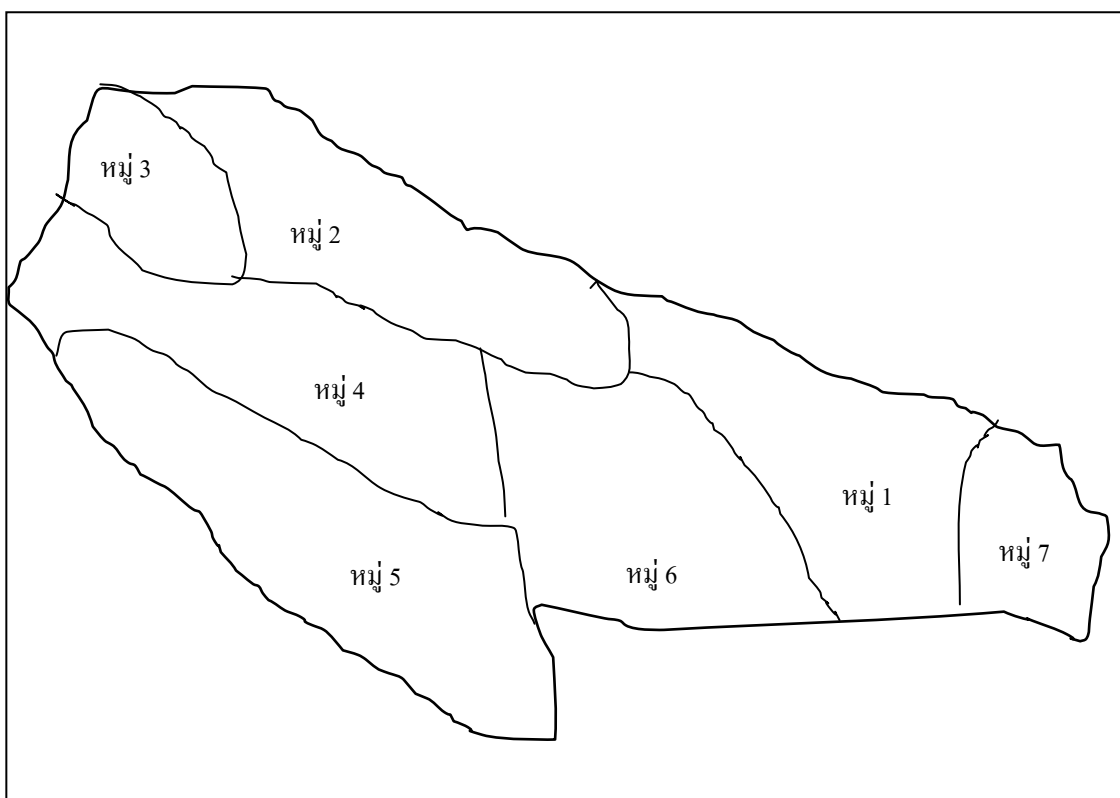
ในอดีตประชากรในตำบลท่าทรายประกอบด้วย ชนชาวไทยที่สืบเชื้อสายมาจากหลายเชื้อชาติ ทั้งไทย แขก มอญ เป็นต้น ส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทย แต่เดิมอยู่ที่ใด มาจากไหนไม่มีหลักฐานปรากฏที่แน่ชัด รองลงมาคือเชื้อสายมลายู นอกจากนี้ยังมีชนชาติที่อพยพเข้ามาภายหลังสองเชื้อชาตินี้ คือ ชาวไทยเชื้อสายมอญและชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งชาวไทยเชื้อสายมอญและเชื้อสายมลายูอพยพมาอยู่ในจังหวัดนนทบุรีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงธนบุรี ตลอดจนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังปรากฏหลักฐานในหนังสืออักขราษณุกรมภูมิศาสตร์ไทย ดังนี้ (สำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี, 2549)

“ในจังหวัดนี้มีชาวไทยที่สืบเชื้อสายมาจากมอญอยู่แถวอำเภอปากเกร็ด ตั้งแต่ปากคลองบางตลาดฝั่งเหนือลำแม่น้ำเจ้าพระยาด้านฝั่งตะวันออกและตะวันตก ตำบลอ้อมเกร็ดเหนือเมืองนนทบุรีขึ้นไป รวมทั้งเกาะเกร็ดด้วย มีชาวไทยที่สืบเชื้อสายมาจากมอญซึ่งอพยพเข้ามาพึ่งบรมโพธิสมภารในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2317 คราวหนึ่งกับเมื่อ พ.ศ. 2358 ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 2 อีกคราวหนึ่ง เรียกว่า “มอญใหม่” โปรดให้แบ่ง

ครอบครัวไปอยู่เมืองปทุมธานีบ้าง เมืองนนทบุรีบ้าง และเมืองนครเขื่อนขันธ์ซึ่งบัดนี้เป็น
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการบ้าง

ไทยอิสลามที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลบางท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี มีเชื้อสายเป็น
ชาวปัตตานี มาอยู่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา”

ปัจจุบันผู้ที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าทรายนั้นเป็นคนไทยที่อพยพมาจากทั่วทุกภาคของ
ประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากเทศบาลนครนนทบุรีมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง และอยู่ติด
กับกรุงเทพมหานคร ชาวไทยทั่วทุกภูมิภาคจึงมาพักอาศัยอยู่ที่นี่ เพื่อความสะดวกในการเดิน
ทางเข้าไปทำงานในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นความพลุกพล่าน ความหนาแน่นทั้งของ
ประชากรและยานพาหนะภายในตำบลท่าทรายจึงไม่ค่อยแตกต่างจากกรุงเทพมหานครมากนัก
ปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ของตำบลท่าทรายร้อยละ 89.50 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 7 นับ
ถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 1.25 นับถือศาสนาคริสต์และนับถือศาสนาอื่น ๆ อีกร้อยละ 2.15

ภาพที่ 6 เขตการปกครองระดับหมู่บ้านในตำบลท่าทราย

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

วัดชมพูเวก ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2300 โดยมีชาวมอญในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายเป็นผู้สร้าง ภายในวัดมีอาคารเสนาสนต่าง ๆ ดังนี้ อุโบสถกว้าง 11.50 เมตร ยาว 26 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2520 ลักษณะทรงไทยใต้ถุนสูง 2 ชั้น มีช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ หลังคาคด 3 ชั้น หน้าบันซุ้มประตูหน้าต่าง ๆ ปิดทองปิดกระຈอกอุโบสถผนังเก่ามีภาพจิตรกรรมฝาผนังภายใน เรื่องพุทธประวัติและทศชาติ สำหรับปูชนียวัตถุมีพระประธานในอุโบสถสมัยสุโขทัย พระพุทธรูปยืน 2 องค์ ชื่อพระมุดา

วัดตำหนักใต้ ตั้งอยู่บนถนนสนามบินน้ำ หมู่ที่ 4 เป็นวัดที่เก่าแก่ตามประวัติกล่าวมาก่อนที่จะสร้างวัด พื้นที่นี้เคยเป็นพลับพลาที่ประทับชั่วคราวของพระเจ้ากรุงธนบุรี และจากหลักฐานที่ยังคงเหลืออยู่ สันนิษฐานว่าวิหารและหอรบั้งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2367 ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 พระประธานเป็นปางมารวิชัยสมัยสุโขทัย

เส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล แยกได้ดังนี้

1. ถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนติวานนท์ ถนนสนามบินน้ำ
2. ถนนสายรอง ได้แก่ ถนนสามัคคี ถนนวัดบัวขวัญ
3. เส้นทางเลียบเมือง ได้แก่ ถนนรัตนวิเบศร์กับถนนสนามบินน้ำ , ถนนสามัคคีกับถนนแจ้งวัฒนะ

ระบบสาธารณูปโภค

การไฟฟ้า มีสำนักงานไฟฟ้า 2 แห่ง คือ การไฟฟ้าเขตนนทบุรี และการไฟฟ้าบางใหญ่ จำนวนกระแสไฟฟ้าที่ใช้ทั้งสิ้น 3,019.55 ล้านหน่วย

การประปา มีที่ทำการ 2 แห่ง ให้บริการในพื้นที่ 200,444 ตารางกิโลเมตร ปริมาณที่ผลิต 122.019 ล้านลบ.ม. ปริมาณน้ำจำหน่าย 70.645 ล้านลบ.ม.

การสื่อสารโทรคมนาคม ไปรษณีย์ 4 แห่ง

โครงสร้างการบริหารการปกครอง ตำบลท่าทรายมีการบริหารปกครองที่เป็นส่วนหนึ่งของเทศบาลนครนนทบุรี มีฝ่ายบริหารคือ นายกเทศมนตรีนครนนทบุรี คือ นายสมนึก ธนเดชากุล มีรองนายกเทศมนตรี 4 คน คือ นายสมพงษ์ ธรรมอุปการณ์ นายธนพงศ์ ธนเดชากุล นายสุเมธ ทรงวัชรภรณ์ และนายจงกล ทองโอพาร ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาเทศบาลซึ่งสภาเทศบาลเขตที่ 4 ดูแลในเขตตำบลท่าทราย ประกอบด้วย

นายมหะหมัดอารี เกะหมาก เป็นประธานสภาเทศบาลนครนนทบุรี
 นายประสิทธิ์พงศ์ ดีวาจิน
 นายประจวบ เพ็ชรเนียม
 นายสุรศักดิ์ เกศสุวรรณทัศน์
 นายวุฒิชัย มะลี
 นางสุพัฒตรา เมืองสนธิ์

ซึ่งคณะผู้บริหารดังกล่าวมาจากการเลือกตั้ง ดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี ในส่วนของ
 ข้าราชการประจำ ผู้บังคับบัญชาสูงสุด คือ ปลัดเทศบาล

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของเมือง

เสาวลักษณ์ ไสยวรรณ (2525) ได้ศึกษาเรื่องการขยายตัวของพื้นที่พักอาศัยใน
 อำเภอเมืองนนทบุรีไว้ว่า จากการวิเคราะห์ลักษณะด้านกายภาพ ประชากรและเศรษฐกิจของ
 ผู้อยู่อาศัยในอำเภอเมืองนนทบุรี ตลอดจนความสัมพันธ์ที่บุคคลเหล่านี้มีการติดต่อ
 กรุงเทพมหานครแล้ว ทำให้ทราบว่าอำเภอเมืองนนทบุรีมีลักษณะเป็นเขต Commuter Zone
 ของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นศูนย์กลางและเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครที่อยู่ใกล้เคียง
 อำเภอเมืองนนทบุรี จึงมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้อยู่อาศัยในอำเภอ
 เมืองนนทบุรีมาก ทำให้พื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงกรุงเทพมหานครมีความได้เปรียบ และมีโอกาสใน
 การขยายตัวของบริเวณพักอาศัยมากกว่าพื้นที่ที่อยู่ห่างออกไป และทิศทางการขยายตัวของ
 บริเวณพักอาศัยที่มีแนวโน้มการขยายตัวสูงสุดได้แก่ แนวยาวขนานไปตามสองฝากถนนงาม
 วงศ์วาน ดิวนนท์ กรุงเทพฯ-นนทบุรี พิบูลสงคราม ประชาชื่น และสนามบินน้ำ ซึ่งส่วน
 ใหญ่เป็นถนนสายประธาน

จิตชัย เผ่าอินจันทร์ (2531) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวเทศบาล
 เมืองนนทบุรี ได้ทำการสังเกตการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบคมนาคมขนส่งของจังหวัด
 นนทบุรี โดยศึกษาจากประวัติการตั้งถิ่นฐานของประชากร พบว่า รูปแบบของการตั้งถิ่นฐาน
 และการขยายตัวของชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง
 กล่าวคือ ในยุคที่ใช้การคมนาคมขนส่งทางน้ำ การตั้งถิ่นฐานของประชากรจะเกาะตัวอยู่ตาม
 แม่น้ำเจ้าพระยา และคลองบางกอกน้อย ต่อมาเมื่อการคมนาคมขนส่งทางถนนเข้ามา
 มีบทบาทแทนที่ การตั้งถิ่นฐานของประชากรจึงเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพาถนน ลักษณะการ

ขยายตัวของเมืองจึงปรากฏในรูปแบบที่เกาะตัวตามแนวถนน (Ribbon Development) จากการคมนาคมขนส่งที่ได้รับการพัฒนาจะเป็นตัวกระตุ้นให้ประชากรย้ายเข้ามาในเขตชุมชนเทศบาลเมืองนนทบุรีอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว อย่างไรก็ตามปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ซึ่งได้แก่รูปร่าง ขนาดและที่ตั้งของเทศบาลเมืองนนทบุรีเป็นศักยภาพในการรองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดนนทบุรีมีที่ตั้งใกล้กับกรุงเทพมหานครมากที่สุด ราคาที่ดิน ระบบคมนาคมขนส่ง และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เป็นปัจจัยที่ชักนำให้ประชากรเข้าไปตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย โดยสรุปแล้ว การขยายตัวของชุมชนเทศบาลเมืองนนทบุรีเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก เมืองมีขนาดโตขึ้น การขยายตัวของเมืองมีอัตราสูงในอำเภอต่าง ๆ ที่อยู่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร การที่เมืองมีขนาดใหญ่โตขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของเทศบาลเมืองนนทบุรีที่สำคัญคือ สภาพทางภูมิศาสตร์ อันได้แก่ที่ตั้งและการพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งที่ได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นปัจจัยนำไปสู่การขยายตัวของเมือง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

พรพรรณ สุรินทร์ (2522) ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในบริเวณชุมชนชานเมือง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของชุมชนชานเมือง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีการเจริญเติบโตและขยายตัวขึ้นทั้งในด้านพื้นที่เมืองและจำนวนประชากร ซึ่งมีการขยายจากบริเวณศูนย์กลางเมืองไปสู่บริเวณชุมชนชานเมือง เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมในชุมชนเมืองนั้น ๆ กล่าวคือพื้นที่ของบริเวณชุมชนชานเมืองในกรุงเทพมหานครเดิมเป็นบริเวณที่ทำการเกษตรกรรม ได้เปลี่ยนสภาพเป็นบริเวณที่พักอาศัย ร้านค้า พาณิชยกรรม และอื่น ๆ การประกอบอาชีพของประชากรมีทั้งอาชีพรับจ้าง รับราชการ ค้าขาย ประกอบธุรกิจต่าง ๆ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จะมีการทำงานด้านการเกษตรกรรมเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชนชานเมืองทั้งผู้ที่อพยพมาจากในตัวเมืองกรุงเทพมหานครและจากภาคอื่น ๆ ของประเทศมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมในท้องถิ่นชุมชนนั้น ในด้านความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านในทางส่วนตัว ยังมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดี แต่ในด้านเศรษฐกิจจะมีการติดต่อช่วยเหลือร่วมมือกันน้อย นอกจากนั้นประชาชนในชุมชนชานเมืองยังมีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว และต้องการมีบุตรน้อย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะของสังคมเมืองนั่นเอง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2519) ศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นและการขยายความเป็นเมืองพบว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มุ่งเน้นในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแทน

การมุ่งเน้นด้านการเพิ่มความสามารถการผลิตและรายได้ของเกษตรกร ตลอดจนที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมได้รับการส่งเสริมให้ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและเขตชานเมือง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนต้องการเข้ามาอยู่ในเมืองมากขึ้น เพื่อหางานทำจนเกิดความแออัดในเมือง ดังนั้นผู้ที่มีฐานะปานกลางและค่อนข้างดี จึงมุ่งไปหาที่อยู่อาศัยแถบชานเมืองมากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะแออัดในเมือง ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการเกษตร คือทำให้เกษตรกรที่อยู่รอบนอกบริเวณชานเมืองต้องเคลื่อนย้ายห่างเมืองออกไป แล้วเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมไปทำอย่างอื่น พื้นที่ที่ใช้ในการทำเกษตรก็มีการซื้อขายไปทำที่พักอาศัย ย่านธุรกิจการค้า ตลอดจนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง (2536) ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตของเมืองในภาคเหนือของประเทศไทย ว่ามีความสัมพันธ์กับสภาวะแวดล้อมของเมืองอย่างไรบ้าง โดยหยิบยกเมืองเชียงใหม่มาเป็นกรณีศึกษา จากการวิจัยพบว่า การเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมของเมืองเป็นอย่างมาก เช่น การเพิ่มจำนวนของพื้นที่ก่อสร้างอาคาร และการใช้เวลายาวนานในกระบวนการก่อสร้างถนน ได้เป็นสาเหตุหลักของปริมาณฝุ่นซึ่งมีจำนวนมากเกินมาตรฐานที่กำหนดไว้ การเพิ่มจำนวนพาหนะในเมืองเชียงใหม่ ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด และอากาศเสีย ขณะนี้ปริมาณสารตะกั่วในอากาศเหนือเมืองเชียงใหม่ มีปริมาณสูงกว่าคุณภาพมาตรฐานของอากาศขณะเดียวกันคุณภาพน้ำในคลองและแม่น้ำบางบริเวณก็ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพน้ำสำหรับการบริโภค เป็นที่แน่ชัดว่าการเสื่อมถอยของสภาวะแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของประชาชน จำนวนผู้เสียชีวิตเนื่องจากมะเร็งปอดและมะเร็งอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ประชาชนจำนวนมากมีปัญหาระงูพิษและทนต์ทุกข์ทรมานจากระบบทางเดินหายใจส่วนบน สาเหตุของการเจ็บป่วยสืบเนื่องมาจากมลภาวะในอากาศ

ธนพรรณ สุนทร (2545) ได้ทำการศึกษาโครงการ การพัฒนาอุตสาหกรรม ผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนริมคลองรังสิต ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทุ่งรังสิตมีการพัฒนามาเรื่อยๆ จากการใช้ที่ดินเกือบทั้งทุ่งรังสิตปลูกข้าวซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญในอดีต ต่อมานักลงทุนเริ่มเข้ามาซื้อที่ดินสร้างโรงงานอุตสาหกรรม บ้านจัดสรร การคมนาคมขนส่งสะดวกใกล้กรุงเทพ ประชาชนย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยทั้งมาซื้อ มาเช่า และปลูกที่อยู่อาศัยรกร้างคลองรังสิตปรากฏการณ์เช่นนี้ ทำให้สภาพแวดล้อมของทุ่งรังสิตเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม คือ ปัญหาน้ำเน่าเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม จากบ้านเรือนที่อยู่ริมคลอง และปัญหาอากาศเป็นพิษ ผลกระทบระดับครัวเรือน พบว่ามีผลกระทบด้านลบ เช่น ไม่มีงานทำ รายได้ลดลง การใช้ประโยชน์จากคลองรังสิตไม่ได้ ผลกระทบระดับชุมชน พบว่า มีการย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น พื้นที่คับแคบลงไม่เหมือน

เมื่อก่อน แต่ผลดีกับการประกอบอาชีพทำให้คนมีงานทำมากขึ้นรายได้ดีขึ้น การคมนาคมมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วย และผลกระทบต่อคลองรังสิต พบว่า มีผลกระทบทางลบมาก เพราะน้ำเสียไม่ได้บำบัดให้ถูกต้องก่อนปล่อยลงคลอง สิ่งปลูกสร้างรุกล้ำที่ดินริมคลอง ปัจจุบันหน่วยงานรัฐกำลังเข้ามาดูแลรักษาทำความสะอาดคลอง จึงทำให้สภาพของคลองดีขึ้น

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

บุณฑิณ ดอกไธสง (2520) ได้ศึกษาเรื่องกรุงเทพมหานครกับการเจริญเติบโตที่ผิดปกติ ทำการศึกษาปัญหาเมือง และความเข้าใจสภาพของกรุงเทพมหานคร เมื่อมีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งพบว่ามีปัญหาต่างๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดความเจริญเติบโตที่ผิดปกติของกรุงเทพมหานคร คือ ปัญหาการบริหารงานกรุงเทพมหานครที่เกิดจากมีความขัดแย้งไม่เป็นอิสระทั้งส่วนตัวบุคคล หน่วยงานและกฎหมาย ปัญหาการใช้ที่ดินในบริเวณกรุงเทพมหานครได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อโครงสร้าง การจัดเขตการก่อสร้างเป็นอย่างมาก ปัญหาการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว และปัญหาการคมนาคมและการขนส่งที่ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ผลประโยชน์ของผู้อยู่อาศัยในเขตเมือง และปัญหาในทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ คือ ถนนที่มีเดิมคับแคบถูกขนาบด้วยตึกแถวสองข้าง การตัดถนนและซอยไม่ถูกลักษณะของการจัดเขตที่อยู่อาศัย รถยนต์เพิ่มมากขึ้นทุกประเภท การจอดรถในบริเวณริมถนนทำให้ไม่สะดวกในการใช้ถนน ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครและมีผลต่อการเจริญเติบโตและขยายตัวของกรุงเทพมหานครด้วย

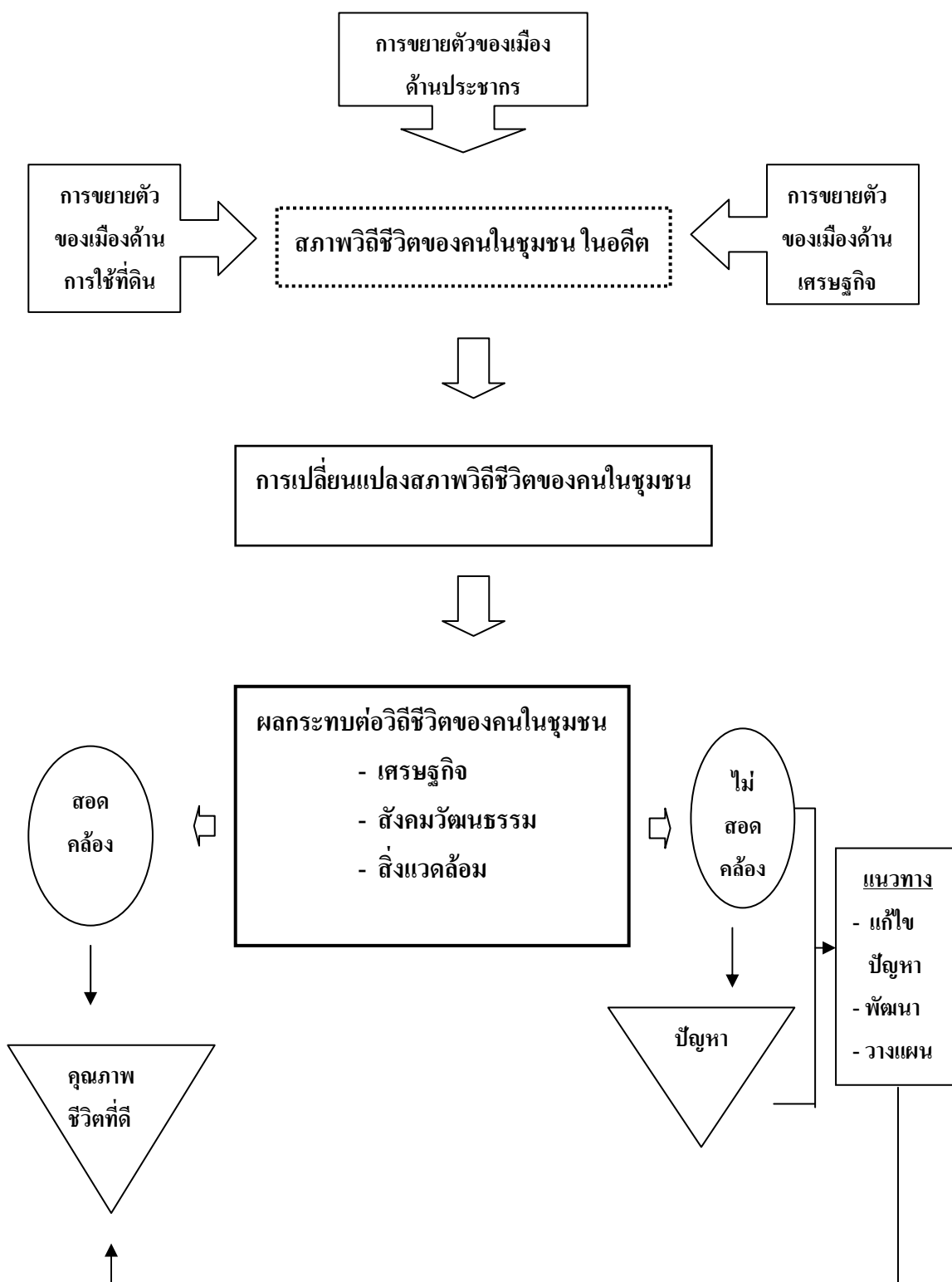
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการปรับตัวที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

Nathalang, S. (1999) ได้ทำการศึกษาระบวนการกลายเป็นเมืองและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคกลางในประเทศไทย โดยศึกษาพื้นที่รังสิต จังหวัดปทุมธานี ภายใต้กระแสแนวคิดการพัฒนาเมืองให้มีความทันสมัยและแนวคิดการผสมผสานพื้นที่เมืองและชนบททั้งในด้านรูปแบบและการหน้าที่ (form and function) โดยทำการศึกษาข้อมูลระดับมหภาคทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมโดยรวม และศึกษาระดับจุลภาคในประเด็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชน 3 แห่งที่อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนจีน ชุมชนมุสลิม และชุมชนคนทำงาน ศึกษาลักษณะทางชาติพันธุ์ที่มีพัฒนาการมาในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ยังคงมีความสำคัญในแง่การธำรงอัตลักษณ์ (identity) ของชุมชนอย่างไร ซึ่งลักษณะดังกล่าวพบในชุมชนมุสลิมและจีนที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขที่แตกต่างกัน

ในการศึกษาเรื่องผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรีในครั้งนี้ ได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กล่าวมาข้างต้นมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยนำการขยายตัวในด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน มาใช้อธิบายถึงการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรีและในตำบลท่าทราย และทำการศึกษาเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นองค์ประกอบในการศึกษาผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน อีกทั้งยังนำข้อมูลจากการตรวจเอกสารต่างๆ มาใช้ศึกษาในรายละเอียดของผลกระทบในแต่ละด้าน เช่น ด้านสังคมวัฒนธรรมศึกษาในเรื่อง การศึกษา การปกครอง การคมนาคม ประเพณีวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาถึงผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรีได้มีการรวบรวมแนวคิดและทฤษฎี เอกสารต่างๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จนสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ว่า การขยายตัวของเมืองในด้านการขยายตัวทางประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวทางการใช้ที่ดินมีบทบาทสำคัญที่ทำให้สภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป จนเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองมีทั้งผลกระทบที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับชุมชน จนก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ ซึ่งควรมีแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหา การวางแผน และการพัฒนาที่สอดคล้องกับชุมชนและทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ภาพที่ 7 แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ผลที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทราย อันเนื่องมาจากการขยายตัวของเทศบาลนครนนทบุรี โดยใช้การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มีการเก็บรวบรวมไว้แล้ว (Secondary data) และการเก็บข้อมูลในพื้นที่ (Primary data) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกัน โดยมีรายละเอียดของวิธีการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน 26,370 ครัวเรือน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 394 ครัวเรือน โดยเลือกเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และมีอายุมากกว่า 29 ปี โดยทำการศึกษา 1 คน ต่อหนึ่งครัวเรือน โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ของจำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน (ตารางที่ 1) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Samping) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่นับถือของคนในชุมชน และประชาชนผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า 20 ปี เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถให้ความคิดเห็นและมีประสบการณ์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้เป็นอย่างดี รวมผู้สัมภาษณ์ทั้งหมด 15 คน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 ผู้นำชุมชน ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลนครนนทบุรีและผู้ใหญ่บ้านจำนวน 4 คน

2.2 ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ จำนวน 4 คน

2.3 ผู้นำศาสนา ได้แก่ พระ โต๊ะอิหม่าม จำนวน 2 คน

2.4 ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า 20 ปี จำนวน 5 คน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
หมู่ที่ 1	9,288	140
หมู่ที่ 2	5,919	90
หมู่ที่ 3	298	5
หมู่ที่ 4	2,824	43
หมู่ที่ 5	3,794	57
หมู่ที่ 6	3,331	49
หมู่ที่ 7	916	15
รวม	26,370	394

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม

เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าทราย จำนวน 394 ครัวเรือน โดยมีเนื้อหา แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ รายจ่าย ที่อยู่อาศัย การเดินทาง การถือครองที่ดิน สถานที่ทำงาน สถานที่เกิด ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ และสาเหตุที่ย้ายมาในพื้นที่ เป็นคำถามแบบเลือกตอบและแบบปลายเปิดมีจำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน โดยใช้วิธีวัดด้วยมาตราวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ และให้ความหมายดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	5
เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน	4
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	3
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	1

เกณฑ์การให้ความหมายของค่าเฉลี่ยรายข้อ มีดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{5 - 1}{3} = 1.33$$

คะแนน	1.00 – 2.33	=	การขยายตัวของเมืองน้อย
คะแนน	2.34 – 3.67	=	การขยายตัวของเมืองปานกลาง
คะแนน	3.68 – 5.00	=	การขยายตัวของเมืองมาก

เกณฑ์การให้ความหมายของค่าความคิดเห็นโดยรวมทั้ง 11 ข้อ มีดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{55 - 11}{3} = 14.66$$

คะแนน	11 – 26	=	การขยายตัวของเมืองน้อย
คะแนน	27 – 42	=	การขยายตัวของเมืองปานกลาง
คะแนน	43 – 55	=	การขยายตัวของเมืองมาก

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน ได้แก่ ผลด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีวัดด้วยมาตราวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ และให้ความหมายดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	5
เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน	4

ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	3
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน	1

เกณฑ์การให้ความหมายของค่าเฉลี่ยรายข้อ มีดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{5 - 1}{3} = 1.33$$

คะแนน	1.00 – 2.33	=	ผลด้านที่ด้อย
คะแนน	2.34 – 3.67	=	ผลด้านที่ดีปานกลาง
คะแนน	3.68 – 5.00	=	ผลด้านที่ดีมาก

เกณฑ์การให้ความหมายของค่าความคิดเห็นแต่ละด้าน มีดังนี้

3.1 ผลด้านเศรษฐกิจ

มีข้อคำถาม 5 ข้อ ดังนั้นมีช่วงคะแนน 5 – 25 คะแนน ค่าคะแนนในภาพรวมและความหมายมีดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{25 - 5}{3} = 6.66$$

คะแนน	5 – 12	=	ผลด้านที่ด้อย
คะแนน	13 – 20	=	ผลด้านที่ดีปานกลาง
คะแนน	21 – 25	=	ผลด้านที่ดีมาก

3.2 ผลด้านสังคมวัฒนธรรม

มีข้อคำถาม 28 ข้อ ดังนั้นมีช่วงคะแนน 28 – 140 คะแนน ค่าคะแนนในภาพรวมและความหมายมีดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{140 - 28}{3} = 37.33$$

คะแนน	28	–	65	=	ผลด้านที่ด้อย
คะแนน	66	–	103	=	ผลปานกลาง
คะแนน	104	–	140	=	ผลด้านที่ดีมาก

3.3 ผลด้านสิ่งแวดล้อม

มีข้อคำถาม 7 ข้อ ดังนั้นมีช่วงคะแนน 7 – 35 คะแนน ค่าคะแนนในภาพรวมและความหมายมีดังนี้

$$\text{การหาช่วงคะแนน} = \frac{35 - 7}{3} = 9.33$$

คะแนน	7	–	16	=	ผลด้านที่ด้อย
คะแนน	17	–	26	=	ผลด้านที่ดีปานกลาง
คะแนน	27	–	35	=	ผลด้านที่ดีมาก

2. แบบสัมภาษณ์

ใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ (Guideline Interview) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

คำถามประกอบการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

2.1 วิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทรายก่อนปีพ.ศ.2538 (พ.ศ. 2520 – 2537) ในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขยายตัวของเทศบาลนครนนทบุรีในด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 – 2548

2.3 ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทราย ในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการขยายตัวของเมือง

2.4 ความคิดเห็นของประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่างๆ ต่อปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่พบจากการขยายตัวของเมือง เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาอากาศเสีย เป็นต้น

3. แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

แนวทางและหัวข้อต่างๆ ที่ระบุถึงวิธีการที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อสามารถสังเกตวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างใกล้ชิด เช่น การร่วมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การซื้อสินค้าจากร้านค้าในชุมชน เป็นต้น

4. แบบจดบันทึกสนาม (field notes)

เป็นการจดรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และบันทึกการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง

5. อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง

การทดสอบเครื่องมือ

แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นจากทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด ได้ถูกนำไปทดสอบความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity)

โดยการนำแบบสอบถามไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบ (Pre - test) กับหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนตำบลบางเขน เขตเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน 30 ครัวเรือน ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนี้ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่เป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาจริง

โดยใช้วิธีการหาความเชื่อมั่นตามวิธีของครอนบาช (Cronbach Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นดังนี้

2.1 การขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ค่าความเชื่อมั่น = 0.7941

2.2 ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน ค่าความเชื่อมั่น = 0.9015

2.2.1 ผลด้านเศรษฐกิจ ค่าความเชื่อมั่น = 0.7365

2.2.2 ผลด้านสังคมวัฒนธรรม ค่าความเชื่อมั่น = 0.8663

2.2.3 ผลด้านสิ่งแวดล้อม ค่าความเชื่อมั่น = 0.8245

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ศึกษาเอกสาร งานวิจัย หนังสือ บทความ แผนกที่ รายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลภาครัฐและเอกชน เช่น แผนยุทธศาสตร์จังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาการขยายตัวของเมือง ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ออกสำรวจภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการ ดังนี้

2.1 การสำรวจ (Survey) โดยใช้แบบสอบถามที่ได้จัดทำไว้ไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และมีอายุมากกว่า 29 ปี เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในพื้นที่และสามารถให้ข้อมูลและความคิดเห็นได้ดี การเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงเวลาระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 – เดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 400 ครัวเรือน

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในเรื่องผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน ความคิดเห็นต่อปัญหาที่พบจากการขยายตัวของเมืองและ

การนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ผู้นำศาสนา และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า 20 ปี จำนวน 15 คน เก็บข้อมูลช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ประกอบ

2.3 การสังเกตการณ์ (Observation)

2.3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยใช้แบบฟอร์มการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ร่วมงานประเพณีต่าง ๆ การร่วมพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนในช่วงการเก็บข้อมูล การใช้บริการตามหน่วยบริการต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น

2.3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยผู้วิจัยทำการสำรวจและสังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ต้องการศึกษา เช่น แบบแผนการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชน การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมของคนในชุมชน เป็นต้น

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจ

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของคำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถาม จากนั้นได้นำไปสร้างคู่มือลงรหัส เพื่อนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าพิสัย เพื่อให้ทราบลักษณะพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองและผลที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อไปวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

โดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการอาศัยแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของเมืองในฐานะวิถีชีวิต (Urbanism as a way of life) เป็นพื้นฐาน

และรายงานผลการศึกษาโดยการเขียนบรรยายแบบพรรณนา เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของ
การขยายตัวของเมืองในด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตด้าน
เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี ครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอเสนอผลการศึกษา จำแนกออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

การขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี

สภาพวิถีชีวิตของชุมชน ระหว่างปี พ.ศ.2520 - 2537

ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน

ความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรีและผลที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตของชุมชน

รายละเอียดผลการศึกษาในแต่ละตอน นำเสนอเรียงตามลำดับ ดังนี้

การขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี

การศึกษาการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา ในช่วง พ.ศ. 2538 – 2548 แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. การขยายตัวด้านประชากร

1.1 ระดับเทศบาลนครนนทบุรี จำนวนประชากรของเทศบาลนครนนทบุรีมีทั้งสิ้น 267,097 คน (สถิติเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2548) แยกเป็นเพศชาย 128,880 คน เพศหญิง 138,217 คน และมีจำนวนครัวเรือน 101,363 ครัวเรือน นับเป็นเขตการปกครองที่มีประชากรมากที่สุดในจังหวัดนนทบุรี มีจำนวนประชากรคิดเป็นร้อยละ 28 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในจังหวัดนนทบุรี

เมื่อพิจารณาในส่วนของการจัดอันดับประชากรในเขตเทศบาลทั้งหมดของจังหวัดนนทบุรี พบว่าเทศบาลนครนนทบุรีมีขนาดของจำนวนประชากรเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 45 ของจำนวนประชากรในเขตเทศบาลทั้งหมดและคิดเป็นร้อยละ 77 ของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง (ตารางที่ 2)

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครนนทบุรีเป็นการเพิ่มขึ้นค่อนข้างต่อเนื่องในทุก ๆ 3 ปี ตามระยะเวลาในช่วง 10 ปี หากพิจารณาในรายละเอียดพบว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2541 มีการเพิ่มของประชากรค่อนข้างคงที่ การเพิ่มขึ้นของประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้นสูงอย่างเห็นได้ชัดเจน และต่อมาในปี พ.ศ. 2545 – 2548 การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรกลับลดลงและค่อนข้างคงที่

ในส่วนของจำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พบว่า มีความแตกต่างกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร โดยที่การเพิ่มขึ้นของจำนวนครัวเรือนเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2538 – 2548 เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ สำหรับอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีของประชากร

ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2548 เฉลี่ยเท่ากับ ร้อยละ 2.84 ต่อปี (เป็นการวัดระดับการเปลี่ยนแปลงด้านขนาดประชากร ในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา โดยสูตรในการคำนวณดูจากภาคผนวก)

นอกจากประชากรที่บันทึกไว้ในทะเบียนราษฎรดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 3 ในเขตเทศบาลนครนนทบุรียังมีประชากรแฝงหรือประชากรที่อพยพเข้ามาโดยมิได้โอนย้ายเข้ามาอยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลนครนนทบุรีอีกจำนวนมาก

เป็นที่น่าสังเกตว่าจำนวนผู้ที่ย้ายออกในแต่ละปีมีมากกว่าจำนวนผู้ย้ายเข้าในพื้นที่ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนของประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ในปี พ.ศ. 2545 – 2548 ที่มีจำนวนประชากรลดลง (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 จำนวนประชากร จำแนกตามเพศ และเขตการปกครองในจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.
2547

เขตการปกครอง	รวม	ชาย	หญิง
จังหวัดนนทบุรี	942,292	448,399	493,893
ในเขตเทศบาล	585,798	279,620	306,178
นอกเขตเทศบาล	356,494	168,779	187,715
อำเภอเมืองนนทบุรี	343,732	165,654	178,078
เทศบาลนครนนทบุรี (1)	265,598	128,441	137,157
เทศบาลตำบลบางศรีเมือง (5)	27,629	13,200	14,429
เทศบาลตำบลไทรมา้า (7)	16,253	7,623	8,630
นอกเขตเทศบาล	34,252	16,390	17,862
อำเภอบางกรวย	88,167	41,516	46,651
เทศบาลเมืองบางกรวย (3)	41,664	19,571	22,093
เทศบาลตำบลปลายบาง (6)	20,596	9,726	10,870
นอกเขตเทศบาล	25,907	12,219	13,688
อำเภอบางใหญ่	74,051	35,107	38,944
เทศบาลตำบลบางม่วง (9)	4,951	2,446	2,505
เทศบาลตำบลบางใหญ่ (8)	7,191	3,485	3,706
นอกเขตเทศบาล	61,909	29,176	32,733
อำเภอบางบัวทอง	187,723	88,067	99,656
เทศบาลเมืองบางบัวทอง (4)	38,083	17,887	20,196
นอกเขตเทศบาล	149,640	70,180	79,460
อำเภอไทรน้อย	49,960	24,062	25,898
เทศบาลตำบลไทรน้อย (10)	1,646	796	850
นอกเขตเทศบาล	48,314	23,266	25,048
อำเภอปากเกร็ด	198,659	93,993	104,666
เทศบาลนครปากเกร็ด (2)	162,187	76,445	85,742
นอกเขตเทศบาล	36,472	17,548	18,924

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ลำดับที่ของจำนวนประชากรในเขตเทศบาลทั้งหมดของ
จังหวัดนนทบุรี เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2547)

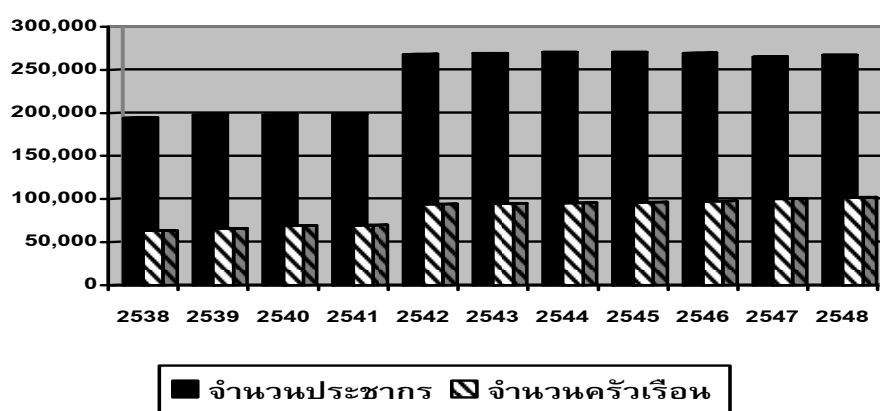
ตารางที่ 3 จำนวนประชากร ครัวเรือน ความหนาแน่น อัตราการเพิ่มของประชากรในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ปีพ.ศ.2538 – 2548

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร	จำนวนครัวเรือน	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	อัตราการเพิ่มของประชากร (ร้อยละต่อปี)
2538	194,386	62,866	24,298	2.30
2539	197,679	65,605	24,710	2.68
2540	197,506	68,523	24,688	2.11
2541	198,124	69,525	24,765	2.10
2542	268,075	93,645	33,509	2.40
2543	269,315	94,592	33,664	2.57
2544	270,593	95,427	33,824	2.68
2545	270,643	96,188	33,830	2.34
2546	269,795	97,296	33,724	2.03
2547	265,598	100,118	33,200	2.24
2548	267,097	101,363	33,387	2.39

หมายเหตุ: การคำนวณอัตราการเพิ่มของประชากรโดยการคำนวณจากสูตรการหาอัตราการเพิ่มของประชากรในระบบสูตรในภาคผนวก

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2538 - 2548)

จำนวนประชากร / ครัวเรือน

ภาพที่ 8 แผนภูมิจำนวนประชากรและครัวเรือนในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2538 – 2548

ตารางที่ 4 จำนวนการเกิด การตาย การย้ายเข้า การย้ายออก และอัตราการย้ายถิ่นสุทธิใน
เขตเทศบาลนนทบุรี พ.ศ. 2538 – 2548

ปี พ.ศ.	การเกิด	การตาย	การย้ายเข้า	การย้ายออก	อัตราการย้ายถิ่นสุทธิ (ต่อพันต่อปี)
2538	6,097	572	12,755	14,410	- 8.51
2539	6,642	773	13,501	14,078	- 2.91
2540	6,504	517	12,766	14,583	- 9.19
2541	6,328	898	12,614	13,888	- 6.43
2542	4,907	871	10,482	13,446	- 11.05
2543	5,055	1,314	20,141	24,873	- 17.57
2544	5,675	1,209	20,062	23,776	- 13.72
2545	4,746	1,203	19,281	23,752	- 16.51
2546	3,675	1,126	20,300	25,629	- 19.75
2547	6,461	1,302	20,259	29,493	- 34.76
2548	6,231	1,499	22,165	24,533	- 8.86

หมายเหตุ: การคำนวณอัตราการย้ายถิ่นสุทธิ โดยการคำนวณจากสูตรการหาอัตราการย้าย
ถิ่นสุทธิในระบบสูตรในภาคผนวก

ที่มา: กรมปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2538 – 2548)

1.2 ระดับตำบล การพิจารณาประชากร เป็นรายตำบลในเขตเทศบาลนครนนทบุรี
จำนวน 5 ตำบล พบว่าที่มีประชากรมากที่สุด คือ ตำบลท่าทราย มีจำนวนประชากร 73,658
คน เป็นชาย 34,470 คน หญิง 39,188 คน และมีจำนวนครัวเรือน 26,370 ครัวเรือน

ตำบลตลาดขวัญ มีประชากรมากเป็นอันดับสอง มีจำนวนประชากร 55,799 คน
และมีจำนวนครัวเรือน 22,350 ครัวเรือน อันดับสาม คือ ตำบลบางกระสอ มีจำนวนประชากร
55,282 คน และมีจำนวนครัวเรือน 22,664 ครัวเรือน อันดับสี่ คือ ตำบลบางเขน คือ มี
ประชากร 42,933 คน มีจำนวนครัวเรือน 18,125 ครัวเรือน และอันดับสุดท้าย คือ ตำบล
สวนใหญ่ ซึ่งเป็นเขตเทศบาลเมืองเดิม มีจำนวนประชากร 39,425 คน และมี 11,854
ครัวเรือน

ตารางที่ 5 จำนวนประชากร คริวเรือน และความหนาแน่น ในปี พ.ศ. 2548 โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ตำบล	พื้นที่ (ตร. กม)	ประชากร รวม	ประชากร ชาย	ประชากร หญิง	คริวเรือน น	ความ หนาแน่น (คน/ตร.กม)
ท่าทราย	8	73,658	34,470	39,188	26,370	9,207
ตลาดขวัญ	8.2	55,799	25,667	30,132	22,350	6,804
บางกระสอ	11.2	55,282	25,846	29,436	22,664	4,935
บางเขน	9	42,933	20,035	22,898	18,125	4,770
สวนใหญ่	2.5	39,425	22,862	16,563	11,854	15,770

ที่มา: กรมปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2548)

จากตารางที่ 5 จะเห็นว่าตำบลท่าทรายเป็นตำบลที่มีประชากรมากที่สุด ทั้งนี้เพราะมีลักษณะพิเศษ คือ

1. เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ใกล้ชิดกับกรุงเทพมหานคร
2. มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก และมีระบบสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอ
3. เป็นชุมชนใหม่ที่มีพื้นที่เพียงพอต่อการขยายตัวของเมืองออกไปเรื่อยๆ
4. เป็นตำบลที่มีการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมาก
5. เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง

สำหรับจำนวนประชากรปี พ.ศ. 2548 ในระดับหมู่บ้านของแต่ละตำบล พบว่า ตำบลท่าทรายมีจำนวนหมู่บ้านน้อยที่สุด คือ 7 หมู่ หมู่ที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด คือ หมู่ที่ 2 (บางตลาด) มีจำนวนของประชากร 35,485 คน และหมู่ที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยที่สุด คือ หมู่ที่ 3 (ท่าทราย) มีจำนวน 2,377 คน และหมู่ที่ 7 (ประชานิเวศน์ 2) จำนวน 5,160 คน (ตารางที่ 6)

สำหรับตำบลที่เหลืออีก 4 ตำบล พบว่า ตำบลตลาดขวัญมีจำนวนของหมู่บ้านมากที่สุด คือ 11 หมู่ และลักษณะของการกระจายตัวของจำนวนประชากรทั้ง 4 ตำบล จะมีหมู่บ้านที่มีประชากรอาศัยอยู่จำนวนมาก ประมาณ 4 – 5 หมู่ ดังตารางที่ 7 – 10

ตารางที่ 6 จำนวนประชากรของตำบลท่าทรายออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือน (หลัง)
		รวม	ชาย	หญิง	
1	บางตลาด	6,399	3,200	3,499	9,288
2	บางตลาด	35,485	17,487	17,698	5,919
3	ท่าทราย	2,377	1,175	1,202	298
4	บางธรณี	9,782	4,895	4,887	2,824
5	บางธรณี	6,895	3,450	3,445	3,794
6	ทาสัมฤทธิ์	7,560	3,785	3,775	3,331
7	ประจักษ์วิเศษ	5,160	2,585	2,575	916
รวม		73,658	34,470	39,188	26,370

ตารางที่ 7 จำนวนประชากรของตำบลตลาดขวัญออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือน (หลัง)
		รวม	ชาย	หญิง	
1	คลองบางซื่อ	9,877	4,526	5,351	5,144
2	คลองบางแพรกเหนือ	4,102	1,899	2,203	1,471
3	คลองบางซื่อ	2,621	1,207	1,414	850
4	คลองศรีเพชร	14,253	6,310	7,943	6,183
5	คลองบางแพรกใต้	2,702	1,289	1,413	887
6	คลองบางขวาง	7,115	3,363	3,752	2,801
7	คลองบางตะนาวศรี	1,636	738	898	528
8	คลองบางตะนาวศรี	1,195	540	655	350
9	คลองบางตะนาวศรี	2,478	1,143	1,335	905
10	คลองบางขุนเทียน	3,814	1,796	2,018	1,191
11	คลองบางแพรกใต้	5,575	2,561	3,041	2,125
รวม		55,799	25,667	30,132	22,350

ตารางที่ 8 จำนวนประชากรของตำบลบางกระสอออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือน (หลัง)
		รวม	ชาย	หญิง	
1	บางธรณี	5,322	2,449	2,873	2,422
2	บ้านอ่าว	2,335	1,172	1,163	599
3	บางสร้อยทอง	1,771	824	947	591
4	บางกระสอ	1,318	640	678	393
5	วัดแจ้ง	6,113	2,857	3,256	2,862
6	บ้านสุहर่า	5,877	2,823	3,054	1,519
7	บางซ้อ	2,548	1,244	1,304	655
8	วัดสมรโกฏิ	20,018	9,239	10,779	10,356
9	วัดบัวขวัญ	10,158	4,610	5,548	3,470
รวม		55,282	25,846	29,436	22,664

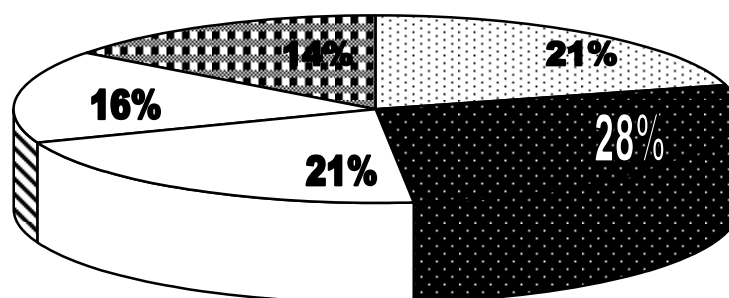
ตารางที่ 9 จำนวนประชากรของตำบลบางเขนออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือน (หลัง)
		รวม	ชาย	หญิง	
1	คลองประปา	4,484	2,074	2,410	1,606
2	งามวงศ์วาน	11,175	4,133	6,042	7,381
3	วัดฝาง	2,579	1,190	1,389	756
4	คลองคู้้ง	458	209	249	122
5	บ้านใหญ่	1,143	521	622	341
6	ชอยศิริชัย	7,108	3,377	3,731	2,551
7	วัดโพธิ์ทอง	3,933	1,890	2,043	1,011
8	ชอยเสนาสฤทธิเดช	7,769	3,625	4,144	3,073
9	ทีมแลนด์	4,177	1,928	2,249	1,538
รวม		42,933	20,035	22,898	18,125

ตารางที่ 10 จำนวนประชากรของตำบลสวนใหญ่ออกเป็นรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2548

หมู่ที่	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือน (หลัง)
	รวม	ชาย	หญิง	
1	246	128	118	146
2	5,516	1,624	2,892	2,701
3	10,105	8,772	1,333	1,070
4	6,218	3,052	3,166	2,486
5	3,952	1,838	2,114	1,966
6	2,172	983	1,189	699
7	2,057	963	1,094	1,271
8	2,556	1,195	1,361	973
9	2,883	1,342	1,559	608
รวม	39,425	22,862	16,563	11,854

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2548)

บางกระสอบ
  ทำทราย
  ตลาดขวัญ
  บางเขน
  สวนใหญ่

ภาพที่ 9 แผนภูมิวงกลมจำนวนประชากร จำแนกตามตำบลในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ.

2548

2. การขยายตัวด้านเศรษฐกิจ

ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ คือ การพาณิชย์ กรรม การค้าขาย รับจ้าง รับราชการ ประกอบธุรกิจการค้า ธุรกิจอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม สามารถแยกเป็นประเภทเศรษฐกิจที่สำคัญได้ดังนี้

2.1 ด้านเกษตรกรรม ประชาชนที่ทำอาชีพเกษตรกรรม มีอยู่ไม่ถึงร้อยละ 5 ของคนในพื้นที่ โดยมากจะประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เช่น กล้วย ส้มโอ กระท้อน มะพร้าว และผลไม้อื่น ๆ สาเหตุที่การทำอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อย เพราะคนในพื้นที่ได้ขายที่ดินให้กับนายทุนไปเป็นส่วนใหญ่ และคนในพื้นที่ไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก

2.2 ด้านพาณิชยกรรม ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี มีสภาพทางเศรษฐกิจคล่องตัวทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตรกรรม การค้า และการให้บริการต่าง ๆ ธุรกิจมีทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ตั้งกระจายอยู่ในเขตท้องที่เป็นจำนวนมาก เช่น ภัตตาคาร ห้างสรรพสินค้า การค้าและบริการ ร้านค้าส่วนใหญ่เป็นร้านค้าปลีกและบริการ สินค้าส่วนใหญ่เป็นเครื่องอุปโภค บริโภค โดยมีการขยายตัวของร้านค้าปลีกมากที่สุดในช่วง 9 ปี ที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนร้านค้าปลีก 20,873 แห่ง รองลงมาคือบริการ มีจำนวน 20,151 แห่ง (ตารางที่ 11) การกระจายตัวของร้านค้าและบริการจะหนาแน่นมากบริเวณสองข้างถนนประชาราษฎร์สาย 1 ถนนกรุงเทพฯ – นนทบุรี และกระจายไปตามแนวถนนติวานนท์ ถนนงามวงศ์วาน และรัตนาธิเบศร์ ตลาดสด มีตลาดสดที่สำคัญ 7 แห่ง เป็นของเทศบาล 2 แห่ง เอกชน 3 แห่ง และตลาดสดชั่วคราว 2 แห่ง ได้แก่ ตลาดสดเทศบาล 1 ตลาดสดเทศบาล 2 ตลาดสดเรวดี ตลาดสดสมบูรณ์สุข ตลาดสดจิตเทวัญ ตลาดสดหมู่บ้านประชานิเวศน์ 3 และตลาดสดพื้นบ้าน หน้าหมู่บ้านเหมราช

2.3 ด้านอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมที่มีในเขตเทศบาลนครนนทบุรีส่วนใหญ่ ได้แก่ หมวดยาและผลิตภัณฑ์จากไม้ รองลงมา ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ โลหะ เคมีภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์กระดาษ ตำบลที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด ได้แก่ ตำบลบางกระสอบ รองลงมา ได้แก่ ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลท่าทราย และตำบลสวนใหญ่ ในด้านการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดย่อมส่วนใหญ่อยู่ในตำบลบางกระสอบ ตำบลบางเขน และตำบลท่าทราย เป็นที่น่าสังเกตว่าอุตสาหกรรมหมวดยาและผลิตภัณฑ์ (ไม้อัดโรงเลื่อย) ส่วนใหญ่จะรวมตัวกันอยู่ในตำบลบางกระสอบ ตามบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา เนื่องจากสะดวกในการขนส่ง ส่วนอุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานจำนวนมาก เช่น หมวดยา เครื่องดื่ม หมวดยาเสพติด สิ่งทอ หมวดยาโลหะ – อโลหะ (เครื่องเคลือบ) จะอยู่ตามแนวถนนติ

วานนท์ ถนนงามวงศ์วาน ถนนนนทบุรี 1 ถนนกรุงเทพฯ - นนทบุรี และถนนประชาราษฎร์
เป็นต้น

ตารางที่ 11 จำนวนสถานประกอบการภายในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตามประเภท
ธุรกิจ พ.ศ. 2540 – 2548

ปี พ.ศ.	การขายส่ง	การขายปลีก	ภัตตาคาร / โรงแรม	การบริการ	รวม
2540	82	1,409	402	821	2,714
2541	126	1,448	511	903	2,988
2542	173	1,532	447	1,165	3,317
2543	251	1,707	509	1,318	3,785
2544	321	1,954	563	1,768	4,606
2545	181	2,480	1,065	2,071	5,763
2546	332	2,809	816	3,135	7,092
2547	172	3,653	942	4,417	9,184
2548	121	3,881	974	4,607	9,583
รวม	1,759	20,873	6,229	20,151	49,032

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี (2540 – 2548)

ตารางที่ 12 จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตามประเภทการผลิต พ.ศ.2540 - 2548

ประเภทอุตสาหกรรม	รวม	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
การผลิตไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ รวมทั้งเครื่องเรือน	5,417	254	418	462	481	572	760	810	883	777
การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์	1,989	97	141	170	211	216	343	218	287	306
การผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี น้ำมันปิโตรเลียม										
ถ่านหิน ยาง และพลาสติก	1,664	106	123	181	230	128	274	298	206	118
การผลิตกระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ การพิมพ์และ										
การพิมพ์โฆษณา	1,162	6	38	82	97	108	132	140	137	122
การผลิตอาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ	500	28	37	42	67	53	78	82	63	50
การผลิตสิ่งทอสิ่งทัก เครื่องแต่งกาย หนังสือสัตว์										
และผลิตภัณฑ์หนังสือสัตว์	710	26	32	48	50	78	99	125	134	118
การผลิตผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ ยกเว้น ผลิตภัณฑ์										
จากน้ำมันปิโตรเลียมและถ่านหิน	246	32	-	54	54	29	31	-	28	18
อุตสาหกรรมโลหะขั้นมูลฐาน	163	10	8	25	19	23	29	-	35	14
อุตสาหกรรมการผลิตอื่น ๆ	167	13	18	21	23	10	17	21	28	16
รวม	11,718	572	815	1,085	1,232	1,217	1,763	1,694	1,801	1,539

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี (2540 - 2548)

2.4 งบประมาณของเทศบาลนครนนทบุรี

ตารางที่ 13 งบประมาณรายรับและรายจ่ายของเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2541 – 2548
(บาท)

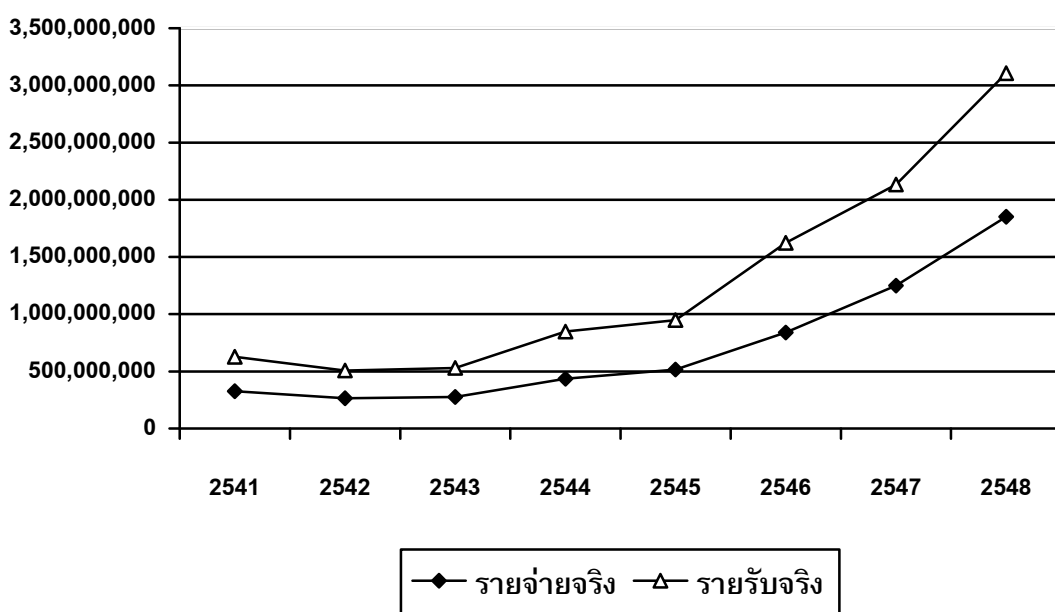
ปี พ.ศ.	รายจ่ายจริง	รายรับจริง	ผลต่างของงบประมาณ
2541	299,987,263.51	326,149,944.59	+ 26,162,681.08
2542	242,179,041.97	266,158,422.92	+ 23,979,380.95
2543	256,175,777.70	274,746,218.46	+ 18,570,440.76
2544	410,328,488.72	436,143,226.69	+ 25,814,737.97
2545	432,954,767.64	515,298,321.41	+ 82,343,553.77
2546	784,637,341.64	839,859,380.55	+ 55,222,039.21
2547	882,819,941.11	1,250,733,399.32	+ 367,913,458.21
2548	1,253,938,291.17	1,852,420,697.86	+ 598,482,406.69
รวม	4,563,020,931.16	5,761,509,611.80	1,198,488,698.64

ที่มา: การคลังท้องถิ่น เทศบาลนครนนทบุรี (2541 – 2548)

งบประมาณรายรับ และรายจ่ายจริงของเทศบาลนครนนทบุรี ในช่วงที่ผ่านมา มีการขยายตัวของทั้งรายรับและรายจ่ายอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นสูงมากกว่าปีก่อนหน้านั้น หากพิจารณาในส่วนของรายรับจริง ในปี พ.ศ. 2548 มีรายรับจำนวน 1,852,420,697.86 บาท คิดเป็นร้อยละ 7 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (87,682 ล้านบาท) รายรับที่สำคัญของเทศบาลนครนนทบุรี คือ รายได้จากการเก็บภาษีอากร มีมูลค่าถึง 1,094 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 59 ของรายรับจริงทั้งหมดของเทศบาลนครนนทบุรี ในส่วนของรายจ่ายจริงในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวน 1,253,938,291.17 บาท และรายจ่ายที่สำคัญของเทศบาลนครนนทบุรี คือ รายจ่ายของหน่วยงาน มีมูลค่า 591 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 47 ของรายจ่ายจริงทั้งหมด

เมื่อพิจารณาในผลต่างระหว่างประมาณรายจ่ายจริงกับรายรับจริง พบว่าเทศบาลนครนนทบุรีมีมูลค่าของรายรับสูงกว่ารายจ่ายในทุกปี และมีมูลค่าสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยในช่วง พ.ศ. 2541 – 2548 มีมูลค่าของงบประมาณสะสมจำนวน 1,198,488,698.64 บาท (ตารางที่ 13)

จำนวนงบประมาณ

ภาพที่ 10 แผนภูมิกราฟรายรับจริงและรายจ่ายจริงของเทศบาลนครนนทบุรี

2.5 เงินฝากและเงินกู้ของเทศบาลนครนนทบุรี

ตารางที่ 14 เงินฝากธนาคาร เงินฝากคลังจังหวัด และเงินกู้ของเทศบาลนครนนทบุรี

พ.ศ. 2544 – 2548

ปีพ.ศ.	เงินฝากธนาคาร	เงินฝากคลังจังหวัด	รวมเงินฝากทั้งหมด	เงินกู้
2544	352,400,424.77	51,152,793.27	403,553,218.04	13,838,933.31
2545	426,589,507.74	995,000.00	427,584,507.74	10,677,777.20
2546	525,530,674.07	75,718,493.19	601,249,167.26	6,230,795.14
2547	1,235,187,559.87	5,373,497.04	1,240,561,056.91	6,230,795.14
2548	1,839,057,680.28	-	1,839,057,680.28	1,665,536.60
รวม	4,378,765,846.73	133,239,783.50	4,512,005,630.23	38,643,837.39

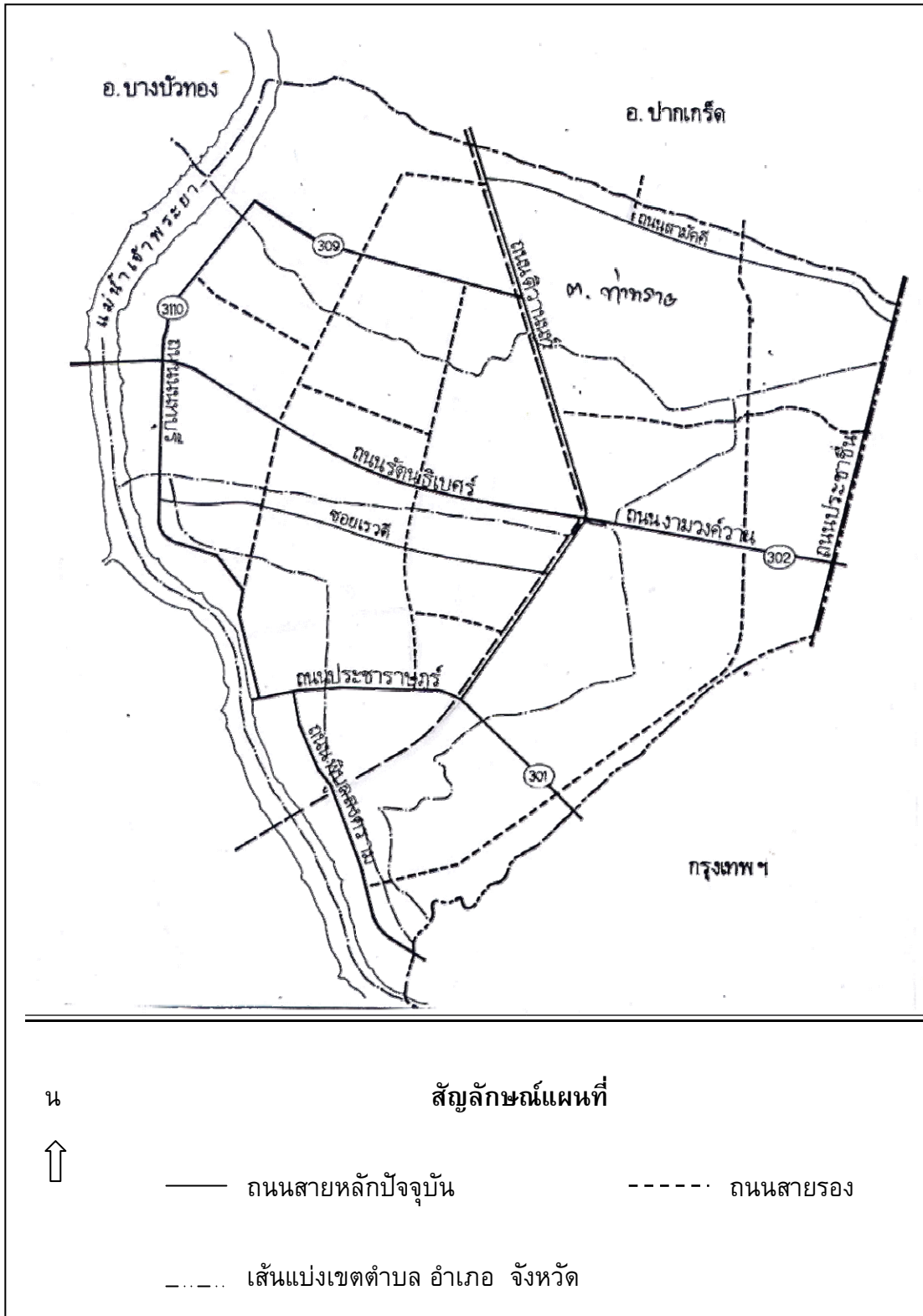
ที่มา: การคลังท้องถิ่น เทศบาลนครนนทบุรี (2544 – 2548)

เทศบาลนครนนทบุรีมีเงินฝากตามธนาคารต่าง ๆ คือ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตร ธนาคารออมสิน และฝากเงินไว้ที่คลังจังหวัด ซึ่งในช่วง พ.ศ. 2544 – 2548 มียอดเงินฝากทั้งหมดสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเฉพาะใน พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา มีจำนวนยอดเงินฝากเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว

เงินกู้ของเทศบาลนครนนทบุรี เป็นเงินกู้จากกองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) ซึ่งเป็นเงินกู้ที่มีจำนวนไม่มาก ถ้าเทียบกับจำนวนเงินฝากทั้งหมด โดยในปี พ.ศ. 2548 เทศบาลมีจำนวนเงินกู้ 1,665,536.60 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.09 ของจำนวนเงินฝากทั้งหมด (ตารางที่ 14)

3. การขยายตัวด้านการใช้ที่ดิน

3.1 ขนาดและรูปร่างของพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรี เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2531 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ของเทศบาลเมืองนนทบุรีโดยได้ขยายเขตเทศบาลออกไปอีก จากเดิม 2.5 ตารางกิโลเมตร เป็น 38.9 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นเนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่งของอำเภอเมืองนนทบุรีและเป็นร้อยละ 6.25 ของเนื้อที่ของจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 5 ตำบล คือตำบลสวนใหญ่ (เทศบาลเมืองนนทบุรีเดิม) ตำบลตลาดขวัญ ตำบลท่าทราย ตำบลบางกระสอบ และตำบลบางเขน สำหรับสาเหตุในการประกาศขยายเขตเทศบาลนั้น เนื่องจากพื้นที่นอกเขตหรือติดต่อกับเทศบาลเมืองนนทบุรีแต่เดิมได้เจริญขึ้น มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรและชุมชนอยู่อย่างหนาแน่นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ มีอาณาเขตคือ ทิศเหนือจดอำเภอปากเกร็ดที่ตำบลบางตลาด ทิศตะวันออกจดเขตบางเขนของกรุงเทพฯ ทิศใต้จดเขตดุสิตของกรุงเทพฯและทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา เช่นเดียวกับเขตเทศบาลเมืองนนทบุรีเดิม มีรูปร่างจากการสังเกตในแผนที่มีลักษณะคล้ายสี่เหลี่ยมจตุรัส คือ แต่ละด้านมีความยาวใกล้เคียงกัน อาณาเขตทั้งสี่ด้านอาศัยแนวธรรมชาติเกือบหมด เช่น ด้านเหนือใช้คลองบางตลาดเป็นเส้นแบ่งอาณาเขตกับอำเภอปากเกร็ด ด้านใต้อาศัยแนวคลองบางเขน ด้านตะวันตกยึดแม่น้ำเจ้าพระยา และด้านตะวันออกยึดเอาคลองประปาเป็นแนวเขตระหว่างเขตเทศบาลเมืองนนทบุรีกับกรุงเทพมหานคร (รวมสุข สุขมาก, 2538)

ภาพที่ 11 เส้นทางคมนาคมในเขตเทศบาลนครนนทบุรี
ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนนทบุรี (2548)

ตารางที่ 15 การใช้ที่ดินของจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2544

ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
ตัวเมืองและย่านการค้า	30,278	7.79
ที่อยู่อาศัย	64,168	16.50
สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	6,066	1.56
โรงงานอุตสาหกรรม	3,512	0.90
พื้นที่เกษตรกรรม	272,717	70.11
พื้นที่แหล่งน้ำ	4,521	1.16
พื้นที่เบ็ดเตล็ด	7,677	1.98
รวม	388,939	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2544)

ตารางที่ 16 การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี พ.ศ. 2534

ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
ตัวเมืองและย่านการค้า	1,645	6.77
ที่อยู่อาศัย	7,905	32.53
สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	2,952	12.15
โรงงานอุตสาหกรรม	635	2.61
พื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งน้ำ	11,165	45.94
รวม	24,302	100.00

ที่มา: รุ่งรัตน์ ขวัญอ่วม (2536: 78) อ้างถึง กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2534)

ตารางที่ 17 การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2544

ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
ตัวเมืองและย่านการค้า	14,500	59.64
ที่อยู่อาศัย	5,675	23.34
สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	2,350	9.67
โรงงานอุตสาหกรรม	154	0.63
พื้นที่เกษตรกรรม	1,025	3.53
แหล่งน้ำ	755	3.19
รวม	24,479	100.00

หมายเหตุ: ตัวเลขของพื้นที่ทั้งหมดในเขตเทศบาลนครนนทบุรีของแต่ละที่มาที่มีความแตกต่างกันและคลาดเคลื่อนกับพื้นที่จริง คือ 38.9 ตารางกิโลเมตร หรือ 24,312 ไร่ ที่มา: ธนวรรธน์ หิรัญกุล (2547: 79) อ้างถึง กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2544)

3.2 การใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบันของเทศบาลนครนนทบุรี โดยแบ่งตามประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดินและลักษณะการกระจายตัว มีดังนี้

3.2.1 ตัวเมืองและย่านการค้า การใช้ที่ดินในเขตตัวเมืองและย่านการค้าในปี พ.ศ.2544 มีประมาณ 14,500 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 59.64 ของพื้นที่ทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 47.89 ของพื้นที่ตัวเมืองและย่านการค้าทั้งหมดในจังหวัดนนทบุรี (ตารางที่ 15) เพิ่มขึ้น 12,855 ไร่ จากปี พ.ศ.2534 ซึ่งมีอยู่ 1,645 ไร่ (ตารางที่ 16 และ 17) ย่านพาณิชยกรรมจะกระจายอยู่ทั่วไปในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ส่วนใหญ่จะครอบคลุมพื้นที่ด้านตะวันออกที่ติดกับกรุงเทพฯ ได้แก่ ตำบลท่าทราย ตำบลบางเขน และตำบลบางกระสอบ (ภาพที่ 14) อีกทั้งย่านการค้าและตัวเมืองจะอยู่หนาแน่นตามแนวถนนสายหลักที่สำคัญ ได้แก่ ถนนงามวงศ์วาน ถนนรัตนาธิเบศร์ ถนนติวานนท์ ถนนพิบูลย์สงคราม ถนนประชาราษฎร์ 1 ถนนสนามบินน้ำ และถนนนนทบุรี 1

ก. ถนนงามวงศ์วาน อยู่ระหว่างสี่แยกแคราย – สี่แยกเกษตร เป็นจุดขึ้น – ลง ของทางด่วนชั้นที่ 2 (บางโคล่ – แจ้งวัฒนะ) นอกจากนี้ปัจจุบันมีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ตั้งอยู่ 3 แห่ง คือ เดอะมอลล์งามวงศ์วาน บางลำภูงามวงศ์วาน และเทสโก้ โลตัส ส่วนใหญ่บริเวณถนนสายนี้จะเป็นพวกอาคารพาณิชย์และตึกแถว ขนาด 4 ชั้น เป็นส่วนใหญ่

ส่วนโครงการที่อยู่อาศัยจะเข้าไปอยู่ในซอยที่ลึกเข้าไป โดยเฉพาะซอยวัดบัวขวัญซึ่งสามารถเชื่อมกับซอยสามัคคีออกสู่ถนนติวานนท์และถนนประชาชื่นได้ ในพื้นที่ดังกล่าวนี้มีหมู่บ้านประชาชนิเวณ 2,3 ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่อยู่ในความดูแลของการเคหะแห่งชาติ มีการตั้งสำนักงานแขวงท่าทรายที่ 3 ขึ้นที่หมู่บ้านประชาชนิเวณ 3 โดยจัดบริการแก่ประชาชนในดำเนินงานทะเบียนราษฎร งานสาธารณสุข งานจัดเก็บรายได้ เป็นต้น จัดได้ว่าเป็นชุมชนที่มีบริการเพียบพร้อมในตัวของชุมชนเอง สำหรับโครงการคอนโดมิเนียม ได้แก่ ภัทรคอนโด เสรีภาพคอนโด-เทล เป็นต้น สำหรับในช่วงถนนสามัคคีจะมีอาคารพาณิชย์และทาวเฮาส์เกิดขึ้นมากมาย

ข. ถนนรัตนานิเบศร์ เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างสี่แยกแครายกับถนนสุพรรณบุรี – ตลิ่งชัน อีกทั้งยังเชื่อมกับถนนสายอื่น ๆ เช่น ถนนงามวงศ์วาน ถนนติวานนท์ ถนนนนทบุรี 1 เป็นต้น เป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการจังหวัดนนทบุรี เช่น ศาลากลางจังหวัด ที่ทำการเทศบาลนครนนทบุรี ที่ว่าการอำเภอเมืองนนทบุรี สำนักงานพาณิชย์จังหวัด เป็นต้น มีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ตั้งขึ้น 3 แห่ง คือ เซ็นทรัลทาวน์ คาร์ฟูล และเทสโก้ โลตัส อีกทั้งเป็นที่ตั้งของอาคารพาณิชย์ โรงแรม อพาทเมนต์ และคอนโดมิเนียมต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายของถนน

ค. ถนนติวานนท์ เป็นเส้นทางที่เชื่อมสามแยกวัดลานนาบุญกับท่าน้ำปทุมธานี และยังเชื่อมกับถนนรัตนานิเบศร์ ถนนสนามบินน้ำ ถนนสามัคคี ถนนแจ้งวัฒนะ เป็นต้น ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการต่าง ๆ มีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ 2 แห่ง คือ บีคี่สาขาติวานนท์ และเทสโก้ โลตัสสาขาแคราย และตามแนวของถนนยังเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านต่าง ๆ และคอนโดมิเนียมมากมาย

สำหรับถนนสายอื่น ๆ ได้แก่ ถนนพิบูลย์สงคราม เชื่อมระหว่างเชิงสะพานพระรามหกถึงสามแยกโรงพยาบาลนครินทร์พรสวรรค์เก่า โดยถนนพิบูลย์สงครามนี้เป็นที่ตั้งของตลาดเทศบาลนนทบุรี หรือตลาดสดนนทบุรี เป็นแหล่งที่มีผู้คนหนาแน่นที่เข้ามาจับจ่ายซื้อของที่ตลาดแห่งนี้ มีห้างสรรพสินค้าเมเจอร์สาขานนนทบุรีตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามกับตลาดเทศบาลนนทบุรี อีกทั้งตามริมถนนจะมีโครงการคอนโดมิเนียมเกิดขึ้นมากมาย เพราะสามารถเห็นทัศนียภาพของแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนประชาราษฎร์ 1 เชื่อมระหว่างท่าน้ำนนทบุรีกับสามแยกวัดลานนาบุญ พื้นที่ส่วนใหญ่ของถนนเหล่านี้เป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยอาคารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหนาแน่นแล้ว ถนนสนามบินน้ำ เนื่องจากแต่เดิมเป็นที่ตั้งของท่าอากาศยานนนทบุรี จึงมีการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่บางส่วนในตำบลท่าทราย (พ.ศ.2534) จึงทำให้มีการเกิดขึ้นของอาคารพาณิชย์ต่างๆ ไม่มากนัก แต่ปัจจุบันได้มีการย้ายพระราชตำหนักไปตั้งที่กรุงเทพฯ จึงทำให้

มีการเกิดขึ้นของหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมากบริเวณริมถนนสนามบินน้ำนี้ ถนนนนทบุรี 1 เชื่อมทำน่านนนทบุรีกับถนนสนามบินน้ำ ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการและแหล่งชุมชน ตั้งแต่มีความหนาแน่นของอาคารพาณิชย์ในระดับปานกลาง โดยจะเกาะกลุ่มอยู่ตามริมถนน

สำหรับสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและสนามกีฬาในปัจจุบันมีอยู่จำนวนไม่มาก โดยมีอยู่ 3 แห่ง คือ บริเวณที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดนนทบุรีปัจจุบัน บริเวณสวนสาธารณะและสนามกีฬาของกระทรวงสาธารณสุข และบริเวณศูนย์เยาวชนเฉลิมพระเกียรติ (หมู่บ้านประชานิเวศน์ 3) นอกจากนี้สถานที่พักผ่อนที่เป็นสนามกีฬา เช่น สนามเทนนิส แบทบินตัน สระว่ายน้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นของเอกชน

3.2.2 ที่อยู่อาศัย ในพ.ศ. 2544 มีการใช้ที่ดินประเภทนี้รวมกัน 5,675 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.34 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตเทศบาลนครนนทบุรี และคิดเป็นร้อยละ 8.04 ของพื้นที่ที่อยู่อาศัยทั้งหมดในจังหวัดนนทบุรี (ตารางที่ 15) ลดลง 2,230 ไร่ จากปี พ.ศ. 2534 ซึ่งมีอยู่ 7,905 ไร่ (ตารางที่ 16 และ 17) จะเห็นได้ว่าที่พักอาศัยจะกระจายตัวตามแนวเส้นทางคมนาคม คือ ตามแนวถนนสายหลักและสายรอง โดยจะเกาะกลุ่มหนาแน่นเป็นกลุ่มๆ ในบริเวณตอนในของพื้นที่ต่างๆ ที่ถูกล้อมรอบด้วยถนนสายหลัก (ภาพที่ 14) หรือพื้นที่ที่มีการเข้าถึงได้สะดวกโดยอาศัยการเข้าถึงด้วยถนนสายรองและถนนซอยต่างๆ ที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ที่ศึกษา สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

ก. ย่านที่พักอาศัยที่ตั้งถิ่นฐานเดิม จะเกาะกลุ่มอยู่ตามแนวชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และตามแนวคลองซึ่งใช้เป็นทางระบายน้ำหลัก เช่น คลองบางตลาด คลองบางเขน นอกจากนี้ยังกระจายอยู่ในพื้นที่สวนผลไม้ซึ่งมีอยู่มากตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยลักษณะของอาคารบ้านเรือนจะเป็นไม้ มีสภาพค่อนข้างเก่า เนื่องจากสร้างมานาน (ภาพที่ 13)

ข. ย่านที่พักอาศัยประเภทที่ดินจัดสรรพร้อมบ้านหรือบ้านจัดสรร มีการขยายตัวเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ย่านที่พักอาศัยประเภทนี้จะอยู่มากบริเวณถนนรัตนาธิเบศร์ ถนนติวานนท์ ตามแนวถนนสายรองหรือ ซอยเรวดี ซอยวัดบัวขวัญ ซอยสามัคคี และซอยทรายทองจะมีที่พักอาศัยประเภทนี้อยู่มาก เป็นที่น่าสังเกตว่าพื้นที่โครงการในปัจจุบันจะมีขนาดเล็กลง ซึ่งมีพื้นที่น้อยกว่า 100 ตารางวา และมีลักษณะเป็นทาวน์เฮาส์เสียส่วนใหญ่ เพราะเป็นบ้านราคาประหยัด เป็นที่อยู่อาศัยที่ได้รับความนิยมมากโดยเฉพาะผู้ที่มิรายได้ปานกลาง สำหรับอาคารชุดที่พักอาศัย ส่วนใหญ่เป็นคอนโดมิเนียมที่อยู่อาศัยตั้งแต่ระดับล่างจนถึงระดับปานกลาง โฮมออฟฟิศ คอมเพล็กซ์ จุดตั้งของที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครนนทบุรีนั้นจะอยู่ในเส้นทางคมนาคมที่สามารถเดินทางสู่แหล่งงานในกรุงเทพฯ หรือ พื้นที่

ใกล้เคียงได้สะดวกรวดเร็ว โดยจะอยู่ตามโครงข่ายถนนที่สำคัญ คือ ถนนรัตนธิเบศร์ ถนนติวานนท์ เป็นต้น (ภาพที่ 14) สำหรับบริเวณใกล้เคียงกับอาคารชุดและหมู่บ้านจัดสรรจะคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและมีแหล่งชุมชนใกล้เคียงที่มีความพร้อมทั้งตลาด ห้างสรรพสินค้า และแหล่งบันเทิงต่างๆ

3.2.3 สถานที่ราชการ ในปีพ.ศ. 2544 มีการใช้ที่ดินประเภทนี้ประมาณ 2,350 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.67 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตเทศบาลนครนนทบุรี คิดเป็นร้อยละ 38.74 ของสถานที่ราชการทั้งหมดในจังหวัดนนทบุรี สถานที่ราชการที่สำคัญได้แก่

ก. ย่านศูนย์ราชการเดิม ประกอบด้วย ศาลากลางจังหวัดเดิม ซึ่งปัจจุบันได้เป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร สถานที่ตำรวจภูธรจังหวัดนนทบุรี เรือนจำบางขวาง สำนักงานที่ดินจังหวัด เป็นต้น ซึ่งอยู่ตามแนวถนนนนทบุรี 1 บริเวณหอนาฬิกาหน้าเมืองนนทบุรี ตำบลสวนใหญ่

ข. ที่ทำการหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย โรงพยาบาลศรีธัญญา โรงพยาบาลบำราศนราดูร วิทยาลัยพยาบาลของโรงพยาบาลทั้งสอง และที่ทำการกระทรวงสาธารณสุข ตั้งอยู่บริเวณตำบลตลาดขวัญ

ค. ศูนย์ราชการจังหวัดนนทบุรี ตั้งอยู่บริเวณตำบลบางกระสอบ ริมถนนรัตนธิเบศร์ ใกล้สี่แยกแคราย ได้แก่ ที่ทำการเทศบาลนครนนทบุรี สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานโยธาธิการจังหวัด บริเวณถนนติวานนท์ เป็นที่ตั้งของสำนักงานขนส่งจังหวัด การไฟฟ้านนทบุรี ไปรษณีย์นนทบุรี และโรงพยาบาลทรวงอก

ง. บริเวณริมถนนช่วงสามแยกสนามบินน้ำ ด้านถนนสนามบินน้ำ ได้แก่ สำนักงานประปานนทบุรี บริเวณถนนนนทบุรี – สนามบินน้ำ เป็นที่ตั้งของกระทรวงพาณิชย์ แห่งใหม่ ส่วนทางด้านถนนติวานนท์ เป็นที่ตั้งของกรมพลศึกษาทหารบก (กองน้ำมันเชื้อเพลิงและกองซ่อมบำรุง) สำหรับหน่วยงานที่สำคัญอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ตามริมถนนสายหลักและมีการกระจายไปตามเส้นทางคมนาคมที่สามารถให้บริการได้สะดวก

ศาสนสถานส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ตามแนวชายฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา และตามแนวถนนพระราชารษฎร์ ถนนพิบูลย์สงคราม และถนนนนทบุรี – สนามบินน้ำ และการใช้ที่ดินประเภทนี้ยังไม่มีการเพิ่มขึ้นจากอดีต

สถานศึกษา ส่วนใหญ่จะมีการกระจายตัวอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จะนิยมตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณวัด บริเวณใกล้กับแม่น้ำเจ้าพระยา และกระจายตัวอยู่ตามถนนสายหลัก และจะอยู่ในย่านที่เป็นชุมชน

3.2.4 พื้นที่อุตสาหกรรม ในพ.ศ. 2544 มีการใช้ที่ดินประเภทนี้ 154 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.63 ของพื้นที่ทั้งหมด มีการลดลง 481 ไร่ จาก พ.ศ. 2534 ซึ่งมี 635 ไร่ สาเหตุที่ทำให้มีการใช้ที่ดินประเภทนี้ลดลงเนื่องจากพื้นที่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ของที่อยู่อาศัยและแหล่งชุมชนเมือง จึงห้ามให้มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน จึงทำให้ในปีพ.ศ. 2544 มีการลดลงของพื้นที่อุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก

การใช้ที่ดินประเภทนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ตามแนวชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และตามแนวถนนนนทบุรี – สนามบินน้ำ เป็นอุตสาหกรรมประเภทแปรรูปไม้ แนวถนนติวานนท์ มีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์ และโรงงานอุตสาหกรรมแว่นตา ตั้งอยู่บริเวณถนนงามวงศ์วาน

3.2.5 พื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งน้ำ ใน พ.ศ. 2544 มีพื้นที่ประเภทนี้ประมาณ 1,800 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.72 ของพื้นที่ทั้งหมด ลดลงจากปี พ.ศ.2534 ประมาณ 9,365 ไร่ สาเหตุที่ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งน้ำลดลงเป็นอย่างมาก เพราะเกษตรกรรมนิยมขายที่ดินให้กับนายทุน เพื่อไปสร้างเป็นที่อยู่อาศัย ย่านการค้า อาคารพาณิชย์ต่าง ๆ แหล่งเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา และริมคลองต่าง ๆ

3.2.6 การใช้ที่ดินในด้านอื่น ๆ จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่าในช่วง 8 ปีที่ผ่านมาในเขตเทศบาลนครนนทบุรีมีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยมากที่สุด รองลงมาคือการก่อสร้างพาณิชย์กรรม อันดับที่สามคือ การก่อสร้างอื่นๆ เช่น สถานที่ราชการ สถานศึกษา ศาสนสถาน สาธารณูปโภค เป็นต้น โดยในปี พ.ศ. 2548 พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตก่อสร้างในเขตเทศบาลนครนนทบุรีทั้งหมด มีจำนวน 501,780 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 63 ของพื้นที่ก่อสร้างทั้งหมดในจังหวัดนนทบุรี โดยเป็นพื้นที่ของที่อยู่อาศัย 380,746 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 63 จัดอยู่ในอันดับที่ 2 ของเทศบาลในเขตภาคกลางทั้งหมด พื้นที่พาณิชย์กรรม 19,820 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 31 และจัดอยู่ในอันดับที่ 8 จากเทศบาลในเขตภาคกลางทั้งหมด 39 แห่ง

การขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรีในปัจจุบันจะขยายไปตามเส้นทางคมนาคมหลัก ทำให้การขยายตัวของเมืองเป็นแบบรูปปลี (Sector Theory) (ภาพที่ 2) เป็น

การขยายตัวไปอย่างกว้างขวางและลึกเข้าไปตามซอยต่าง ๆ ทำให้มีที่ดินทำเกษตรกรรมและที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์หลงเหลืออยู่น้อยมาก ปัจจุบันถือได้ว่าเส้นทางคมนาคมเป็นสิ่งเอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของชุมชนเมือง ตลอดจนความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เพราะพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เจริญขึ้น จะเห็นได้จากการวิวัฒนาการของการเติบโตและการขยายตัวของที่อยู่อาศัย ร้านค้า สถานที่ราชการ ฯลฯ ซึ่งสิ่งก่อสร้างเหล่านี้จะเข้ามาแทนที่พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ว่างเปล่า ทำให้พื้นที่ทั้งสองประเภทนี้ลดจำนวนน้อยลงตามไปด้วย กลายเป็นการใช้ที่ดินผสมผสานกัน ซึ่งส่งผลต่อสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่อพื้นที่ที่ศึกษา

ตารางที่ 18 พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตก่อสร้างในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตามวัตถุประสงค์ พ.ศ. 2541 – 2548

(ตารางเมตร)

พ.ศ.	ที่อยู่อาศัย	พาณิชยกรรม	อุตสาหกรรม	บริการและขนส่ง	อื่น ๆ	รวม
2541	92,479	12,092.5	1,034	4,621	1,057	111,283.5
2542	101,312	21,933	0	18,993	3,754	145,992
2543	100,723	22,600	0	507	1,612	125,442
2544	136,703.5	11,193	0	39,801	3,544	191,241.5
2545	188,728	69,842	4,425	15,736	11,323.5	290,054.5
2546	341,162	73,041	12,138	8,561	14,286	449,188
2547	515,333	398,928	2,787	11,629	202,059	1,230,736
2548	380,746	19,820	11,649	8,399	81,166	501,780
รวม	1,857,186.5	629,449.5	32,033	108,247	318,801.5	3,045,717.5

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2541 - 2548)

ตารางที่ 20 การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของครัวเรือนส่วนบุคคล จำแนกตามประเภทของที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2548

การถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน	รวม	ประเภทของที่อยู่อาศัย								
		ครัวเรือน ร้อยละ	บ้านเดี่ยว	ทาวน์เฮาส์	ห้องชุด	ห้องแถว	ตึกแถว	ห้องภายในบ้าน	เรือนแพหรือรถ อื่นๆ	
เขตเทศบาลนครนนทบุรี	101,363	100	51,881	28,157	13,724	1,146	5,148	63	115	659
เจ้าของ	91,195	89.97	47,440	26,260	10,655	1,191	4,781	40	65	736
เช่าซื้อที่ดิน	4,767	4.70	747	1,621	1,547	169	514	-	5	164
เช่า	2,643	2.61	1,986	99	64	113	256	17	11	97
ไม่เสียค่าเช่าที่ดิน	1,114	1.10	612	97	188	77	49	6	-	85
อื่นๆ	989	0.98	135	101	627	49	16	-	17	44
ไม่ทราบ	655	0.65	352	46	105	25	38	-	7	82

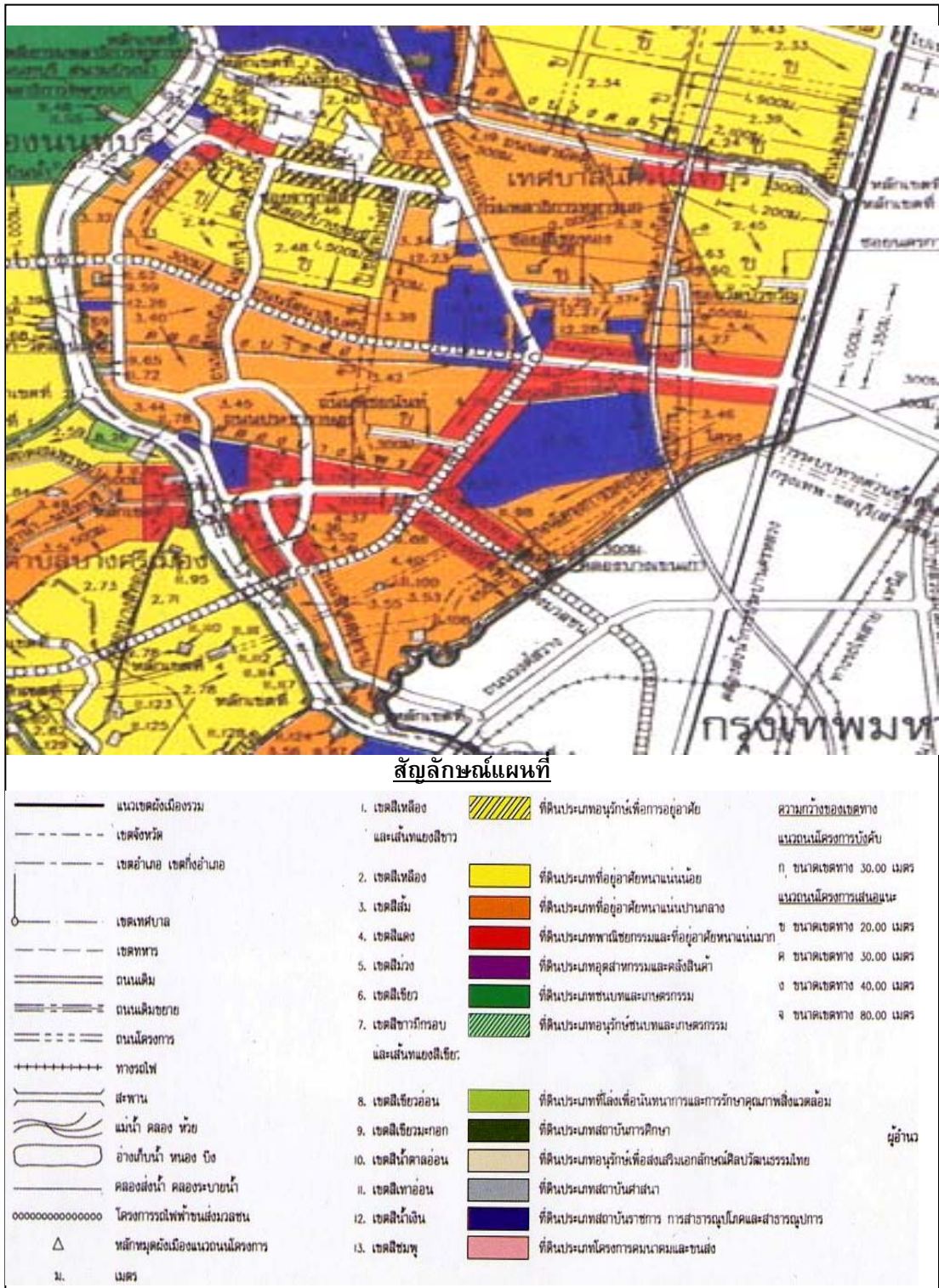
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548)

ภาพที่ 12 การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครนทบุรี พ.ศ. 2534

ที่มา: รามสุข สุขมาก (2538: 54) อ้างถึง กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2534)

ภาพที่ 14 แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน จำแนกตามประเภทการใช้ที่ดินของผังเมืองรวมจังหวัด นนทบุรี พ.ศ. 2548

ที่มา: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนนทบุรี (2548)

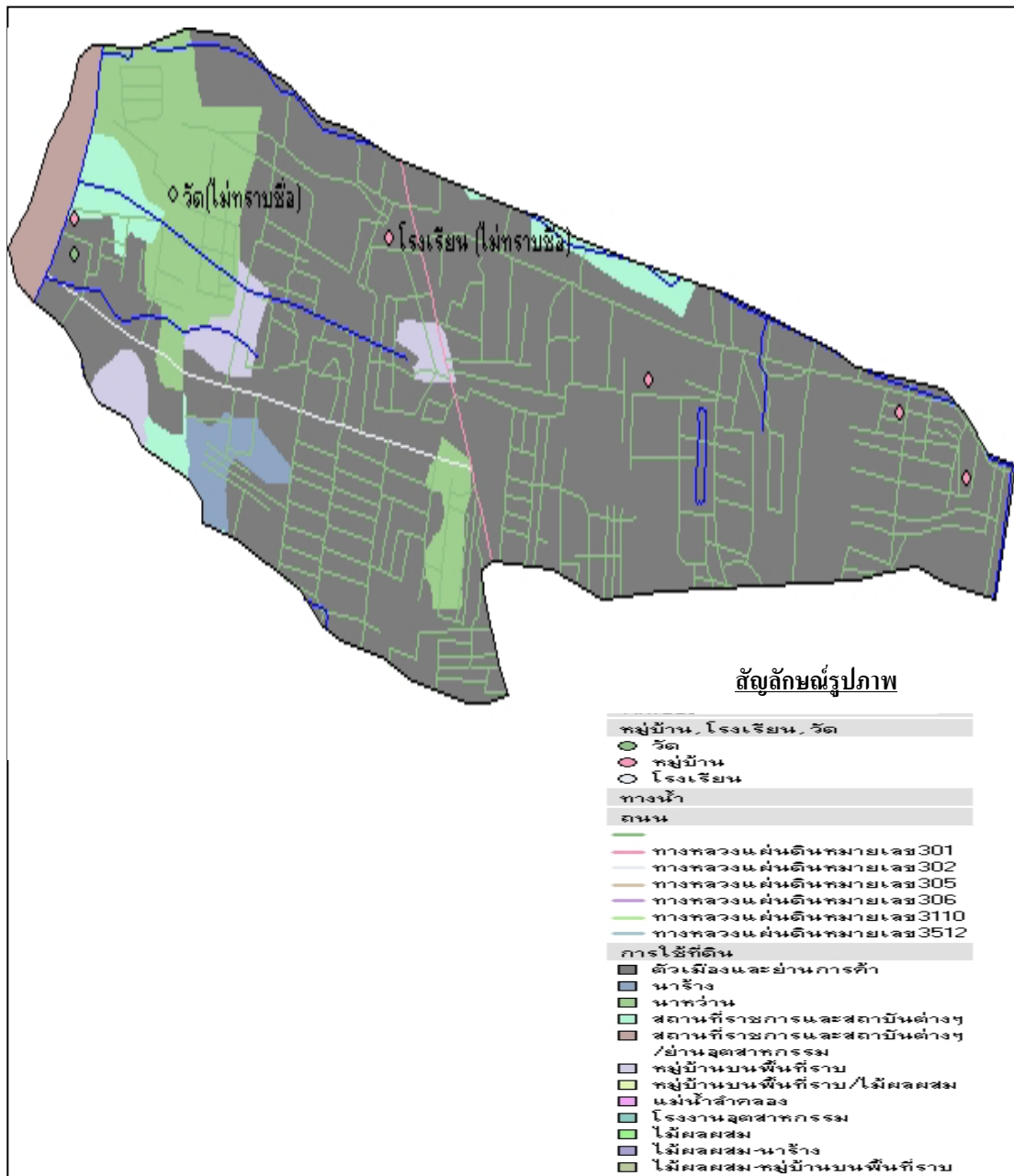
ตารางที่ 20 จำนวนการใช้ประโยชน์ที่ดินในตำบลท่าทราย พ.ศ.2544

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขนาดพื้นที่(ตร.กิโลเมตร)	ร้อยละ
ตัวเมืองและย่านการค้า	8.14	78.56
นาร้าง	0.19	1.87
สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	1.08	10.44
หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ/ไม้ผลผสม	0.36	3.54
แหล่งน้ำ	0.26	2.56
โรงงานอุตสาหกรรม	0.31	3.03
รวม	10.36	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2548)

หมายเหตุ: ข้อมูลของพื้นที่ในตำบลท่าทรายจากกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีความคลาดเคลื่อนกับพื้นที่จริงของตำบลท่าทรายซึ่งมีพื้นที่ 8 ตารางกิโลเมตร

3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินในตำบลท่าทราย การใช้ที่ดินของตำบลท่าทรายใน พ.ศ. 2544 (ตารางที่ 20) ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของตัวเมืองและย่านการค้า มีขนาดพื้นที่ 8.14 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 78.56 โดยมากพื้นที่ประเภทนี้จะครอบคลุมพื้นที่ด้าน ตะวันออกและตอนกลางของตำบล ร่องลงมาเป็นการใช้พื้นที่ของสถานที่ราชการและสถาบัน ต่าง ๆ 1.08 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 10.44 ซึ่งสถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ ได้แก่ กรมพลธิการทหารบก ตั้งอยู่บริเวณสามแยกสนามบินน้ำ กองคลังน้ำมันเชื้อเพลิง ทหาร ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงริมถนนสนามบินน้ำ (บริเวณหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4) และกรมชลประทาน ตั้งอยู่บริเวณปากคลองบางตลาด (หมู่ที่ 2) พื้นที่ของหมู่บ้านบนที่ราบ และไม้ผลผสมมีพื้นที่ 0.36 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 3.54 ส่วนใหญ่พื้นที่ประเภทนี้จะอยู่ บริเวณ หมู่ที่ 3 , หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 บางส่วน การใช้ที่ดินประเภทโรงงานอุตสาหกรรม มี ขนาด 0.31 หรือร้อยละ 3.03 ได้แก่ โรงงานโตชิบา ตั้งอยู่บริเวณริมถนนติวานนท์ใกล้กับ สามแยกสนามบินน้ำ และโรงงาน CPAC ตั้งอยู่ริมถนนสนามบินน้ำ หมู่ที่ 4 (ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง ของหมู่บ้านจัดสรร) พื้นที่ของแม่น้ำลำคลองในตำบลท่าทรายมีประมาณ 0.26 ตาราง กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.56 และมีพื้นที่ของนาร้าง 0.19 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 1.87 โดยในตำบลท่าทรายจะมีนาร้างกระจายอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 5 , หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดย่อมและรอไว้ขายที่ดินในอนาคต (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 การใช้ที่ดินในตำบลท่าทราย พ.ศ.2544
ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2544)

ภาพที่ 16 - 17 การเพิ่มขึ้นของหมู่บ้านจัดสรรและการก่อสร้างต่าง ๆ ในชุมชน

สภาพวิถีชีวิตของชุมชน ระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2537

ในการศึกษาสภาพวิถีชีวิตของชุมชนระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2537 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการขยายตัวของเมืองไม่มากนัก และเป็นช่วงก่อนที่ชุมชนจะมีการปกครองที่ยกฐานะเป็นเทศบาลนครนนทบุรี ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ได้แก่ จ.ส.อ.ชลอ เพชรเรือง และนายประดิษฐ์ เชียงทอง สัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี ได้แก่ นางพิมพ์ คุ่มป้อม นางสร้อย ศิริรัตน์ นายจิระภัทร์ ทองภูศย์ และนายสมพงษ์ ผู้ศึกษาแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาสภาพวิถีชีวิตของชุมชน ระหว่างปี พ.ศ.2520 - 2537 ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจของชุมชน
2. สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชน
3. สภาพแวดล้อมของชุมชน

1. สภาพเศรษฐกิจของชุมชน

1.1 การประกอบอาชีพ ในอดีตคนในชุมชนส่วนมากจะประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเนื่องจากตำบลท่าทรายเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ในทุกด้าน คือ มีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพราะมีแหล่งน้ำล้อมรอบเกือบทุกด้านของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา น้ำจากลำคลองต่างๆ ในด้านของดินนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก คือมีสภาพเป็นดินร่วนเหมาะแก่การเพาะปลูก ฝนก็ตกตามฤดูกาล นอกจากอาชีพเกษตรกรรมที่กล่าวไว้ข้างต้น ประชาชนในพื้นที่ยังประกอบอาชีพอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ผู้ศึกษาจะนำเสนอการประกอบอาชีพออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

1.1.1 อาชีพหลัก

ก. การทำนา ในตำบลท่าทรายมีการประกอบอาชีพทำนามากที่สุดประมาณร้อยละ 60 ของคนในพื้นที่ บริเวณที่ทำนาคือ หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 5, หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 7 และบริเวณบางส่วนของหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 2 ประชาชนในพื้นที่จะทำนากันปีละ 1 ครั้ง โดยเริ่มต้นแต่เดือนมิถุนายน – กุมภาพันธ์ รวมระยะเวลา 9 เดือน โดยซื้อเมล็ดพันธุ์มาจาก อำเภอบางบัวทอง นาที่ทำส่วนมากจะเป็นนาดำ ใช้ควายช่วยในการไถนา ครอบคร้วหนึ่งจะมีควาย 1 – 5 ตัว ซึ่งต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2531 ก็เริ่มนิยมใช้รถไถนาแทน ในครอบคร้วหนึ่งจะช่วยกันทำนา ลูกที่โตได้ 7 ขวบ และแข็งแรงก็สามารถช่วยพ่อแม่ทำนาได้ ชาวนาส่วนมาก

จะมีที่นากันประมาณ 10 -20 ไร่ หากใครมีฐานะดีและมีที่ดินมากจะให้คนอื่นเช่าทำนา โดยคิดค่าเช่า เป็นข้าวเปลือกไร่ละ 30 ถึง เวลาถึงหน้าขายข้าวจะมีพ่อค้าคนกลางมาซื้อ ข้าวเปลือกถึงที่นา ซึ่งพ่อค้าคนกลางจะนำข้าวไปขายที่โรงสีอีกที ผลผลิตที่ได้คือ ทำนา 1 ไร่ จะได้ข้าวเปลือก 30 ถึง หากมี 10 ไร่ จะได้ข้าวเปลือก 300 ถึง ซึ่งถ้าเป็นข้าวเปลือกที่เมล็ดไม่ดีจะขายอยู่ที่ราคา 100 ถึง 800 บาท หากเป็นข้าวเปลือกที่มีเมล็ดงามได้น้ำหนัก จะขายได้ราคา 100 ถึง เท่ากับ 1,200 บาท หลังชาวนาขายข้าวแล้วพ่อค้าคนกลางจะได้อะไรสิ่งหนึ่ง เช่น ขายข้าวได้ราคา 4,000 บาท หักต้นทุนไปจะได้กำไร ประมาณ 2,000 บาท ซึ่งต้องเก็บไว้เป็นทุนครั้งต่อไปและเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ข. การทำสวนผลไม้ คนในจังหวัดนนทบุรีและคนในตำบลท่าทราย จะนิยมทำสวนผลไม้กันมาก สำหรับคนในตำบลท่าทรายจะทำสวนกันร้อยละ 20 ของพื้นที่ จะทำสวนกันมากบริเวณหมู่บ้านที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา และมีคลองไหลผ่าน คือ บริเวณหมู่ที่ 3, หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 4 ผลไม้ที่ปลูก ได้แก่ ทุเรียน ส้มโอ ชมพู่มะเหมี่ยว มังคุด ละครุด กล้วย มะละกอ มะปราง ฝรั่ง เป็นต้น ซึ่งผลไม้ที่สำคัญที่พื้นที่ ได้แก่

1) ทุเรียน เป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนนทบุรี ทุเรียนที่ปลูกมีหลายพันธุ์ได้แก่ หมอนทอง ก้านยาว ชะนี รวง และกระดุม การดูแลรักษาก็ไม่ยาก เพียงแต่ต้องนำไปไม้ หญ้าแห้งมากลบบริเวณโคนต้นและรากให้ชุ่มชื้นตลอด ทุเรียนจะใช้เวลาเติบโตประมาณ 5 – 10 ปี ทุเรียนจะออกผลปีละครั้งคือในช่วงเดือน เมษายน – พฤษภาคม ซึ่งทุเรียนเป็นผลไม้ที่ขายได้ราคาดีที่สุดในบรรดาผลไม้ทั้งหมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละพันธุ์ เช่น ก้านยาว เป็นพันธุ์ทุเรียนที่แพงที่สุด เพราะอร่อยและดูแลยากจะขายลูกละ 800 – 1,000 บาท พันธุ์หมอนทองลูกละ 300 – 800 บาท พันธุ์ชะนีและรวงราคาลูกละ 150 – 200 บาท เป็นต้น

2) ชมพู่มะเหมี่ยว ผลของชมพู่มะเหมี่ยวจะมีลักษณะกลมรี ขนาดเท่ากับลูกเทนนิส ผิวด้านนอกสีม่วงอมแดง เนื้อด้านในสีขาวและมีรสชาติอมเปรี้ยวอมหวาน การดูแลรักษาไม่ยาก รดน้ำวันละครั้ง หรือ 2 – 3 วันรดน้ำครั้งก็ได้ ต้นชมพู่มะเหมี่ยวจะออกผลในช่วงเดือน มิถุนายน – กรกฎาคม ขายได้ราคากิโลกรัมละ 15 – 20 บาท

3) มะปราง ชาวสวนนิยมปลูกมะปรางพันธุ์หวานกับมะยงชิด สำหรับพันธุ์มะยงชิดจะมีรสชาติหวานอมเปรี้ยว การดูแลเหมือนต้นชมพู่มะเหมี่ยว มะปรางจะออกผลปีละ 1 ครั้ง ในเดือน มีนาคม – กลางเดือนเมษายน ขายได้ราคาดี กิโลกรัมละ 30 – 80 บาท

นอกจากผลไม้ที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ยังมีผลไม้ที่ออกผลทั้งปีคือ ส้มโอ ได้แก่พันธุ์ทองดี และขุนนนท์ ราคาขาย คือ 3 ลูก 100 บาท, ขนุนราคาขายกิโลกรัมละ 20 บาท กล้วยน้ำหว่าและกล้วยหอมขายหวีละ 5 – 10 บาท เป็นต้น

ค. สานแข่งปลาทุ ออาชีพสานแข่งปลาทุจะทำมากบริเวณหมู่ที่ 3 ซึ่งคนในหมู่บ้านจะสานแข่งปลาทุเกือบทุกบ้าน สำหรับหมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 4 จะมีการสานแข่งปลาทุบ้างบางส่วน การสานแข่งปลาทุ เริ่มจากพ่อค้าจะล่องไม้ไผ่มาจากอำเภอปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ล่องมาจอดเทียบท่าที่โป๊ะวัดตำหนักใต้จะขายให้กัลละ 25 และ 50 ลำ ราคาลำละ 5 บาท ซึ่งเป็นพ่อค้าประจำของแต่ละคนและพ่อค้าที่นำไม้ไผ่มาขายก็จะเป็นผู้รับซื้อแข่งปลาทุที่สานเสร็จแล้วอีกด้วย ส่วนมากผู้สานแข่งปลาทุจะนิยมซื้อไม้ไผ่ที่ซื้อในตอนแรกไว้ก่อน แล้วค่อยมาหักเงินตอนสานแข่งปลาทุเสร็จทีหลัง เช่น ซื้อไม้ไผ่ไว้ตอนแรก 125 บาท แล้วพอสานแข่งปลาทุเสร็จแล้วได้ราคา 200 บาท จะหักซื้อไม้ไผ่แล้วเหลือ 75 บาท บาท ครั้งผู้สานแข่งปลาทุจะขอกู้เงินพ่อค้าไม้ไผ่ก่อน แล้วจะสานแข่งปลาทุใช้ในตอนหลัง ชาวบ้านเล่าว่า “...เวลาจะสานแข่งปลาทุจะขอกู้เงินก่อน 200 บาท และตัดค่าไม้ไผ่ไว้อีก 125 บาท ซึ่งผู้สานแข่งจะต้องสานแข่งปลาทุให้ได้ราคาขาย 325 บาท เพื่อใช้หนี้ให้หมด” (สร้อย คีร์รัตน์, 2550)

ง. คำขาย ผู้ที่ทำอาชีพค้าขายส่วนหนึ่งจะเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพทำสวน ซึ่งจะเก็บผลไม้จากสวนของตนเองมาขายเองโดยตรง และผลไม้ที่ขายจะเป็นผลไม้ที่ออกตามฤดูกาล ทำให้มีผลไม้ขายเกือบตลอดปี อีกส่วนหนึ่งของผู้ประกอบอาชีพค้าขายได้แก่ พ่อค้าและแม่ค้าขายอาหาร ขนม กับข้าว ผัก หมาก เบ็ดพะโล้ เป็นต้น ผู้ประกอบอาชีพค้าขายดังกล่าวจะใช้เรือเป็นพาหนะในการขายของ โดยจะพายเรือไปขายที่ตลาดหน้าวัดเชิงท่า (บริเวณกรมชลประทานปัจจุบัน) หรือพายเรือขายตามแม่น้ำเจ้าพระยาและตามลำคลองต่าง ๆ นอกจากนั้นอาชีพค้าขายยังมีการเปิดขายเป็นร้านชำในหมู่บ้านขายของจำเป็นต่าง ๆ ตลอดจนกับข้าว ผักและผลไม้

จ. ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ผู้หญิงวัยรุ่นในสมัยนั้นหากไม่ได้ช่วยพ่อแม่ทำนา หรือทำสวนแล้ว ก็จะไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่ในตำบลท่าทราย และในละแวกใกล้เคียงซึ่งมีอยู่น้อยมาก กล่าวคือ ภายในตำบลท่าทรายจะมีโรงงานอุตสาหกรรมเพียงแห่งเดียว คือ โรงงานโตชิบา (ใกล้สี่แยกสนามบินน้ำ) และในตำบลบางกระสอบ คือ โรงงานทอกระสอบ (ตรงบริเวณกระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบัน) หรือบางคนก็ไปทำงานที่โรงงานเย็บผ้าที่อำเภอเกร็ด

ฉ. อาชีพอื่น ๆ ได้แก่ อาชีพครู รัฐบาล พนักงานธนาคาร พนักงานรัฐวิสาหกิจ อาชีพเหล่านี้ เป็นอาชีพของผู้ที่มีฐานะดี มีเงินส่งบุตรหลานให้เรียนหนังสือระดับสูง ๆ เพื่อจะได้สามารถทำงานพวกนี้ได้

1.1.2 อาชีพเสริม

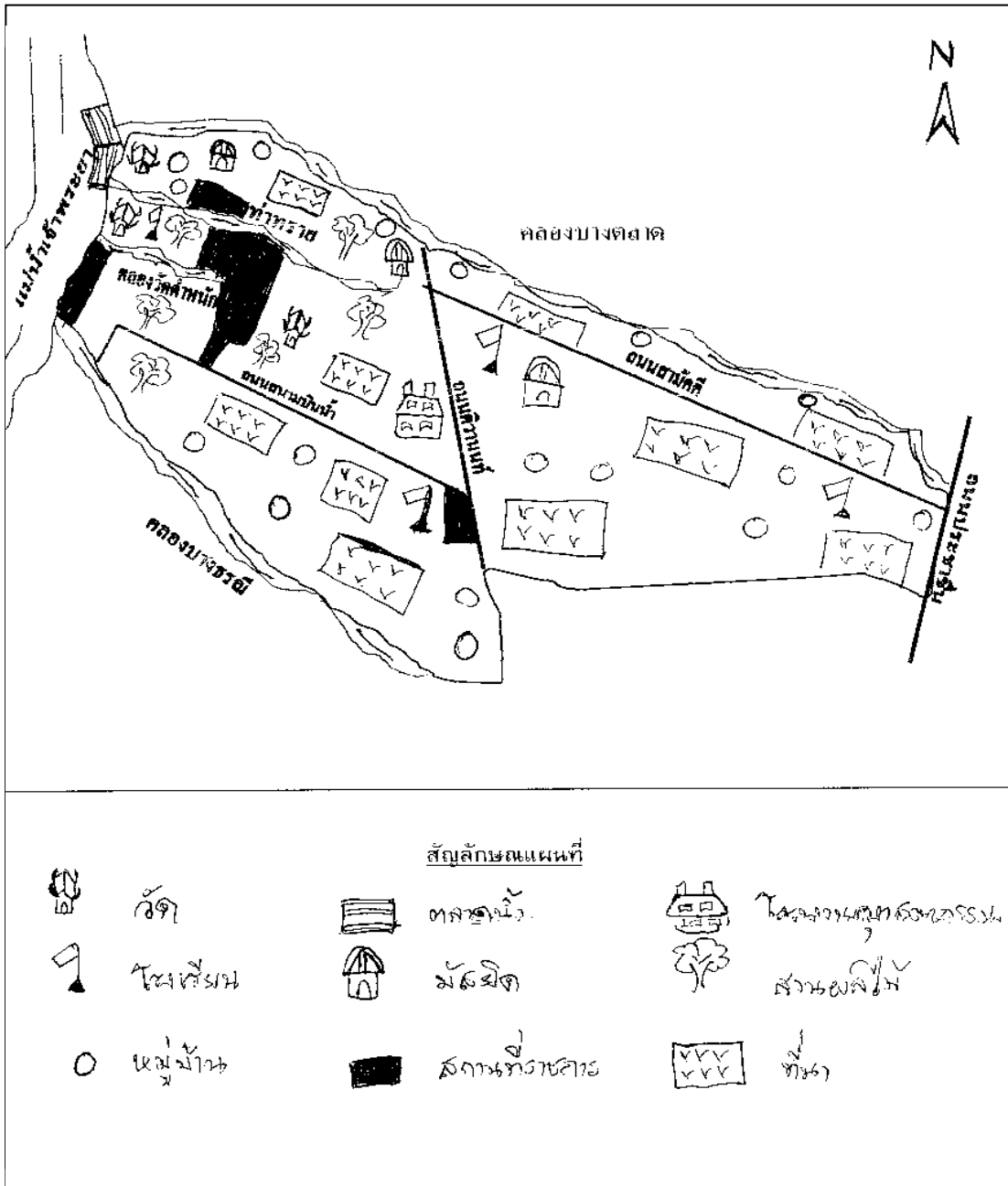
ก. อาชีพสานแข่งปลาทุ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 3 , หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4 โดยมากจะสานแข่งปลาทุขายเป็นอาชีพเสริมหลังจากว่างจากการทำสวนและทำนา รายได้จากการสานแข่งปลาทุจะเป็นรายได้ที่พอเพียงสำหรับนำมาใช้จ่ายเป็นค่ากับข้าว และเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ข. ขายลูกตาล ส่วนมากชาวนาจะมีอาชีพเสริม คือการเจาะลูกตาลขาย เพราะชาวนาจะปลูกลูกตาลบริเวณนาหรือล้อมรอบทุ่งนา พอลูกตาลแก่ได้ที่ก็จะป็นเก็บลูกตาล แล้วนำมาเจาะ ทำเป็นลูกตาลสดใส่ถุงขาย และนำมาทำน้ำตาลปีบหรือน้ำตาลโตนด ในท้องถิ่นจะมีคนที่รับจ้างขึ้นต้นตาลและเจาะลูกตาลเป็นอาชีพเสริมอีกด้วย

ค. ขายหมาก ชาวสวนจะปลูกลูกหมากแทรกไว้ในสวนเพราะแต่ก่อนผู้สูงอายุ นิยมกินหมากปลุกกัน พอหมากแก่ก็จะเก็บหมากขาย เดือนหนึ่งจะเก็บขายได้ 1 ครั้ง ต่อต้น หากไม่ป็นเก็บเองก็จะจ้างคนอื่นเก็บ เช่นเดียวกับต้นตาล

ง. วิชาชีพเฉพาะทาง ได้แก่ ช่างไม้ ช่างไฟ ช่างทาสี เป็นอาชีพสำหรับคนที่ฝีมือแต่ละด้าน พอว่างจากทำนา ทำสวน ผู้ที่เป็นวิชาชีพเหล่านี้จะไปรับจ้างทำงานในหมู่บ้าน แต่ก็ไม่สามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ เพราะงานเหล่านี้มีไม่บ่อยเพราะยังมีคนอยู่น้อย

จ. อาชีพเสริมอื่น ๆ ได้แก่ รับจ้างตายหญ้าตามสวน หาปลาและกุ้งขาย ซึ่งอาชีพเหล่านี้จะทำกันตอนเย็น ซึ่งเป็นช่วงที่น้ำลง ก็จะไปตกกุ้ง หรือไปวางแหจับปลา หากได้เยอะก็จะไปขายคนในหมู่บ้าน หากได้แค่ 1 – 2 ตัว ก็จะไปขายตัวเอง

ภาพที่ 18 แผนที่ชุมชนของตำบลท่าทรายก่อนปี พ.ศ. 2538

1.2 รายได้ หากพิจารณาในแหล่งของรายได้ สามารถแบ่งรายได้ออกเป็น 3 หัวข้อคือ

1.2.1 รายได้จากอาชีพเกษตรกรรม อาชีพที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ได้แก่ อาชีพที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อการประกอบอาชีพข้างต้น ซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ไม่มากและไม่ค่อยมั่นคง เพราะส่วนมากผลผลิตที่ได้ เกษตรกรจะขายในราคาส่งให้พ่อค้าคนกลาง ทำให้ได้ราคาต่ำกว่าท้องตลาดมาก หากเจ็บป่วยหรือเกิดน้ำท่วมขึ้นมา ผลผลิตก็จะได้น้อยและเสียหาย โดยที่อาชีพทำนารายได้จะได้รับเป็นเงินก้อนปีละหนึ่งครั้ง ส่วนมากจะมีน้ำหนักประมาณ 10 ไร่ ขายข้าวได้กำไร 3,000 บาท เก็บไว้ใช้เป็นทุนครั้งต่อไปและใช้จ่ายในครอบครัว สรุปโดยรวมแล้วชาวนาจะมีรายได้ประมาณปีละ 2,500 – 4,000 บาท ภายในที่นา 10 – 20 ไร่ สำหรับผู้ที่มีที่ดินมากมักจะปล่อยให้ผู้อื่นเช่าที่นา เพราะไม่ต้องเหนื่อยและได้เงินมาก ซึ่งคิดค่าเช่าเป็นข้าวเปลือกไร่ละ 30 ถัง แล้วนำไปขายอีกที่ ส่วนผู้ที่ทำสวนมีรายได้เป็นงวด ๆ ตลอดปีเนื่องจากผลไม้ที่ปลูกมีหลากหลายชนิด ซึ่งจะสลับกันออกผลผลิตตามฤดูกาลตลอดปี เช่นทุเรียนเป็นผลไม้ที่ขายได้กำไรดีที่สุดในปี แต่จะออกปีละ 1 ครั้ง ราคาขายตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

1.2.2 รายได้จากอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่มีรายได้แน่นอนและไม่ต้องใช้แรงมากเท่าอาชีพเกษตรกรรม เพราะรายได้อยู่ที่ผู้ทำเป็นหลัก ได้แก่ รายได้จากการสานแข่งปลาทุ โดยหักจากต้นทุนค่าไม้ไผ่จะได้กำไรคิดเป็นร้อยละได้ 20 – 25 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความขยันและความเร็วในการทำ ภายในหนึ่งเดือนจะมีรายได้ 600 – 1,500 บาท ซึ่งสามารถซื้อทองใส่ได้เลยในสมัยนั้น โดยที่พ่อค้าจะรับซื้อแข่งปลาทุในจำนวนไม่จำกัด

รายได้จากอาชีพค้าขาย หากเป็นผู้ค้าที่นำผลไม้สวนมาขายก็มักจะมีรายได้ไม่แน่นอนทั้งในด้านปริมาณผลไม้ ระยะเวลาผลผลิตที่ออก แต่สำหรับผู้ปลูกหมากและต้นตาลไว้ขายก็จะสามารถค้าขายหมากและลูกตาลได้ตลอดเพราะออกผลทุกเดือน รายได้ของผู้ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจะได้น้ำละ 85 บาท สำหรับรายได้ของผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ จะมีรายได้เป็นเงินเดือน 2,000 บาทขึ้นไป อยู่กับระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน

1.2.3 รายได้จากอาชีพเสริม รายได้จากอาชีพเสริมเป็นรายได้ทางอ้อมจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหลือและการใช้เวลาว่างจากอาชีพหลัก ได้แก่ รายได้จากการเก็บหมากและต้นตาลขาย ซึ่งหมากจะขายได้ 100 ลูก 25 บาท และลูกตาลจะขายถูกละ 7 – 10 บาท หากจะนำลูกตาลไปทำน้ำตาลโตนดหรือน้ำตาลปีบจะขายส่งตันละ 40 – 50 บาท รายได้ของพวกช่างไม้ ช่างไฟ และวิชาชีพต่าง ๆ ส่วนมากจะรับทำงานในวันหยุด คิดเป็น

ราคาเหมาต้องงาน และแล้วแต่การตกลงกันของผู้จ้างกับช่าง รายได้เหมาครั้งละประมาณ 100 – 5,000 บาทหรือมากกว่านั้น ส่วนพวกที่ทำอาชีพเสริมโดยการรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างตายหญ้าจะคิดค่าจ้างเป็นราคาเหมาเป็นพื้นที่ ยกตัวอย่าง 1 งาน (100 ตารางวา) 50 บาท อาชีพหาปลาหากุ้ง เช่นปลาช่อน กิโลกรัมละ 15 บาท ปลาทั่วไป กิโลกรัมละ 5 – 10 บาท กุ้งแม่น้ำกิโลกรัมละ 40 – 50 บาท อาชีพรับจ้างขึ้นหมากและต้นตาลคิดเป็นต้นละ 3 – 5 บาท และอาชีพทำแข่งปลาทุซาวนาและชาวสวนจะใช้เวลาว่าง ช่วงเย็นและช่วงว่างของวันสวนแข่งปลาทุ รายได้วันละ 10 – 15 บาท

1.3 รายจ่าย

1.3.1 รายจ่ายจากการประกอบอาชีพ รายจ่ายของคนในชุมชนสมัยก่อนจะเป็นรายจ่ายจากการประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ อาชีพทำนาจะมีรายจ่ายคือ น้ำมันเครื่องที่นำมาใช้วิดน้ำเข้านา ค่าปุ๋ย อาชีพทำสวนจะมีรายจ่าย คือ ค่าตายหญ้า ค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ทั้ง 2 อาชีพจะมีรายจ่ายไม่ถึงร้อยละ 5 ของรายได้ทั้งหมด อาชีพสวนแข่งปลาทุจะมีรายจ่าย จากค่าไม้ไผ่คิดเป็น 25 กำ ก่าละ 5 บาท เท่ากับ 250 บาท ต่อการสวนแข่งแต่ละครั้ง อาชีพค้าขายจะมีรายจ่ายจากค่ารถ ค่าเรือ และค่าลงทุนซื้อของคิดเป็นรายจ่ายไม่เกินร้อยละ 20 ของกำไร ส่วนอาชีพประจำอื่น ๆ เช่น ครู พนักงานโรงงานอุตสาหกรรม จะมีรายจ่ายจากค่าเดินทาง ค่าอาหารกลางวัน ประมาณวันละ 15 – 30 บาท

1.3.2 รายจ่ายทั่วไป เป็นรายจ่ายที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นรายจ่ายของครอบครัวได้แก่ ค่าชุดนักเรียน ค่าหนังสือเรียน ค่ายา ค่าของใช้ เช่น สบู่ ผงซักฟอก เป็นต้น ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สำหรับรายจ่ายในเรื่องค่าอาหารและค่ากับข้าว เป็นรายจ่ายที่น้อยมาก เพราะสามารถหาเองได้ไม่ต้องเสียเงินซื้อ เช่น ข้าวสารจากการทำนา พืชผักสวนครัวที่ปลูกเอง เนื้อสัตว์จากการเลี้ยงไก่ เป็ด และการหาปลาตามแม่น้ำลำคลอง ประกอบกับนิสัยความประหยัดของคนสมัยก่อนนั้น จะไม่ค่อยได้ใช้จ่าย เพราะหาเงินยาก ในส่วนของรายจ่ายสุดท้ายของคนในชุมชนสมัยนั้นคือรายจ่ายทางสังคม เป็นค่าช่วยงานต่าง ๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ ในเดือนหนึ่งจะมีรายจ่ายเช่นนี้ประมาณ 2 – 3 ครั้ง

1.4 **หนี้สิน** จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน พบว่า คนในชุมชนเมื่ออดีตโดยส่วนมากไม่ค่อยมีหนี้สิน ตรงกันข้ามกลับมีเงินออมเก็บไว้ใช้จำนวนหนึ่ง ทั้งที่รายได้ก็มีไม่มากนักสำหรับหนี้สินที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นมีดังนี้

1.4.1 หนี้สินจากการประกอบอาชีพ หนี้สินประเภทนี้จัดเป็นหนี้สินส่วนใหญ่ของคนในชุมชนที่ยอมเป็นหนี้ก่อนแล้วเกิดรายได้ทีหลัง หนี้สินประเภทนี้เกิดจากการที่คนไม่มีเงิน

ลงทุนซื้อน้ำมันเครื่องวิดน้ำ เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ย อุปกรณ์การเกษตรต่างๆ ที่นำมาประกอบอาชีพ จึงกู้เงินมาใช้ก่อน แล้วใช้ทีหลัง หรือเกิดจากการนำกำไรของการทำสวน ทำนาครั้งล่าสุด ไปลงทุนปลูกครั้งต่อไป แล้วไม่มีเงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัวเลย เวลาไปซื้อของจึงเชื่อแม่ค้าไว้ก่อน พอได้เงินเป็นก้อนก็นำมาใช้ทีหลังจนหมด หนี้สินประเภทนี้จะมีลักษณะเป็นหนี้สินหมุนเวียน

1.4.2 หนี้สินชั่วคราว เป็นหนี้สินส่วนน้อยของคนในท้องถิ่น และไม่ใช้หนี้สินประจำในชีวิตประจำวัน หนี้สินชั่วคราวได้แก่ หนี้สินยืมมารักษาความเจ็บป่วย หนี้สินที่กู้มาจัดงานต่างๆ เช่น งานบวช งานศพ เป็นต้น ลักษณะของหนี้สินประเภทนี้จะเป็นเงินจำนวนมากและเกิดขึ้นฉับพลัน

1.4.3 หนี้สินจากอบายมุข ในอดีตจะมีคนจำนวนหนึ่งที่เป็นหนี้จากการเล่นการพนัน ซึ่งได้แก่ ไฮโล ไพ่ ชนไก่ เป็นต้น และหนี้สินจากการดื่มสุรา โดยมากจะเป็นเหล่าขาว เหล้าต้ม ผู้ที่ติดสุราดังกล่าวจะเชื่อค่าเหล้าไว้เรื่อยๆ จนเป็นหนี้ก้อนใหญ่

2. สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชน

2.1 การศึกษา

2.1.1 ระดับการศึกษา การศึกษาของคนในอดีตโดยรวมมีระดับการศึกษาไม่สูงมาก เพราะเด็กสมัยนั้นพอจบ ชั้น ป.6 ต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัว ซึ่งครอบครัวจะให้ความสำคัญกับการศึกษาน้อย โดยเฉพาะพี่คนโตของครอบครัวต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำนาทำสวนหาเงินส่งน้องเรียน และหาเงินค่ากับข้าวให้กับครอบครัว อีกทั้งในสมัยนั้น (ก่อนปีพ.ศ. 2537) รัฐบาลออกกฎหมายบังคับให้เรียนแค่ ป.6 และระดับการศึกษาที่เด็กฐานะปานกลางส่วนใหญ่จะศึกษาได้สูงสุดคือ ชั้น ม.6 ส่วนคนที่ครอบครัวมีฐานะดี ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยในชุมชน จะมีโอกาสศึกษาในระดับสูงคือระดับปริญญาตรีขึ้นไป

2.1.2 สถานศึกษา สถานศึกษาในตำบลท่าทรายขณะนั้นมีอยู่เพียง 4 โรงเรียน โดยมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดตำหนักใต้ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ โรงเรียนประเสริฐอิสลาม และโรงเรียนรุ่งโรจน์พาณิชย์การ หากบ้านใครอยู่ไกลโรงเรียนก็ต้องเดินทางไปเป็นกิโลเมตร บางคนอาจเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด เพราะอยู่ใกล้กว่าโรงเรียนภายในตำบล สำหรับสถานศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในตำบลท่าทรายไม่มีจึงต้องเดินทางไปเรียนที่กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเขตบางเขนหรือเขตที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชน

2.2 สุขภาพอนามัย

2.2.1 สถานพยาบาล ก่อนปี พ.ศ. 2531 ตำบลท่าทรายไม่มีสถานพยาบาล ภายในตำบลต้องไปโรงพยาบาลในพื้นที่ใกล้เคียง คือโรงพยาบาลชลประทาน (อำเภอปากเกร็ด) และโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า (ตำบลบางกระสอบ) อีกทั้งคลินิกและร้านขายยายังมีเพียงไม่กี่แห่ง ซึ่งจะตั้งอยู่บริเวณหมู่บ้านประชานิเวศน์ 3 ซึ่งเพิ่งก่อสร้างได้ไม่นาน ชาวบ้านที่อยู่ไกลจากบริเวณนั้น คือ บริเวณหมู่ที่ 3 ,หมู่ที่ 2 ,หมู่ที่ 4 หรือ หมู่ที่ 5 นิยมไปหาหมอท้องถิ่นคนในชุมชนแล้วว่า “หมอในตำบลมีอยู่คนเดียวชื่อหมอสำรวย ซึ่งอยู่หมู่ที่ 3 หมอสำรวย เคยเป็นหมอมหากรรมมาก่อน พอเกษียณอายุก็มาเป็นหมอประจำตำบลท่าทราย เพราะเกิดที่นี่ หมอสำรวยจะรักษาโรคทั่วไปทุกอย่าง แม้กระทั่งทำคลอด สามารถจ่ายใบสั่งยาได้ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งหมอมจะไปซื้อยาจากโรงพยาบาลมาเก็บไว้อีกที” (จิระภัทร์ ทองบุญศย์, 2550)

หลังจากปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมาจำนวนคลินิกและร้านขายยาก็มีเพิ่มมากขึ้น กระจายไปทุกหมู่บ้าน ประกอบกับการเดินทางไปรักษายังคลินิกและโรงพยาบาลใกล้เคียงนั้นก็สะดวกขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีถนนตัดผ่านภายในท้องถิ่นมากขึ้น

2.2.2 สุขภาพทางร่างกายและจิตใจ คนในสมัยก่อนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่ค่อยป่วยไข้ ซึ่งในหนึ่งปีจะไม่สบาย เป็นไข้หวัดกันไม่เกิน 2 ครั้ง และสิ่งแวดล้อม สมัยนั้นยังดีอยู่ อากาศสดชื่น ต้นไม้มีมาก ไม่มีมลพิษ ฝุ่นละอองต่าง ๆ คนส่วนใหญ่หากจะเจ็บป่วยกันก็ก็คือ เจ็บหนักเลยหรืออาจถึงตายกันไปเลย เพราะไม่ค่อยได้ไปตรวจสุขภาพกัน ประกอบกับคนสมัยก่อนการดำรงชีวิตประจำวัน นั้นเป็นการออกกำลังกายไปในตัวคือ การเดิน การทำนา ทำสวน ซึ่งทำให้ได้ออกแรงตลอด จึงทำให้ร่างกายแข็งแรง โรคที่เป็นกันมาก คือ โรคที่เกี่ยวกับกรรมพันธุ์ เช่น เบาหวาน มะเร็ง และโรคที่เกิดจากการดื่มสุรา เช่น โรคตับแข็ง แต่ผู้ป่วยมีเพียงจำนวนไม่มาก

ในด้านสุขภาพทางจิตใจ พบว่า คนในชุมชนให้ข้อมูลสรุปได้ตรงกันว่า “ในอดีตสภาพทางด้านจิตใจนั้นดีมากคนในชุมชน จะอารมณ์ดี ร่าเริง ชอบความสนุกสนาน ไม่มี ความเครียดกังวลใจในเรื่องใดมากมาย”

2.3 แบบแผนการบริโภค ตลาดที่สำคัญในตำบลท่าทรายในสมัยนั้น คือ ตลาดน้ำวัดเชิงท่า (ช่วง พ.ศ. 2520 – 2529) อยู่บริเวณท่าน้ำวัดเชิงท่า หมู่ที่ 2 (กรมชลประทาน อำเภอปากเกร็ดในปัจจุบัน) เป็นตลาดน้ำใหญ่ที่สุดย่านนั้น ผู้ซื้อและผู้ขายจะมาจากหลายแห่งแต่อยู่ไม่ไกลจากบริเวณนั้น เช่น มาจากฝั่งตะวันตก คือ ตำบลไทรมา ตำบลบางก้าง

ตำบลท่าอิฐ เกาะเกร็ด และมาจากอำเภอปากเกร็ด โดยแม่ค้าและพ่อค้าจะพายเรือมาขายทุกวัน ตอนเช้าถึงในตอนสาย (10 นาฬิกา) ของที่ขายกันจะมีหลากหลายชนิดไม่ว่าจะเป็นแกง ก๋วยเตี๋ยว ผลไม้จากสวน ชมพู่หวาน ผักและกับข้าวแห้ง เป็นต้น

ราคาสินค้าจะค่อนข้างถูกและต่อรองราคากันได้ ต่อมาจะมีจำนวนผู้ซื้อและขายมากจนต้องขยายตลาด โดยต่อแพเพิ่มเติมออกมาจากบริเวณนั้น และมีชื่อว่า “แพสำลี” ผู้ซื้อนั้นมีหลากหลายเชื้อชาติ เพราะบริเวณนั้นเป็นที่อยู่ของชาวพุทธ ไทยมุสลิม (เดิมที่อยู่ตรงวัดเชิงท่าและกรมชลประทานในปัจจุบัน) ชาวมอญเกาะเกร็ด และชาวลาว (แต่ก่อนอาศัยอยู่บริเวณนั้น) ผู้คนดังกล่าวจะผลัดกันซื้อผลัดกันขายจะไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน พ่อค้าแม่ค้าหลังจากค้าขายที่ตลาดน้ำวัดเชิงท่าเสร็จแล้ว จะพายเรือไปขายของตามคลองต่าง ๆ เพราะมีบ้านเรือนจำนวนมากที่ตั้งอยู่ตามคลอง เช่น คลองบางตลาด คลองท่าทราย และคลองวัดตำหนักใต้ เป็นต้น

หลังจาก พ.ศ. 2529 ตลาดน้ำวัดเชิงท่าก็ถูกยุบไป เพราะวัดเชิงท่าถูกเวียนคืน โดยกรมชลประทาน เพื่อทำเป็นบ้านพักของเจ้าหน้าที่ ในขณะที่ตลาดสดต่าง ๆ เริ่มเกิดมากขึ้น คือ ตลาดจิตรเทวารรณตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 4 ริมถนนสนามบินน้ำ และตลาดประชานิเวศน์ 3 จำนวนของร้านขายของชำก็มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น

นอกจากตลาดต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ข้างต้น คนในชุมชนจะนิยมซื้อของที่ตลาดนอกชุมชน คือ ตลาดนนทบุรี (บริเวณหอนาฬิกาปัจจุบัน) ตลาดบางบัวทอง และตลาดปากเกร็ด เพื่อไปซื้อของที่ตลาดแถวบ้านไม่มี เช่น อุปกรณ์ทำการเกษตร เสื้อผ้า อาหารแห้งต่าง ๆ เป็นต้น โดยจะเหมาเรือไปซื้อ

การประกอบอาหารของคนสมัยนั้นจะทำอาหารรับประทานกันเอง เกือบทุกบ้าน โดยที่ผู้หญิงไม่ว่าเป็นแม่หรือลูกจะต้องทำอาหารรับประทานเป็น โดยแม่ผู้สอนลูกสาวเพื่อปูพื้นฐานการเป็นแม่บ้านที่ดีต่อไปในอนาคต แหล่งอาหารส่วนใหญ่จะเป็นพืชผักสวนครัวที่ปลูกเอง เช่น พริก มะนาว กระเพรา ฯลฯ บางครอบครัวจะเลี้ยงไก่ เป็ด และปลาไว้เป็นอาหาร ซึ่งค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารจะมีน้อยมาก พอถึงหน้าก็ผลไม้ก็จะถนอมอาหารเก็บไว้กิน เช่น ทูเรียนกวน ส้มลิ้ม มะม่วงดอง เป็นต้น

ช่วงเวลาในการรับประทานอาหาร โดยเฉพาะตอนเย็น สมาชิกในครอบครัวจะมานั่งรับประทานอาหารพร้อมหน้าพร้อมตากัน พร้อมทั้งพูดคุยถามไถ่ความเป็นไปของแต่ละคน และเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

2.4 การคมนาคมและการเดินทาง

2.4.1 ทางน้ำ ในตำบลท่าทรายมีน้ำล้อมรอบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านตะวันตก บริเวณหมู่ที่ 2, หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 4 ที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านเหนือบริเวณหมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 1 ติดคลองบางตลาด ไหลจากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงคลองส่วย และด้านตะวันออกติด คลองส่วย (คลองประปาในปัจจุบัน) บริเวณหมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 7 ในตำบลท่าทรายมีคลอง อีก 4 คลอง คือ (ภาพที่ 21)

- ก. คลองบางธรณี ไหลจากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงหลังกรมพลาศการทหารบกในปัจจุบัน
- ข. คลองวัดตำหนักใต้ ไหลจากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงแยกสนามบินน้ำ
- ค. คลองท่าทราย ไหลจากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงวัดชมพูเวก
- ง. คลองลำเสียดาย ไหลจากคลองบางตลาดถึงหมู่บ้านประชานิเวศน์ 3 ในปัจจุบัน

คนในชุมชนจึงนิยมเดินทางน้ำ โดยใช้เรือกันเกือบทุกบ้าน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ริมน้ำ จะต้องมีเรือติดบ้านกันทุกคนมีทั้งเรือพายและเรือเครื่อง บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยามีเรือรับประจำทาง เช่น เรือหางยาว ที่แล่นจากปากเกร็ดถึงท่าบ้านนันทน์ คิดค่าโดยสารคนละ 1 - 2 บาท เรือข้ามฟากจากฝั่งตะวันออกไปฝั่งตะวันตก คิดค่าโดยสาร 1 - 3 บาท และเรือสองตอนเหมารับจ้าง เหตุที่นิยมสัญจรโดยใช้เรือ เพราะสมัยนั้นยังมีถนนตัดผ่านในชุมชนน้อย

2.4.2 ทางถนน ถนนในสมัยก่อน ปี พ.ศ. 2530 ยังมีน้อยมากในชุมชน โดยที่ถนนหลักๆ ในชุมชนมีดังนี้

ก. ถนนสนามบินน้ำ สาเหตุที่เรียกชื่อถนนสนามบินน้ำ เนื่องจากช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นจะเข้ามาตั้งรกรากอยู่บริเวณนี้ โดยใช้แม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณวัดแคนอก (หมู่ที่ 5 ตำบลบางกระสอบ) จนถึงบริเวณวัดตำหนักใต้ (หมู่ที่ 4 ตำบลท่าทราย) เป็นที่ลงจอดของเครื่องบินสะเทินน้ำ หรือเรือบินของญี่ปุ่น บริเวณริมน้ำ ช่วงนั้นจะมีเรือบินจอดตลอดแนวจึงเรียกกันว่า “สนามบินน้ำ” ต่อมามีการตัดถนนใหม่ซึ่งตัดเรียกใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา จึงใช้ชื่อว่า “ถนนสนามบินน้ำ” ถนนสนามบินน้ำตัดผ่านหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ซึ่งสมัยนั้นถนนยังเป็นดินลูกรังสีแดง รถแทบวิ่งสวนกันไม่ได้ ต่อมาได้ขยายถนนและปรับปรุงเป็นถนนลาดยาง (พ.ศ. 2534) รถที่วิ่งในท้องถนนมีเบาบาง คนที่มีฐานะดีเท่านั้นที่จะมีรถขับกัน รถรับจ้างในสมัยนั้นคือ รถสองแถว และรถเฟียส (คล้ายรถเต๋ามีหลังคา) วิ่งจากวัด

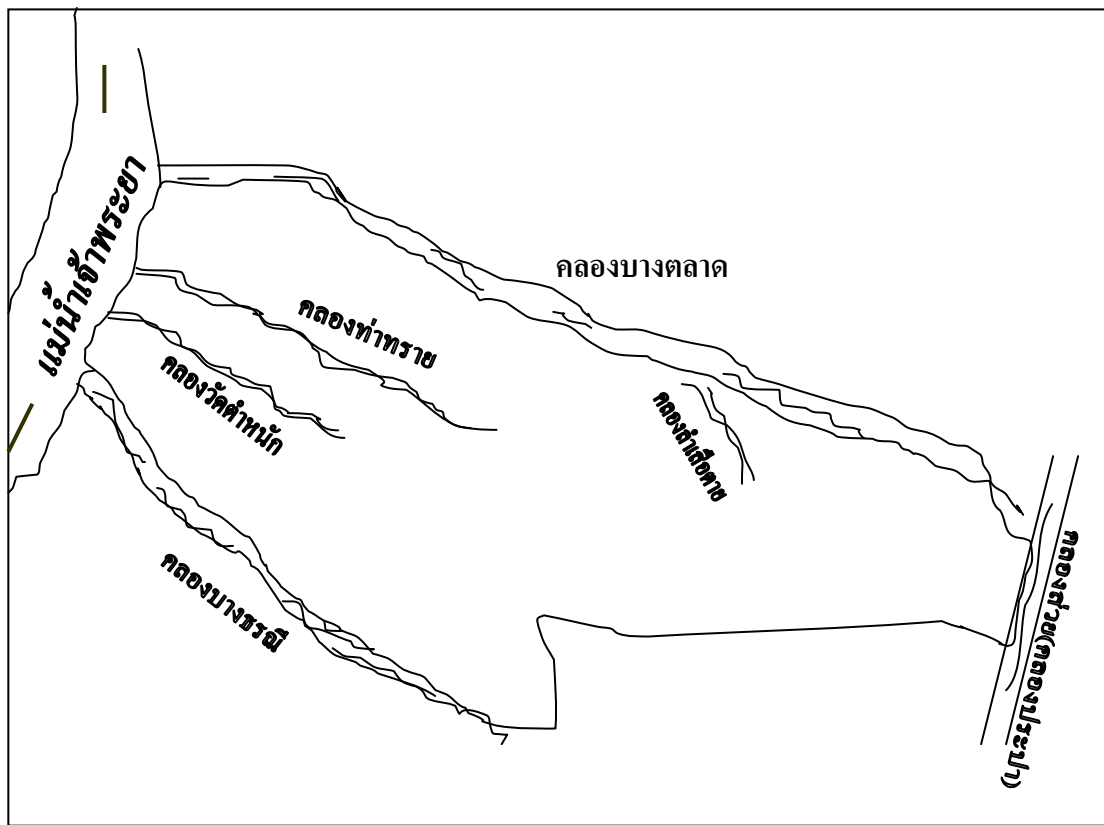
ตำหนักใต้ไปตลาดนนทบุรี ต่อมา มีรถประจำทางสาย 69 และรถประจำทางสายสนามบินน้ำ
- นนทบุรีวิ่งผ่าน

ข. ถนนติวานนท์ เป็นถนนสายหลักที่ตัดผ่านจังหวัดนนทบุรีและตำบลท่า
ทรายถนนเส้นนี้เชื่อมตำบลท่าทราย (บริเวณหมู่ 6 และหมู่ 2) ตำบลบางกระสอ และอำเภอ
ปากเกร็ด

ค. ถนนประชาชื่น เดิมเป็นแค่คันดินยาวให้รถพ่วงวิ่งได้ ต่อมา มีการ
ปรับปรุงถนนลาดยาง ประชาชนจึงใช้เป็นเส้นทางหลัก ในการสัญจรระหว่างตำบลท่าทราย
กับกรุงเทพฯ

ง. ถนนตามซอยต่างๆ ยังไม่ค่อยมีเหมือนในปัจจุบันมีซอยที่สำคัญคือ
ซอยสามัคคี สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2510 ตอนแรกเป็นแค่ถนนดิน ใช้การไม่ได้ พอฝนตกถนน
จะเละ เป็นหลุมเป็นบ่อ ภายหลังจากกรุงเทพมหานครให้รถพ่วงวิ่งได้ ต่อมา พ.ศ. 2531 มีการ
ลาดยางถนนให้ใช้การได้ดี และเป็นเส้นทางหลักของคนหมู่ที่ 1 และหมู่ 7

2.4.3 การเดิน การเดินเป็นวิธีการเดินทางที่คนในชุมชนใช้มากที่สุด โดยเดิน
ตามคันดิน คันสวนและแผ่นอิฐที่ปูไว้ ผู้คนในชุมชนจะใช้การเดินไปไหนมาไหนในหมู่บ้าน
ไปทำงาน เดินไปโรงเรียน คนในชุมชนจะนิยมเดินทางข้ามหมู่บ้านหรือข้ามตำบลเป็นประจำ

ภาพที่ 19 แผนที่คลองในตำบลท่าทราย

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2544)

ภาพที่ 20 บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงปากคลองบางตลาดซึ่งเป็นตลาดน้ำวัดเชิงท่าในอดีต

2.5 การเมืองการปกครอง การปกครองในตำบลท่าทรายในระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2537 เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงการปกครองอันเนื่องจากการขยายตัวของเมือง ซึ่งแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ช่วงดังนี้

2.5.1 ช่วงการปกครองแบบเก่า ในช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2530 เป็นการปกครองแบบกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กำนันที่ปกครองตำบลท่าทรายในช่วงปี พ.ศ. 2520 – 2530 คือกำนันอหัมัด ลาบอร์ อยู่หมู่ที่ 1 ซอยสามัคคี หน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านสมัยนั้นคือ ดูแลเรื่องการปกครองในท้องที่ ดูแลความเดือดร้อนของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะวิวาท ของหาย บ้านพัง ดูแลด้านการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล แจงข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าดูแลทุกเรื่องทุกอย่างในพื้นที่ อีกทั้งยังปฏิบัติหน้าที่หลักแต่เพียงผู้เดียว แต่ในทางปฏิบัติชาวบ้านจะเป็นผู้ช่วยให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในเรื่องบทบาทของผู้นำสมัยนั้นเป็นผู้ที่มีอำนาจมากในพื้นที่ เป็นที่เคารพนับถือและยำเกรงของชาวบ้านจนมีผู้กล่าวว่า “เวลาทะเลาะกัน ก็รีบไกลเกลี่ยกัน ไม่อยากให้เรื่องถึงกำนัน”

2.5.2 ช่วงการปกครองแบบใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา ตำบลท่าทราย ได้ถูกรวมอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลเมืองนนทบุรี ซึ่งตอนนั้นขยายจากตำบลสวนใหญ่เดิมเพิ่มเป็น 4 ตำบล คือ ตำบลท่าทราย ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางกระสอบ และตำบลบางเขน รวมเป็น 5 ตำบล ระบบการปกครองแบบเดิมที่มีผู้ใหญ่บ้านและกำนันปกครอง จึงถูกยกเลิกไปเปลี่ยนเป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น คือการปกครองแบบเทศบาลเมืองนนทบุรี มีการเลือกตั้ง สท. หรือสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีดำรงตำแหน่งวาระละ 5 ปี ทำหน้าที่ดูแลการบริหารและการปกครองทั้ง 5 ตำบลดังกล่าว ในระหว่างช่วง พ.ศ. 2531 – 2537 อยู่ในช่วงการปรับตัวของการปกครองแบบใหม่ ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจถึงการปกครองแบบนี้ เวลาที่มีการเลือกตั้งก็จะไปใช้สิทธิ์กันไม่มาก และนิยมเลือกผู้นำที่ตนเองรู้จักมากกว่าการพิจารณาในด้านความสามารถหรือความรู้ในงานพัฒนา ทำให้ สท. และนายกเทศมนตรี ส่วนมากจะมาจากผู้ที่เคยเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมาก่อน บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่จะคล้ายแบบเดิม และอยู่ในช่วงการปรับตัวต่อการปกครองแบบใหม่

2.6 ความสัมพันธ์ทางสังคม

2.6.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัว ในสมัยพ.ศ. 2520 ความคิดเรื่องการวางแผนครอบครัวหรือการคุมกำเนิดเริ่มแพร่เข้ามาในชุมชน ทำให้สมัยนั้นนิยมที่จะมีลูกกันไม่มาก ครอบครัวละ 2 – 3 คน เพราะกลัวว่าจะดูแลไม่ไหวและเพิ่มความยากจนให้กับพ่อแม่ จึงทำให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ลักษณะครอบครัวเป็นแบบชั่วคราว มี 2 ช่วงอายุคนอยู่ใน

ครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ลูกเขยหรือลูกสะใภ้ซึ่งเป็นแบบครอบครัวขยาย คนในชุมชนเล่าว่า “...เมื่อลูกมีการแต่งงานแล้ว ในตอนแรกจะอาศัยอยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ เพราะยังไม่มีเงินสร้างบ้านใหม่ ต่อมาเมื่อสร้างฐานะได้ ก็จะแยกครอบครัวออกไปสร้างบ้านใหม่ แต่ยังคงอาศัยอยู่แถว ๆ บ้านเดียวกับพ่อแม่” (สร้อย คีร์รัตน์, 2550)

ในด้านระบบการควบคุมและบทบาทของสมาชิกในครอบครัว บทบาทสำคัญในการทำมาหากินในสมัยนั้น ไม่ได้อยู่ที่พ่อบ้านฝ่ายเดียว ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว เพราะพ่อบ้านคนเดียวไม่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้อย่างเพียงพอ การใช้เงินในสังคมมีบทบาทมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา เช่นการเสียค่าเทอมลูก การเพิ่มขึ้นของราคาอาหาร ประกอบกับสภาพของสตรีมีมากขึ้นจึงทำให้ผู้หญิงเริ่มออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น แต่ยังคงทำหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูบุตร ดูแลบ้านเรือน ประกอบอาหารรับประทาน ลูกคนโตจะมีส่วนช่วยเหลือดูแลน้อง และช่วยทำงานบ้านบ้าง หลังจากเลิกเรียน แต่จะให้ความสำคัญกับการเรียนเป็นหลัก เนื่องด้วยรัฐบาลบังคับให้พ่อแม่ต้องส่งลูกเรียนหนังสือจนถึงชั้น ม.3 บทบาทของพ่อบ้านมีหน้าที่ในการควบคุมครอบครัวให้มีความสงบสุข และแม่บ้านมีส่วนช่วยสามีในการตัดสินใจเรื่องในครอบครัว สามีเริ่มให้ความสนใจกับภรรยา เนื่องจากมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวมากกว่าอดีต ความผูกพันภายในครอบครัวมีสูง เพราะมีการแบ่งหน้าที่กันทำงานในครอบครัว ลูกจะเชื่อฟังพ่อแม่ สามีให้เกียรติภรรยา จึงทำให้มีความสนิทสนมรักใคร่กันดี

2.6.2 ความสัมพันธ์ในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสมัยนั้นเป็นสังคมที่เอื้ออาทรต่อกันทั้งกายและใจ ในด้านความคิดและจิตใจมีความรู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกันดี มีผู้กล่าวว่า “คนในตำบลแทบจะรู้จักกันทั้งตำบล ไปไหนมาไหนจะถามไถ่ทักทายด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเคารพนับถือผู้ใหญ่ในท้องถิ่นสามารถอบรมสั่งสอนกันได้ แม้จะไม่ใช้พ่อแม่ก็ตาม ไม่กล้าทำความเสื่อมเสียเดือดร้อนให้กับชุมชน คนในชุมชนสามารถหยอกล้อเล่นกันได้ไม่ถือตัว อีกทั้งไม่มีความคิดแก่งแย่งชิงดีกันและหวังดีกับชุมชนของตนเอง...” (ประดิษฐ์ เชียงทอง, 2550)

ในด้านการปฏิบัติต่อกัน มีการช่วยเหลือกันประกอบอาชีพ เรียกว่า “การเอาแรงกัน” ชาวบ้านจะเอาแรงกันในการดำนา เกี่ยวข้าว หรือตายหญ้า เป็นต้น การเอาแรงคือการแลกเปลี่ยนกันช่วยงาน เช่น การเกี่ยวข้าว พอเสร็จจากนาแรก ก็ไปช่วยกันเกี่ยวนาต่อไป จนครบนาของทุกคน เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เอาเปรียบกันและไม่มีตัวเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง การแสดงความเอื้ออาทรต่อกันโดยการให้อาหารแก่เพื่อนบ้าน ให้เสื้อผ้าแก่เด็กและผู้ยากไร้ในหมู่บ้าน ในเวลาที่บ้านไหนมีงานก็ช่วยกันไปทำกับข้าว จัดสถานที่และบริจาคเงินใส่ซองช่วยงาน ซึ่งในเดือนหนึ่งจะต้องเตรียมเงินไว้ช่วยงาน 2 – 3 งาน

ตำบลท่าทรายประกอบไปด้วยประชาชนหลายศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธกับอิสลาม ชาวมุสลิมมีอยู่จำนวนไม่น้อยในชุมชน โดยอาศัยอยู่มากบริเวณหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 1 (บริเวณที่ติดกับหมู่ที่ 2) โดยชาวพุทธนั้นอาศัยอยู่ปะปนในบริเวณดังกล่าวด้วยเช่นกัน ความสัมพันธ์ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมมีความสัมพันธ์ที่ดีมาก จนมีผู้กล่าวว่า "ชาวพุทธกับชาวมุสลิมเหมือนพี่เหมือนน้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชาวมุสลิมจำนวนมากที่มาเรียนหนังสือในโรงเรียนวัดแถวนั้น มีการแลกเปลี่ยนค้าขายสินค้ากันไม่ว่าจะเป็น เนื้อวัว ผลไม้ ข้าว จะใช้เส้นทางผ่านทางเดียวกันในหมู่บ้าน โดยไม่มีเรื่องทะเลาะวิวาทใดใด เวลามีนงาน ประเพณีทางศาสนาก็จะแยกย้ายกันไปประกอบพิธีของตนด้วยความเรียบร้อย" (มูหะหมัดอารี เกาะหมาก, 2550)

2.7 วัฒนธรรมประเพณี

2.7.1 ศาสนสถาน ตำบลท่าทรายมีวัดทั้งหมด 3 แห่ง คือ วัดตำหนักใต้ วัดชมพูเวก (หมู่ที่ 4) และวัดเชิงท่า (หมู่ที่ 2) ซึ่งภายหลัง พ.ศ. 2529 วัดเชิงท่าถูกรื้อถอนไปเนื่องจากถูกกรมชลประทานเวียนคืนที่ดิน ทั้ง 3 วัด เป็นวัดเก่าแก่ของตำบลคนในชุมชนและระแวกใกล้เคียงจะไปทำบุญและร่วมประเพณีของชาวพุทธที่วัดทั้ง 3 วัด สำหรับมุสลิมในตำบลซึ่งมีประมาณร้อยละ 20 ของคนในตำบล จะร่วมกันประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มัสยิดดารุ้สมุสตากิน มัสยิดอัลริจเราะห์ และมัสยิดประเสริฐอิสลาม ซึ่งมัสยิดทั้ง 3 มัสยิดตั้งอยู่บริเวณหมู่ 2 ทั้งนี้เนื่องจากชาวมุสลิมจะอาศัยอยู่บริเวณหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 1 บางส่วนวัดและมัสยิดดังกล่าวจึงเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญตามประเพณีและเป็นที่ยี่ร่วมประชุมปรึกษาหารือต่าง ๆ เปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน

ศาลเจ้าที่มีในชุมชนมีด้วยกัน 2 แห่ง คือ ศาลเจ้าแม่สำลี ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 4 ชาวบ้านจะนิยมไปกราบไหว้ขอให้สมหวังในเรื่องทั่วไป และศาลเจ้าแม่วัดเพลง ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 จะมีความศักดิ์สิทธิ์ในการช่วยเหลือด้านกิจการงานและการเรียน

2.7.2 ประเพณีและความเชื่อ ประเพณีของชาวพุทธในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีทั่วไปของชาวพุทธที่ปฏิบัติตามปฏิทินประเพณีประจำปี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น ผู้ศึกษาจะขอเสนอประเพณีที่สำคัญของคนในชุมชน คือ

ก. ประเพณีก่อเจดีย์ทราย จัดขึ้นในช่วงวันตรุษไทยถึงวันสงกรานต์ คือ วันที่ 1 – 13 เมษายน โดยที่คนในตำบลจะแหมาเรือทรายมาจอดเทียบท่าหน้าของวัดตำหนักใต้ แล้วนำทรายมาแบ่งขายเพื่อหาเงินเข้าวัด โดยขายเป็นกรวย กรวยละ 5 – 10 บาท ผู้ที่

ทำบุญซื้อทรายมาก็จะนำทรายมาก่อเป็นเจดีย์ทราย เป็นรูปทรงต่างๆ บางปีจะมีการประกวดแข่งขันการก่อเจดีย์ทราย หากใครซื้อทรายมาก่อเจดีย์มากก็จะได้รับบุญมากด้วยเช่นกัน สาเหตุที่ทำให้เกิดประเพณีนี้ขึ้นเพราะชาวบ้านเชื่อว่า ผู้คนในตำบลไปวัดกันบ่อยครั้ง เวลาเดินเข้าเดินออกวัดก็จะนำทรายออกไปจากวัดด้วย ซึ่งทรายจะติดเท้า ติดเสื้อผ้าของคนออกไป ชาวบ้านจึงคิดที่จะคืนทรายให้วัดเพื่อเป็นการไม่เอาเปรียบวัดและให้วัดได้นำทรายที่ได้บริจาคไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ข. ประเพณีแห่นางแมว เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันในช่วงเดือน 6 (พฤษภาคม) หากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านจะรวมตัวกันจัดประเพณีแห่นางแมวขึ้นมา เพื่อที่จะขอให้ฝนตกลงมาก่อนจะถึงหน้าทำนาในเดือนหน้าที่จะมาถึง โดยพิธีกรรมจะเริ่มจากการนำแมวตัวผู้และแมวตัวเมีย 1 คู่ มาใส่ลอบ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจะทาหน้าทาตาให้สดใส จากนั้นจะช่วยกันแห่นางแมวจากวัดไปยังศาลเจ้าในชุมชน โดยมีผู้แบกลอบ 4 คน ชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์จากวัดให้ร่วมขบวนมาด้วย ระหว่างทางที่แห่นางแมวจะมีการร้องรำทำเพลง ตีกลองยาวและนางแมวจะส่งเสียงร้องตลอดทาง ขบวนจะเริ่มแห่ประมาณ 3 โมงเย็น มาถึงปลายทางตอน 5 โมงเย็น พอถึงศาลเจ้าปลายทางของขบวน พระสงฆ์จะสวดมนต์ขอให้ฝนตกลงมา ในส่วนความเชื่อในเรื่องนี้ ชาวบ้านกล่าวว่า “หลังจากจบพิธีกรรมไม่ถึง 2 ชั่วโมง ฝนก็จะตกมาทุกครั้ง”

ค. ประเพณีโกนผมไฟ เมื่อเด็กเกิดใหม่อายุได้ 1 เดือน จะมีพิธีการโกนผมไฟ โดยนำมิดมาโกนผมของเด็กออกให้หมด แล้วนำมาใส่ไว้ในบอน จากนั้นนำไปไว้ที่โคนต้นโพธิ์หรือลอยไปกับน้ำพร้อมกับพูดว่า “ขอฝากผมเด็กคนนี้ไว้ด้วย ขอให้เด็กที่เลี้ยงง่าย อย่าช้ำโรค อย่าช้ำแวง” (พิมพ์ คุ่มป้อม, 2550)

ง. ประเพณีการไว้จุก โกะและแกละ เด็กที่ไม่ปกติเหมือนเด็กทั่วไป จะมีการไว้จุก โกะและแกละ โดยที่เด็กที่ช้ำโรค เจ็บป่วยบ่อย ให้ไว้จุก เด็กที่ช้ำแวง ร้องไห้บ่อย ให้ไว้โกะ ส่วนเด็กที่ช้ำอ่อนให้ไว้แกละ เพื่อเป็นการแก้เคล็ดให้เด็กเป็นปกติ สำหรับเด็กผู้หญิงจะไว้จุกได้อย่างเดียว ส่วนเด็กผู้ชายไว้ได้ทั้ง 3 อย่าง เด็กผู้หญิงให้โกนจุกตอนอายุ 11 ขวบ ห้ามโกนตอนอายุ 12 ขวบ เพราะจะเกิดอาเพศ เด็กผู้ชายจะโกนผมตอนอายุ 12 ขวบ พิธีโกนผมจะนิมนต์พระมาโกนผมที่บ้าน เมื่อโกนผมเสร็จแล้วนำผมไปไว้ที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ในหมู่บ้าน

ในส่วนของความเชื่อของคนในตำบลทำทรายสมัยนั้น มีหลากหลายความเชื่อ โดยเฉพาะชาวพุทธจะมีความเชื่อที่ผูกพันกับการดำรงชีวิต และประเพณีพิเศษ ซึ่งมีความเชื่อที่สำคัญ ดังนี้

ก. ความเชื่อในการประกอบอาชีพ ชาวนาในช่วงที่ข้าวเริ่มตั้งท้องจะมี พิธีกรรม “การทำขวัญข้าว” ชาวนาจะนำกล้วย อ้อย น้ำอบ แป้ง หมาก พลุ มะขาม และ มะดันมาใส่ชะลอม จากนั้นนำมาไว้ที่กลางทุ่งนา แล้วจุดธูปบอกกล่าวพระแม่โพสพขอให้ข้าว ออกรวงงอกงาม ขายได้ราคาดี

ข. ความเชื่อในการบวช ในช่วงเวลา 2 สัปดาห์ ก่อนการบวชผู้ที่บวช นั้นห้ามไปไหนมาไหน ไปได้เฉพาะระหว่างวัดกับบ้านเท่านั้น และห้ามเดินทางตอนพระ อาทิตย์ตกดิน ชาวบ้านเล่าว่า “พวกผี สิงห์ सा ला สัตว์จะมาเอาชีวิตไป เนื่องจากพวกนี้จะ กลียดผู้ที่บวชเป็นพระ...”

ค. ความเชื่อเกี่ยวกับคนท้อง คนที่ท้องแก่ใกล้คลอดจะให้ดื่มน้ำรากบัวที่ ใช้ในพิธีงานบวชให้รับประทานเพื่อจะให้คลอดลูกได้ง่าย ไม่มีอันตรายใดใด ในระหว่างการตั้ง ท้องให้ดื่มน้ำมะพร้าวอ่อนเพื่อให้เด็กมีพลัง มีสุขภาพแข็งแรง และห้ามคนท้องกินกล้วยเผ็ด เพราะอาจได้ลูกแฝดตัวติดกัน คนที่ตั้งท้องห้ามไปงานศพคนอื่น หากเป็นญาติให้นำเชือกมัด มากมัดไว้ที่เสื้อผ้า พอหลังจากที่คลอดลูกแล้วจะต้องอยู่ไฟทันที การอยู่ไฟ คือ การที่ผู้หญิง ที่คลอดลูกใหม่ ๆ จะต้องนอนบนกระดานที่อังความร้อนอยู่ตลอดเวลา โดยใช้เตาใส่ถ่านที่ กรุ่นไฟวางไว้ใต้ไม้กระดาน ผู้คลอดลูกต้องอยู่ไฟนาน 15 วัน สำหรับลูกคนแรก ลูกคน ต่อไปจะอยู่ไฟน้อยลงเรื่อย ๆ คือ 9 วัน และ 7 วัน จนถึงลูกคนสุดท้าย ระหว่างการอยู่ไฟ ต้องกินยาต้มที่ทำจากผงจันทร์เขยผสมกับเหล้ากินตอนเช้าและเย็น สำหรับผู้ที่เข้าไปเยี่ยมห้าม พูดคำว่า “ร้อน” เด็ดขาด เพราะจะทำให้ผู้อยู่ไฟยิ่งร้อนขึ้นไปอีก

ง. ความเชื่อเกี่ยวกับเด็กเกิดใหม่ เด็กที่เกิดใหม่จะต้องนำหนังควายมาวาง ล้อมรอบที่อยู่ของเด็ก เพื่อกันผีกระสือมากินสายสะดือของเด็ก หลังจากที่สายสะดือหลุดต้อง นำสายสะดือมาใส่ไว้ในกระบอกไม้ไผ่ แล้วแขวนไว้เหนือเตาทำกับข้าวเพื่อให้ได้รับความ อบอุ่นตลอดเวลาจากการทำอาหาร การที่ทำเช่นนี้จะทำให้เด็กไม่ปวดท้องและต้องแขวนสะดือ ไว้จนกว่าเด็กจะโตหรือทำสายสะดือหายไปเอง

จ. ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องผีของตำบลมีอยู่บ้างบางหมู่บ้าน เป็น ความเชื่อในเรื่อง ผีกระสือ โดยผีจะเป็นผู้หญิงที่ไม่ชอบสูงส่งกับใคร เก็บตัวเงียบ หลบ สายตาคน เวลากลางคืนจะถอดหัวกับใส่ไปหากินของสกปรก โดยผู้ที่เป็ผีกระสือจะมีการสืบ ทอดทายาท โดยมอบของมีค่า เช่น แหวน สร้อย เก็บไว้แก่ลูก หลานที่เป็นผู้หญิงต่อไป

ฉ. ความเชื่อเรื่องผีเร่ร่อนพเนจร ซึ่งจะอยู่ตรงทางสามแพ่งหรือทางผีผ่าน เวลาที่คนในหมู่บ้านมีการทำบุญขึ้น เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ก็จะทำอาหาร เครื่องคาว

หวานต่างๆ มาบูชาผีตรงทางสามแพ่ง พร้อมทั้งจุดธูป 1 ดอก บอกกล่าวเชิญผีต่างๆ มากินอาหารดังกล่าว

2.8 ความขัดแย้งในชุมชน ความขัดแย้งในชุมชนของคนสมัยก่อนมีน้อยมาก

เพราะส่วนมากจะรู้จักคุ้นเคยกันดี มีความรักใคร่กลมเกลียวกันสูง ปัญหาของคนในชุมชนโดยรวมที่เกิดขึ้นในชุมชน คือ การคมนาคมเดินทางค่อนข้างลำบาก จำนวนสถานพยาบาลและสถานศึกษามีน้อย

2.9 การมีส่วนร่วมในชุมชน การดำรงชีวิตส่วนใหญ่ของคนในชุมชนจะเป็นการมีส่วนร่วม

ร่วมกับชุมชนตลอด โดยเฉพาะในด้านสังคมประเพณี คนจะร่วมอุทิศเวลา แรงกายและเงิน เพื่อวัดในท้องถิ่นของตน คนในชุมชนกล่าวว่า “เวลามีกงานประเพณีต่างๆ คนสมัยก่อนจะช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี เช่น ประเพณีก่อเจดีย์ทราย เป็นประเพณีที่คืนประโยชน์ให้แก่วัด ช่วยกันบริจาคเงินซื้อทรายเข้าวัด มีการร่วมตัวกันกว่นกาละแม กว่นกายาสาดเพื่อไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญ” สำหรับผู้ที่มีฐานะดีจะนิยมสร้างโบสถ์และบริจาคข้าวของให้แก่วัด นอกจากด้านสังคมประเพณีแล้ว คนในท้องถิ่นยังมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ จะเห็นได้จากการช่วยกัน “เอาแรง” กันลงแขกเกี่ยวข้าว ดำนา ในด้านของสิ่งแวดล้อม จะมีการช่วยกันขุดลอกคูคลองเมื่อเห็นว่าเริ่มรกและตื้นเขิน โดยการแบ่งเวลามาช่วยกันทั้งวัน นำข้าวกลางวันมากินด้วยกัน ช่วยกันลอกคูคลองจนสะอาด โดยไม่ต้องใช้เงินแต่อย่างใด

สำหรับการมีส่วนร่วมในระดับบุคคลมีการเกิดขึ้นเป็นประจำ ได้แก่การไปช่วยงานต่างๆ ของคนในชุมชน เช่น พอมีงานแต่งงาน ชาวบ้านจะไปช่วยกันทำอาหาร และนำเงินใส่ซองช่วยเจ้าภาพ พอหลังงานเลิกงาน เจ้าภาพจะแจกจ่ายอาหารแก่ผู้ร่วมงานได้นำกลับบ้าน

3. สภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.1 น้ำ น้ำเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนในตำบลท่าทราย เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบลที่มีน้ำล้อมรอบถึง 3 ด้าน (ดูจากภาพที่ 21) คนในชุมชนจะใช้ประโยชน์จากน้ำในด้านต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคม ใช้อุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะใช้ในการประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ใช้ในการทำนา ทำสวน คนในชุมชนจึงผูกพันกับทรัพยากรน้ำ เห็นคุณค่าของน้ำเป็นอย่างมาก จะช่วยกันรักษาความสะอาดโดยการขุดลอกคูคลอง ไม่พยายามทิ้งขยะลงน้ำ สภาพของแหล่งน้ำในสมัยนั้นมีความสะอาด เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจำนวนมาก แต่ในบางปีอาจมีการเกิดน้ำท่วม (พ.ศ. 2535)

3.2 อากาศ ในพื้นที่ตำบลท่าทราย ช่วงปี พ.ศ. 2520 – 2537 ยังมีต้นไม้อยู่ค่อนข้างมากเพราะยังมีสวนผลไม้และทุ่งนาอยู่เป็นส่วนใหญ่ของชุมชน ปริมาณมลพิษนั้นแทบจะไม่มีเพราะมีการก่อสร้างน้อย รถที่วิ่งมีจำนวนเบาบางทำให้ควันเสียมีไม่มากนัก จนมีผู้กล่าวว่า“ที่นี้อากาศสดชื่นจนทำให้คนที่อยู่กรุงเทพฯต้องการย้ายเข้ามาอยู่ในแถบจังหวัดนนทบุรี เพราะอากาศดีมีความเป็นธรรมชาติสูง”

3.3 สิ่งปฏิภูล จำนวนคนในชุมชนมีน้อย ทำให้ปริมาณสิ่งปฏิภูลมีน้อยเช่นกัน ทั้งขยะ พลาสติกและสิ่งโสโครกต่าง ๆ คนในชุมชนจะนิยมกำจัดสิ่งปฏิภูลเหล่านี้เองด้วยการเผาและกลบลงดิน อีกทั้งขยะส่วนมากเป็นขยะไม่อันตรายสามารถย่อยสลายได้ เช่น ใบไม้และเศษอาหาร

ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน

สำหรับการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน เป็นการศึกษาในช่วง พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา เนื่องจากในชุมชนมีการขยายตัวของเมืองอย่างเด่นชัดทั้งด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน จนกระทั่งได้ขยายการปกครองจากเทศบาลเมืองไปเป็นเทศบาลนครนนทบุรี ในส่วนนี้เป็นวิธีการศึกษาโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งใช้แบบฟอร์มการสังเกตการณ์ประกอบ และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่างๆ ผู้นำศาสนา และประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่มากกว่า 20 ปี รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน ผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจของชุมชน
2. สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชน
3. สภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1. สภาพเศรษฐกิจของชุมชน

1.1 การประกอบอาชีพ ผลการขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้นในตำบลท่าทราย ทำให้การประกอบอาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งลักษณะผลกระทบดังกล่าวผู้ศึกษาขอนำเสนอออกเป็น 2 หัวข้อดังนี้

1.1.1 อาชีพเกษตรกรรม ในปัจจุบันอาชีพเกษตรกรรมมีเหลืออยู่น้อยมาก โดยเฉพาะอาชีพทำนาที่มีอยู่มากในหมู่ที่ 1 ,หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 6 ปัจจุบันมีเหลืออยู่ไม่ถึงร้อยละ 3 ของผู้ที่ทำนาอยู่เดิม สำหรับผู้ที่ทำสวนนั้นยังมีเหลืออยู่บ้างในบริเวณ หมู่ที่ 3 ,หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 สาเหตุทำให้อาชีพทำนาและทำสวนลดลงจำนวนมากในปัจจุบัน เพราะคนในชุมชนนิยมขายที่ดินให้กับนายทุนเพื่อทำบ้านจัดสรร การขายที่ดินจะทำให้ได้เงินจำนวนมากว่าการทำเกษตรกรรมหลายเท่าตัว จึงทำให้พื้นที่ของเกษตรกรรมมีน้อยลง เนื่องจากการทำเกษตรกรรมต้องมีที่ดินทำกินในจำนวนมาก จึงจะทำให้ได้ผลผลิตที่มีกำไรจากการขาย คนในพื้นที่จึงต้องหันไปทำอาชีพอื่นแทน แต่ในบริเวณหมู่ที่ 3 โดยเฉพาะบริเวณริมคลองท่าทรายยังมีการทำสวนอยู่ร้อยละ 30 ของหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่ตาบอด ไม่มีถนนตัดผ่าน จึงทำให้ขายที่ดินได้ยาก ทำให้คนบริเวณนั้นยังคงทำสวนผลไม้กันอยู่อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่ยังมีความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำสวนผลไม้ ในปัจจุบันจะมีการปลูกทุเรียนน้อยกว่าสมัยก่อนมาก เพราะหลังจากเกิดน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2538 ทำให้ทุเรียนตายไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งกว่าจะปลูกทดแทนใหม่ได้ต้องใช้เวลาเป็น 10 ปี คนในชุมชนจึงไม่นิยมปลูกทุเรียน ซึ่งเคยเป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนนทบุรี ผลไม้ที่นิยมปลูกกันในปัจจุบัน ได้แก่ ส้มโอ มะม่วง ชมพู่มะเหมี่ยว กล้วย มะละกอ เป็นต้น

1.1.2 อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม อาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของคนในตำบลท่าทราย ลักษณะการประกอบอาชีพมีด้วยกัน 2 กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มที่มีที่ดินมาก คนที่อยู่ในกลุ่มนี้หากไม่ขายที่ดินให้กับนายทุน ก็จะนิยมสร้างตึกแถว อพาทเมนต์ให้เช่า ซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี

ข. กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้ที่มีที่ดินน้อย หรือไม่มีที่ดินเหลือเลย เนื่องจากขายที่ดินไปก่อนหน้านี้และใช้เงินไปเกือบหมด หรือมีที่ดินที่เป็นมรดกอยู่น้อยมีเหลือเฉพาะที่ไว้ปลูกบ้าน และกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ในชุมชน ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นกลุ่มคนที่มีมากกว่าคนดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่ อาชีพของกลุ่มคนที่กล่าวมาจะประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง ขับรถ ประกอบธุรกิจส่วนตัว พนักงานบริษัทเอกชน และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งงานเหล่านี้มีอยู่ในชุมชนค่อนข้างมาก แต่งานที่มีรายได้ดีและไม่ลำบากก็มีอยู่น้อย ดังคำกล่าวของคนในชุมชนที่ว่า “คนมากขึ้น แย่งงานกัน งานดี ๆ นั้นมีน้อย” (สมพงษ์ ธรรมะบุศย์, 2550) จึงทำให้คนในท้องถิ่นนิยมไปทำงานที่กรุงเทพฯ โดยเดินทางไปทำงานแบบเช้าไป – เย็นกลับ ส่วนคนจากที่อื่นเข้ามาทำอาชีพเหล่านี้แทนคนในท้องถิ่นเดิม เช่น ขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง อาชีพรับจ้างต่าง ๆ

ในส่วนของอาชีพเสริมในปัจจุบันนั้นมีน้อยเพราะใช้เวลาส่วนมากไปกับการทำงานหลัก เช่น ทำงานบริษัท โดยเริ่มทำงานตั้งแต่ 8.30 – 17.00 นาฬิกา ประกอบกับเวลาที่ใช้ในการเดินทางไปและกลับในแต่ละวันก็ใช้เวลามากเนื่องจากรถติด โดยในแต่ละวันใช้เวลาเดินทางไปทำงานและกลับบ้าน 1 – 2 ชั่วโมง เป็นอย่างต่ำ อีกทั้งเงินเดือนที่ได้ส่วนใหญ่นั้นเพียงพอต่อครอบครัว

1.2 รายได้ รายได้ของคนในชุมชนมีความแตกต่างกันไป ตามลักษณะของการประกอบอาชีพ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มของรายได้ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.2.1 ผู้ที่มีรายได้มาก ผู้ที่มีรายได้มาก คือ ผู้ที่มีที่ดินมากดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น จะมีรายได้จากการให้เช่าห้อง อพาร์ทเมนต์ เดือนละ 15,000 – 100,000 บาทขึ้นไปหรือการสร้างอาคาร ตึกแถวเพื่อขาย ทำให้รายได้เป็นจำนวนหลักแสนขึ้นไป อาชีพที่มีรายได้รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัวและค้าขาย เช่น ร้านอาหาร อุซ่มารถ ร้านสะดวกซื้อต่าง ๆ ทำรายได้ตั้งแต่หลักหมื่นจนถึงหลักแสน และอาชีพที่มีรายได้ค่อนข้างสูงอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่มีตำแหน่งงานและเงินเดือนที่ดี ซึ่งมีรายได้ ตั้งแต่ 30,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป

1.2.2 ผู้ที่มีรายได้ปานกลาง เป็นกลุ่มคนส่วนมากในตำบล ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน ร้านขายของขนาดเล็ก ซึ่งมีรายได้เดือนละ 8,000 - 20,000 บาท

1.2.3 ผู้ที่มีรายได้น้อย เป็นกลุ่มคนที่มีมากในชุมชนรองจากกลุ่มผู้ที่มีรายได้ปานกลาง ได้แก่อาชีพรับจ้าง หาบเร่แผงลอย ขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง เป็นต้น กลุ่มนี้จะมีรายได้ไม่แน่นอนบางวันได้เงินมาก บางวันก็ได้เงินน้อย หากหยุดทำงานก็ไม่มีเงิน รายได้อยู่ประมาณเดือนละ 3,000 – 8,000 บาท

1.3 รายจ่าย ถึงแม้ว่ารายได้จะมีมากขึ้น แต่รายจ่ายก็มีมากขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งสามารถแบ่งรายจ่ายของคนในชุมชนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.3.1 รายจ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นกว่าอดีตในเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหารกล่าวคือ ปัจจุบันไม่มีพื้นที่ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงเป็ด ไก่ ส่วนปลาและกุ้งในแม่น้ำก็น้อยกว่าเดิมมาก และคนทำงานก็ไม่มีเวลามาทำสิ่งดังกล่าวเพราะต้องทำงานเกือบทั้งวัน ประกอบกับในชุมชนมีร้านอาหารสำเร็จรูปมากมาย เช่น แกงถุง ก๋วยเตี๋ยว อาหารตามสั่ง ทำให้คนนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปแบบนี้มากินกันมากกว่าการ

เสียเวลาทำเอง ในส่วนของราคาของใช้และอาหารก็เพิ่มขึ้นตามเวลาและตามความต้องการซื้อของคนในชุมชน ซึ่งแม้ค่าสามารถตั้งราคาสินค้าให้สูงขึ้นได้เพราะมีคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ กำลังซื้อจึงเพิ่มมากขึ้นด้วย ในหนึ่งวันค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารของครอบครัวประมาณวันละ 60 -100 บาทขึ้นไป รายจ่ายที่จำเป็นอีกอย่างในชีวิตประจำวันคือ ค่าเดินทาง ทั้งผู้ที่มีรถขับและผู้ไม่มีรถขับจะเสียค่าน้ำมันและค่ารถวันละ 50 – 100 บาท ต่อคน ทั้งนี้เพราะค่าน้ำมันแพงขึ้น และคนนิยมเดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯ เนื่องจากไปได้สะดวกกว่าเมื่อก่อน จึงทำให้ค่ารถแพงขึ้นโดยเฉพาะรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างที่นั่งเข้า - ออกในซอยทุกวัน ต้องเสียค่ารถไม่ต่ำกว่า 7 บาทในแต่ละครั้ง และค่ารถตู้บริการซึ่งเป็นพาหนะที่คนในชุมชนนิยมนั่งไปทำงาน คิดค่าโดยสาร 15 – 30 บาท ขึ้นอยู่กับระยะทาง อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายิปาละเพิ่มเติม เช่น ค่าน้ำประปาจากที่เคยใช้น้ำคลองแต่ปัจจุบันน้ำในคลองใช้การไม่ได้จึงต้องใช้น้ำประปาได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัวมากกว่าอดีต

สำหรับผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน โดยเข้ามาเพื่อทำงานและย้ายเข้ามาอยู่ได้ไม่นานคือไม่ถึง 10 ปี คนเหล่านี้จะมีรายจ่ายเพิ่มมากกว่าคนดั้งเดิมในท้องถิ่นหรือผู้ที่อยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน โดยจะมีรายจ่ายจากค่าเช่าบ้าน อพาร์ทเมนต์ หรือคอนโดมิเนียม โดยจะมีรายจ่ายทุกเดือนๆ ละ 1,500 – 5,000 บาท เพราะคนเหล่านี้ยังไม่มีเงินซื้อบ้านหรือทาวน์บ้าน จึงต้องเช่าอยู่อาศัยไปเช่นนี้ก่อน จัดเป็นรายจ่ายที่ค่อนข้างมากถ้าเทียบกับรายจ่ายทั้งหมด

1.3.2 รายจ่ายจากสินค้าฟุ่มเฟือย รายจ่ายประเภทนี้ในอดีตมีน้อยมาก แต่ในปัจจุบันเป็นรายจ่ายของคนส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะฐานะดี ปานกลางหรือจน เช่น การซื้อรถมือถือ ผ่อนบ้าน โดยที่ยอมจ่ายเงินในจำนวนที่มากหรือยอมเป็นหนี้ ชาวบ้านกล่าวว่า “คนปัจจุบันไม่ประหยัดเท่าคนสมัยก่อน เงินหางายจึงใช้จ่ายไม่ค่อยมีระเบียบวินัยในการใช้จ่าย ประกอบกับแหล่งจูงใจให้จับจ่ายมีเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าอดีต ไม่ว่าจะเป็น ตลาดนัด ร้านเสื้อผ้า ร้านซูเปอร์มาเก็ต” (สมพงษ์ ธรรมะบุศย์, 2550)

1.4 **หนี้สิน** ปัจจุบันคนในชุมชนเป็นหนี้กันร้อยละ 60 ของคนในพื้นที่ เนื่องจากรายได้ไม่พอต่อรายจ่ายหรือเกิดจากการกู้เงินมาลงทุนทำธุรกิจ แหล่งกั้มเงินมีเพิ่มมากขึ้นมากในพื้นที่ ทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย การมีหนี้สินเป็นเรื่องปกติของคนในชุมชนไม่ใช่เรื่องแปลกเหมือนสมัยก่อนที่ คนในชุมชนจะไม่ค่อยเป็นหนี้ หากใครเป็นหนี้จะถูกมองในทางที่ไม่ดี มีผู้กล่าวว่า “...หนี้สินในปัจจุบันส่วนใหญ่เกิดจากความฟุ่มเฟือย คนจะยอมเป็นหนี้สินมากกว่ายอมลำบาก หนี้สินจำนวนนี้ได้แก่ การผ่อนบ้าน ผ่อนรถ ผ่อนเครื่องใช้ไฟฟ้า”

2. สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชน

2.1 การศึกษา

2.1.1 สถานศึกษา จากการขยายตัวเพิ่มขึ้นของชุมชนตำบลท่าทราย ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทำให้ปัจจุบันมีสถานศึกษาเกิดขึ้นมากมายในชุมชนทั้งของรัฐและเอกชนมีให้เลือกเรียนทุกระดับชั้นไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม วิทยาลัย โรงเรียนสายอาชีพ และโรงเรียนนานาชาติ รวมแล้วมีสถานศึกษาเกิดขึ้น ในชุมชนประมาณ 20 แห่ง บุคลากรในการศึกษาก็มีเพิ่มมากขึ้น เช่น ครู เจ้าหน้าที่ สถานศึกษาจะแข่งขันในด้านคุณภาพการศึกษาเพิ่มการสอนหลักสูตรต่างประเทศ ขึ้นอยู่กับฐานะของผู้เรียน ในส่วนของค่าเล่าเรียนนั้นเพิ่มสูงขึ้นตามเวลา แต่ปัจจุบันรัฐบาลมีทุนให้เรียนฟรีสำหรับผู้ที่มีฐานะยากจน การเดินทางไปโรงเรียนมีความสะดวกรวดเร็วขึ้น คนในชุมชนจึงมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้มากกว่าอดีต

2.1.2 ระดับการศึกษา เนื่องจากปัจจุบันรัฐบาลบังคับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 12 ปี ทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น แต่สาเหตุสำคัญคือคนในชุมชนมีรายได้ที่ดีขึ้น เนื่องจากไม่ได้ทำอาชีพด้านเกษตรกรรมที่มีรายได้น้อย และไม่แน่นอนเหมือนแต่ก่อน ปัจจุบันคนในชุมชนมีรายได้ทุกเดือน มีแหล่งงานเพิ่มขึ้นในพื้นที่ ทำให้มีเงินส่งเสียลูกเรียนหนังสือได้สูงขึ้น ประกอบกับค่านิยมของคนรุ่นใหม่ซึ่งนิยมเรียนหนังสือให้สูงเพื่อประกอบอาชีพที่ดี เช่น แพทย์ ทหาร ตำรวจ เป็นต้น โดยเฉลี่ยแล้วระดับการศึกษาของคนในชุมชนอยู่ที่ระดับมัธยมปลายจนถึงระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่

2.2 สุขภาพอนามัย

2.2.1 สถานพยาบาล ถึงแม้ในปัจจุบันตำบลท่าทรายยังไม่มีโรงพยาบาลขนาดใหญ่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ก็มีคลินิกรักษาโรคเฉพาะทางต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น คลินิกผิวหนัง คลินิกทันตกรรม คลินิกโรคทั่วไป คลินิกโรคเด็ก และคลินิกรักษาสัตว์ อีกทั้งยังมีร้านยาเกิดขึ้นจำนวนมาก ทำให้คนในชุมชนสะดวกสบายในการไปรักษาและซื้อยามารับประทานหรือหากจะไปโรงพยาบาลในตำบลใกล้เคียงก็สามารถไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีถนนหนทางไปมาสะดวก การสาธารณสุขในปัจจุบันดีขึ้นกว่าอดีตมาก มีการให้สาธารณสุขออกเดินตามบ้านเรือนประชาชนดูแลสุขภาพอนามัย ฉีดยาและให้ความรู้ในการป้องกันโรคต่าง ๆ สถานอนามัยในตำบลท่าทราย มี 3 แห่ง คือ บริเวณซอยสามัคคี ซอยทรายทอง และซอยทานสัมพันธ์ ซึ่งค่อนข้างครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบล

สถานที่ออกกำลังกายและนันทนาการในชุมชนมีน้อยมาก คือมีแห่งเดียว ตั้งอยู่บริเวณ หมู่บ้านประชาณีเวศน์ 3 จัดเป็นศูนย์เยาวชนเฉลิมพระเกียรติ สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ ออกกำลังกายและสันทนาการต่าง ๆ ให้แก่เยาวชน เช่น เทควันโด มวยไทย เป็นต้น มีผู้กล่าวว่า “...สาเหตุที่ทำให้มีสถานที่ออกกำลังกายและสถานที่นันทนาการน้อย เพราะที่ดินในตำบล ทำทลายมีราคาแพง ประมาณตารางวาละ 1 - 2 หมื่นบาทขึ้นไป จึงไม่มีใครคิดจะบริจาค ที่ดินให้กับส่วนรวม อีกทั้งเทศบาลนครนนทบุรีเองนั้นไม่มีงบประมาณที่จะซื้อที่ดินมาสร้าง สนามกีฬาเพราะต้องใช้งบประมาณมากถึง 100 ล้านบาท แต่เทศบาลนครนนทบุรีก็ให้การ สนับสนุนด้านเครื่องมือ อุปกรณ์กีฬาด้วย” (มูหะหมัดอารี เกาะหมาก, 2550) สำหรับสถานที่ ออกกำลังกายที่มีอยู่นั้นผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีเพียงประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นเท่านั้น คน ที่อยู่ไกลออกไปจะไม่นิยมไปใช้บริการ จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าคนในชุมชนจะหาที่ ออกกำลังกายกันเองตามบริเวณที่ดินว่างเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือพื้นที่ว่างใต้ทางด่วนมา ดัดแปลงเล่นกีฬาต่างๆ เช่น ฟุตบอล ตะกร้อ และเป็นสถานที่วิ่งเล่นของเด็กๆ ในชุมชน

2.2.2 สุขภาพทางร่างกายและจิตใจ สุขภาพร่างกายของคนในปัจจุบันมัก เจ็บป่วยเป็นโรคระบบทางเดินหายใจกันมากขึ้น เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป มี มลพิษเกิดขึ้นมากมายในชุมชน เช่น ฝุ่น คาร์บอน น้ำในลำคลองมีการเน่าเหม็น หากใช้อาบน้ำ ก็จะทำให้คันเป็นผื่น ไม่เหมือนเมื่อดีที่อากาศสดชื่น น้ำในแม่น้ำลำคลองก็ใสสะอาด ใช้อาบใช้ กินได้ ดังคำกล่าวของคนในชุมชนว่า “สาเหตุที่ทำให้คนในชุมชนป่วยและเป็นภูมิแพ้กันมากขึ้น เพราะควันจากรถและฝุ่นละอองที่เพิ่มขึ้นมากจะเห็นได้ชัดเวลาจอดรถทิ้งไว้ที่หน้าบ้าน ไม่กี่ ชั่วโมงฝุ่นจะจับหนาแล้ว ต้องล้างรถบ่อย ๆ ทำให้รู้เลยว่าตอนเราหายใจเข้าไปก็มีแต่ฝุ่น คาร์บอนเข้าไปปอดทุกวัน คนถึงป่วยกันมากขึ้น” (สร้อย ศิริรัตน์, 2550)

2.3 แบบแผนการบริโภค ตลาดน้ำที่เคยเป็นตลาดสินค้าของชุมชนในอดีต ปัจจุบัน ได้หายไปหมดแล้ว แม้ค้าที่เคยขายเรือค้าขายตามคลองในอดีต ปัจจุบันได้หายไป เนื่องจาก ปากคลองทุกคลองมีประตูกันไว้ เพื่อป้องกันน้ำท่วมจึงทำให้พายเรือเข้าไปขายไม่ได้ อาจมี เรือมาขายของตามแม่น้ำบ้าง เช่น เรือขายก๋วยเตี๋ยว เป็ดพะโล้ แต่มีจำนวนน้อย

แหล่งตลาดในชุมชนมีการเกิดขึ้นจำนวนมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีตลาดเพิ่มขึ้น ทุกหมู่บ้าน รวมแล้วทั้งตำบลมีตลาดขนาดใหญ่ 5 แห่ง และที่สำคัญมีตลาดนัดย่อยเกิดขึ้น มากมายตามแหล่งชุมชนใหญ่ ๆ ซึ่งจะมีการนัดกันสัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง เช่นที่หมู่ที่ 5 ริม ถนนสนามบินน้ำ หมู่บ้านประชาณีเวศน์ 3 จำนวนร้านอาหาร ร้านขายของชำ ซูเปอร์มาเก็ตในชุมชนเพิ่มขึ้นมากมาย อีกทั้งยังมีรถขายกับข้าว รถผลไม้วิ่งมาขายถึงหน้าบ้าน สร้าง ความสะดวกสบายในการจับจ่ายแก่คนในชุมชน ร้านค้าต่าง ๆ ก็มีให้ผู้บริโภคเลือกแล้วแต่ ความชอบและฐานะ

ตลาดใหญ่ในอดีต เช่น ตลาดนนท์ ตลาดปากเกร็ด คนในชุมชนยังคงนิยมไปจับจ่ายเหมือนเดิม แต่ไม่มากเท่าเดิมเพราะคนนิยมไปห้างสรรพสินค้า เนื่องจากได้ไปซื้อของ และได้พาครอบครัวไปเที่ยวอีกด้วย ราคาของสินค้าในตลาดจะแพงกว่าดีดมาก เนื่องจากสินค้าส่วนใหญ่มาจากนอกชุมชนจึงต้องเพิ่มค่าขนส่งสินค้า อีกทั้งการที่มีคนมากขึ้นจึงทำให้ขายของได้ง่าย ราคาจึงตั้งสูงได้ ผู้ซื้อและผู้ขายก็มาจากหลายเชื้อชาติและฐานะเพราะคนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมีความหลากหลายของที่มาทั้งไทย จีน และแขก

ปัจจุบันการประกอบอาหารรับประทานเองของคนในชุมชนมีน้อย เพราะไม่มีเวลาในการทำอาหาร “...แม่บ้านต้องออกไปทำงานหาเงินช่วยครอบครัว โดยออกจากบ้านตั้งแต่เช้ากลับถึงบ้านก็มีดึก เพราะต้องทำงานทั้งวันและรถติดหลายชั่วโมงกว่าจะถึงบ้าน...” (จิระภัทร์ ทองภูบุตร, 2550) คนในครอบครัวจึงนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปที่มีขายอยู่มากมายในตลาดมารับประทานกันในครอบครัว ในแต่ละวันการรับประทานอาหารพร้อมกันในครอบครัวมีน้อย เช่นเดียวกัน เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวมีธุระต้องทำ คนในชุมชนเล่าว่า “ตอนเย็นก็กลับถึงบ้านไม่พร้อมกันเพราะรถติดหรือยังไม่เลิกงาน จึงต่างคนต่างกินข้าวกันเองไม่ต้องรอกันหรือบางคนกินข้าวมาจากข้างนอกบ้านแล้ว ส่วนมากเวลาที่จะรับประทานอาหารพร้อมกันคือช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ที่คนในครอบครัวว่างตรงกัน...” (ประดิษฐ์ เชียงทอง, 2550)

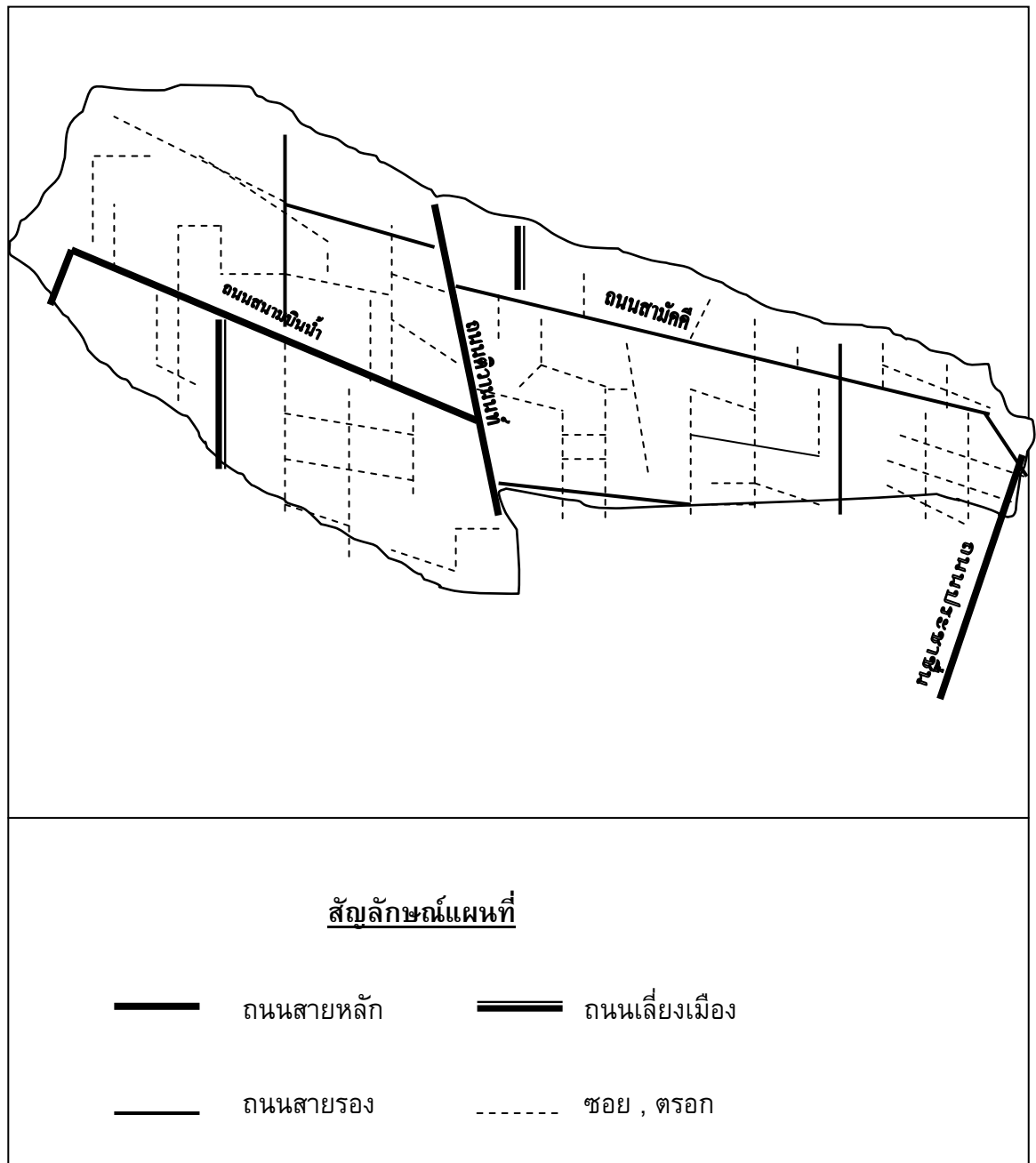

ภาพที่ 21 – 22 ร้านสะดวกซื้อและตลาดนัดต่างๆ ที่มีอยู่มากมายในชุมชน

ภาพที่ 23 ถนนสามัคคีซึ่งเป็นถนนสายรองที่มีความสำคัญในชุมชน

ภาพที่ 24 เส้นทางคมนาคมในตำบลท่าทราย

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2544)

2.4 การคมนาคมและการเดินทาง

2.4.1 ทางน้ำ การเดินทางโดยทางน้ำในปัจจุบันมีน้อยมากเพราะมีการทำประตูน้ำปิดกั้นบริเวณปากคลองทุกคลองที่ต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อป้องกันน้ำท่วม ทำให้การเดินทางโดยเรือหายไป ประกอบกับมีการตัดถนน ตรอก ซอย เพิ่มมากขึ้นและเชื่อมถนนสายหลักในชุมชน

2.4.2 ทางถนน ปัจจุบันมีถนนและซอยเพิ่มขึ้นมากมาย ดังคำกล่าวของคนในชุมชนที่ว่า “มีคนที่ไหน มีถนนที่นั่น” ถนนที่มีการสร้างเพิ่มในปัจจุบัน คือ ถนนเลี้ยวเมืองที่เชื่อมถนนสนามบินน้ำ (บริเวณหมู่ที่ 4) กับถนนรัตนวิเศษ บริเวณตำบลบางกระสอบ (ข้างห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลพลาซ่า) และถนนเลี้ยวเมืองที่เชื่อมถนนสามัคคี (ปากทางถนนสามัคคี หมู่ที่ 2) กับถนนแจ้งวัฒนะ (ข้างห้างสรรพสินค้าคาร์ฟูล) อีกทั้งยังมีทางเชื่อม ทางลัดตามตรอก ซอยต่าง ๆ มากมาย ทั้งนี้เพื่อรองรับความสะดวกสบายแก่ผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่มากขึ้น ความสะดวกสบายของเส้นทางคมนาคมทำให้คนที่เคยทำงานในกรุงเทพฯ นิยมย้ายมาอยู่ในตำบลท่าทราย เพราะต้องการหลีกเลี่ยงความแออัดในกรุงเทพฯ อีกทั้งราคาของที่อยู่อาศัยนั้นถูกกว่ากรุงเทพฯ มาก โดยยังคงไปทำงานที่เดิมแต่อาศัยการคมนาคมที่สะดวก รวดเร็วเดินทางไป – กลับระหว่างที่บ้านและที่ทำงาน

ความหลากหลายและจำนวนพาหนะที่เพิ่มมากขึ้นในชุมชน การมีตัวเลือกเพิ่มขึ้นของความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว และราคาของการใช้บริการ หากใครที่ต้องการคาร์รถที่ถูกก็ใช้รถประจำทาง หากใครต้องการความสบายและเร่งรีบก็ใช้บริการแท็กซี่ หากต้องการราคากลาง ๆ ก็ใช้บริการรถตู้ เวลาที่ใช้ในการเดินทางและความสะดวกสบายขึ้นอยู่กับราคาคาร์รถ ถ้าต้องการประหยัดก็ต้องใช้เวลาในการเดินทางมาก เป็นต้น ราคาคาร์รถนั้นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะพาหนะที่คนในชุมชนใช้บริการบ่อยที่สุด คือ รถตู้ รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ทำให้วันหนึ่งใช้คาร์รถสำหรับเดินทางมาก โดยเฉพาะผู้ที่ต้องไปทำงานที่กรุงเทพฯ ใช้ค่าเดินทางวันละ 50 – 100 บาท หรือประมาณเดือนละ 1,500 – 3,000 บาท

การเพิ่มมากขึ้นของคนในชุมชนทำให้ปริมาณรถยนต์เพิ่มมากขึ้นตามมา เพราะคนนิยมซื้อรถมากขึ้น เนื่องจากความสะดวกสบายในการเดินทาง และการซื้อรถในปัจจุบันทำได้ง่าย จากค่านิยมดังกล่าวทำให้จำนวนรถยนต์และรถรับจ้างในตำบลมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดในตำบลและพื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะในชั่วโมงเร่งด่วน รถจะติดขัดมากบริเวณใกล้สี่แยกแคราย , ถนนติวานนท์ บริเวณหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 2 , ถนนสามัคคีซึ่งเป็นทางลัดไปสู่ถนนสายหลัก เช่น ถนนประชาชื่น ถนนแจ้งวัฒนะ และถนนงามวงศ์วาน และบริเวณถนนสนามบินน้ำช่วงที่ใกล้กับกระทรวงพาณิชย์

2.5 การเมืองการปกครอง ใน พ.ศ.2538 เทศบาลเมืองนนทบุรี ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลนครนนทบุรี (สมนึก ธนเดชากุล, 2546) เพราะการขยายตัวของเมือง ทำให้มีงบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาพื้นที่มีมากขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนให้รวดเร็วขึ้น ก่อนปี พ.ศ. 2545 การปกครองแบบเทศบาลนครนนทบุรีนั้นมีปัญหาในการปกครองดูแลประชาชนไม่ทั่วถึง เพราะมีแต่นายกเทศมนตรี สท. และ สจ. ที่ทำหน้าที่ดูแลคนในชุมชนทั้งหมด ส่งผลให้ดูแลคนที่มีจำนวนมากในชุมชนไม่ทั่วถึง จึงคิดจัดตั้งให้คนในพื้นที่เป็นคณะกรรมการชุมชน เพราะสามารถรู้จักชุมชนเป็นอย่างดี ดูแลสอดส่องได้ทั่วถึงในชุมชนหนึ่งจะมีคณะกรรมการชุมชน 9 – 15 คน ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรและจำนวนความต้องการในการดูแลของชุมชน ตามชุมชนหรือหมู่บ้านจัดสรรที่เป็นเอกชนก็เช่นกันก็ต้องมีคณะกรรมการชุมชนหรือหมู่บ้าน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้านอัญชลี หมู่บ้านประชานิเวศน์ 3 เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการชุมชนต้องมาจากการเลือกตั้งของคนในชุมชน มีประธานคณะกรรมการ เลขาธิการคณะกรรมการ เภรัญหิภิก มีหน้าที่หลักในการดำเนินงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นเป็นหลักเช่นเดียวกับ สท. เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภค การช่วยเหลือสงเคราะห์คนในชุมชน การดูแลด้านประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น ส่วนเรื่องปัญหาคดีความต่าง ๆ คณะกรรมการฯ มีหน้าที่คอยประสานงานต่อให้กับตำรวจและหน่วยงานต่าง ๆ ดังคำกล่าวของคนในชุมชนที่ว่า “คณะกรรมการชุมชน ถ้าพูดง่าย ๆ ก็คือ เป็นหู เป็นตาให้กับ สท. และ สจ. ให้เข้าใจและดูแลประชาชนได้ทั่วถึง” (ชโล เพชรเรือง, 2550)

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินงานของนายกเทศมนตรี สท. และคณะกรรมการชุมชนคือ ก่อนการตัดสินใจในการพัฒนาหรือให้ความช่วยเหลือในเรื่องใด คณะกรรมการชุมชนหลังจากที่รับทราบและไปดูสภาพความเป็นจริงแล้ว ต่อมาต้องมีการประชุมลงความคิดเห็นกันว่าช่วยเรื่องใดก่อน ที่ไหนก่อน เมื่อลงความคิดเห็นที่ตรงกันโดยรวมได้แล้วก็นำเรื่องดังกล่าวเสนอต่อไปยังสภาเทศบาล เมื่อสภาเทศบาลรับเรื่องแล้ว สท. จะลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบดูด้วยตนเอง สำหรับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ เรื่องไหนสำคัญ เป็นสถานการณ์ที่เร่งด่วน ก็จะพิจารณาก่อน และพื้นที่ไหนเดือดร้อนบ้างก็จะเปรียบเทียบกันและลงความคิดเห็นกันในที่ประชุมสภาเทศบาล อนุมัติให้พื้นที่ที่รุนแรงมากที่สุดก่อน ส่วนมากเรื่องที่ประชุมกันจะเป็นเรื่องของการสร้างและปรับปรุงถนนหนทาง ระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ การประชุมสภาเทศบาลมี 4 สมัยต่อปี และมีการประชุมวาระจรในเรื่องเร่งด่วนเพิ่มเติมอีก ปัจจุบันนายกเทศมนตรี สท. มีการดำรงตำแหน่งวาระละ 4 ปี ปัจจุบันสภาเทศบาลประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ประธานสภาเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล 4 เขต เขตละ 6 คน

จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนในบางหมู่บ้านมีปัญหาในความไม่โปร่งใสในงบประมาณ การเลือกปฏิบัติให้แก่พรรคพวกของตนเองก่อน หรือหาผู้ที่ทำ

หน้าที่หลักในการเป็นคณะกรรมการชุมชนไม่ชัดเจน ก่อให้เกิดความไม่พอใจของประชาชน บางส่วน แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนโดยรวมของตำบลท่าทรายเป็นไปด้วยดี และเกิดปัญหาน้อย

ในปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา การแบ่งเขตในการปกครองในตำบลท่าทรายและในเขตเทศบาลนครนนทบุรี แบ่งเขตการปกครองเป็นแบบชุมชน ถนนและซอย แทนการแบ่งเขตการปกครองแบบเดิมที่เป็นหมู่ที่ 1 ถึง หมู่ที่ 7 เพราะคนในชุมชนมีมากขึ้น และพื้นที่ในตำบล มีการแบ่งแยกสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้ระบบการปกครองแบบเดิมไม่ทั่วถึง จึงแบ่งเขตการปกครองเป็นแบบใหม่ดังกล่าว เช่น ถนนสามัคคี ชุมชนหมู่บ้านประชาวิเวศน์ 3 ชุมชนซอยทรายทอง เป็นต้น การแบ่งเขตการปกครองแบบใหม่นี้ในระยะแรก (พ.ศ.2548 – ปัจจุบัน) นั้นมีปัญหามาก ในเรื่องของรายชื่อประชาชน เลขที่บ้าน ซ้ำซ้อนกันอยู่ระหว่างบ้านเลขที่เก่า กับบ้านเลขที่ใหม่ สร้างความสับสนให้กับประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งทำให้การส่งไปรษณีย์ต่าง ๆ สลับที่กัน สาเหตุที่ก่อกำเนิดปัญหาดังกล่าวเพราะแต่เดิมบ้านเรือนในตำบลท่าทรายมีอยู่น้อยและตั้งอยู่ห่าง ๆ กัน เลขที่บ้านแม้จะติดกัน แต่ก็ตั้งอยู่ห่างกันมาก ต่อมาบ้านเรือนตั้งหนาแน่นขึ้น บ้านใหม่ก็แทรกปะปนกับบ้านที่อยู่เดิม เลขที่บ้านจึงสลับกันไม่เรียงลำดับกัน พอมีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองแบบใหม่ โดยไม่มีการวางแผนที่ดีพอ ทำให้ระบบเลขที่บ้านเกิดปัญหาดังกล่าวข้างต้น

2.6 ความสัมพันธ์ทางสังคม

2.6.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวส่วนใหญ่ของคนในชุมชนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยายเหมือนสมัยก่อน โดยมีสมาชิกในครอบครัว 2 – 4 คน เป็นครอบครัวใหม่ที่แยกออกมาจากพ่อแม่ อีกทั้งคนส่วนมากในชุมชนเป็นผู้ที่อพยพมาจากที่อื่นที่อยู่นอกตำบล จึงทำให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลงมีสมาชิก คือ พ่อ แม่ และลูก เป็นส่วนใหญ่ นาน ๆ ครั้งจึงจะกลับภูมิลำเนาเดิมที่อยู่ต่างจังหวัดเพื่อไปเยี่ยมญาติพี่น้อง

บทบาทและหน้าที่ภายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปและชัดเจนมากกว่าอดีต หน้าที่หลักในการหาเลี้ยงครอบครัวและดูแลบุตรเป็นทั้งของพ่อบ้านและแม่บ้าน แต่ละครอบครัวจะสลับหน้าที่กันได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ เพราะปัจจุบันสตรีมีสิทธิเสรีภาพในการทำงานและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ สามีและภรรยาจึงมีบทบาทเท่ากัน ในส่วนของบุตรมีหน้าที่หลักในการเรียนหนังสืออย่างเดียว ตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล หน้าที่รองลงมาของลูกคือ ช่วยทำงานบ้าน ซึ่งโดยมากแม่บ้านจะยังคงทำงานบ้านและทำอาหารมากกว่าสามี

ความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นห่างเหินกันมากกว่าอดีต เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลาที่มีให้กับครอบครัวน้อยลง ในแต่ละวันสมาชิกในครอบครัวต้องไปทำหน้าที่ของตนเอง คือ ทำงาน

และเรียนหนังสือ จะมีเวลาเจอกันในช่วงหัวค่ำไปแล้วเท่านั้น บางครอบครัวต้องทำงานพิเศษในช่วงเลิกงานและวันหยุด ส่วนใหญ่ช่วงเวลาที่สมาชิกในครอบครัวจะมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกันคือช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันหยุดต่างๆ

2.6.2 ความสัมพันธ์ในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนปัจจุบันแตกต่างกับเมื่อก่อนมาก กล่าวคือ ต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยจะสนิทสนมกัน ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนมากขึ้นมาจากหลายที่มา กลายเป็นสังคมขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิมมาก ซึ่งแต่ก่อนเป็นสังคมขนาดเล็ก มองหน้าก็รู้จัก คนในชุมชนเล่าว่า "...ปัจจุบันแค่ในหมู่บ้านเดียวกันก็มีคนหลายร้อยคน จดจำกันไม่ไหว บางคนบ้านติดกันยังไม่เคยคุยกันเลย" จีระภัทร์ ทองภูบุตร, 2550) แต่ถ้าหากมีความเดือดร้อน หรือมีปัญหา จะทำให้มีการรวมตัวกัน ส่วนมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาธารณูปโภค เช่น น้ำไม่ไหล ไฟดับ

รายได้ของคนในชุมชนมีความแตกต่างกันมาก จนทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มในทางนามธรรม แยกโซนกันอยู่คนละพื้นที่ทั้งที่อยู่หมู่บ้านเดียวกัน ส่วนมากผู้ที่มั่งคั่งจะอาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยว บ้านจัดสรร มีความเป็นส่วนตัวหรือแยกออกมาจากย่านที่แออัด ส่วนคนจนจะอาศัยอยู่ย่านที่คนแออัดพลุกพล่าน ตามบ้านเช่า ห้องเช่า และชุมชนแออัด ปัจจุบันชุมชนเหล่านี้มีกระจายอยู่ทุกหมู่บ้านในตำบลท่าทราย โดยเฉพาะบริเวณซอยสามัคคี คนในชุมชนกล่าวว่า "ในชุมชนมีคนมากขึ้น ทำให้คนไม่ค่อยรู้จักกัน ทุกคนเป็นคนแปลกหน้าในชุมชน จะไม่ไว้วางใจกันและกัน เรื่องความปลอดภัย ซึ่งเมื่อก่อนไม่ค่อยกังวลเรื่องนี้เลย แต่ละบ้านไม่ต้องมีรั้ว บางครั้งเปิดบ้านทิ้งไว้ก็ยังไม่เป็นอะไร แต่ปัจจุบันถึงมีคนอยู่ในบ้านก็ยังคงต้องปิดทิ้งประตูรั้ว และประตูในบ้าน" (พิมพ์ คุ้มป้อม, 2550)

2.7 วัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรมประเพณีในปัจจุบันได้มีเปลี่ยนแปลงไปมาก อันเป็นผลมาจากการที่คนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม เป็นวิถีชีวิตแบบเมืองเช่นเดียวกัน กรุงเทพฯ ผู้ศึกษาจะขอแบ่งหัวข้อการนำเสนอออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

2.7.1 ศาสนสถาน ปัจจุบันวัดในชุมชนยังคงมี 2 แห่ง เหมือนในอดีต คือ วัดตำหนักใต้ และวัดชมพูเวก แต่บทบาทของวัดได้เปลี่ยนไป ผู้ที่ไปวัดกลายเป็นคนกลุ่มน้อยของชุมชน คือ ผู้สูงอายุ และคนดั้งเดิมในชุมชนที่ยังคงผูกพันกับวัด ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงานหาเงิน มีวันหยุดเพียง 1 – 2 วันต่อสัปดาห์ ซึ่งจะใช้เวลาพักผ่อนมากกว่าไปวัด แต่ในทางกลับกันกับในอดีต ปัจจุบันรายได้และเงินบริจาคเข้าวัดกลับมากกว่าอดีตหลายเท่า วัดมีงบประมาณในการพัฒนาและปรับปรุงวัดจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากการมีคนเพิ่มสูงขึ้นในพื้นที่ แม้จะมีคนไปวัดไม่เท่าสมัยก่อน แต่คนนิยมพาครอบครัวไปทำสังฆทาน บริจาคเงินให้วัด แม้จะเป็นจำนวนเงินไม่มาก แต่คนในพื้นที่มีมาก

เมื่อรวมกันแล้วก็กลายเป็นเงินจำนวนมาก เรียกว่า เป็นการทำบุญแบบ “ บัจเจกชน ” แทนการร่วมกันทำบุญของคนในชุมชนแบบอดีต

ปัจจุบันความเชื่อเรื่องศาลเจ้าในตำบลยังมีหลงเหลืออยู่ คือศาลเจ้าแม่วัดเพลง (ตั้งอยู่บริเวณกองน้ำมันเชื้อเพลิงกรมพลธิการทหารบก หมู่ที่ 3) และศาลเจ้าแม่สำลีซึ่งย้ายมาจากที่เดิม (บริเวณตลาดจิตรเทวารณ หมู่ที่ 4) มาตั้งที่บริเวณหมู่ที่ 3 เพราะที่เดิมถูกใช้เป็นพื้นที่สร้างคอนโดมิเนียม

2.7.2 ประเพณีและความเชื่อ คนในชุมชนมีการศึกษาสูงขึ้นอีกทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในปัจจุบัน ทำให้เชื่อในเรื่องเหตุผลมากกว่าความเชื่อเก่า ๆ ที่พิสูจน์ไม่ได้ สำหรับประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมที่หายไป ได้แก่ ประเพณีแห่นางแมว พิธีกรรมทำขวัญข้าวเพราะอาชีพทำนาได้หายไปจากชุมชน ความเชื่อในการบวชในเรื่องก่อนการบวชที่ห้ามเดินทางเวลากลางคืน ความเชื่อเกี่ยวกับคนท้องเพราะความเจริญทางด้านทางการแพทย์สมัยใหม่ที่ได้รับการยอมรับมากกว่าความเชื่อดั้งเดิม และความเชื่อเกี่ยวกับเด็กเกิดใหม่

ประเพณีที่คนในชุมชนยังคงปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีสากลของไทยที่ยังคงมีอยู่ในปฏิทินประจำปี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ลอยกระทง เป็นต้น ในการจัดงานแต่ละครั้งเทศบาลนครนนทบุรีจะเป็นแกนหลักในการจัดงาน ซึ่งแตกต่างกับคนสมัยก่อนที่จะช่วยกันจัดงานกันเอง มีการแบ่งหน้าที่กันทำ ช่วยทั้งการออกแรงและร่วมกันบริจาคเงิน โดยที่รัฐไม่ต้องยุ่งเกี่ยวใด ๆ การจัดงานประเพณีในปัจจุบันหากต้องการจะให้ได้ผล สามารถให้คนในชุมชนมาเข้าร่วมจำนวนมากนั้นต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ที่ดี เช่น ใช้ป้ายติดประกาศ ให้คณะกรรมการชุมชนบอกกล่าวคนในชุมชน ซึ่งการจัดงานส่วนใหญ่มักจะแฝงการหาเสียงไปในตัว ตามหมู่บ้านจัดสรรนั้น มีชักชวนให้คนในหมู่บ้านร่วมงานประเพณี เช่น ตักบาตรวันปีใหม่ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ แต่มักจะมีผู้เข้าร่วมจำนวนไม่มาก ผู้เข้าร่วมก็มีแต่คนที่เข้าร่วมประจำ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะคนที่อยู่ในชุมชนส่วนใหญ่คือผู้ที่ย้ายเข้ามาจากที่อื่น มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัด หากรัฐบาลให้หยุดงานในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นเวลาหลายวัน คนเหล่านี้มักจะกลับบ้านที่อยู่ต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีผู้เข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนมีจำนวนน้อย อีกทั้งลักษณะของการปฏิบัติในงานประเพณีก็เปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นความสนุกสนานเป็นสำคัญมากกว่าจุดมุ่งหมายที่ดีงามของวัฒนธรรม เช่น การเล่นสาดน้ำในวันสงกรานต์ด้วยความรุนแรง มีการรอนาจารเกิดขึ้น เป็นต้น

2.7.3 การรับวัฒนธรรมแบบใหม่ ปัจจุบันคนในชุมชนมีการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศเข้ามามากเหมือนสังคมเมืองอื่นๆ ทั้งนี้เพราะในชุมชนมีการคมนาคมที่สะดวกสบาย มีความเจริญของระบบสื่อสารต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ Internet ทำให้เปิดรับวัฒนธรรมของต่างชาติได้ง่าย เช่น การแต่งตัวแบบชาติตะวันตก การชื่นชอบดาราดาราเกาหลีและอยากเรียนรู้วัฒนธรรมเกาหลี การชอบรับประทานอาหารญี่ปุ่น เป็นต้น

2.8 ความขัดแย้งในชุมชน ความถี่ในการเกิดความขัดแย้งของคนในชุมชนบ่อยครั้งขึ้น เพราะต่างคนต่างไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน ไม่ค่อยประณีประนอมกัน แต่ระดับความรุนแรงนั้นมีน้อย แต่เป็นการเถียงกัน แต่ไม่ถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน ความขัดแย้งที่มีมาก ได้แก่ เสี่ยงรบกวนจากอู่ซ่อมรถ จากเครื่องจักรของอุตสาหกรรมในครัวเรือน ไปรบกวนบ้านใกล้เคียง การร้องเรียนที่หมู่บ้านจัดสรรปล่อยน้ำเสียผ่านบ้านของตน เป็นต้น

จำนวนคดีความมีเพิ่มขึ้นในพื้นที่ โดยเฉพาะจากสถานบันเทิงที่มีมากขึ้น ทำให้มีการเมาสุรา ทะเลาะกัน บางทีถึงขั้นยิงกันตาย การจี้ปล้นมีถี่ขึ้นในพื้นที่ เช่น การกระชากสร้อยแล้วขับรถหนี การดักจี้ในที่เปลี่ยว ซึ่งในอดีตไม่มีเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพราะคนมีความหลากหลาย มีทั้งคนดีและคนไม่ดีเข้ามาในชุมชน ในด้านความขัดแย้งทางการเมืองการปกครองมีบ้างเป็นบางพื้นที่ เกิดจากความไม่พอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน มีความไม่โปร่งใสในหน้าที่ แต่ไม่ถึงกับขั้นรุนแรง ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงที่สุดที่เคยมีในพื้นที่ คือ การรวมตัวกันประท้วงของคนในหมู่บ้านการเคหะ ที่ต่อต้านไม่ให้สร้างตลาดในหมู่บ้าน เพราะจะรบกวนความสงบสุขของคนในพื้นที่ นำเน่าจากตลาดจะรบกวนคนในหมู่บ้าน แต่ต่อมาสามารถตกลงกันได้ ชาวบ้านยอมให้สร้างตลาดการเคหะ จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนโดยรวม พบว่า ปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างมากในปัจจุบัน คือ ปัญหายาเสพติด เพราะมีการเกิดขึ้นของแหล่งชุมชนแออัดจำนวนมากในตำบล ทำให้มีการมั่วสุม ซื้อขายยาเสพติดกันมากและยากต่อการปราบปรามของตำรวจ และเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ตามมา

2.9 การมีส่วนร่วมในชุมชน การขยายตัวของเมืองเป็นเทศบาลนครนนทบุรีนั้น มีข้อดีแก่ชุมชนในการช่วยเหลือการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน กลุ่มสหกรณ์ชุมชน โดยตั้งขึ้นเพื่อให้เกิดการรวมตัวที่เข้มแข็งของคนในชุมชน และช่วยเหลือสมาชิกกลุ่ม โดยให้งบประมาณสนับสนุนและจัดหาบุคลากรมาอบรมอาชีพให้แก่คนในชุมชน สำหรับกลุ่มอาชีพที่สำคัญของตำบลท่าทรายในปัจจุบันมีดังนี้

2.9.1 กลุ่มแม่บ้านท่าทราย ตั้งอยู่บริเวณซอยทรายทอง หมู่ที่ 2 เป็นการรวมกลุ่มของแม่บ้านในตำบลท่าทรายที่ว่างงานมาผลิตผ้าห่มและผ้าปูที่นอนขายในชื่อ

ผลิตภัณฑ์ของตำบลท่าทราย และจะออกขายตามงาน OTOP สามารถติดต่อซื้อขายได้โดยตรงที่ศูนย์แม่บ้านท่าทราย

2.9.2 กลุ่มพี่น้องคนไทย ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านเปรมฤทัย หมู่ที่ 2 มีสมาชิกทั้งหมด 10 คน เป็นการรวมกลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย เปิดขายที่ศูนย์ของกลุ่ม

2.9.3 กลุ่มสานแข่งปลาทุ มีการจัดกลุ่มอยู่ 3 แห่ง คือ หมู่ที่ 2 ซอยทรายทอง หมู่ที่ 3 บริเวณวัดเชิงท่าเดิม หมู่ที่ 4 วัดท่าหนักใต้ มีสมาชิกจำนวน 180 คน สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเป็นผู้ที่สานแข่งปลาทุขายเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม

การรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ ข้างต้นทำให้ประชาชนในพื้นที่มีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้นให้แก่ครอบครัว แต่จำนวนการรวมกลุ่มยังมีน้อย อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่มักไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มดังกล่าว

คนในตำบลท่าทรายส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในชุมชน มีผู้กล่าวว่า “คนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นพวกที่มีหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น พวกคณะกรรมการชุมชน อสม. หรือคนเข้าร่วมจะเป็นพวกเดิม ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ เพราะคนส่วนใหญ่ต้องทำงานหาเงินเลี้ยงปากท้อง เวลาที่มีเงินใช้ไปกับการทำงานหารายได้เสียส่วนใหญ่” (สร้อย ศิริรัตน์, 2550) ปัจจุบันรัฐหรือตำรวจมีหน้าที่ดูแลในด้านการพัฒนา และช่วยเหลือประชาชนมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชนน้อยลง เช่น การขุดลอกคูคลองเป็นหน้าที่ของเทศบาลฯ หากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ ขโมยขึ้นบ้าน หรือคดีความต่างๆ ก็จะเป็นหน้าที่ของตำรวจ

3. สภาพแวดล้อมของชุมชน

3.1 น้ำ ปัญหาน้ำเน่าเสียในปัจจุบันเป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในตำบลท่าทรายเป็นอย่างมาก น้ำในลำคลองทั้ง 5 สายที่ไหลผ่านในตำบล (ยกเว้นคลองประปา) เน่าเสียหมด และส่งกลิ่นเหม็นรบกวนชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง ซึ่งแตกต่างกับเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาเป็นอย่างมาก แต่ก่อนสามารถใช้ดื่มกิน อาบน้ำ เป็นแหล่งอาหารที่มีปลา กุ้ง อยู่จำนวนมาก มีผู้กล่าวว่า “...ตอนนี้สัตว์น้ำเหล่านั้นตายหมด เก็บผักbungมากินยังไม่ได้ สาเหตุเพราะการปล่อยน้ำเสียจากหมู่บ้านจัดสรร ตลาดและบ้านเรือนของประชาชนบางส่วน แม้แต่ละหมู่บ้านจัดสรรจะทำบ่อบำบัดไว้ แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่ได้บำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยทิ้งสู่ชุมชน” (ชลอ เพชรเรือง, 2550) สาเหตุต่อมา คือ การก่อสร้างถนน อาคารบ้านเรือนที่ทับเส้นทางไหลผ่านของคลองที่มาแต่เดิม ประกอบกับการทำประตูน้ำไว้ที่ปากคลองทุกคลอง

เพื่อป้องกันน้ำท่วมทำให้คลองทั้ง 5 สายดังกล่าวตื้นเขิน และไม่เกิดการไหลเวียนถ่ายเทของน้ำตามธรรมชาติ และสาเหตุสุดท้าย คือ คนในชุมชนมักไม่เกิดความตระหนักในการรักษาน้ำเหมือนเมื่ออดีต ทั้งของเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง สำหรับบ่อบำบัดที่มีอยู่ในชุมชนมีจำนวนไม่เพียงพอต่อปริมาณน้ำเสียในชุมชน บ่อบำบัดของตำบลท่าทรายตั้งอยู่ที่หมู่บ้านประชานิเวศน์ 3 และสามารถบำบัดได้แต่เพียงบ้านเรือนที่อยู่บริเวณนั้น แต่เทศบาลฯ ได้มีการขุดลอกคูคลอง 2 ปีต่อ 1 ครั้ง เพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าว

3.2 อากาศ การเพิ่มขึ้นของอาคาร บ้านเรือนและสถานที่ต่างๆ ในชุมชน ทำให้จำนวนของต้นไม้ลดลงเป็นอย่างมาก เพราะถูกตัด โคน เพื่อนำมาสร้างสถานที่ดังกล่าว ส่งผลให้อากาศบริสุทธิ์น้อยลงไปในปัจจุบัน จากการเพิ่มขึ้นของปริมาณรถยนต์ในพื้นที่ ทำให้ผู้คนสะดวกสบายในการเดินทาง แต่ผลที่ตามมา คือ ปัญหามลพิษทางอากาศที่รุนแรง และปัญหาที่สำคัญ คือ การเพิ่มสูงขึ้นของมลพิษทางอากาศจากควันรถยนต์ และจากสิ่งก่อสร้าง ตึกอาคาร บ้านเรือน โดยเฉพาะบ้านเรือนที่ตั้งอยู่บริเวณริมถนนจะได้รับฝุ่นละอองเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ฝุ่นละอองจะจับบ้านอย่างเห็นได้ชัดเจน ทำให้คนสูดหายใจเอามลพิษเข้าไปจำนวนมากด้วยเช่นกัน โรคที่คนในตำบลเจ็บป่วยได้ง่าย เช่น ภูมิแพ้ ไช้นัส ไอ เจ็บคอ เป็นต้น

3.3 สิ่งปฏิภูล สิ่งปฏิภูลเพิ่มขึ้นตามปริมาณของประชากรที่เพิ่มขึ้นในชุมชน การจัดเก็บขยะบางครั้งไม่ทันต่อปริมาณขยะที่มีในชุมชน โดยเฉพาะในย่านที่มีคนอาศัยหนาแน่น เช่น แกวตลาด ย่านชุมชน ปกตรถขยะของเทศบาลฯ จะมาสัปดาห์ละ 2 ครั้ง หากรถเกิดเสีย ขยะก็มีการล้น ส่งกลิ่นเหม็น คนในปัจจุบันไม่สามารถกำจัดขยะได้เอง และขยะในปัจจุบันย่อยสลายยาก และเป็นอันตราย จึงต้องให้เทศบาลฯ จัดเก็บอย่างเดียว ปัญหาสิ่งปฏิภูลในชุมชนส่วนหนึ่งเกิดจากความมั่งง่าย ทั้งขยะในที่ไม่ควรทิ้ง บางครั้งไปทิ้งในที่ดินว่างเปล่า ทำให้ส่งกลิ่นเหม็น และสูญเสียทัศนียภาพที่ดี ปัญหาขยะอุดตันท่อระบายน้ำ ทำให้เวลาฝนตกหนักจะเกิดน้ำท่วมขังเป็นประจำ โดยเฉพาะบริเวณ คลองลำเสียดาย หมู่ที่ 1 จะเกิดน้ำท่วมทุกปี บริเวณตลิ่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา เวล่าน้ำลงจะเห็นปริมาณขยะเกยตื้นอยู่เป็นแพขยะจำนวนมาก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดน้ำเสียและไปอุดตันทางระบายน้ำ

ภาพที่ 25 สภาพคลองในตำบลท่าทรายปัจจุบันที่มีการเน่าเสียและตื้นเขิน

ความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขต เทศบาลนครนนทบุรีและผลที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตของชุมชน

ผลการศึกษาในตอนต้นที่ 3 เป็นการนำเสนอผลการศึกษาจากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรที่อยู่ในพื้นที่ตำบลท่าทราย ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป และมีอายุมากกว่า 29 ปี จำนวนทั้งสิ้น 394 คน จำแนกผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี
3. ผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนจากการขยายตัวของเมือง

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ลักษณะทางประชากร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.3 มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 45.93 ปี เมื่อพิจารณาในช่วงอายุ พบว่า มีช่วงอายุระหว่าง 30 – 40 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 39 สถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สมรสแล้ว ร้อยละ 59.3 รองลงมาคือ โสด ร้อยละ 29.0 กลุ่มตัวอย่างนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 89.0 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 8.3 สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3–4 คน ร้อยละ 53.0 รองลงมา คือ 5–6 คน ร้อยละ 28.0 และระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.3 (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร

(n = 394)		
ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	164	41.8
หญิง	230	58.3
อายุ		
30 – 40 ปี	154	39.0
41 – 50 ปี	117	29.8
สูงกว่า 50 ปี	123	31.3

ตารางที่ 21 (ต่อ)

		(n = 394)	
ลักษณะทางประชากร	จำนวน	$\bar{X}$ (ปี)	ร้อยละ
อายุต่ำสุด (ปี)	อายุสูงสุด (ปี)	$\bar{X}$ (ปี)	S.D
30	83	45.93	11.349
สถานภาพสมรส			
โสด	114	29.0	
สมรส	235	59.3	
หย่า	11	3.0	
หม้าย	34	8.8	
ศาสนา			
พุทธ	354	89.0	
คริสต์	9	2.8	
อิสลาม	31	8.3	
สมาชิกในครอบครัว			
1 - 2 คน	44	11.3	
3 - 4 คน	210	53.0	
5 - 6 คน	110	28.0	
ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป	30	7.8	
ระดับการศึกษา			
ประถมศึกษา	81	20.5	
มัธยมศึกษาตอนต้น	55	14.0	
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	67	17.0	
ปวส./ อนุปริญญา	36	9.3	
ปริญญาตรี	136	34.3	
สูงกว่าปริญญาตรี	19	5.0	

1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีอาชีพหลักเป็นพนักงาน ลูกจ้างบริษัทเอกชนมากที่สุด คือ ร้อยละ 23.3 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 21.0 ในด้านของอาชีพเสริม พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 9.5 ที่มีอาชีพเสริม โดยจะประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 44.7 ในส่วนของรายได้รวมของครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ย 24,055.75 บาท/เดือน เมื่อพิจารณาในช่วงของรายได้ พบว่า ร้อยละ 28.5 ของกลุ่มตัวอย่างมีรายได้อยู่ในช่วง 10,001 – 20,000 บาท/เดือน และรายจ่ายรวมของครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายเฉลี่ย 18,291.25 บาท/เดือน ในช่วงของรายจ่าย พบว่า อยู่ในช่วง 10,001 – 20,000 บาท/เดือน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.3 (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ

(n = 394)		
ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
เกษตรกร	2	0.5
ค้าขาย	57	14.5
ข้าราชการ	67	17.0
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	27	6.8
พนักงาน, ลูกจ้างบริษัทเอกชน	92	23.3
รับจ้าง	83	21.0
ธุรกิจส่วนตัว	38	9.8
อื่น ๆ	28	7.3
อาชีพเสริม		
ไม่มี	359	90.5
มี	35	9.5
เกษตรกร	2	5.3
ค้าขาย	15	44.7
รับจ้าง	9	28.9
ธุรกิจส่วนตัว	6	21.1
อื่น ๆ	2	5.3
	(36)	(105.3)

ตารางที่ 22 (ต่อ)

(n = 394)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ	
รายได้ (บาท/ต่อเดือน)			
< = 10,000	108	27.5	
10,001 – 20,000	112	28.5	
20,001 – 30,000	83	21.0	
> 30,000	91	23.0	
รายได้ต่ำสุด (บาท/เดือน)	รายได้สูงสุด (บาท/เดือน)	$\bar{X}$ (บาท)	S.D
1,000	90,000	24,055.75	17256.212
รายจ่าย (บาท/ต่อเดือน)			
< = 10,000	140	35.5	
10,001 – 20,000	147	37.3	
20,001 – 30,000	63	16.0	
> 30,000	44	11.3	
รายจ่ายต่ำสุด (บาท/เดือน)	รายจ่ายสูงสุด (บาท/เดือน)	$\bar{X}$ (บาท)	S.D
1,000	90,000	18,291.25	12408.926

1.3 การอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผลการศึกษาพบว่า ประเภทของที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยว ร้อยละ 50.5 รองลงมา คือ ทาวน์เฮาส์ ร้อยละ 31.8 กลุ่มตัวอย่างมีการถือครองที่อยู่อาศัยที่เป็นของตนเองและคู่สมรสเป็นเจ้าของ (ตัวเอง) มากที่สุด คือ ร้อยละ 39.0 สำหรับพื้นที่การถือครองที่ดิน มีถึงร้อยละ 76.3 ที่ถือครองที่ดินน้อยกว่า 50 ตารางวา และการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.8 (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(n = 394)		
การอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของที่อยู่อาศัย		
บ้านเดี่ยว	201	50.5
ทาวน์เฮาส์	126	31.8
คอนโดมิเนียม	28	7.3
อพาทเมนต์/แฟลต	7	2.0
ห้องเช่า	17	4.5
อื่น ๆ	15	4.0
การถือครองที่อยู่อาศัย		
ตนเองและคู่สมรสเป็นเจ้าของ(ชื่อเอง)	154	39.0
เช่าอยู่อาศัย	85	21.5
เช่าชื่อ	77	19.5
อาศัยบิดา มารดา	67	17.0
อื่น ๆ	11	3.0
พื้นที่การถือครองที่ดิน		
น้อยกว่า 50 ตารางวา	302	76.3
50 – 150 ตารางวา	80	20.3
151 – 1 ไร่	7	1.8
มากกว่า 1 ไร่	5	1.3
การใช้ประโยชน์ที่ดิน		
ที่อยู่อาศัย	392	98.8
พาณิชยกรรม	36	9.8
เกษตรกรรม	3	0.8
อื่น ๆ	3	0.8
	(434)	(110)

1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางและการย้ายถิ่น ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ลักษณะการเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว คือ ร้อยละ 47.5 ในส่วนของสถานที่เกิดพบว่า ร้อยละ 40.3 อยู่ที่ต่างจังหวัด รองลงมาอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ร้อยละ 35.8 สถานที่ทำงานของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่กรุงเทพมหานครและในเขตเทศบาลนครนนทบุรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.8 ร้อยละ 63.8 ของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ปัจจุบัน แต่ก่อนย้ายมาจากที่อื่น สำหรับระยะเวลาการอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีพบว่า กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี เฉลี่ย 19.57 ปี เมื่อพิจารณาในช่วงของระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พบว่าระยะเวลา 10-20 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.5 ร้อยละ 60.0 พบว่า พื้นที่ที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ก่อนย้ายเข้ามาในเขตเทศบาลนครนนทบุรี คือกรุงเทพมหานคร และสาเหตุส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างย้ายมาอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีก็เพื่ออยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมาคือ ทำงาน ร้อยละ 35.3 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเดินทางและการย้ายถิ่น

	(n = 394)	
การเดินทางและการย้ายถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการเดินทาง		
รถส่วนตัว	188	47.5
รถประจำทาง ขสมก.	79	20.3
รถร่วมบริการสาธารณะฯ	106	27.0
เดิน	7	1.8
อื่น ๆ	14	3.5
สถานที่เกิด		
ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี	141	35.8
นอกเขตเทศบาลนครนนทบุรี แต่อยู่ในจังหวัดนนทบุรี	20	5.3
กรุงเทพมหานคร	74	18.8
ต่างจังหวัด	159	40.3
สถานที่ทำงาน		
ที่บ้าน	112	28.8
ในเขตเทศบาลนนทบุรี	125	31.8

ตารางที่ 24 (ต่อ)

		(n = 394)	
การเดินทางและการย้ายถิ่น		จำนวน	ร้อยละ
นอกเขตเทศบาลนครนนทบุรี แต่อยู่ในจังหวัดนนทบุรี		15	3.8
กรุงเทพมหานคร		125	31.8
อื่น ๆ		16	4.0
การอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี			
ตั้งแต่เกิด		142	36.2
ย้ายมาจากที่อื่น		252	63.8
ระยะเวลาที่อาศัย			
10 – 20		252	63.5
21 – 30		99	25.2
> 30		43	11.3
ระยะเวลาที่อาศัยเฉลี่ย		19.57 ปี	
ระยะเวลาที่อาศัยสูงสุด		50 ปี	
ระยะเวลาที่อาศัยต่ำสุด		10 ปี	
พื้นที่เดิมก่อนย้ายมา			
นอกเขตเทศบาลนครนนทบุรี แต่อยู่ในจังหวัดนนทบุรี		19	8.6
กรุงเทพมหานคร		150	60.0
ต่างจังหวัด		77	31.4
		(249)	(100.0)
สาเหตุที่ย้ายมา			
อยู่อาศัย		121	48.0
ทำงาน		88	35.3
ย้ายตามครอบครัว		35	14.5
ศึกษา		3	1.2
อื่น ๆ		2	0.8
		(249)	(100.0)

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี

ผลการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าทรายเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าเมืองมีการขยายตัวโดยรวมอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 44.96 คะแนน) โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าเมืองมีการขยายตัวอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 71.7 ระดับปานกลาง ร้อยละ 26.8 และมีเพียงร้อยละ 1.5 ที่เห็นว่าเมืองมีการขยายตัวอยู่ในระดับน้อย (ตารางที่ 25)

ตารางที่ 25 คะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมือง

คะแนนการขยายตัวของเมือง		จำนวน	ร้อยละ
11 – 26 (น้อย)		4	1.5
27 – 42 (ปานกลาง)		105	26.8
43 – 55 (มาก)		285	71.7
คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	$\bar{X}$	S.D
22	55	44.96	6.76

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในแต่ละเรื่อง เช่น ในเรื่องการขยายตัวทางประชากร ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ แหล่งงาน ภาคธุรกิจ เส้นทางคมนาคมขนส่ง เป็นต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า เมืองมีการขยายตัวในทุก ๆ เรื่องอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยมีการขยายตัวในเรื่องจำนวนประชากรมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.39) รองลงมาคือ การขยายตัวของเส้นทางคมนาคม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23) (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 ค่าคะแนนของความคิดเห็นต่อการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี
(n = 394)

ประเด็นคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น ต่อการขยายตัว ของเมือง
1. ในชุมชนของท่านมีผู้คนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนน	4.39	.689	มาก
2. ปัจจุบันคนในชุมชนของท่านมีความหลากหลายที่มาและเชื้อชาติ	3.94	.881	มาก
3. ในชุมชนของท่านมีบ้านเรือน หมู่บ้านจัดสรร และสถานที่ต่างๆ หนาแน่นมากขึ้น	4.17	.852	มาก
4. คนจากกรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัดนิยมย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนของท่านมากขึ้น	4.04	.831	มาก
5. ปัจจุบันคนในชุมชนของท่านประกอบอาชีพด้านอื่นๆ มากขึ้น นอกเหนือจากด้านเกษตรกรรมที่เคยมีมาแต่เดิม	4.07	.788	มาก
6. ในชุมชนของท่านมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของตลาด ห้างร้าน และสถานประกอบการธุรกิจต่างๆ	4.00	.855	มาก
7. ในชุมชนของท่านมีแหล่งทำงานเพิ่มมากขึ้น เช่น บริษัท ห้าง ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ	3.93	.879	มาก
8. ในชุมชนของท่านมีการขยายการก่อสร้างบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมและห้างร้านต่างๆ	3.94	.885	มาก
9. ปัจจุบันพื้นที่ของสวน ไร่ นา หรือพื้นที่เกษตรกรรมต่างๆ ในชุมชนมีปริมาณที่ลดลงเพราะถูกใช้เป็นพื้นที่ของที่อยู่อาศัยและสร้างอาคารแทน	4.21	.849	มาก
10. ในชุมชนของท่านมีการตัดถนนทั้งสายหลักและสายรองมากขึ้นเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของปริมาณรถยนต์	4.23	.859	มาก
11. ในชุมชนของท่านมีโครงการก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรเพิ่มมากขึ้น	4.05	.911	มาก
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.08	.615	มาก

3. ความคิดเห็นต่อผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน

ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นการศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตของชุมชนจากการขยายตัวของเมืองไว้ 3 ด้านดังนี้

- 3.1 ผลด้านเศรษฐกิจ
- 3.2 ผลด้านสังคมวัฒนธรรม
- 3.3 ผลด้านสิ่งแวดล้อม

3.1 ผลด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองด้านเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 13.70 คะแนน) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าการขยายตัวของเมืองทำให้เกิดผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากเพียงร้อยละ 4.5 ระดับปานกลาง ร้อยละ 50.8 และระดับน้อย ร้อยละ 44.7 (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 คะแนนความคิดเห็นต่อผลด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

คะแนนผลด้านเศรษฐกิจ		จำนวน	ร้อยละ
4 - 12 (น้อย)		172	44.7
13 - 20 (ปานกลาง)		201	50.8
21 - 25 (มาก)		16	4.5
คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	$\bar{X}$	S.D
5	25	13.70	3.52

สำหรับผลด้านเศรษฐกิจในแต่ละเรื่อง เช่น ผลกระทบทางอาชีพ รายได้ หนี้สิน เป็นต้น พบว่า ผลจากการขยายตัวของเมืองที่ทำให้เกิดผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านเศรษฐกิจในทุกๆ เรื่องอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด โดยส่งผลดีต่อความมั่นคงของการประกอบอาชีพมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.93) รองลงมาคือ ด้านแหล่งงาน (ค่าเฉลี่ย = 2.84) (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 28 ค่าคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อผลด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

(n = 394)

ประเด็นคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็นต่อผลด้านเศรษฐกิจ
1.การที่เมืองเจริญขึ้นทำให้อาชีพที่ท่านทำอยู่ในปัจจุบันมีความมั่นคงดี	2.93	.954	ปานกลาง
2.การเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ร้านค้าต่าง ๆ ในชุมชนทำให้ท่านหางานทำได้ง่าย	2.84	.918	ปานกลาง
3.การขยายตัวของเมืองมีส่วนทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	2.74	.914	ปานกลาง
4.ความเจริญในชุมชนของท่านทำให้ท่านมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย	2.62	.888	ปานกลาง
5.การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนของท่านทำให้ท่านมีฐานะทางการเงินที่ดีและไม่มีหนี้สิน	2.59	.877	ปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.74	.704	ปานกลาง

3.2 ผลด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลการศึกษา พบว่า การขยายตัวของเมืองทำให้เกิดผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านสังคมวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 79.89 คะแนน) โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลดีในด้านสังคมวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากเพียงร้อยละ 0.8 ระดับปานกลาง ร้อยละ 96.0 และระดับน้อย ร้อยละ 3.2 (ตารางที่ 29)

ตารางที่ 29 คะแนนความคิดเห็นต่อผลด้านสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

(n = 394)

คะแนนผลด้านสังคมวัฒนธรรม	จำนวน	ร้อยละ	
28 - 65 (น้อย)	11	3.2	
66 - 103 (ปานกลาง)	382	96.0	
104 - 140 (มาก)	1	0.8	
คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	$\bar{X}$	S.D
53	114	79.89	6.82

เมื่อพิจารณาผลด้านสังคมวัฒนธรรมในแต่ละเรื่อง เช่น ผลกระทบทางการศึกษา การคมนาคม สุขภาพอนามัย การปกครอง เป็นต้น พบว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านสังคมวัฒนธรรมในทุก ๆ เรื่อง อยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยมีผลด้านทางเลือกของพาหนะในการเดินทางมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.93) รองลงมาคือ ด้านความสะดวกรวดเร็วในการเดินทาง (ค่าเฉลี่ย = 3.87) (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 ค่าคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อผลด้านสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

ประเด็นคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	(n = 394)	
			ระดับความคิดเห็นต่อ	ผลด้านสังคมวัฒนธรรม
1. จำนวนสถานศึกษาในชุมชนมีไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มมากขึ้น	3.10	1.03	ปานกลาง	
2. ความเจริญในชุมชนของท่านทำให้ท่านและครอบครัวมีรายได้ที่สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้มากขึ้น	3.19	.882	ปานกลาง	
3. ความเจริญของเมืองทำให้ท่านสะดวกในการรักษาพยาบาลเนื่องจากสถานพยาบาลในชุมชนมีมากเพียงพอต่อผู้รับบริการ	3.61	.855	ปานกลาง	
4. ในชุมชนของท่านมีพื้นที่ให้ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น	2.69	1.00	ปานกลาง	
5. การใช้ชีวิตร่วมกับผู้คนจำนวนมากในชุมชนทำให้ท่านรู้สึกเครียดหรือไม่สบายใจ	2.50	.869	ปานกลาง	
6. การที่ต้องใช้ชีวิตเร่งรีบแบบคนเมืองทำให้ท่านมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการซื้ออาหารมารับประทานแทนการทำอาหารรับประทานเอง	2.05	.805	น้อย	
7. การเพิ่มขึ้นของห้างสรรพสินค้าขายส่งในชุมชนทำให้ราคาของใช้และอาหารถูกลง	3.32	1.01	ปานกลาง	
8. โอกาสในการรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวของท่านลดน้อยลงเนื่องจากวิถีชีวิตที่เร่งรีบในแบบเมือง	2.38	.971	ปานกลาง	
9. การสร้างถนนเพิ่มขึ้นในชุมชนทำให้การเดินทางของท่านสะดวกรวดเร็วขึ้น	3.87	.860	ปานกลาง	
10. จำนวนผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นในชุมชนของท่านทำให้การจราจรติดขัด	1.94	.865	น้อย	
11. การขยายการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมในชุมชนของท่านทำให้เป็นอุปสรรคในการเดินทาง	2.08	.864	น้อย	

ตารางที่ 30 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	(n = 394)		ระดับความคิดเห็นต่อ ผลด้านสังคมวัฒนธรรม
	$\bar{X}$	S.D.	
12. ความเจริญของเมืองทำให้ท่านมีพาหนะให้เลือกในการเดินทางในชุมชนของท่านมากขึ้น เช่น รถประจำทาง รถรับจ้าง รถมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น	3.93	.773	มาก
13. การเพิ่มขึ้นของคนในชุมชนทำให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลด้านการปกครองได้ยากและไม่ทั่วถึง	2.74	.951	ปานกลาง
14. ความเจริญขึ้นในชุมชนของท่านทำให้ท่านมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น	2.88	.910	ปานกลาง
15. วิถีชีวิตแบบเมืองทำให้ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในท้องถิ่นน้อยลง เช่น ไม่ค่อยได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	3.34	.907	ปานกลาง
16. การใช้ชีวิตเร่งรีบแบบคนเมืองทำให้ท่านและครอบครัวห่างเหินกันมากขึ้น	2.79	.995	ปานกลาง
17. การเพิ่มขึ้นของสถานบันเทิงและห้างสรรพสินค้าในชุมชนทำให้ท่านและครอบครัวใช้เวลาอยู่กับสถานที่เหล่านี้มากกว่าอยู่กับครอบครัว	3.23	1.04	ปานกลาง
18. การที่คนในชุมชนของท่านมีเพิ่มขึ้นทำให้ท่านรู้สึกไม่สนิทสนมและไม่คุ้นเคยกับคนในชุมชนเหมือนแต่ก่อน	2.29	.806	น้อย
19. การที่มีผู้คนหลากหลายในชุมชนของท่านทำให้ท่านรู้สึกกังวลเรื่องความปลอดภัย	2.11	.788	น้อย
20. ความหลากหลายของคนในชุมชนของท่านทำให้เกิดการไม่ยอมรับหรือละเลยจารีตประเพณีดั้งเดิม	2.84	1.02	ปานกลาง
21. คนในชุมชนของท่านมีเพิ่มมากขึ้นทำให้การปฏิบัติกิจกรรมทางประเพณีและวันสำคัญมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก	2.66	.943	ปานกลาง
22. การที่ชุมชนเจริญขึ้นทำให้มีการสนับสนุนด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นมากขึ้น	3.45	.802	ปานกลาง
23. การที่คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้นมีส่วนทำให้ท่านมีโอกาสเกิดปัญหาขัดแย้งกับคนในชุมชน	2.94	.985	ปานกลาง
24. การที่ชุมชนมีคนเพิ่มมากขึ้นทำให้ท่านมักมีความคิดเห็นตรงกันกับผู้นำชุมชนหรือคนในชุมชน	2.94	.983	ปานกลาง
25. การปกครองแบบเทศบาลนคร ทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการแก้ไขด้วยดี	3.36	.823	ปานกลาง

ตารางที่ 30 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	(n = 394)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็นต่อ ผลด้านสังคมวัฒนธรรม
26. ความเร่งรีบแบบชีวิตคนเมืองทำให้ท่านไม่ค่อยได้ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนในชุมชน	2.25	.796	น้อย
27. การที่คนในชุมชนมีความหลากหลายทำให้ความ ตระหนักและความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนมีน้อย	2.22	.708	น้อย
28. การที่ชุมชนขยายตัวทำให้เกิดมูลนิธิ กลุ่มต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นเพื่อทำประโยชน์ให้กับชุมชน	3.12	.962	ปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	2.85	.243	ปานกลาง

3.3 ผลด้านสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 13.90 คะแนน) ซึ่งในกลุ่มตัวอย่างไม่มีผู้เห็นว่า การขยายตัวของเมืองทำให้เกิดผลดีในด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากเลย เห็นว่ามีผลดีในระดับปานกลาง ร้อยละ 22.5 และระดับน้อยมีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77.5 (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 ค่าคะแนนความคิดเห็นต่อผลด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง
(n = 394)

คะแนนผลด้านสิ่งแวดล้อม		จำนวน	ร้อยละ
7 - 16 (น้อย)		307	77.5
17 - 26 (ปานกลาง)		87	22.5
27 - 35 (มาก)		0	0.0
คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	$\bar{X}$	S.D
7	25	13.90	3.90

เมื่อพิจารณาผลด้านสิ่งแวดล้อมในแต่ละเรื่อง เช่น ทางน้ำ อากาศ สิ่งปฏิภูล พบว่า การขยายตัวของเมืองทำให้เกิดผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมในทุก ๆ เรื่อง อยู่ในระดับน้อยเกือบทั้งหมด ยกเว้นด้านการกำจัดสิ่งปฏิภูลต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลดีอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.86) (ตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 ค่าคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อผลด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

(n = 394)

ประเด็นคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็นต่อผลด้านสิ่งแวดล้อม
1. น้ำที่ท่านใช้ในครัวเรือนส่วนใหญ่มีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการของคนในชุมชนเนื่องจากมีคนอยู่อาศัยในชุมชนมากขึ้น	2.19	1.00	น้อย
2. การเพิ่มขึ้นของบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ทำให้น้ำเสียปล่อยทิ้งสู่ชุมชนมากขึ้น	1.90	.843	น้อย
3. มลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านมีปริมาณมากขึ้น เพราะมีปริมาณรถยนต์และฝุ่นละอองจากการก่อสร้างเพิ่มมากขึ้น	1.63	.676	น้อย
4. ปริมาณของต้นไม้ที่ช่วยดูดซับมลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านมีน้อยลงเพราะถูกนำพื้นที่มาใช้สร้างที่อยู่อาศัยและสร้างอาคารต่างๆ	1.71	.740	น้อย
5. การที่ท่านอาศัยอยู่ในเขตเมืองทำให้ท่านมีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคทางเดินระบบหายใจ	1.81	.803	น้อย
6. ปริมาณขยะในชุมชนของท่านมีมากขึ้นเพราะมีคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	1.77	.809	น้อย
7. สิ่งปฏิภูลต่างๆ ถูกก้าจัดทันต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณสิ่งปฏิภูลในชุมชน	2.86	1.12	ปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	1.98	.557	น้อย

สรุปผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า การขยายตัวของเมืองทำให้เกิดผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านสังคม วัฒนธรรมมากที่สุด โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าอีก 2 ด้าน คือ 2.85 จัดอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ผลด้านเศรษฐกิจ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.74 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และผลด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.98 ซึ่งจัดอยู่ในระดับน้อย (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 33 สรุปค่าคะแนนเฉลี่ย และระดับผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิต
ของชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตชุมชน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็นของผล ที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิต
ด้านเศรษฐกิจ	2.74	.70	ปานกลาง
สังคมวัฒนธรรม	2.85	.24	ปานกลาง
สิ่งแวดล้อม	1.98	.55	น้อย

บทที่ 5

บทวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน

การที่เทศบาลนครนนทบุรีได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ กล่าวคือ เป็นเมืองที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานครในด้านตะวันออก ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทำให้เทศบาลนครนนทบุรีมีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยรองรับการอพยพของประชากรที่ย้ายมาจากกรุงเทพมหานคร และจากทุก ๆ ที่ของประเทศไทย ทำให้เกิดการขยายตัวด้านเศรษฐกิจและการใช้ที่ดินตามมาเช่นกัน โดยเฉพาะการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและเพื่อพาณิชยกรรม จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทางด้านเอกสารดังกล่าวข้างต้นได้สอดคล้องกับข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าชุมชนมีการขยายตัวของเมืองทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.7

พื้นที่ที่มีการขยายตัวของเมืองเด่นชัดมากที่สุดในพื้นที่เขตเทศบาลนครนนทบุรี คือ ตำบลท่าทราย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานครในด้านตะวันออกของตำบล มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและเป็นตำบลที่มีการขยายตัวของอาคารก่อสร้างที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชยกรรมต่าง ๆ สูง จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้ที่อยู่อาศัยในตำบลท่าทรายและในเขตเทศบาลนครนนทบุรีเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมากทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1. ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองในด้านเศรษฐกิจ

1.1 การประกอบอาชีพ จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า การขยายตัวของเมืองมีผลทำให้การประกอบอาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากที่เคยมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำสวน ทำนา เปลี่ยนไปเป็นอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม เนื่องจากการขยายตัวของเมืองได้แผ่เข้ามาในชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่ได้ขายที่ดินให้กับนายทุนเพื่อไปจัดสร้างบ้านจัดสรร และย่านการค้าต่าง ๆ การขายที่ดินส่วนใหญ่มาจากแรงกระตุ้นของการได้เงินจำนวนมาก จากการที่ที่ดินทำการเกษตรลดน้อยลง จึงทำให้คนในชุมชนหันไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่อยู่นอกภาคเกษตรกรรม และเป็นอาชีพที่มีรายได้มั่นคงกว่าอาชีพเกษตรกรรม ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนคนในพื้นที่เป็นผู้ที่อพยพมาจากที่อื่น ซึ่งคนเหล่านี้ก็เป็นกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ปัจจุบันแหล่งที่ทำงานในชุมชนนั้นมีมากขึ้นและคนในชุมชนก็นิยมไปทำงานที่กรุงเทพฯ จำนวนมาก เพราะมี

แหล่งงานให้เลือกทำมากกว่าในชุมชน จากข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจที่พบว่าคนในชุมชนประกอบอาชีพเป็นพนักงาน ลูกจ้างบริษัทเอกชน ถึงร้อยละ 23.3 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง ร้อยละ 21 และมีผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อยที่สุด เพียงร้อยละ 0.5 ลักษณะการทำงานจะเดินทางไปทำงานแบบเข้าไป – เย็นกลับ งานจะเริ่มประมาณ 8.30 น. – 17.00 น. โดยใช้เส้นทางคมนาคมและยานพาหนะที่สะดวกรวดเร็วเดินทางไปทำยังกรุงเทพฯ จากข้อมูลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของธนพรรณ สุนทร (2545) และ กฤษ เพิ่มทันจิตต์ (2536) ที่กล่าวว่า แบบแผนการทำงานของคนในชุมชนมุ่งไปทำงานด้านการค้า บริการ และอุตสาหกรรม ซึ่งมีเกณฑ์ต่าง ๆ ในการทำงาน เช่น เวลาในการทำงาน เวลาพักผ่อน รูปแบบการทำงาน หน้าที่ของงานที่ปฏิบัติ เป็นต้น และประชากรที่อยู่ในเมืองบริวารยังต้องพึ่งพิงเมืองแม่ ในเรื่องของแหล่งจ้างงานและสิ่งบริการระดับสูง เนื่องจากเมืองบริวารจะมีสิ่งบริการระดับพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน และมีแหล่งจ้างงานบ้าง

สำหรับการประกอบอาชีพเสริมของคนในชุมชนปัจจุบันนั้นมีไม่มากเท่าสมัยก่อน โดยผลการศึกษาจากการสำรวจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่มีอาชีพเสริมถึงร้อยละ 90.5 เนื่องจากต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการประกอบอาชีพหลัก อีกทั้งยังต้องใช้เวลาไปกับการเดินทางไปทำงานอีกหลายชั่วโมงในแต่ละวัน เพราะการจราจรติดขัด

จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า คนในชุมชนให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในด้านการประกอบอาชีพ คือ ในชุมชนมีแหล่งทำงานที่น้อย ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ไม่ค่อยมั่นคง ได้เงินน้อย เช่น อาชีพรับจ้าง ค่าขาย ขั้รถ เป็นต้น และงานที่มีในชุมชนจะถูกแย่งชิงกันระหว่างผู้ที่อยู่ดั้งเดิมกับผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่

1.2 รายได้และรายจ่าย จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า การขยายตัวของชุมชนทำให้รายได้และรายจ่ายของคนในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการที่รายได้เพิ่มขึ้นเพราะการประกอบอาชีพของคนในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป โดยจะทำงานนอกภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำให้มีรายได้เพิ่มสูงขึ้นและมั่นคงกว่า ประกอบกับในชุมชนมีแหล่งงานให้ทำเพิ่มมากขึ้นกว่าอดีตเพราะมีการขยายตัวของบริษัท อุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นต้น เมื่อรายได้สูงขึ้นก็มีส่วนทำให้รายจ่ายสูงขึ้นด้วยเช่นกัน สำหรับรายจ่ายของคนในชุมชนในปัจจุบันเป็นรายจ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น ค่าครองชีพ ค่าอาหาร ค่าเดินทาง เป็นต้น เพราะคนในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเมืองที่ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน ต้องเร่งรีบกลับบ้าน เพื่อเผื่อเวลาไว้สำหรับการเดินทางจึงทำให้ไม่มีเวลาในการทำอาหารรับประทานเอง ซึ่งเป็นวิธีที่ประหยัดกว่าการซื้ออาหารมารับประทาน เนื่องจากคนในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้นทำให้ความต้องการซื้อของคนในชุมชนมีมากขึ้นด้วยเช่นกัน ผู้ที่ขายสินค้าต่าง ๆ ก็สามารถเพิ่มราคาสินค้าได้โดยไม่ต้องกลัวว่าจะขายไม่ได้ จึงทำให้ค่าอาหาร และของใช้เพิ่มสูงมากขึ้นเรื่อย ๆ ใน

ส่วนของค่าเดินทางที่เพิ่มมากขึ้นนั้น เนื่องจากคนส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานในชุมชน จึงต้องเสียค่ารถหรือค่าน้ำมัน เพื่อเดินทางไปทำงานยังกรุงเทพมหานครในทุกวัน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายจำนวนไม่น้อยในแต่ละเดือน แต่อีกเหตุผลหนึ่งของการเพิ่มขึ้นของรายได้และรายจ่ายนั้นมาจากการเพิ่มขึ้นของค่าเงินตราและรายได้ขั้นต่ำที่สูงขึ้นตามกาลเวลาเช่นกัน การเพิ่มขึ้นของรายได้และรายจ่ายมีความแตกต่างกันไป เนื่องจากคนในชุมชนประกอบไปด้วยคนที่หลากหลาย จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้และรายจ่ายเกิดขึ้น เช่น ผู้ที่มีรายได้มาก ได้แก่ ผู้ที่มีที่ดินมากอยู่แต่เดิม จึงมีที่ดินให้เช่าหรือสร้างตึกให้เช่า ทำให้มีรายได้มากในแต่ละเดือน และกลุ่มผู้ที่มีรายได้น้อย จะเป็นผู้ที่ทำอาชีพรับจ้างใช้แรงงาน และมีรายได้ไม่แน่นอน เป็นต้น สำหรับการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายจะเป็นปัญหาที่หนักสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย อีกทั้งประเภทของรายจ่ายที่มีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน คือ รายจ่ายที่ไม่จำเป็น การขยายตัวของเมืองมีผลทางอ้อมทำให้มีการเพิ่มขึ้นของร้านค้า แหล่งบันเทิง และแหล่งจูงใจต่างๆ ที่ทำให้เกิดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น แต่สาเหตุที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายที่ไม่จำเป็นก็อาจมาจากปัจจัยอื่นๆ เช่น ค่านิยมความฟุ่มเฟือยส่วนบุคคล หรือการกระตุ้นให้เกิดการจับจ่ายของบริษัทให้กู้สินเชื่อบริษัทต่างๆ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าคนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นผู้ที่มีรายได้และรายจ่ายที่ปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีรายได้และรายจ่ายรวมของครอบครัวสูงสุด 90,000 บาท/เดือน และมีรายได้และรายจ่ายต่ำสุด 1,000 บาท/เดือน ซึ่งมีช่วงของรายได้และรายจ่ายที่ห่างกันมากถึง 89,000 บาท/เดือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้และรายจ่ายรวมของครอบครัวต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,001 – 20,000 บาท/เดือนมากที่สุด ซึ่งเป็นรายได้และรายจ่ายในระดับปานกลาง โดยกลุ่มคนเหล่านี้จะประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานบริษัทเอกชน และค้าขาย เป็นต้น

1.3 หนี้สิน การมีหนี้สินของคนในปัจจุบันจะมีหนี้สินกันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งจากผลการศึกษาเชิงปริมาณจากที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อ รายจ่าย ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับรายจ่าย อาจทำให้ไม่มีเงินออมเก็บไว้ใช้ เกิดความเสี่ยงต่อการมีหนี้สินมากขึ้น

จากผลการศึกษาแบบเจาะลึกด้านผลทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง ผู้ศึกษาขอสรุปปัญหาของผลด้านเศรษฐกิจไว้ดังนี้

1. ในชุมชนมีแหล่งทำงานที่ดินน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ไม่ค่อยมั่นคง ได้เงินน้อย เช่น อาชีพรับจ้าง ค้าขาย ขับรถ เป็นต้น
2. งานที่มีในชุมชนจะถูกแย่งชิงกันระหว่างผู้ที่อยู่ดั้งเดิมกับผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่

3. การขยายตัวของเมืองในชุมชนมีผลดีกับคนบางกลุ่มและมีผลเสียกับคนบางกลุ่ม เกิดความแตกต่างกันระหว่างรายได้และหน้าที่การงาน กลุ่มผู้ที่มีปัญหาเรื่องรายได้ คือ ผู้ที่ไม่มี ความรู้ ต้องทำงานใช้แรงงาน หรือรับจ้างทั่วไป ทำให้มีรายได้น้อยและไม่แน่นอน กลาย สภาพเป็น”คนจนเมือง” เหมือนผู้ที่อยู่ในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร

4. รายจ่ายในเรื่องค่าครองชีพสูงขึ้นมากในชุมชน โดยเฉพาะค่ารถและค่าอาหาร ผู้ บริการสามารถตั้งราคาสูงขึ้นได้ เพราะมีผู้ใช้บริการจำนวนมาก ประกอบกับสิ่งยั่วยุจูงใจมีมาก ขึ้นในชุมชน ทำให้มีค่าใช้จ่ายจากความฟุ่มเฟือยมากขึ้นส่งผลให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของหนี้สินที่คนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีหนี้สินกันมาก

จากผลการศึกษาแบบเจาะลึกที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า ผลด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จากการขยายตัวของเมือง จะพบปัญหาที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่ผลการศึกษา จากการสำรวจซึ่งเป็นตัวแทนส่วนใหญ่ของคนในชุมชนนั้นพบว่า การขยายตัวของเมืองส่งผล ที่ดีต่อวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลาง (ตารางที่28) ทั้งนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว อาจจะยังไม่เป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในชุมชน

ตารางที่ 34 สรุปเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองด้านเศรษฐกิจ

ผลด้านเศรษฐกิจ	ข้อมูลจากการศึกษาแบบเจาะลึก		ข้อมูลจากการศึกษาจากการสำรวจระดับความคิดเห็น
	ช่วงก่อน พ.ศ.2538	ช่วงปัจจุบัน	
1. การประกอบอาชีพ	- เกษตรกรรม ทำสวน ทำนา	- นอกภาคเกษตรกรรม เช่น พนักงานเอกชน รับจ้าง ค้าขาย ข้าราชการ ฯลฯ - มีแหล่งงานเพิ่มขึ้น - คนในชุมชนนิยมไปทำงานที่ กทม.	ปานกลางทุกข้อ
2. รายได้	- รายได้น้อย ไม่นั่นนอนขึ้นอยู่กับ ธรรมชาติ	- รายได้สูงขึ้น มีรายได้แน่นอน - รายได้น้อยสำหรับคนบางกลุ่ม	ปานกลางทุกข้อ
3. รายจ่าย	- รายจ่ายมีน้อย ส่วนใหญ่เป็น รายจ่ายจากการประกอบอาชีพ	- รายจ่ายสูงมากขึ้น ได้แก่ รายจ่ายที่ใช้ในชีวิตประจำวันและรายจ่ายจาก สินค้าฟุ่มเฟือย	ปานกลางทุกข้อ
4. หนี้สิน	- หนี้สินมีน้อย	- หนี้สินมีมากเป็นส่วนใหญ่ของคนใน ชุมชน เพราะรายได้ไม่เพียงพอกับ รายจ่าย	ปานกลางทุกข้อ

2. ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองในด้านสังคมวัฒนธรรม

2.1 การศึกษา ในการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า ปัจจุบันคนในชุมชนมีการศึกษาสูงมากขึ้น เพราะมีแหล่งงานให้เลือกทำมากกว่าอาชีพเกษตรกรรม ทำให้พ่อแม่มีเงินส่งลูกเรียนในระดับที่สูงขึ้น ประกอบกับค่านิยมของคนรุ่นใหม่ซึ่งนิยมเรียนหนังสือให้สูงเพื่อประกอบอาชีพที่ดีกว่าอาชีพเกษตรกรรม เพราะคิดว่าเป็นอาชีพที่ทำงานหนักและมีรายได้ไม่แน่นอน ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนมีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 34.3 และตรงกับแนวคิดของ Meadows, P. (1976) ที่กล่าวว่า ในสังคมเมืองมีการพัฒนาความก้าวหน้าของการเรียนรู้และศิลปวิทยาการต่าง ๆ และสอดคล้องกับแนวคิดของสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) ที่กล่าวว่า การเลื่อนฐานะทางสังคม พบว่า สังคมชนบท ชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยม โดยส่งเสริมให้ลูกมีการศึกษาสูงขึ้น เพื่อต้องการเลื่อนฐานะทางสังคมของตน คนรุ่นใหม่ได้มีการเลื่อนฐานะทางสังคมโดยได้ศึกษาสูงขึ้น

สถานศึกษาในชุมชนปัจจุบันมีเพิ่มมากขึ้นตามการขยายตัวของเมือง ไม่ว่าจะเป็นทั้งของรัฐและเอกชน มีให้เลือกเรียนในทุกระดับชั้น เช่น โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถม โรงเรียนนานาชาติ หรือโรงเรียนสายอาชีพ บุคลากรทางการศึกษาและคุณภาพทางการศึกษาก็มีสูงขึ้น เพื่อตอบสนองกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มมากขึ้นในพื้นที่

2.2 สุขภาพอนามัย การขยายตัวของเมืองในชุมชนมีผลต่อสุขภาพของคนในชุมชนโดยตรง ในส่วนที่ดี คือ ในปัจจุบันมีสถานพยาบาลมากขึ้น มีบุคลากรและเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทันสมัย มีคุณภาพ ประชาชนในพื้นที่สามารถเดินทางไปรักษาได้สะดวกสบายกว่าอดีต อีกทั้งการสาธารณสุขในปัจจุบันสามารถดำเนินการทางรณรงค์ที่ต่าง ๆ ในชุมชนได้มากขึ้น เนื่องจากเดินทางได้สะดวกและทั่วถึงมากขึ้น แต่ข้อจำกัดในด้านการขยายตัวด้านการเพิ่มขึ้นของสถานที่ออกกำลังกายและสถานที่นันทนาการมีน้อยและไม่เพียงพอกับความต้องการของประชากรในชุมชน เนื่องจากราคาที่ดินในจังหวัดนนทบุรีมีราคาสูง การก่อสร้างสถานที่ดังกล่าวเพิ่มจึงต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ซึ่งเทศบาลนครนนทบุรีมีงบประมาณไม่เพียงพอ คนในชุมชนต้องปรับตัวโดยการหาที่ออกกำลังกายกันเอง ตามบริเวณที่ดินว่างเปล่าต่าง ๆ ในชุมชน

ในส่วนของผลเสียของการขยายตัวของเมืองที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน คือ การเพิ่มขึ้นของรถยนต์ การก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ทำให้เกิดควันพิษ ฝุ่นละออง จำนวนมากในชุมชน ส่งผลให้คนที่อยู่ในชุมชนเจ็บป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจเป็นจำนวนมาก ประกอบกับคนในยุคปัจจุบันมีวิถีชีวิตแบบคนเมืองที่ต้องเร่งรีบและใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการ

ทำงาน ทำให้ไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย จึงทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง จะเห็นได้ว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชนโดยตรง

2.3 แบบแผนการบริโภค จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า เนื่องจากการขยายตัวของ การก่อสร้างการคมนาคมทางบกมีความสะดวกเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน จึงทำให้ ตลาดน้ำที่เคยมีหมดบทบาทลงไป ตลาดบนบกมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะริมถนนสายสำคัญ และตามแหล่งชุมชนหนาแน่น อีกทั้งยังมีร้านค้าย่อยแยกออกไปอีกมากมายตามตรอก ซอก ซอยต่างๆ ผู้ซื้อก็สามารถเดินทางไปยังตลาดใหญ่ ๆ ได้สะดวกขึ้น จากการที่แหล่งบริโภค ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้กลายเป็นแหล่งจูงใจให้คนในชุมชนจับจ่ายเพิ่มมากขึ้น อีกทั้ง ราคาอาหารและของใช้ต่างๆ เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากการเพิ่มขึ้นตามเวลาและภาวะ เศรษฐกิจของประเทศ แต่ส่วนหนึ่งของการเพิ่มขึ้นของราคาสินค้ามาจากคนในชุมชนมีกำลัง ซื้อเพิ่มขึ้น แม้ค้าสามารถตั้งราคาสินค้าให้สูงขึ้นได้ เพราะความต้องการซื้อในชุมชนมีมาก ส่งผลต่อภาวะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

การประกอบอาหารรับประทานเองในครอบครัวมีน้อยลงมากในปัจจุบัน เนื่องจากไม่มี เวลาในการจัดเตรียมอาหาร เพราะแม่บ้านในยุคปัจจุบันต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วย สามีหารายได้เข้าสู่ครอบครัว จึงต้องซื้ออาหารมารับประทานเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับผล การศึกษาจากการสำรวจในด้านผลด้านสังคมวัฒนธรรมในข้อที่ว่า “การที่ต้องใช้ชีวิตเร่งรีบแบบ คนเมืองทำให้ท่านมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการซื้ออาหารมารับประทานแทนการทำอาหาร รับประทานเอง” ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับน้อย

2.4 การคมนาคมและการเดินทาง จากการศึกษาเชิงลึกพบว่า เมื่อมีการขยายตัว ของเมืองเข้ามามากขึ้น มีการตัดถนนเพิ่มมากมายทั้งสายหลักและสายรอง และตามซอยต่าง ๆ อีกทั้งมีการปิดปากคลองต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อป้องกันน้ำท่วม จึงทำให้บทบาทของการ คมนาคมทางน้ำหมดไป การที่การคมนาคมในชุมชนเจริญมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้คนจากที่ อื่น ๆ อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน โดยอาศัยการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วเดินทางไป ทำงานยังกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับแนวคิดของกฤษฎา เพิ่มทันจิตต์ (2536) ที่กล่าวว่า ระบบคมนาคมระหว่างเมืองบริวารและเมืองแม่ จะต้องมีความสะดวกสบาย พอสมควร เพราะประชาชนในเมืองบริวารจะต้องเข้าไปใช้บริการและไปทำงานในเมืองแม่ใน ลักษณะไปเช้า – เย็นกลับ (Commuting) การเพิ่มขึ้นของถนนหนทางในชุมชน ทำให้คนใน ชุมชนมีทางเลือกในการเดินทางและเลือกใช้นานพาหนะมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการ สำรวจในด้านผลทางสังคมวัฒนธรรม ในข้อที่ 12 ที่ถามว่า “ความเจริญของเมืองทำให้ท่านมี พาหนะให้เลือกในการเดินทางในชุมชนของท่านมากขึ้น เช่น รถประจำทาง รถรับจ้าง รถ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง เป็นต้น” ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับมาก และลักษณะการ

เดินทางที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุด คือ รถยนต์ส่วนตัว ถึงร้อยละ 47.5 รองลงมาคือ ใช้รถร่วมบริการสาธารณะ เช่น รถรับจ้างประจำทาง รถตู้ รถสองแถว

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้จำนวนและความหลากหลายของยานพาหนะเพิ่มสูงมากในพื้นที่ นำไปสู่ปัญหาการจราจรติดขัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงโมงเร่งด่วนและบริเวณถนนสายหลักที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานครส่งผลต่อสภาวะแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชนอีกเช่นกัน ซึ่งจากผลการศึกษาจากการสำรวจในด้านผลทางสังคมวัฒนธรรม ในข้อที่ 10 และข้อที่ 11 ที่ถามว่า “จำนวนผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นในชุมชนของท่านทำให้การจราจรติดขัด” และ “การขยายการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมในชุมชนของท่านทำให้เป็นอุปสรรคในการเดินทาง” และผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับน้อย สอดคล้องกับแนวคิดของบุญทัน ดอกไธสง (2520) ที่กล่าวว่า ปัญหาการคมนาคมและการขนส่ง ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ผลประโยชน์ของผู้อยู่อาศัยในเขตเมือง และปัญหาในทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ คือ ถนนที่มีเดิมคับแคบถูกขนาบด้วยตึกแถวสองข้าง การตัดถนนและซอยไม่ถูกลักษณะของการจัดเขตที่อยู่อาศัย รถยนต์เพิ่มมากขึ้นทุกประเภท การจอดรถในบริเวณริมถนนทำให้ไม่สะดวกในการใช้ถนน ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครและมีผลต่อการเจริญเติบโตและการขยายตัวของกรุงเทพมหานครด้วย

2.5 การเมืองการปกครอง จากการศึกษาทางด้านเอกสารและการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า ในพ.ศ. 2538 การขยายตัวของเมืองในชุมชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านการขยายตัวด้านประชากร ทำให้การปกครองแบบเทศบาลเมืองเปลี่ยนเป็นเทศบาลนครนนทบุรี รูปแบบการปกครองมีระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการกระจายอำนาจให้คนในท้องถิ่นช่วยปกครองดูแลได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น โดยมีการจัดตั้งชุดคณะกรรมการชุมชนคอยดูแลช่วยเหลือประชาชนและประสานงานต่อไปยังผู้นำชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ (2545) ที่กล่าวว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญประการหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง

ประชาชนมีการปรับตัวต่อระบบการปกครองแบบใหม่นี้ได้อย่างเข้าใจมากขึ้นในปัจจุบัน แต่ก็ยังมีปัญหาในการปกครองแบบนี้อยู่บ้างในบางพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นความไม่โปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนบางคน เห็นแก่พวกพ้องของตนเป็นหลัก เพราะงบประมาณที่จัดสรรให้แต่ละท้องที่มีจำนวนมากกว่าอดีตเป็นอย่างมาก เป็นสาเหตุจูงใจทำให้เกิดการคอร์รัปชันขึ้นในพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดของปรีชา สุวิรินทร์พันธุ์ (2547) ที่กล่าวว่า ชีวิตคนในเมือง แม้ว่าการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะจะนำไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวซึ่งพึ่งพากัน (social solidarity of interdependence) แรงจูงใจของ

ความสัมพันธ์ที่แฝงไปด้วยผลประโยชน์และเงินตรามักจะนำไปสู่การเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบกัน สุดท้ายจำนวนประชากรที่มากมายทำให้ปัจเจกบุคคลแทบจะไม่มีคามหมายทางการเมือง

เนื่องจากการขยายตัวของเมืองยังมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ปัจจุบันเทศบาลนครนนทบุรีกำลังดำเนินการเปลี่ยนระบบเขตการปกครองภายในพื้นที่จากแบบเดิมที่เคยแบ่งออกเป็นระบบหมู่บ้าน เปลี่ยนเป็นระบบชุมชน ถนน และซอยต่างๆ แทน เพื่อรองรับกับการขยายตัวของเมืองที่เพิ่มมากขึ้นในอนาคต

2.6 ความสัมพันธ์ทางสังคม จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า การที่พื้นที่ในชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้คนในชุมชนต้องมีวิถีชีวิตแบบเมืองด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ลักษณะของครอบครัวกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เป็นครอบครัวใหม่ที่แยกออกมาจากพ่อแม่ เนื่องจากเหมาะสมกับการใช้ชีวิตแบบเมืองที่ไม่ค่อยมีเวลาที่จะดูแลสมาชิกในครอบครัวมากนักและจำเป็นต้องย้ายออกไปอยู่ยังสถานที่ที่อำนวยความสะดวกต่อการเดินทางไปทำธุระต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 4 คน ร้อยละ 53.0 มากที่สุด และมีสมาชิกตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป น้อยที่สุด เพียงร้อยละ 7.8 บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงไป สามีและภรรยามีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวและปกครองดูแลคนในครอบครัวได้เท่ากัน สตรีมีสิทธิเสรีภาพในการทำงานและออกความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ และสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ภรรยาในยุคปัจจุบันต้องออกมาทำงานหารายได้สู่ครอบครัวมากขึ้น เพราะระบบเงินตราที่มีความสำคัญกับสังคมเมือง ค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มสูงขึ้นตามกลไกของราคา พ่อบ้านเพียงคนเดียวไม่สามารถหารายได้ที่เพียงพอต่อครอบครัว แม่บ้านจึงต้องออกมาช่วยทำงานหาเงินให้กับครอบครัวเพิ่มอีกแรงหนึ่งสำหรับลูกมีหน้าที่หลักในการเรียนหนังสือ ไม่สามารถออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานได้ก่อนวัยเรียน เนื่องจากนโยบายรัฐบาลที่บังคับให้เด็กต้องเรียนหนังสือถึงชั้นม.3 และค่านิยมในการศึกษาที่สูงขึ้น ลูกอาจมีหน้าที่ช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่โดยการช่วยทำงานบ้าน ซึ่งขึ้นอยู่กับกรอบมลัษณ์ในแต่ละครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของธนพรรณ สุนทร (2545) ที่กล่าวว่า รูปแบบของครอบครัวของชุมชนเมืองจะประกอบด้วยบิดา มารดา และโดยที่ความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่บนขีดจำกัดของเวลาทำงานนอกบ้านของบิดามารดาและการไปศึกษาเล่าเรียนของบุตร ซึ่งคนในสังคมเมืองจะมีเวลาให้กับครอบครัวน้อยกว่าคนในสังคมชนบท

ความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นห่างเหินกันมากกว่าอดีต เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลาที่ใช้ไปกับการทำงานและการเรียนหนังสือของแต่ละคนในครอบครัว จะมีเวลาพบกันช่วงตอน

หวัห่า เพียงวันละไม่กี่ชั่วโมง ทำให้เวลาในการสานความสัมพันธ์มีน้อยลง จากข้อมูลดังกล่าว พบว่ามีความไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจในด้านสังคมวัฒนธรรมในข้อที่ว่า “การใช้ชีวิตเร่งรีบแบบคนเมืองทำให้ท่านและครอบครัวห่างเหินกันมากขึ้น” และ “การเพิ่มขึ้นของสถานบันเทิงและห้างสรรพสินค้าในชุมชนทำให้ท่านและครอบครัวใช้เวลาอยู่กับสถานที่เหล่านี้มากกว่าอยู่กับครอบครัว” ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับปานกลาง

ในด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนพบว่า ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาการเพิ่มขึ้นของประชากรในชุมชนอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนห่างเหินกันมากขึ้น ผู้คนที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่มีจำนวนมากกว่าคนดั้งเดิม ซึ่งมาจากหลากหลายที่มา ทำให้ไม่รู้จักคุ้นเคยกัน ด้วยข้อจำกัดของการใช้ชีวิตแบบเมืองที่ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการหาเงิน จึงไม่มีเวลาที่จะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ซึ่งจากผลการศึกษาแบบเจาะลึกดังกล่าวได้สอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจในด้านสังคมวัฒนธรรมในข้อที่ว่า “การที่คนในชุมชนของท่านมีเพิ่มขึ้นทำให้ท่านรู้สึกไม่สนิทสนมและไม่คุ้นเคยกับคนในชุมชนเหมือนแต่ก่อน” ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับน้อย รูปแบบของการช่วยเหลือของคนในชุมชนจะต้องมีผลตอบแทนเป็นตัวเงิน โดยสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) ได้กล่าวไว้ว่า มีการจ้างแรงงานแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานในการทำนา และ “การลงแขกเกี่ยวข้าว” หมายถึงการจ้างแรงงานมาช่วยเกี่ยวข้าวในนา คือ ต้องมีเงินเป็นสิ่งตอบแทน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีน้อยลงและความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านลดน้อยลง อันเกิดจากข้อจำกัดของเวลา การทำงานนำไปสู่ความไม่มีเวลาพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน

จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า การรวมตัวของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการรวมตัวกันเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ เช่น น้ำไม่ไหล ไฟดับ ถนนพัง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (2547) ได้กล่าวว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวเมืองมักจะไม่ลึกซึ้งยั่งยืนอันเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่มีมาก ความสัมพันธ์ของคนในเมืองค่อนข้างแบ่งส่วน (segmented, specialized) ทำให้การติดต่อแบบบุคลิกทั้งตัว (full personality) เป็นไปได้ยาก เมืองมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (secondary) แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์แบบ face to face ก็ตามความฉาบฉวยไม่เป็นกันเองยังมีอยู่ มีลักษณะไว้ตัว ไม่สนใจใคร ไม่มีชีวิตชีวา ซึ่งทั้งหมดเป็นเสมือนเกาะป้องกันตัวให้พ้นจากการถูกทักท้วงว่ามีความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือไม่ให้คนอื่นมาคาดหวังอะไรจากตนเอง (ไม่ต้องการยุ่งกับใครเพื่อไม่ให้ใครมายุ่งกับตน) ความสัมพันธ์มีลักษณะเชิงกลไก (instrumental) ที่มุ่งหวังผลประโยชน์มากกว่าความพอใจที่ได้ติดต่อสัมพันธ์กัน

คนในชุมชนยังมีความกังวลเรื่องความปลอดภัย เนื่องจากคนในชุมชนมีมากขึ้น มีการอพยพย้ายถิ่นบ่อยครั้ง ทำให้ทุกคนเป็นคนแปลกหน้าของทุกคน ไม่รู้จักกัน จึงไม่ไว้ใจกัน

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจในด้านผลทางสังคมวัฒนธรรมในข้อที่ถามว่า “การที่มีผู้คนหลากหลายในชุมชนของท่านทำให้ท่านรู้สึกกังวลเรื่องความปลอดภัย ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับน้อย

2.7 วัฒนธรรมประเพณี จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า การขยายตัวของเมืองที่มีมากขึ้นในชุมชน ทำให้มีงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ แต่การที่คนในชุมชนต้องใช้ชีวิตไปกับการทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว ทำให้มีเวลาไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือทางประเพณีวัฒนธรรมน้อยลง และมีการรวมกลุ่มเพื่อทำประโยชน์แก่ด้านศาสนาและประเพณีได้ยากขึ้น การทำบุญในปัจจุบันจะรวมตัวกันไปในแต่ละครอบครัว เช่น การไปทำบุญตักบาตร ไหว้พระ ถวายสังฆทาน เป็นต้น

สำหรับประเพณีความเชื่อเก่า ๆ ได้หายไปเกือบหมด ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น การแห่หางแมง การทำขวัญข้าว เพราะคนในชุมชนปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ความเชื่อเช่นนี้จึงเลือนหายไป ส่วนความเชื่ออื่น ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับผี เด็กและคนท้อง ไม่พบเห็นในปัจจุบัน เนื่องจากคนในชุมชนมีการศึกษาสูงขึ้น และความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เข้ามาแทนที่และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมากกว่าเพราะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ สำหรับประเพณีที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีสากของของไทยที่อยู่ในปฏิทินประจำปี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น ปัจจุบันบทบาทของเทศบาลนครนนทบุรีได้เข้ามาสนับสนุนในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน พร้อมทั้งหาวิธีการต่าง ๆ มาจูงใจให้คนในชุมชนมาเข้าร่วมงานประเพณี เช่น การให้คณะกรรมการชุมชนเชิญชวนคนในชุมชน การติดป้ายประกาศเชิญชวน เป็นต้น ซึ่งการจัดงานในแต่ละครั้งมักจะแฝงไปด้วยการหาเสียงทางการเมือง อีกทั้งในปัจจุบันมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นในชุมชนส่งผลให้การจัดงานประเพณีหรือวันสำคัญต่าง ๆ มีการจัดแบบแยกส่วน คือ การจัดตามชุมชนของตนเอง ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนของเอกชน เช่น การจัดงานสงกรานต์ตามหมู่บ้านจัดสรร การจัดงานลอยกระทงตามโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชน

ในส่วนของชาวมุสลิมซึ่งมีจำนวนประมาณร้อยละ 10 ของคนในชุมชนทั้งหมด ส่วนใหญ่ยังมีการปฏิบัติกิจกรรมประเพณีทางศาสนาอย่างเคร่งครัดเหมือนเช่นอดีต ทั้งนี้เพราะความศรัทธาในศาสนาที่มีมากและศาสนามีความผูกพันกับการดำรงชีวิตของชาวมุสลิม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Nathalang, S. (1999) ได้ทำการศึกษากระบวนการกลายเป็นเมืองและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของพื้นที่รังสิต จังหวัดปทุมธานี ซึ่งศึกษาลักษณะทางชาติพันธุ์ที่มีพัฒนาการมาในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาว่ายังคงมีความสำคัญในแง่การธำรงอัตลักษณ์ (

identity) ของชุมชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวพบในชุมชนมุสลิมและจีนที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขที่แตกต่างกัน

ในสังคมเมืองทั่วไปคนในชุมชนจะเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีวันหยุดในวันสำคัญทางศาสนาหรือประเพณีต่าง ๆ คนเหล่านี้มักจะกลับภูมิลำเนาเดิมของตน ทำให้มีคนอยู่ร่วมงานประเพณีในเมืองมีน้อยมากและเป็นไปด้วยความเสียบเหंगा เนื่องด้วยในชุมชนประกอบไปด้วยผู้คนที่มาจากหลากหลายที่มา หลากหลายวัฒนธรรม ประกอบกับคนในชุมชนสามารถรับวัฒนธรรมจากภายนอกได้ง่ายขึ้น เพราะความก้าวหน้าของการคมนาคม ระบบสื่อสารต่าง ๆ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่เป็นเด็กและเยาวชน อาจสนใจในวัฒนธรรมจากภายนอกและวัฒนธรรมใหม่มากกว่าสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสิ่งที่เป็นโบราณสถานต่าง ๆ จนอาจหลงลืมไป

2.8 ความขัดแย้งในชุมชน ความหลากหลายของผู้คนที่มีเพิ่มมากขึ้นในเมืองส่งผลให้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นมากมายในชุมชน เพราะต่างคนต่างไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน หวาดระแวงกันง่ายขึ้น เมื่อเริ่มเกิดความไม่พอใจกันจึงไม่ค่อยที่จะรวมขอมให้ภัยกัน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตำรวจต้องเข้ามาช่วยแก้ปัญหาให้เป็นส่วนใหญ่ แต่ความขัดแย้งที่พบในปัจจุบันมักไม่รุนแรง แต่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมากกว่าอดีต เช่น เสียงรบกวนจากอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น โรงพิมพ์ โรงเย็บผ้า อู่ซ่อมรถ เป็นต้น ที่ไปรบกวนชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง ทั้งนี้เนื่องจากการยังไม่มี การวางแผนจัดผังเมืองชุมชนที่ควบคุมมาตรฐานหรือมีการจัดโซนของอุตสาหกรรมขนาดเล็กเหล่านี้ ความขัดแย้งหรือคดีความที่เกิดขึ้นในชุมชนในระดับรุนแรงจะเกิดขึ้นตามสถานบันเทิงต่าง ๆ ที่มีเพิ่มมากขึ้นตามการขยายตัวของเมือง ได้แก่ การทะเลาะกันเนื่องจากเมาสุรา หรืออาจถึงขั้นยิงกันตาย

ปัญหาที่สร้างความหนักใจให้กับคนในชุมชน คือ ปัญหายาเสพติดที่มีเกือบทุกพื้นที่ในชุมชน เพราะการเพิ่มขึ้นของแหล่งชุมชนแออัดในชุมชน จัดเป็นแหล่งซื้อขายและมั่วสุมของผู้ที่ติดยาเสพติด โดยเฉพาะการติดยาเสพติดในวัยรุ่นที่มีจำนวนมากในชุมชน ส่วนปัญหาและคดีความต่าง ๆ ก็มีเกิดขึ้นในชุมชนเหมือนปัญหาที่เกิดขึ้นตามเขตเมืองทั่วไป เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การจี้ปล้นฉกชิงวิ่งราว

2.9 การมีส่วนร่วมในชุมชน จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อสังคมนั้นมีน้อยลง ทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการมีส่วนร่วมทางศาสนา สาเหตุส่วนใหญ่เป็นเพราะมีเวลาว่างน้อยลง ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงานหาเงิน ส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ และจากการที่คนในชุมชนมาจากหลากหลายที่มาและย้ายมาอยู่ในชุมชนเพื่อวัตถุประสงค์ในการอยู่อาศัยและเพื่อการทำงาน

ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวเกิดความตระหนักและเกิดความรักในชุมชนใหม่น้อยหรืออาจต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความสำนึกรักในชุมชนใหม่มากกว่านี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจในด้านผลทางสังคมวัฒนธรรม ในข้อที่ 26 และ 27 ที่ถามว่า “ความเร่งรีบแบบชีวิตคนเมืองทำให้ท่านไม่ค่อยได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนในชุมชน” และ “การที่คนในชุมชนมีความหลากหลายทำให้ความตระหนักและความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนมีน้อย” ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับน้อย

จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการทำกิจกรรมทางสังคม คือ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำ หรือผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นประจำ เช่น คณะกรรมการชุมชน อสม. สท. และสจ. เป็นต้น แต่การขยายตัวของเมืองก็มีผลดีกับชุมชนในด้านการเพิ่มขึ้นของงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้านทำทราย กลุ่มสวนแข่งปลาทุ กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน กลุ่มสหกรณ์ชุมชน โดยตั้งขึ้นเพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวที่เข้มแข็งของคนในชุมชนและช่วยเหลือสมาชิกกลุ่ม แต่การจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวมักเป็นไปในทางรูปธรรม แต่ในทางปฏิบัติจริงผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มจะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในละแวกที่ตั้งของกลุ่ม

จากการศึกษาแบบเจาะลึกด้านผลทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง ผู้ศึกษาขอสรุปปัญหาของผลด้านสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

1. สถานที่ออกกำลังกายและสถานที่นันทนาการมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนคนที่มีในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนไม่ค่อยได้ออกกำลังกายและไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจตามธรรมชาติ
2. จำนวนการเพิ่มขึ้นของควันทับฝุ่นละอองจากรถยนต์และสิ่งก่อสร้างที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้คนในชุมชนป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจและโรคต่าง ๆ ได้ง่าย
3. ปัญหาการจราจรติดขัด สาเหตุเกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนรถยนต์ในชุมชน ทำให้ถนนที่มีในชุมชนไม่เพียงพอต่อปริมาณของรถยนต์ อีกทั้งปัญหาจากการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาการจราจรติดขัด ทำให้เป็นอุปสรรคกีดขวางในการเดินทาง ยิ่งทำให้การจราจรยิ่งติดขัดมากยิ่งขึ้น
4. ปัญหาการคอร์รัปชัน การปฏิบัติหน้าที่ไม่โปร่งใสของคณะกรรมการชุมชนบางพื้นที่สร้างความไม่พอใจให้แก่คนในชุมชน และทำให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพในการปกครองแบบท้องถิ่น

5. ปัญหาการไม่ไว้ใจกัน เกิดความกังวลเรื่องความปลอดภัย เพราะคนในชุมชนมาจากหลากหลายที่มา ทำให้เกิดการหวาดระแวงต่อกันง่ายขึ้น
6. ปัญหาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดั่งามได้ถูกเลื่อนหายไปด้วยการแทนที่ของการรับและให้ความสำคัญในวัฒนธรรมจากภายนอกและวัฒนธรรมใหม่
7. ผู้ที่เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีต่างๆ ในชุมชนเมืองมีจำนวนน้อยลง เพราะส่วนใหญ่ต้องใช้เวลาไปกับการทำงานหารายได้ เมื่อถึงวันหยุดต่างๆ ก็มักจะกลับบ้านต่างจังหวัด เพราะเป็นภูมิลำเนาเดิมของตน
8. ปัญหายาเสพติดที่มีมากในชุมชน โดยเฉพาะการติดยาเสพติดของกลุ่มวัยรุ่น
9. ปัญหาชุมชนแออัดและแหล่งเสื่อมโทรมที่มีเพิ่มมากขึ้นในชุมชน เป็นแหล่งซื้อขายยาเสพติดที่สำคัญและเป็นแหล่งก่อเกิดของอาชญากรรมต่างๆ เช่น ลักทรัพย์ จี้ปล้น เพราะที่พื้นที่ดังกล่าวมีความคับแคบซับซ้อน ทำให้ยากต่อการปราบปรามของตำรวจ
10. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีน้อย ประชาชนในชุมชนขาดความตระหนักในการร่วมมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับกับคนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนขาดพลังมวลชนในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า
11. การสนับสนุนการรวมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อประชาชนและการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีน้อยมากและไม่ทั่วถึง

จากผลการศึกษาแบบเจาะลึกที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า ผลด้านสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง จะพบปัญหาที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่ผลการศึกษาจากการสำรวจซึ่งเป็นตัวแทนส่วนใหญ่ของคนในชุมชนนั้นพบว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลที่ดีต่อวิถีชีวิตด้านสังคมวัฒนธรรมในระดับปานกลาง (ตารางที่ 30) เพราะลักษณะผลดังกล่าวมีการเกิดขึ้นของปัญหาอยู่ในระยะเริ่มต้นที่ไม่รุนแรงมากนักและในแต่ละด้านของการสำรวจก็พบข้อดีจากการขยายตัวของเมือง ส่วนปัญหาที่พบในระดับรุนแรงจะเกิดขึ้นในบางด้านเท่านั้น เช่น การจราจรติดขัด ความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นต้น

ตารางที่ 35 สรุปเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองด้านสังคมวัฒนธรรม

ผลด้านสังคมวัฒนธรรม	ข้อมูลจากการศึกษาแบบเจาะลึก		ข้อมูลจากการศึกษาจากการสำรวจ
	ช่วงก่อนพ.ศ.2538	ช่วงปัจจุบัน	
1. การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ประถมศึกษา/ต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานเกษตรกรรม - มีสถานศึกษาน้อย 	<ul style="list-style-type: none"> - ปริญญาตรี / พ่อแม่นิยมส่งเสริมให้ลูกเรียนหนังสือให้สูง เพื่อทำงานดีๆ - มีสถานศึกษามากขึ้นตามความต้องการของผู้เรียน 	<p>ปานกลางทุกข้อ</p>
2. สุขภาพอนามัย	<ul style="list-style-type: none"> - เกือบจะไม่มีสถานพยาบาลและแพทย์ในชุมชน - การเดินทางไปสถานพยาบาลนั้นยากลำบาก - คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีสถานพยาบาลขนาดเล็กเกิดขึ้นมากมายและสามารถเดินทางได้สะดวก - มีความก้าวหน้าทางด้านทางการแพทย์มากขึ้น - คนในชุมชนมีสุขภาพอ่อนแอลงเนื่องจากสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป 	<p>ปานกลางทุกข้อ</p>
3. แบบแผนการบริโภค	<ul style="list-style-type: none"> - มีตลาดน้ำเป็นแหล่งตลาดใหญ่ในชุมชนมีแม่ค้าพายเรือมาค้าขายตามคลอง - สินค้าที่ขายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีในชุมชนและราคาถูก 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีตลาดน้ำในชุมชน - มีแหล่งตลาดเกิดขึ้นทั่วไปในชุมชน - สินค้ามีราคาสูง 	<p>โดยรวมปานกลาง</p> <p>น้อยในข้อที่ว่า “การที่ต้องใช้ชีวิตเร่งรีบแบบคนเมืองทำให้ท่านมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการซื้ออาหารมารับประทานแทนการทำอาหารรับประทานเอง”</p>

ตารางที่ 35 (ต่อ)

ผลสัมฤทธิ์คุณธรรม	ข้อมูลจากการศึกษาแบบเจาะลึก	ช่วงปัจจุบัน	ข้อมูลจากการศึกษาจากการสำรวจระดับความคิดเห็น
4.การคมนาคม	<ul style="list-style-type: none"> - ประกอบอาหารรับประทานเอง - ใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก - มีถนนในชุมชนไม่มาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ชื่ออาหารมารับประทานเป็นส่วนใหญ่ / ไม่ค่อยได้รับประทานอาหารพร้อมกัน - เส้นทางคมนาคมทางน้ำหมดบทบาทลง - มีการสร้างถนนเพิ่มขึ้นมากมาย ทำให้เดินทางได้สะดวกรวดเร็วขึ้น - มีทางเลือกในการใช้พาหนะมากขึ้น - การจราจรติดขัดมากในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน 	<ul style="list-style-type: none"> - ปานกลาง - มาก - น้อย
5.การเมืองการปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อนพ.ศ.2531 เป็นการปกครองจากส่วนกลางแบบกึ่งอำนาจ - พ.ศ.2531 เป็นต้นมาเป็นการปกครองแบบเทศบาลเมืองนนทบุรี 	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ศ.2538 เป็นต้นมาเป็นการปกครองแบบเทศบาลนครนนทบุรี - กระจายอำนาจสู่ชุมชนได้ทั่วถึงมากขึ้น โดยการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ 35 (ต่อ)

ผลด้านสังคมวัฒนธรรม	ข้อมูลจากการศึกษาแบบเจาะลึก	ช่วงปัจจุบัน	ข้อมูลจากการศึกษาการสำรวจระดับความคิดเห็น
6. ความสัมพันธ์ทางสังคม			
6.1 ครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มเป็นครอบครัวเดี่ยว - แม่บ้านเริ่มออกไปทำงานนอกบ้าน และมีบทบาทในครอบครัวมากขึ้น - ครอบครัวมีความอบอุ่น รักใคร่กันดี 	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวเดียวมีสมาชิก 2-4 คน - พ่อบ้านและแม่บ้านมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวและการตัดสินใจในครอบครัวเท่ากัน - สมาชิกในครอบครัวห่างกันมากขึ้น 	<p>ปานกลางทุกข้อ</p>
6.2 ในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - สนิทสนมคุ้นเคยกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน - ช่วยเหลือกันทั้งในด้านบุคคลและชุมชนทั้งด้านแรงงานและเงินตรา 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ค่อยรู้จักและไม่สนิทสนมกัน - คนในชุมชนรู้สึกกังวลเรื่องความปลอดภัย 	<p>น้อยทุกข้อ</p>
7. วัฒนธรรมประเพณี	<ul style="list-style-type: none"> - คนในชุมชนมีความผูกพันกับวัดมาก/ ร่วมตัวกันทำผลประโยชน์เพื่อวัด - ความเชื่อและประเพณีต่างๆ มีความสำคัญในการดำรงชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> - คนในชุมชนห่างเหินวัดมาก - เป็นการทำบุญแบบปัจเจกชน - ความเชื่อและประเพณีต่างๆ หายไปเกือบหมด / เชื้อ 	<p>ปานกลางทุกข้อ</p>

ตารางที่ 35 (ต่อ)

ผลด้านสังคมวัฒนธรรม	ข้อมูลจากการศึกษาแบบเจาะลึก	ช่วงปัจจุบัน	ข้อมูลจากการศึกษาจากการสำรวจระดับความคิดเห็น
	ช่วงก่อนพ.ศ.2536	วิทยาศาสตร์มากกว่า - คนในชุมชนนิยมเปิดรับวัฒนธรรมใหม่จากภายนอก	
8.ความขัดแย้งในชุมชน	- ไม่ค่อยมี - ปัญหาการขาดแคลนสถานศึกษาและสถานพยาบาล	- บ่อยครั้ง แต่ไม่ค่อยรุนแรง - การเพิ่มขึ้นของผู้ย้ายในชุมชน - ปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ ยาเสพติด ชุมชนแออัด	ปานกลางทุกข้อ
9.การมีส่วนร่วมในชุมชน	- คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับชุมชนมากทั้งในระดับบุคคลและสังคม - ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมเป็นอย่างดี	- มีการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพและช่วยเหลือประชาชนมากขึ้น - คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในชุมชน - ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมมีแต่คนเดิมๆ	โดยรวมน้อย

3. ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองในด้านสิ่งแวดล้อม

3.1 น้ำ จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า ปัญหามลภาวะทางน้ำมีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของเมืองโดยตรง การเพิ่มขึ้นของการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน ตลอดจนโครงการหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมากในชุมชนได้มีการปล่อยน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำในชุมชนจำนวนมาก ทำให้เกิดการเน่าเสียของน้ำที่มีในชุมชนทั้งหมด อีกทั้งการขาดการวางผังเมืองที่ดี ทำให้สิ่งก่อสร้างดังกล่าวได้สร้างทับเส้นทางน้ำตามธรรมชาติที่มีอยู่เดิมให้อุดตันลงและมีการสร้างประตูน้ำปิดปากคลองต่าง ๆ ในชุมชนทั้งหมดเพื่อป้องกันน้ำท่วม ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ทำให้น้ำไม่เกิดการไหลเวียน ขาดการถ่ายเทและขาดการบำบัดตามกลวิธีของธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการเน่าเสียของน้ำในที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสำรวจด้านผลทางสิ่งแวดล้อมในข้อที่ 2 ที่ถามว่า “การเพิ่มขึ้นของบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำให้น้ำเสียปล่อยทิ้งสู่ชุมชนมากขึ้น” ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับน้อย ปัญหาที่น้ำท่วมจัดเป็นปัญหาที่ถาวรของชุมชน พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมจะเป็นพื้นที่เดิมที่มีน้ำท่วมเกิดขึ้นประจำทุกปี สาเหตุมาจากปัญหาขยะที่ไปอุดตันทางระบายน้ำบริเวณนั้น แหล่งบำบัดน้ำเสียที่มีในชุมชนนั้นมีจำนวนน้อยมากและไม่สามารถบำบัดได้เพียงพอต่อปริมาณน้ำเสียที่มีในชุมชนเนื่องด้วยเทศบาลนครนนทบุรีไม่มีงบประมาณในการสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียเพิ่มเติมเพราะต้องใช้พื้นที่ก่อสร้างจำนวนมากและราคาที่ดินสูงมาก

จากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของคนในชุมชน ทำให้มีความต้องการใช้น้ำประปาจำนวนมาก ส่งผลให้น้ำประปามีไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ประชาชนต้องปรับตัวโดยการติดตั้งปั้มน้ำเองเพื่อดึงน้ำมาใช้ในบ้านอย่างเพียงพอแก่เกือบทุกบ้าน สอดคล้องกับการศึกษาจากการสำรวจด้านผลทางสิ่งแวดล้อม ข้อที่ 1 ที่กล่าวว่า “น้ำที่ท่านใช้ในครัวเรือนส่วนใหญ่มีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการของคนในชุมชน เนื่องจากมีคนอยู่อาศัยในชุมชนมากขึ้น” ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับน้อย ปัญหาของน้ำตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะไม่เกิดขึ้นถ้าคนในชุมชนมีจิตสำนึกตระหนักถึงคุณค่าของน้ำ แต่ในปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในชุมชนไม่ค่อยผูกพันกับแหล่งน้ำธรรมชาติเหมือนคนในอดีต เช่น การเดินทางใช้ถนนแทนเส้นทางน้ำ การบริโภคอุปโภคน้ำจากน้ำประปามากกว่าการใช้จากแหล่งน้ำธรรมชาติโดยตรง จึงทำให้คนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของน้ำเท่ากับคนในอดีต ส่งผลให้มีการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงคลอง เกิดละเลยในการอนุรักษ์และธำรงรักษาแหล่งน้ำธรรมชาติ จึงทำให้สิ่งที่ปรากฏเห็นในปัจจุบัน คือ ตามลำคลองต่าง ๆ ในชุมชนเกิดการเน่าเสีย

3.2 อากาศ จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า เมื่อในชุมชนมีการเพิ่มของประชากรมากกว่าเดิมหลายเท่าตัวและทำให้เกิดการขยายตัวด้านการใช้ที่ดินตามมาเช่นกัน จึงทำให้

สิ่งแวดล้อมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้อากาศในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป และมีมลพิษทางอากาศมากขึ้น คือ การตัดต้นไม้ ถางพืชสวนไร่นา เพื่อสร้างบ้านจัดสรร ย่านตัวเมืองและตึกอาคารต่าง ๆ เพราะการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้อากาศบริสุทธิ์ได้หายไปพร้อมกับความร่มรื่นของต้นไม้ที่เคยมีอยู่มากในชุมชน การเพิ่มขึ้นของปริมาณรถยนต์อย่างรวดเร็วตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่ ทำให้เกิดควันพิษที่ปล่อยออกมาจากรถยนต์มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะกระจายปกคลุมเกือบทุกพื้นที่ในชุมชน โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ริมถนนที่มีการจราจรหนาแน่น การขยายการก่อสร้างบ้านเรือน อาคารต่าง ๆ ที่มีอยู่เรื่อย ๆ ในชุมชน รวมถึงการต่อเติมซ่อมแซมบ้านเรือนที่มีให้เห็นเกือบทุกหมู่บ้าน เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดฝุ่นละอองมากขึ้น ควันพิษและฝุ่นละอองเหล่านี้จะไปเกาะและจับตัวอยู่ตามบ้านเรือนและสถานที่ต่าง ๆ อีกทั้งคนในชุมชนมีการสูดดมควันพิษและฝุ่นละอองเข้าไปในร่างกายทุกวัน ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางร่างกายและจิตใจของคนในชุมชน และจากการศึกษาจากการสำรวจจากคนส่วนใหญ่ในชุมชน พบว่า ผลทางสิ่งแวดล้อมจากการขยายตัวของเมืองในด้านอากาศมีผลต่อวิถีชีวิตชุมชนอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

3.3 สิ่งปฏิบูล จากการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า ปัญหาสิ่งปฏิบูลและขยะต่าง ๆ นั้น เกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่ เช่นเดียวกับน้ำและอากาศดั่งที่ได้กล่าวไปแล้ว การจัดเก็บสิ่งปฏิบูลและขยะในแต่ละวันมักไม่ทันต่อปริมาณการทิ้งขยะของประชากร โดยเฉพาะในย่านชุมชนที่มีคนอยู่อย่างหนาแน่น เช่น ตลาด เขตตัวเมือง ปัญหาสิ่งปฏิบูลและขยะจะสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องขึ้นอยู่กับคุณภาพการจัดเก็บและทำลายสิ่งปฏิบูลและขยะของเทศบาลนครนนทบุรีเพียงอย่างเดียวเพราะประชาชนไม่สามารถจัดการและทำลายขยะได้เองเหมือนในอดีต จึงทำให้เวลาใดที่รถขยะของเทศบาลฯไม่มาจัดเก็บก็จะทำให้ขยะล้นออกมากองเต็มถนน สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง จากผลการศึกษาจากการสำรวจด้านผลทางสิ่งแวดล้อม ในข้อที่ 7 ที่ถามว่า “สิ่งปฏิบูลต่าง ๆ ถูกกำจัดทันต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณสิ่งปฏิบูลในชุมชน” ซึ่งผลที่ออกมาได้ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับปานกลาง เนื่องจากการจัดเก็บขยะและการจัดการสิ่งปฏิบูลต่าง ๆ ของเทศบาลนครนนทบุรีได้มีการปฏิบัติงานที่ค่อนข้างเป็นที่น่าพอใจของประชาชนในพื้นที่ จะมีปัญหาขยะล้นหรือเก็บไม่ทันก็เฉพาะในเวลาที่รถขยะเสียหรือมาเก็บล่าช้าเท่านั้น อีกทั้งปัญหาของขยะที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่ขยะไปอุดตันทางระบายน้ำ เช่น ท่อระบายน้ำ คลองระบายน้ำ จึงทำให้เมื่อตอนที่ฝนตกหนักจะเกิดน้ำท่วมขังเป็นประจำ

จากการศึกษาแบบเจาะลึกด้านผลทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง ผู้ศึกษาขอสรุปปัญหาของผลทางสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ปัญหาน้ำเน่าเสียตามแหล่งน้ำธรรมชาติในชุมชน เกิดการปล่อยน้ำทิ้งของบ้านเรือน หมู่บ้านจัดสรรและตลาด ส่งกลิ่นเหม็นและไม่สามารถนำน้ำมาใช้อุปโภคบริโภคได้
2. คลองต่าง ๆ ในชุมชนอุดตันตื้นเขิน เพราะมีการสร้างถนน อาคารบ้านเรือนทับเส้นทางน้ำตามธรรมชาติและมีการปิดประตูน้ำที่ปากคลองถาวรเพื่อป้องกันน้ำท่วม ทำให้น้ำไม่ได้อระบายและเกิดการถ่ายเทตามธรรมชาติ เป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้แหล่งน้ำในชุมชนเน่าเสีย
3. ปัญหาน้ำท่วมขังในบางพื้นที่ เนื่องจากมีขยะและสิ่งปฏิกูลไปอุดตันขวางทางการระบายน้ำ ทำให้เวลาฝนตกหนักหรือช่วงหน้าน้ำมากจะเกิดน้ำท่วมขังทุกปี
4. ปัญหาน้ำประปาไม่เพียงพอต่อปริมาณการใช้ของคนในชุมชน โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีคนอยู่บ้านมาก เช่น ในตอนเย็นและในวันหยุด น้ำประปาจะไหลน้อยหรือไม่ไหลเลย
5. คนในชุมชนขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ดูแลแหล่งน้ำ เช่น การปล่อยน้ำทิ้งจากบ้านเรือนสู่ลำคลองและทิ้งขยะลงน้ำ เป็นต้น
6. การลดลงอย่างรวดเร็วของต้นไม้และแหล่งเกษตรกรรมในพื้นที่ เพราะถูกตัดโค่นเพื่อนำมาสร้างที่อยู่อาศัยและสถานที่ต่าง ๆ ทำให้ความสมดุลย์ของธรรมชาติลดลงไปอย่างมาก พื้นที่ในชุมชนขาดอากาศบริสุทธิ์และขาดความร่มรื่นของต้นไม้
7. ปัญหามลพิษทางอากาศที่มีสูงขึ้นเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เช่น ฝุ่นละอองจากการก่อสร้างอาคาร คิวพิษจากท่อไอเสียรถยนต์ ปัญหาเหล่านี้เริ่มส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนเจ็บป่วยเป็นโรคระบบทางเดินหายใจและเพิ่มความเครียดทางจิตใจมากขึ้นเรื่อยๆ
8. ปัญหาการจัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลไม่ทันต่อปริมาณการทิ้งในปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริเวณที่มีผู้คนอยู่อย่างหนาแน่น จำนวนรถเก็บขยะมีไม่เพียงพอ จะเห็นได้จากวันไหนที่ขยะล้น เกลื่อนกลาดก็จะเป็นเพราะรถเก็บขยะเสีย ซึ่งไม่มีรถเก็บขยะมาเสริมเพิ่มเติม

จากข้อมูลของผลการศึกษาระบบเจาะลึกดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมด มีความสอดคล้องกับการศึกษาจากการสำรวจของคนส่วนใหญ่ในชุมชนที่พบว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในระดับน้อย โดยเฉพาะในทางน้ำและอากาศ (ตารางที่ 32) ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผลต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการเพิ่มขึ้นของ

ประชากรในชุมชน และผลสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตในระดับน้อยมากกว่าระดับมาก เช่น การเกิดน้ำเน่าเสียในชุมชน การตัดต้นไม้เพื่อสร้างอาคาร บ้านเรือน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้คนในชุมชนสัมผัสได้เพราะส่งผลต่อสุขภาพทางร่างกายและจิตใจ สอดคล้องกับการศึกษาของดวงจันทร์ อภาวีชรุตม์ เจริญเมือง (2536) ที่พบว่า การเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมของเมืองเป็นอย่างยิ่ง เช่น การเพิ่มจำนวนของพื้นที่ก่อสร้างอาคาร และการใช้เวลายาวนานในกระบวนการก่อสร้างถนน ได้เป็นสาเหตุหลักของปริมาณฝุ่นซึ่งมีจำนวนมากเกินมาตรฐานที่กำหนดไว้ การเพิ่มจำนวนพาหนะในเมืองเชียงใหม่ ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด และอากาศเสีย ปริมาณสารตะกั่วในอากาศเหนือเมืองเชียงใหม่มีปริมาณสูงกว่าคุณภาพมาตรฐานของอากาศเป็นต้น

ตารางที่ 36 สรุปเปรียบเทียบผลจากการขยายตัวของเมืองด้านสิ่งแวดล้อม

ผลด้านสิ่งแวดล้อม	ข้อมูลจากการศึกษาแบบเจาะลึก	ข้อมูลจากการศึกษาการสำรวจระดับความคิดเห็น	
	ช่วงก่อนพ.ศ.2538	ระดับความคิดเห็น	
1. น้ำ	<ul style="list-style-type: none"> - คนในชุมชนผูกพันกับน้ำ/ เห็นคุณค่าแหล่งน้ำและพยายามดูแลรักษา - มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติมากมาย - นำตามธรรมชาติมีความสะอาด 	<ul style="list-style-type: none"> - คนในชุมชนไม่ค่อยผูกพันกับตามธรรมชาติ / ใช้ประโยชน์จากน้ำประปาเป็นหลัก/ ไม่พยายามดูแลรักษา - แหล่งน้ำธรรมชาติในชุมชนน้ำเสียหมดทุกที่และไม่ค่อยมีสัตว์น้ำหลงเหลืออยู่ - มีการทำประตูน้ำกันที่ปากคลองและมี การก่อสร้างถนนและสถานที่ต่างๆ ทั้งกันเส้นทางน้ำ ทำให้น้ำไม่เกิดการไหลเวียนตามธรรมชาติ ทำให้น้ำเน่าเสีย - บ่อบำบัดน้ำเสียมีจำนวนไม่เพียงพอต่อปริมาณน้ำเสียที่มีมากในชุมชน 	น้อยทุกข้อ
2. อากาศ	<ul style="list-style-type: none"> - มีต้นไม้มากมาย ทำให้อากาศบริสุทธิ์ และมีควมร่มรื่นของธรรมชาติ / มลพิษมีน้อยมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการตัดต้นไม้เพื่อรองรับการขยายตัวของ การใช้ที่ดิน ทำให้อากาศบริสุทธิ์ และควมร่มรื่นของธรรมชาติน้อยลง - มีการเพิ่มขึ้นของควันพิษจากรถยนต์ 	น้อยทุกข้อ

ตารางที่ 36 ต่อ

ผลด้านสิ่งแวดล้อม	ข้อมูลจากการศึกษาแบบเจาะลึก	ข้อมูลจากการศึกษาการสำรวจ	
	ช่วงก่อนพ.ศ.2538	ช่วงปัจจุบัน	
		ระดับความคิดเห็น	
3. สิ่งปฏิภูล	<ul style="list-style-type: none"> - ปริมาณสิ่งปฏิภูลและขยะมีน้อย - คนในชุมชนจัดการทำลายสิ่งปฏิภูลและขยะกันเอง	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเพิ่มขึ้นของฝุ่นละอองจากการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ - คนในชุมชนมีการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจมากขึ้น	โดยรวมน้อย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน สภาพวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนก่อนปี พ.ศ. 2538 และผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน

การศึกษาคั้งนี้ทำการศึกษาในพื้นที่ตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี มีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 394 ครัวเรือน โดยเลือกครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และมีอายุมากกว่า 29 ปี และทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่างๆ ซึ่งเป็นผู้ที่นับถือของคนในชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า 20 ปี จำนวน 15 คน โดยใช้การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มีการเก็บรวบรวมไว้แล้ว (Secondary data) และการเก็บข้อมูลในพื้นที่ (Primary data) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) และการสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบจดบันทึกภาคสนาม และอุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

การขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี

ลักษณะการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี มีการขยายตัวของเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงพ.ศ. 2538 – 2548 จากการสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าชุมชนมีการขยายตัวของเมืองทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.7 โดยเฉพาะในด้านการขยายตัวทางประชากร เทศบาลนครนนทบุรีเป็นเขตการปกครองที่มีประชากรมากที่สุดในจังหวัดนนทบุรี มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงของประชากรที่เด่นชัดมากที่สุด คือ การย้ายถิ่น ที่มีผู้อพยพจากส่วนต่างๆ ของประเทศเข้าสู่เทศบาลนครนนทบุรีเป็นจำนวนมาก

การขยายตัวด้านเศรษฐกิจ พบว่ามีการขยายตัวมากในด้านพาณิชยกรรม โดยเฉพาะในด้านการค้าปลีกและบริการ แหล่งธุรกิจที่สำคัญจะหนาแน่นมากตรงบริเวณริมถนนสายหลักของเทศบาลนครนนทบุรี เช่น ถนนติวานนท์ ถนนงามวงศ์วาน เป็นต้น สำหรับการขยายตัวด้านการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครนนทบุรีจะขยายไปตามเส้นทางคมนาคมหลัก ทำให้การขยายตัวของเมืองเป็นแบบรูปปลี (Sector Theory) การขยายตัวประเภทย่านตัวเมืองและพาณิชยกรรมเป็นการใช้ที่ดินมากที่สุด รองลงมาคือการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ในส่วนของการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรม ปัจจุบันมีเหลืออยู่น้อยมากเพราะถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่ของชุมชนเมืองและย่านการค้า

ตำบลท่าทรายเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของเมืองเด่นชัดมากที่สุดในเขตเทศบาลนครนนทบุรีทั้งในด้านประชากร เศรษฐกิจและการใช้ที่ดิน การที่ตำบลท่าทรายและเทศบาลนครนนทบุรีเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานครในด้านตะวันออก ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและระบบสาธารณูปโภคต่างๆ จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีการขยายตัวของเมืองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สภาพวิถีชีวิตของชุมชนก่อนปี พ.ศ. 2538

วิถีชีวิตของคนในชุมชนก่อนที่จะมีการขยายตัวอย่างมากของเมืองนั้นเป็นแบบวิถีชีวิตของชาวชนบทกึ่งเมือง มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ การทำสวนผลไม้ และการทำนา ทำให้มีรายได้แบบพออยู่พอกิน ไม่ค่อยมีรายจ่ายและหนี้สิน เนื่องจากตำบลท่าทรายมีแหล่งน้ำอยู่ล้อมรอบพื้นที่จึงทำให้คนในชุมชนนิยมเดินทางโดยใช้เรือ มีตลาดน้ำขนาดใหญ่เกิดขึ้นในชุมชน สินค้าเป็นของที่มีอยู่ในชุมชนและราคาถูก ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนในครอบครัวมีความรักใคร่กันดี แม่บ้านเริ่มมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว ครอบครัวหนึ่งจะมีสมาชิก 2 – 5 คน และกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น คนในชุมชนมีความยึดมั่นในความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นและประเพณีของไทย คนในชุมชนจะให้ความสำคัญและเข้าร่วมงานต่างๆ จำนวนมาก รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในการประกอบอาชีพและช่วยเหลือสังคมทั้งร่างกายและเงินโดยไม่หวังผลตอบแทน ในปี พ.ศ. 2531 ตำบลท่าทรายมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบเทศบาลเมืองเพราะเริ่มมีการขยายตัวของชุมชนมากขึ้น สำหรับสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความสะอาด และมีความสมบูรณ์มากทั้งน้ำ อากาศ และมีปริมาณสิ่งปฏิกูลน้อยมาก จนคนจากที่อื่นนิยมย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน เพราะเป็นพื้นที่ที่มีธรรมชาติร่มรื่น น่าอยู่

ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน

ผลด้านเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาจากการสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองด้านเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 13.70 คะแนน) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าการขยายตัวของเมืองทำให้เกิดผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากเพียงร้อยละ 4.5 ระดับปานกลาง ร้อยละ 50.8 และระดับน้อย ร้อยละ 44.7 สำหรับผลการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากภาคเกษตรกรรมไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่ของสวนผลไม้และที่นาถูกเปลี่ยนสภาพเป็นแหล่งชุมชนเมืองและแหล่งพาณิชยกรรม การขยายตัวของร้านค้า บริษัท และอุตสาหกรรมขนาดย่อมทำให้มีแหล่งงานเพิ่มมากขึ้นในชุมชน แต่งานที่ดีและมั่นคงมีอยู่น้อย คนในชุมชนส่วนใหญ่นิยมไปทำงานยังกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ การที่คนในชุมชนประกอบอาชีพได้หลากหลายมากขึ้นทำให้มีรายได้ที่มั่นคงและสูงขึ้นกว่าอดีต แต่คนในชุมชนก็มีความแตกต่างกันระหว่างรายได้คือ ผู้ที่มีที่ดินมากกับผู้ที่ไม่มียี่สิบดินเหลืออยู่และผู้ที่ยอพยพเข้ามาใช้แรงงาน ในด้านของรายจ่ายมีเพิ่มมากขึ้นเพราะชุมชนปัจจุบันได้กลายเป็นชุมชนเมืองที่ต้องใช้เงินตราซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นหลัก จึงทำให้มีค่าครองชีพและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือนสูงขึ้นมาก จนเป็นสาเหตุให้เกิดการเป็นหนี้สินตามมา

ผลด้านสังคมวัฒนธรรม จากผลการศึกษาจากการสำรวจพบว่า การขยายตัวของเมืองทำให้เกิดผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านสังคมวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 79.89 คะแนน) โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าการขยายตัวของเมืองส่งผลดีในด้านสังคมวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากเพียงร้อยละ 0.8 ระดับปานกลาง ร้อยละ 96.0 และระดับน้อย ร้อยละ 3.2 ในส่วนของผลการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า เนื่องจากชุมชนมีแหล่งงานให้เลือกทำมากกว่าอาชีพเกษตรกรรม ครอบครัวจึงมีเงินส่งเสียบุตรหลานให้ได้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ประกอบกับคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันมีค่านิยมแบบสังคมเมืองที่ต้องการศึกษาในระดับสูง และการขยายตัวของเมืองทำให้มีการเพิ่มขึ้นของสถานศึกษาต่างๆ ในพื้นที่ การเพิ่มขึ้นของสถานพยาบาลและการคมนาคมที่สะดวกทำให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลและการบริการสาธารณสุขได้ง่ายกว่าอดีต แต่ในทางกลับกันสุขภาพร่างกายของคนในชุมชนกลับเจ็บป่วยได้ง่ายขึ้นเพราะสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลาดน้ำที่เคยมีในชุมชนหมดบทบาทลงไปแทนที่ด้วยตลาดน้อยใหญ่มากมายตามซอก ซอยต่างๆ ราคาของสินค้าก็เพิ่มสูงขึ้น การที่คนในชุมชนต้องใช้เวลาไปกับการทำงานและการเดินทางจึงทำให้คนส่วนใหญ่ซื้ออาหารมารับประทานแทนการทำเอง การขยายตัวของเมืองทำให้มีการตัดถนนต่างๆ เกิดขึ้นมากมายมีการเดินทางทางน้ำน้อยลงมาก การคมนาคมที่สะดวกสบายทำให้คุณภาพชีวิตของ

คนในชุมชนดีขึ้นด้วยเช่นกัน เช่น การเดินทางไปทำงาน ไปเรียนหรือไปสถานพยาบาลได้รวดเร็วขึ้น การที่มียานพาหนะจำนวนมากทำให้เกิดการจราจรติดขัดเป็นอย่างมากในชุมชน การขยายตัวของเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นในชุมชนจนกระทั่งขยายเป็นการปกครองแบบเทศบาลนครนนทบุรี มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นได้ทั่วถึงมากกว่าเดิม โดยให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลการปกครองชุมชน ปัจจุบันครอบครัวหนึ่งจะมีสมาชิก 3 – 4 คน เพื่อให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตแบบเมืองที่ต้องประหยัดและไม่มีเวลาให้กันมากนัก สามมีและภรรยา มีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวและการตัดสินใจในครอบครัวเท่ากัน ความสัมพันธ์ในครอบครัวห่างเหินกันมากขึ้นเพราะต้องใช้เวลาไปกับการทำงานและการศึกษา ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อปัญหาครอบครัว การที่มีจำนวนและความหลากหลายของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นทำให้คนในชุมชนไม่ค่อยสนิทสนมคุ้นเคยกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันน้อย นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีความกังวลเรื่องความปลอดภัยเพราะมีคนแปลกหน้ามากขึ้นในชุมชน ในด้านวัฒนธรรมประเพณี ปัจจุบันประเพณีและความเชื่อเก่าๆ ได้หายไปเกือบหมด เนื่องจากคนในชุมชนมีการศึกษาสูงขึ้น เชื่อในวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้ คนมีความผูกพันกับวัดน้อยลง ต้องใช้ชีวิตไปกับการหาเลี้ยงครอบครัว และด้วยความเจริญของการคมนาคมและเทคโนโลยีสื่อสารทำให้คนในชุมชนเปิดรับวัฒนธรรมจากภายนอกได้มากขึ้น ความขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ เกิดขึ้นบ่อยในชุมชน แต่ไม่รุนแรงมากนัก ปัญหาที่สำคัญในชุมชน คือ ยาเสพติด การจับปล้นลักเล็กขโมยน้อย และปัญหาวัยรุ่น การขยายตัวของเมืองทำให้มีงบประมาณมากขึ้นในการสนับสนุนการรวมกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น แต่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อสังคมมีน้อยเนื่องจากคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาและมีการใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่เป็นส่วนใหญ่

ผลด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาจากการสำรวจพบว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลดีต่อวิถีชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 13.90 คะแนน) ซึ่งในกลุ่มตัวอย่างไม่มีผู้ที่เห็นว่าการขยายตัวของเมืองทำให้เกิดผลดีในด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากเลย เห็นว่ามีผลดีในระดับปานกลาง ร้อยละ 22.5 และระดับน้อยมีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77.5 สำหรับผลการศึกษาแบบเจาะลึกพบว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอย่างเห็นได้ชัดเจน แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีในชุมชนเกิดการเน่าเสียทั้งหมด เนื่องจากมีการสร้างถนนและสถานที่ต่างๆ ทับเส้นทางทางไหลเวียนตามธรรมชาติของน้ำ และการที่คนในชุมชนมีความผูกพันกับน้ำน้อยลงทำให้เกิดการละเลย ไม่ช่วยกันดูแลรักษา น้ำ การตัดต้นไม้เพื่อรองรับการขยายตัวในด้านการใช้ที่ดินทำให้อากาศบริสุทธิ์มีน้อยลง มีการเพิ่มขึ้นของควันพิษจากรถยนต์และฝุ่นละอองจากการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือนจำนวนมาก ปัญหาขยะไปอุดตันทางระบายน้ำทำให้เกิดน้ำท่วมขังเวลาที่ฝนตกหนัก และปริมาณสิ่งปฏิกูลและขยะเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนของประชากรในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง

1. จากการศึกษาพบว่าค่าครองชีพของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นจนอาจไม่เพียงพอจกับรายได้ และจากการสำรวจพบว่าในชุมชนมีกลุ่มส่งเสริมอาชีพเพียง 5 – 6 กลุ่ม ทำให้ไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมอาชีพคนในชุมชน ดังนั้นเทศบาลควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มเติมโดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ก่อให้เกิดการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่

2. ผลที่เห็นได้ชัดจากการขยายตัวของเมืองในการศึกษาคั้งนี้ คือ ปัญหการจราจรติดขัด จึงขอเสนอว่าในการแก้ไขปัญหาการจราจรติดขัด ควรส่งเสริมและปรับปรุงระบบการคมนาคมขนส่งทางน้ำ มีการบริการทางเรือในแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียง และมีการเดินเรือตามคลองหลักๆ และควรพัฒนาระบบบริการดังกล่าวให้มีคุณภาพเพื่อเพิ่มทางเลือกในการเดินทางให้กับคนในชุมชนและบรรเทาปัญหาการจราจรติดขัดตามถนนสายหลักในชุมชน

3. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปัจจุบันพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครนนทบุรีมีน้อยมาก ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องการออกกำลังกายและพักผ่อน ควรเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนให้มากขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 10 ของพื้นที่ โดยยอมเสียบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อแลกกับความคุ้มค่าในการเพิ่มปอดให้กับชุมชน

4. ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า การทำงานของคณะกรรมการชุมชนยังมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น การเห็นแก่พวกพ้อง การทำงานไม่โปร่งใส ดังนั้นเทศบาลควรมีการอบรมความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะการปลูกฝังความตระหนักและการมีธรรมาภิบาลในการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการชุมชน รวมทั้งควรสนับสนุนบทบาทของคนในชุมชนให้สามารถประเมินการทำงานของคณะกรรมการชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้โดยตรง

5. ควรปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับชุมชนและทันต่ยุคสมัย โดยเฉพาะกฎหมายการวางผังเมือง ปัจจุบันเทศบาลนครนนทบุรีมีการบังคับใช้ผังเมืองรวมกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2548 ที่มีการกำหนดการใช้ที่ดินต่างๆ เช่น ห้ามมิให้มีการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพิ่มเติมในพื้นที่ กำหนดเขตที่อนุรักษ์เพื่อการอยู่อาศัย เป็นต้น แต่ยังไม่มีการบังคับการวางผังเมืองในส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยที่

ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นควรมีการออกกฎหมายกำหนดพื้นที่สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อมไม่ให้ปะปนกับบริเวณที่พักอาศัย โดยให้อยู่ในทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมไม่ก่อให้เกิดมลพิษหรือสร้างความรำคาญต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง ในส่วนของผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรร ควรออกกฎหมายบังคับอย่างเคร่งครัดให้มีการสร้างสิ่งสาธารณูปการที่สามารถกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมีบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนที่จะระบายลงสู่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

6. จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ยังเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นน้อยลง จึงขอเสนอให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการรู้จัก อนุรักษ์ และร่วมกันสืบทอดสิ่งที่มีค่า เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยการจัดงานที่ส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนให้บ่อยครั้งขึ้น เช่น งานเทศกาลผลไม้ งานอนุรักษ์มรดกไทยที่มีผลิตภัณฑ์ สินค้าหัตถกรรมในท้องถิ่น หรือจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โบราณสถานเก่าแก่ของชุมชน เป็นต้น

7. การที่มีประชากรเพิ่มขึ้นจำนวนมากในชุมชนเป็นเหตุให้ปริมาณขยะจำนวนมากตามมาก่อให้เกิดปัญหาในการจัดเก็บขยะ เทศบาลฯจึงควรขยายพื้นที่ปฏิบัติงานในการจัดเก็บขยะมูลฝอย เพิ่มจำนวนพนักงานและรถขยะ และปรับปรุงวิธีการกำจัดสิ่งปฏิกูลให้ถูกสุขาภิบาล

8. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า สภาพของน้ำในชุมชนเกิดการเน่าเสีย ใช้ประโยชน์ไม่ได้ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขยายตัวของเมืองที่สร้างทับเส้นทางน้ำตามธรรมชาติ ดังนั้นเพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าว เทศบาลฯจึงควรมีการขุดลอกคูคลองให้บ่อยครั้งขึ้น มีการติดป้ายเตือนห้ามทิ้งขยะในทุกๆ คลองและลงโทษอย่างจริงจัง มีการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาคลอง เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การให้คณะกรรมการชุมชนกระตุ้นให้เห็นคุณค่า เป็นต้น

9. ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปดูแลทุกข์สุขของประชาชน มีการสอบถามความต้องการ รวมทั้งมีการวิจัยเชิงลึกเพื่อจัดลำดับปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน ทำให้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาที่แท้จริง

10. จากการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรีที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนดังที่ได้ศึกษามาทั้งหมด มีทั้งด้านที่ส่งผลดีกับชีวิตและด้านที่ก่อให้เกิดปัญหา เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างได้ผลและเกิดความยั่งยืน ดังนั้นจึงควรใช้หลักการของการมี

ส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการจัดตั้งหน่วยงานย่อยเฉพาะกิจของชุมชนโดยตรง เช่น หน่วยบริการเร่งด่วน ที่ช่วยเหลือผู้ที่ประสบเหตุร้ายต่างๆ ได้อย่างทันที กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ที่รวมตัวกันช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน หรือส่งเสริมให้มีหน่วยงานที่คอยสอดส่องดูแลความเป็นไปต่างๆ ของชุมชน เช่น คอยให้ข้อมูลด้านยาเสพติดและอาชญากรรมแก่ตำรวจ เป็นต้น โดยให้คนในชุมชนช่วยชุมชน มีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐ และมีงบประมาณจากส่วนกลางสมทบให้หน่วยงานหรือมีการมอบรางวัลและเกียรติบัตรยกย่องผู้ที่ทำงานดีเด่นทุกๆ ปี เพื่อกระตุ้นให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงานต่อไป ทั้งนี้การทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องอาศัยวิธีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศชุมชน มีการสำรวจประชามติ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในเขตเทศบาลนครนนทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ฝั่งด้านตะวันออกของอำเภอเมืองในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีลักษณะของความเป็นเมืองมากกว่าฝั่งด้านตะวันตกของอำเภอเมืองที่มีความเป็นเกษตรกรรมมากกว่า ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวกำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับพื้นที่ของเทศบาลนครนนทบุรี จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาถึงรูปแบบการขยายตัวของเมืองในเขตของอำเภอเมืองฝั่งตะวันตกของจังหวัดนนทบุรี ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน และการปรับตัวของชาวสวนผลไม้ต่อการขยายตัวของชุมชนบริเวณดังกล่าว

2. เนื่องจากการขยายตัวของเมืองจึงทำให้เทศบาลนครนนทบุรีมีรูปแบบการปกครองแบบการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ดังนั้นการบริหารการปกครองจึงมีความสำคัญมากในการพัฒนาชุมชน และพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงควรมีการศึกษาถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ต่อการบริหารการปกครองของเทศบาลนครนนทบุรี และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในชุมชน

3. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การขยายตัวของเมืองมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยตรง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษาถึงการวิเคราะห์ผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมจากการขยายตัวของเมือง การศึกษาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาถึงผลจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพของคนในชุมชน

4. เนื่องจากเทศบาลนครนนทบุรีจัดเป็นสังคมเมืองที่สภาพสังคมมีความวุ่นวาย สับสน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงน่าจะมีการศึกษาเชิงลึกถึงปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยเฉพาะว่า

มีลักษณะอย่างไร มีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กและสตรี
ปัญหาความเครียด เป็นต้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กฤษฎีกา เพิ่มทุนจัดตั้ง. 2536. **ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง.**

กรุงเทพมหานคร: บริษัทศรีเอทีพี พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. 2536. **ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง.**

กรุงเทพมหานคร: บริษัทศรีเอทีพี พับลิชชิ่ง จำกัด. อ้างถึง คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา – มานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์. 2523. **สังคมวิทยา มานุษยวิทยาเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กาญจณี พลจันทร์. 2525. **เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการเมือง.** กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การคลังท้องถิ่น เทศบาลนครนนทบุรี. 2548ก. **งบประมาณของเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ.**

2541 – 2548. นนทบุรี: การคลังท้องถิ่น เทศบาลนครนนทบุรี.

การคลังท้องถิ่น เทศบาลนครนนทบุรี. 2548ข. **เงินฝากและเงินกู้ของเทศบาลนคร**

นนทบุรี พ.ศ. 2544 – 2548. นนทบุรี: การคลังท้องถิ่น เทศบาลนครนนทบุรี.

กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครนนทบุรี. 2548. **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา**

ประจำปี 2548 – 2552 เทศบาลนครนนทบุรี. นนทบุรี: กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครนนทบุรี.

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2548ก. **ข้อมูลประชากรระดับตำบล ท้องถิ่น**

เทศบาลนครนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2548ข. **ข้อมูลประชากรของเทศบาลนครนนทบุรี**

พ.ศ. 2538 -2548. (online). www.dopa.go.th, 18 พฤศจิกายน 2549.

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2544ก. **การใช้ที่ดินของจังหวัดนนทบุรี**

พ.ศ. 2544. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2544ข. แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2544.
กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2544ค. ข้อมูลและแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในตำบลท่าทราย พ.ศ. 2544.
กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์. 2534. สังคมและ
วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งามพิศ สัตย์สงวน. 2543. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตชัย เผ่าอินจันทร์. 2531. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของเทศบาลเมืองนนทบุรี.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จีระภัทร์ ทองบุญศย์. 2550. สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2550.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. 2545. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชลอ เพชรเรือง, จ.ส.อ. 2550. สมาชิกสภาเทศบาลนครนนทบุรี เขตที่ 4. สัมภาษณ์, 25
กุมภาพันธ์ 2550.

ณรงค์ เส็งประชา. 2523. สังคมวิทยาชนบทและเมือง. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร
พิมพ์.

_____. 2541. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. 2541. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมใน
ประเทศกำลังพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง. 2536. การเติบโตของเมืองและสภาวะแวดล้อม
ของเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ธนพรรณ สุนทร. 2545. การพัฒนาอุตสาหกรรม ผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนริมคลองรังสิต. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนวรรณ หิรัญกุล. 2547. การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม: กรณีศึกษาพื้นที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองนนทบุรี. วิทยานิพนธ์การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อ้างถึง กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2544. การใช้ที่ดินในจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2544. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2548. พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตก่อสร้างในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตามวัตถุประสงค์ พ.ศ. 2541 – 2548. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- นาถ พันธุมนาวิน. 2547. เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (อัดสำเนา).
- บุญทัน ดอกไธสง. 2520. กรุงเทพมหานครกับการเจริญเติบโตที่ผิดปกติ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- บุญภาค ตีวกุล. 2545. เมืองและสิ่งแวดล้อม. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประดิษฐ์ เชียงทอง. 2550. อดีตสมาชิกสภาเทศบาลนครนนทบุรี เขตที่ 4. สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2550.
- ปริศนา ภัคดีจอหอ. 2543. การขยายตัวของเมืองกับการเกิดอาชญากรรมในเมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ปรีชา คุณินทร์พันธ์. 2547. **สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา นคร**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2547. **สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา นคร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างถึง Eames, E. and J. G. Goode. 1977.
Anthropology of the city: An Introduction to Urban Anthropology.
Englewood Cliffs, N.J.: Prentice – Hall.
- _____. 2547. **สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา นคร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างถึง Wirth, L. 1938. **“Urbanism as a way of life.”**
American Journal of Sociology. n.p.
- พิมพ์ คุ่มป้อม. 2550. **สัมภาษณ์**, 18 กุมภาพันธ์ 2550.
- เพ็ญแข แสงแก้ว. 2540. **การวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์. 2540. **ประชากรศาสตร์: สารสำคัญโดยสังเขป**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ สุรพันธ์. 2522. **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนเขต
ลาดกระบัง ศึกษากระบวนการและผลของการขยายชุมชนไปสู่ชานเมือง.**
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- มู่หะหมัดอารี เกะหมาก. 2550. **สมาชิกสภาเทศบาลนครนนทบุรี เขตที่ 4. สัมภาษณ์**, 26
กุมภาพันธ์ 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.**
กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่งรัตน์ ขวัญอ่วม. 2536. **แนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับการขยายตัวของ
ชุมชนในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์ผังเมืองมหาบัณฑิต สาขาการ

วางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างถึง กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2534. การใช้ที่ดินในจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2534. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

รวมสุข สุขมาก. 2538. รูปแบบการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2538. รูปแบบการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างถึง กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2534. ภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ.2534. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

วิไล วงศ์สืบชาติ. 2535. การจำแนกความแตกต่างระหว่างเมือง: การศึกษาเปรียบเทียบกรณีประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2519. “การย้ายถิ่นและการขยายความเป็นเมือง” ในหนังสืออุเทศประชากรศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โครงการประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุนันท์ธนา แสนประเสริฐ. 2540. วิถีชีวิตผู้ประกอบการค้าแผงลอยจำหน่ายอาหารในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สาขาการจัดการพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุภางค์ จันทวานิช. 2532. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย.

สุวัฒนา ชาติานิติ. 2547. เอกสารประกอบการสอน ชุดวิชา 551-551 ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (อัดสำเนา).

สุนทรีย์ พรหมเมศ. 2546. **มนุษยนิเวศวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สร้อย คีรีรัตน์. 2550. คณะกรรมการชุมชน ตำบลท่าทราย. **สัมภาษณ์**, 20 กุมภาพันธ์ 2550.

สำนักงานจังหวัดนนทบุรี. 2526. **ประวัติมหาดไทย ส่วนภูมิภาคนนทบุรี 2525**. นนทบุรี: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงบ้านปากเกร็ด.

_____. 2548. **แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองของจังหวัดนนทบุรีและอาณาเขตติดต่อ**. (online). www.nonthaburi.go.th, 23 ธันวาคม 2548.

สำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี. 2549ก. **ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลนครนนทบุรี**. นนทบุรี: สำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี. (อัดสำเนา).

_____. 2549ข. **แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองของเทศบาลนครนนทบุรี**. (online). www.nakronnonthaburi.go.th, 18 พฤศจิกายน 2549.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2548ก. **จำนวนสถานประกอบการด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมภายในเขตเทศบาลนครนนทบุรี พ.ศ. 2540 – 2548**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. 2548ข. **การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของครัวเรือนส่วนบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. 2543. **เอกสารสรุปผลการดำเนินการโครงการกรุงเทพฯ เมืองน่าอยู่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (อัดสำเนา).

สำนักโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนนทบุรี. 2548ก. **ภาพเส้นทางคมนาคมในเขตเทศบาลนครนนทบุรี**. นนทบุรี: สำนักโยธาธิการจังหวัดนนทบุรี.

_____. 2548ข. แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน จำแนกตามประเภทการใช้ที่ดินของผังเมืองรวมจังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี: สำนักโยธาธิการจังหวัดนนทบุรี.

เสาวลักษณ์ ไสยวรรณ. 2525. “การพัฒนาพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยในอำเภอเมืองนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สนธยา มโหทาน. 2546. **วิถีชีวิตชุมชน: ชีวิตที่มีความหมาย**. กรุงเทพมหานคร: กองสนับสนุนสุขภาพประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.

สมนึก ธนเดชากุล และคณะ. 2546. **สมโภชศาลหลักเมือง จังหวัดนนทบุรี ครบ 10 ปี พ.ศ. 2546**. นนทบุรี: เทศบาลนครนนทบุรี. (พิมพ์แจกในงานสมโภชศาลหลักเมือง จังหวัดนนทบุรี ครบ 10 ปี พ.ศ. 2546).

สมพงษ์ ธรรมะบุศย์. 2550. คณะกรรมการชุมชน ตำบลท่าทราย. **สัมภาษณ์**, 28 กุมภาพันธ์ 2550.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางการศึกษา วิเคราะห์ และวางแผน**. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.

อุทุมพร จามรมาน. 2528. **คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัมพวัลย์ วิศวรรานนท์. 2541. **วิถีชีวิตของคนไทยรุ่นใหม่: ศึกษากรณีพฤติกรรมการบริโภคอาหารของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สาขาการจัดการพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Chauncy, H.D. and E.L. Ullman. 1945. “**The Nature of Cities.**” *Annals* 212. n.p.

Clark, D. 2003. **Urban world / global city**. 2nd ed. London: Routledge.

Meadows, P. 1976. **Urbanism, Urbanization, and change: Comparative perspectives**. 2nd ed. New York: Addison – Wesley Publishing Company.

Nathalang, S. 1999. **Rangsit in transition: Urbanization and Cultural Adaptation in Central Thailand**. Unpublished Ph.D. Thesis. Sydney: Macquarie University.

Nels, A. 1976. **The Industrial Urban Community, Historical and Comparative Perspectives**. New York: Appleton-Century.

Thorns, D. C. 2003. **Urban world / globalcity**. second edition. New York: Routledge.

WHO, Health Education Unit. 1986. **"Lifestyle and Health"**. n.p. Social Science and Medicine.

Yamane, T. 1960. **Statistics: An Introductory Analysis**. Singapore: Harper International Edition.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2548

ภาคผนวก ข

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของเทศบาลนครนนทบุรี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของเทศบาลนครนนทบุรี

1. ปัจจัยการรวมตัวของที่อยู่อาศัยในเทศบาลนครนนทบุรี

จิตชัย เผ่าอินจันทร์ (2531) ได้รวบรวมปัจจัยการรวมตัวของที่อยู่อาศัยในเทศบาลนครนนทบุรี ไว้ดังนี้

1.1 ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessility)

การเลือกที่อยู่อาศัยของประชากรปัจจัยหลักก็คือ ความสะดวกในการเข้าถึงนั้น คือ ทำเลที่ตั้งที่สามารถไปสู่แหล่งงาน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การกระจายตัวของแหล่งงานอาจมีอิทธิพลต่อการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยของประชากรมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ ที่ตั้งของที่อยู่อาศัย ซึ่งมีความได้เปรียบในแง่เศรษฐกิจคือ ที่ตั้งที่อยู่ใกล้แหล่งงานเนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางต่ำ นอกจากระยะทางความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงานดังกล่าวแล้ว ยังมีความสะดวกในการเข้าถึงย่านธุรกิจ การค้า รวมไปถึงสาธารณูปโภค สาธารณูปการด้วย อย่างไรก็ตามก็ตามความสะดวกในการไปสู่แหล่งงานนับเป็นปัจจัยหลักมากกว่าย่านอื่น ๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่อยู่อาศัย

เมืองนนทบุรีมีทำเลที่ตั้งที่เอื้ออำนวยในการเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับประชากรที่มีแหล่งงานอยู่ที่กรุงเทพฯ เพราะมีความเหมาะสมด้านระยะทาง ความสะดวกในการเข้าถึงจากนนทบุรีไปสู่ย่านแหล่งงานต่างๆ ในกรุงเทพฯ ในกรุงเทพฯซึ่งเป็นแหล่งงานใหญ่ กล่าวคือเมืองนนทบุรีมีทำเลที่ตั้งที่อยู่ห่างจากแหล่งงานที่สำคัญประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 งานราชการ มีแหล่งงานสำคัญอยู่ในเขตพระนคร พญาไท ดุสิต และบางเขนตามลำดับ

1.1.2 งานในสถานประกอบการของเอกชนและรัฐวิสาหกิจ มีแหล่งงานสำคัญอยู่ในเขตบางรัก พระโขนง ป้อมปราบ พระนคร พญาไท และปทุมวัน ตามลำดับ

โดยเฉพาะแหล่งงานในเขตดุสิต พระนคร พญาไท และบางเขน เป็นแหล่งงานสำคัญของผู้อยู่อาศัยในอำเภอเมืองนนทบุรี จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดให้ผู้อยู่อาศัยตัดสินใจเลือกเข้ามาอยู่อาศัยในอำเภอเมืองนนทบุรี นอกจากนั้นด้านการเข้าถึงแหล่งงานเหล่านี้จากที่ตั้งของที่พักอาศัยในอำเภอเมืองนนทบุรี ยังกระทำได้โดยสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ กล่าวคือ ทางบกสามารถติดต่อกับกรุงเทพฯได้ทางถนนกรุงเทพฯ – นนทบุรี ถนนพินบูลย์

สงคราม และถนนงามวงศ์วาน เป็นต้น และยังมีระบบขนส่งมวลชนโดยรถโดยสารประจำทางหลายสายให้บริการระหว่างอำเภอเมืองนนทบุรีกับเขตต่างๆ ของกรุงเทพฯ ส่วนทางน้ำมีเรือตัวนเจ้าพระยาออกจากท่าในเขตเมืองนนทบุรีไปยังถนนตก โดยแวะท่าต่าง ๆ ตามรายทางอีกด้วย

1.2 ระบบสาธารณูปโภค - สาธารณูปการ

มีความเอื้ออำนวยเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน ซึ่งปัจจัยด้านนี้เป็นปัจจัยหลักอย่างหนึ่งในการเลือกตั้งที่อยู่อาศัย ทำให้ทำเลที่ตั้งควรที่จะเอื้ออำนวยในการที่จะให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการบริการที่เกี่ยวกับสาธารณูปโภค , สาธารณูปการของชุมชน เพื่อความกินดีอยู่ดีของประชากร บริเวณพื้นที่เมืองที่ให้บริการสาธารณะไม่เท่าเทียมกันจะมีอิทธิพลต่อการเลือกที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีรายได้สูง พื้นที่ที่มีการจัดสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และบริการชุมชนไว้ ย่อมมีความได้เปรียบในการดึงดูดให้มีผู้อพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่มากกว่าพื้นที่ที่ไม่มีการให้บริการเหล่านี้ ดังจะพิจารณาเปรียบเทียบกับเมืองนนทบุรีในความเอื้ออำนวยทำให้เกิดการขยายตัวการใช้ที่ดินอย่างมากมาย เพราะความพร้อมในเรื่องสาธารณูปโภค

1.3 ราคาที่ดิน

ในบริเวณศูนย์กลางเมืองหรือย่านธุรกิจการค้า มีราคาที่ดินแพง การใช้ประโยชน์ที่ดินต้องลงทุนสูงและมีพื้นที่ขนาดเล็ก ในขณะที่พื้นที่ชานเมืองที่ดินมีราคาต่ำ พื้นที่ขนาดใหญ่หาได้ง่ายและมีการลงทุนต่ำกว่า ราคาที่ดินย่อมมีผลต่อการตัดสินใจของผู้อยู่อาศัยว่าจะเลือกอยู่ที่ใดเพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์สูงสุดโดยเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด ซึ่งเมื่อพิจารณาพื้นที่เทศบาลเมืองนนทบุรีพบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองนนทบุรียังคงมีราคาที่ดินไม่สูงนักเมื่อเปรียบเทียบกับกรุงเทพฯ บริเวณที่มีราคาที่ดินสูงที่สุด ได้แก่ ตำบลบางเขน บริเวณติดถนนงามวงศ์วาน ตำบลสวนใหญ่ บริเวณติดถนนประชาราษฎร์ ตำบลบางกระสอบ บริเวณริมถนนงามวงศ์วาน ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดให้เมืองนนทบุรีเอื้ออำนวยในการเป็นที่อยู่อาศัย ราคาที่ดินเป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในบริเวณเมืองนนทบุรีอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดานักลงทุน นักจัดสรร บรรดาโครงการบ้านจัดสรรซึ่งเกิดขึ้นอย่างมากจากช่วงหลังนี้

1.4.2 สภาพแวดล้อมด้านสังคมชุมชน การที่เมืองนนทบุรีเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเกษตรกรรมมาสู่การเป็นชุมชนเมือง ที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมเกิดขึ้นมากมาย และรวดเร็ว ซึ่งก็จะมีผลกระทบต่อสังคมประชากร บริเวณที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นแตกต่างกันก็มีความแตกต่างกันเช่นกันในด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่อยู่อาศัย เช่น บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นสูง ผู้ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ในขณะที่บริเวณที่อยู่อาศัยเบาบาง มักเป็นผู้ที่อยู่อาศัยที่มีรายได้สูง ซึ่งเป็นลักษณะที่อยู่อาศัยของเมืองนนทบุรีซึ่งจะไม่มีปัญหาระหว่างผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณพักอาศัยเดียวกัน เนื่องจากการมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่คล้ายคลึงกัน สังคมยังคงเป็นกึ่งชนบทมีการช่วยเหลือกันเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้ออำนวยและดึงดูดให้ผู้อยู่อาศัยเลือกที่จะเข้าอยู่อาศัยที่เมืองนนทบุรี

1.5 สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวการใช้ที่ดินเมืองนนทบุรี

ผลจากการศึกษาในด้านการเปลี่ยนแปลงประชากรของเมืองนนทบุรี ซึ่งส่วนใหญ่มีผลจากการอพยพย้ายเข้าของประชากรเป็นสำคัญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการขยายตัวการใช้ที่ดินซึ่งเหล่านี้อาจพอสรุปได้ถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยตามแนวความคิดเกี่ยวกับการย้ายหรืออพยพของประชากร มักจะเห็นถึงปัจจัย 2 ประการ นั่นคือ ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ซึ่งนำมาพิจารณาเมืองนนทบุรีแล้วพอสรุปได้ดังนี้

1.5.1 ปัจจัยดึงดูดหรือปัจจัยภายในของตัวเมืองนนทบุรี เป็นความเอื้ออำนวยหรือความเหมาะสมของเมืองนนทบุรี ในการที่จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของประชากรเพราะมีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงานซึ่งส่วนใหญ่คือ กรุงเทพฯ อีกทั้งรวมถึงย่านธุรกิจการค้า ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการอพยพไปสู่พื้นที่ใหม่นั้นอาจมีผลมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น มีรายได้สูงสามารถหาที่อยู่อาศัยสะดวกสบายได้ดีกว่าที่อยู่เดิม หรือความสะดวกสบายด้านกายภาพ สาธารณูปโภค รวมถึงสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสังคมที่ดีกว่าเดิม

1.5.2 ปัจจัยผลักดันหรือปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นแรงบังคับให้ประชากรอพยพออกจากที่อยู่อาศัยแหล่งเดิมไปสู่แหล่งใหม่ที่ดีกว่า ซึ่งมีทั้งปัจจัยทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม การที่เมืองนนทบุรีมีการขยายตัวการใช้ที่ดินชุมชนมากขึ้นนี้จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากการย้ายของประชากรจากกรุงเทพฯ เข้าไปอยู่อาศัย เพราะความสะดวกในการเข้าถึงของเมืองนนทบุรีกับกรุงเทพฯ มีมากทำให้เมื่อกรุงเทพฯ เจริญเติบโตมากมีปัญหาในการดำรงชีวิตเกิดขึ้นมากมาย ทำให้ประชากรขาดความเป็นอยู่ที่ดีที่สะดวกสบาย โดยเฉพาะในเรื่องที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นเพิ่มขึ้นทุกวัน ทำให้ประชากรที่มีรายได้มากมีความสามารถหาที่อยู่อาศัยที่ดีกว่าก็อพยพย้ายไปอยู่ที่ซึ่งมีความหนาแน่นยังเบา

บาง รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมที่ยังดีกว่ากรุงเทพฯ ดังนั้น การที่กรุงเทพฯ เกิดปัญหาภายในหลายประการที่ทำให้ประชากรลดความสะดวสบายลงจัดว่าเป็นปัจจัยผลักดันจากภายนอกที่ทำให้มีผลกระทบไปสู่การขยายตัวของเมืองนนทบุรี

ภาคผนวก ค
การคำนวณข้อมูลด้านประชากร

1. การคำนวณอัตราการย้ายถิ่นสุทธิ

อัตราการย้ายถิ่นสุทธิ (net migration rate) เป็นมาตรวัดระดับการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้น ในเขตพื้นที่ที่ศึกษาในรอบปีหนึ่ง โดยนิยมแสดงเป็นอัตราส่วนระหว่างจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิ (คือ ผลต่างระหว่างจำนวนการย้ายถิ่นเข้ากับจำนวนการย้ายถิ่นออก) ของประชากรของเขตพื้นที่ที่ศึกษาในรอบปีหนึ่งต่อประชากร ณ กลางปีนั้น 1,000 คน อัตราการย้ายถิ่นสุทธิเป็นตัวเลขที่แสดงระดับการเปลี่ยนแปลงสถานะด้านขนาดของประชากรของเขตพื้นที่ที่ศึกษา อันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นในรอบปีที่ศึกษา

$$\text{อัตราการย้ายถิ่นสุทธิ} \quad \text{NMR} = \frac{I - O}{P} * k$$

โดยที่ : NMR คือ อัตราการย้ายถิ่นสุทธิ
 I คือ จำนวนการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตพื้นที่ที่ศึกษาในรอบปีที่ศึกษา
 O คือ จำนวนการย้ายถิ่นออกจากเขตพื้นที่ที่ศึกษาในรอบปีเดียวกัน
 P คือ จำนวนประชากร (รวม) ณ กลางปีที่ศึกษา
 k คือ ค่าคงที่ = 1,000

ตัวอย่าง อัตราการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรของประเทศไทยในรอบปี พ.ศ. 2530

$$\begin{aligned} \text{NMR} &= \frac{I - O}{P} * k \\ &= \frac{191,678 - 193,967}{53,421,189} * 1,000 \\ &= \frac{-2,289}{53,421,189} * 1,000 \\ &= -0.04 \text{ ต่อพันต่อปี} \end{aligned}$$

2. การคำนวณอัตราการเพิ่ม

อัตราการเพิ่ม (growth rate) เป็นมาตรวัดระดับการเปลี่ยนแปลงสถานะด้านขนาดของประชากรของเขตพื้นที่ที่ศึกษาอันเนื่องมาจากการเกิด การตาย การย้ายถิ่นเข้า และการย้ายถิ่นออกที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่นั้นในรอบปีหนึ่ง โดยนิยมแสดงเป็นอัตราส่วนระหว่างจำนวนการเพิ่มของประชากร (อันเป็นผลสุทธิของจำนวนการเกิด จำนวนการตาย จำนวนการย้ายถิ่นเข้า และจำนวนการย้ายถิ่นออก) ต่อประชากร ณ กลางปีนั้น 100 คน

$$\text{อัตราการเพิ่ม} \quad \text{GR} = \frac{B - D + I - O}{P} * k$$

- โดยที่ :
- GR คือ อัตราการเพิ่ม
  - B คือ จำนวนการเกิดที่เกิดขึ้นในรอบปีที่ศึกษา
  - D คือ จำนวนการตายที่เกิดขึ้นในรอบปีเดียวกัน
  - I คือ จำนวนการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตพื้นที่ที่ศึกษาในรอบปีที่ศึกษา
  - O คือ จำนวนการย้ายถิ่นออกจากเขตพื้นที่ที่ศึกษาในรอบปีเดียวกัน
  - P คือ จำนวนประชากร (รวม) ณ กลางปีที่ศึกษา
  - k คือ ค่าคงที่ = 100

ตัวอย่าง อัตราการเพิ่มของประชากรของประเทศไทยในรอบปี พ.ศ. 2530

$$\begin{aligned} \text{GR} &= \frac{B - D + I - O}{P} * k \\ &= \frac{884,043 - 232,968 - 193,967}{53,421,189} * 100 \\ &= \frac{648,786}{53,421,189} * 100 \\ &= \text{ร้อยละ } 12.1 \text{ ต่อปี} \end{aligned}$$

3. การคำนวณอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปี

อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (mean annual rate of growth) เป็นมาตรวัดระดับการเปลี่ยนแปลงสถานะด้านขนาดของประชากรของเขตพื้นที่ที่ศึกษาในช่วงเวลาหนึ่งโดยเฉลี่ย โดยคำนวณจากขนาดของประชากรของเขตพื้นที่ที่ศึกษา ณ เวลาต่างกัน และข้อสมมติว่าประชากรเพิ่มขึ้นเท่าๆ กันทุกปี

$$\text{อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปี} \quad r = \frac{\frac{1}{n}(P_n - P_0)}{\frac{1}{2}(P_n + P_0)} * k$$

โดยที่ :
 r คือ อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปี
 P_0 คือ จำนวนประชากร (รวม) ณ ต้นช่วงเวลาที่ศึกษา
 P_n คือ จำนวนประชากร (รวม) ณ ปลายช่วงเวลาที่ศึกษา
 n คือ จำนวนปีระหว่างต้นช่วงเวลากับปลายช่วงเวลาที่ศึกษา
 k คือ ค่าคงที่ = 100

ตัวอย่าง อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีของประชากรของประเทศไทยในช่วง 10 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2523 ถึงปี พ.ศ. 2533

$$\begin{aligned} r &= \frac{\frac{1}{n}(P_n - P_0)}{\frac{1}{2}(P_n + P_0)} * k \\ &= \frac{\frac{1}{10}(54,548,530 - 44,824,540)}{\frac{1}{2}[54,548,530 + 44,824,540]} * 100 \\ &= \frac{0.1(9,723,990)}{0.5(9,373,070)} * 100 \\ &= \frac{972,399}{49,686,353} * 100 \\ &= \text{ร้อยละ 1.96 ต่อปี} \end{aligned}$$

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามโครงการวิจัยเรื่อง
ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย
เขตเทศบาลนครนนทบุรี

คำชี้แจง : แบบสอบถามชุดนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี
ทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน
ได้แก่ ผลด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน ( ) หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ข้างล่างนี้
ตามความเป็นจริงในปัจจุบัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นางสาว/นาง)..... นามสกุล.....
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....
จังหวัด.....

1. เพศ

( ) 1. หญิง ( ) 2. ชาย

2. ปีที่เกิด พ.ศ. .... อายุ.....ปี

3. สถานภาพสมรส

( ) 1. โสด ( ) 2. สมรส
( ) 3. หย่า ( ) 4. หม้าย

4. ท่านนับถือศาสนา

( ) 1. พุทธ ( ) 2. คริสต์ ( ) 3. อิสลาม ( ) 4. อื่น ๆ ระบุ.....

5. จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกัน

- ( ) 1. 1 – 2 คน   ( ) 2. 3 – 4 คน
( ) 3. 5 – 6 คน   ( ) 4. ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป

6. ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของท่าน

- ( ) 1. ประถมศึกษา   ( ) 2. มัธยมศึกษาตอนต้น
( ) 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.   ( ) 4. ปวส./อนุปริญญา
( ) 5.ปริญญาตรี   ( ) 6. สูงกว่าปริญญาตรี
( ) 7. อื่น ๆ ระบุ.....

7. อาชีพหลักของท่านในปัจจุบัน

- ( ) 1. เกษตรกร   ( ) 2. ค้าขาย
( ) 3. ข้าราชการ   ( ) 4. พนักงานรัฐวิสาหกิจ
( ) 5. พนักงาน , ลูกจ้างบริษัทเอกชน   ( ) 6. รับจ้าง
( ) 7. ธุรกิจส่วนตัว   ( ) 8. อื่น ๆ ระบุ.....

8. นอกเหนือจากอาชีพหลักท่านมีอาชีพเสริมอื่นอีกหรือไม่

- ( ) ไม่มี
( ) มี ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ
( ) 1. เกษตรกรรม   ( ) 2. ค้าขาย
( ) 3. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ   ( ) 4. พนักงานเอกชน
( ) 5. คนงานโรงงาน   ( ) 6. รับจ้าง
( ) 7. เจ้าของกิจการ   ( ) 8. อื่น ๆ ระบุ.....

9. รายได้รวมของครอบครัว ประมาณเดือนละ .....บาท

10. รายจ่ายรวมของครอบครัว ประมาณเดือนละ .....บาท

11. ประเภทของที่อยู่อาศัยของท่าน

- ( ) 1. บ้านเดี่ยว   ( ) 2. ทาวเฮาส์   ( ) 3. คอนโดมิเนียม
( ) 4. อพาร์ทเมนต์/แฟลต   ( ) 5. ห้องเช่า   ( ) 6. อื่น ๆ ระบุ.....

12. การถือครองที่อยู่อาศัยของท่านในปัจจุบัน

- ( ) 1. ท่านและคู่สมรสเป็นเจ้าของ (ซื่อเอง)   ( ) 2. เช่าอยู่อาศัย
( ) 3. เช่าซื้อ   ( ) 4. อาศัยบิดา มารดา   ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ.....

13. ที่ดินแปลงที่ท่านอาศัยและถือครองในปัจจุบันมีเนื้อที่ประมาณ
- ( ) 1. น้อยกว่า 50 ตารางวา   ( ) 2. 50 – 150 ตารางวา
 ( ) 3. 151 – 1 ไร่   ( ) 4. มากกว่า 1 ไร่
14. ท่านใช้ประโยชน์จากที่ดินแปลงนี้เพื่ออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ( ) 1. ที่อยู่อาศัย   ( ) 2. พาณิชยกรรม
 ( ) 3. เกษตรกรรม   ( ) 4. สถานที่ราชการ
 ( ) 5. อุตสาหกรรม   ( ) 6. อื่น ๆ ระบุ.....
15. ลักษณะการเดินทางเพื่อการทำงานและกิจธุระอื่น ๆ ที่ท่านใช้มากที่สุด
- ( ) 1. รถส่วนตัว   ( ) 2. รถประจำทาง ขสมก.
 ( ) 3. รถร่วมบริการสาธารณะ เช่น รถรับจ้างประจำทาง รถตู้ รถสองแถว
 ( ) 4. เดิน
 ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ.....
16. สถานที่เกิดของท่าน
- ( ) 1. ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี
 ( ) 2. นอกเขตเทศบาลนครนนทบุรี แต่อยู่ในจังหวัดนนทบุรี ระบุอำเภอ.....
 ( ) 3. กรุงเทพมหานคร
 ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ.....
17. สถานที่ทำงานของท่าน
- ( ) 1. ที่บ้าน   ( ) 2. ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี
 ( ) 3. นอกเขตเทศบาลนครนนทบุรี แต่อยู่ในจังหวัดนนทบุรี ระบุอำเภอ.....
 ( ) 4. กรุงเทพมหานคร
 ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ.....
18. ท่านอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรีตั้งแต่
- ( ) 1. ตั้งแต่เกิด (ข้ามไปตอบตอนที่ 2)
 ( ) 2. ย้ายมาจากที่อื่น
- 18.1 ย้ายมาตั้งแต่ ปีพ.ศ. ....รวมระยะเวลา.....ปี

18.2 ก่อนที่จะย้ายมาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันท่านย้ายมาจากที่ใด

- ( ) 1. ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี
- ( ) 2. นอกเขตเทศบาลนครนนทบุรี แต่อยู่ในจังหวัดนนทบุรี
ระบุอำเภอ.....
- ( ) 3. กรุงเทพมหานคร
- ( ) 4. อื่น ๆ ระบุ.....

18.3 สาเหตุใดที่ทำให้ท่านย้ายมาอยู่ในเขตเทศบาลนครนนทบุรี

- ( ) 1. อยู่อาศัย
- ( ) 2. ทำงาน
- ( ) 3. ย้ายตามครอบครัว
- ( ) 4. ศึกษา
- ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรีทางด้าน
ประชากร เศรษฐกิจ และการใช้ที่ดิน (ศึกษาการเปลี่ยนแปลงช่วง ปีพ.ศ. 2538 –
พ.ศ. 2548 รวมระยะเวลา 10 ปี)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องด้านขวามือตามความคิดเห็นของท่านในปัจจุบัน

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วยมาก (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยยิ่ง (1)
การขยายตัวด้านประชากร					
1. ในชุมชนของท่านมีผู้คนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจน					
2. ปัจจุบันคนในชุมชนของท่านมีความหลากหลายที่มาและเชื้อชาติ					
3. ในชุมชนของท่านมีบ้านเรือน หมู่บ้านจัดสรร และสถานที่ต่าง ๆ หนาแน่นมากขึ้น					
4. คนจากกรุงเทพฯหรือต่างจังหวัดนิยมย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนของท่านมากขึ้น					
การขยายตัวด้านเศรษฐกิจ					
5. ปัจจุบันคนในชุมชนของท่านประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ มากขึ้นนอกเหนือจากด้านเกษตรกรรมที่เคยมีมาแต่เดิม					
6. ในชุมชนของท่านมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของตลาดห้างร้าน และสถานประกอบการธุรกิจต่าง ๆ					
7. ในชุมชนของท่านมีแหล่งทำงานเพิ่มมากขึ้น เช่น บริษัท ห้าง ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ					
การขยายตัวด้านการใช้ที่ดิน					
8. ในชุมชนของท่านมีการขยายการก่อสร้างบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรม และห้าง ร้านต่าง ๆ					
9. ปัจจุบันพื้นที่ของสวน ไร่ นา หรือพื้นที่เกษตรกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมีปริมาณที่ลดลงเพราะถูกใช้เป็นที่ของที่อยู่อาศัยและสร้างอาคารแทน					
10. ในชุมชนของท่านมีการตัดถนนทั้งสายหลักและสายรองมากขึ้นเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของปริมาณรถยนต์					
11. ในชุมชนของท่านมีโครงการก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรเพิ่มมากขึ้น					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตของชุมชน ได้แก่
ผลด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	ไม่ แน่ใจ (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง (1)
<u>3.1 ผลด้านเศรษฐกิจ</u>					
- การประกอบอาชีพ					
1.การที่เมืองเจริญขึ้นทำให้อาชีพที่ท่านทำอยู่ในปัจจุบันมีความมั่นคงดี					
2.การเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ร้านค้าต่าง ๆ ในชุมชนทำให้ท่านหางานทำได้ง่าย					
- รายได้ – รายจ่าย					
3.การขยายตัวของเมืองมีส่วนทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น					
4.ความเจริญในชุมชนของท่านทำให้ท่านมีรายได้เพียงพอกับ รายจ่าย					
5.การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนของท่านทำให้ท่านมีฐานะทางการเงินที่ดี และไม่มีหนี้สิน					
<u>3.2 ผลด้านสังคมวัฒนธรรม</u>					
- การศึกษา					
1.จำนวนสถานศึกษาในชุมชนมีไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มมากขึ้น					
2.ความเจริญในชุมชนของท่านทำให้ท่านและครอบครัวมีรายได้ที่สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้มากขึ้น					
- สุขภาพอนามัย					
3.ความเจริญของเมืองทำให้ท่านสะดวกในการรักษาพยาบาลเนื่องจากสถานพยาบาลในชุมชนมีมากเพียงพอต่อผู้รับบริการ					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	ไม่ แน่ใจ (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง (1)
4. ในชุมชนของท่านมีพื้นที่ให้ออกกำลังกายและพักผ่อน หย่อนใจมากขึ้น					
5. การใช้ชีวิตร่วมกับผู้คนจำนวนมากในชุมชนทำให้ท่าน รู้สึกเครียดหรือไม่สบายใจ					
- แบบแผนการบริโภค					
6. การที่ต้องใช้ชีวิตเร่งรีบแบบคนเมืองทำให้ท่านมี ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการซื้ออาหารมารับประทานแทน การทำอาหารรับประทานเอง					
7. การเพิ่มขึ้นของห้างสรรพสินค้าขายส่งในชุมชนทำให้ ราคาของใช้และอาหารถูกลง					
8. โอกาสในการรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัว ของท่านลดน้อยลงเนื่องจากวิถีชีวิตเร่งรีบในแบบเมือง					
- การคมนาคมและการเดินทาง					
9. การสร้างถนนเพิ่มขึ้นในชุมชนทำให้การเดินทางของ ท่านสะดวกรวดเร็วขึ้น					
10. จำนวนผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นในชุมชนของท่านทำให้ การจราจรติดขัด					
11. การขยายการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมในชุมชน ของท่านทำให้เป็นอุปสรรคในการเดินทาง					
12. ความเจริญของเมืองทำให้ท่านมีพาหนะให้เลือกใน การเดินทางในชุมชนของท่านมากขึ้น เช่น รถประจำ ทาง รถรับจ้าง รถมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น					
- การเมืองการปกครอง					
13. การเพิ่มขึ้นของคนในชุมชนทำให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นดูแลด้านการปกครองได้ยากและไม่ทั่วถึง					
14. ความเจริญขึ้นในชุมชนของท่านทำให้ท่านมีสิทธิ เสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น					
15. วิถีชีวิตแบบเมืองทำให้ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง การเมืองในท้องถิ่นน้อยลง เช่น ไม่ค่อยได้ไปใช้สิทธิ เลือกตั้ง					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	ไม่ เห็น (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง (1)
- ความสัมพันธ์ทางสังคม					
16.การใช้ชีวิตเร่งรีบแบบคนเมืองทำให้ท่านและครอบครัวห่างเหินกันมากขึ้น					
17.การเพิ่มขึ้นของสถานบันเทิงและห้างสรรพสินค้าในชุมชนทำให้ท่านและครอบครัวใช้เวลาอยู่กับสถานที่เหล่านั้นมากกว่าอยู่กับครอบครัว					
18.การที่คนในชุมชนของท่านมีเพิ่มขึ้นทำให้ท่านรู้สึกไม่สนิทสนมและไม่คุ้นเคยกับคนในชุมชนเหมือนแต่ก่อน					
19.การที่มีผู้คนหลากหลายในชุมชนของท่านทำให้ท่านรู้สึกกังวลเรื่องความปลอดภัย					
- วัฒนธรรมประเพณี					
20.ความหลากหลายของคนในชุมชนทำให้เกิดการไม่ยอมรับหรือละเลยจารีตประเพณีดั้งเดิม					
21.คนในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้นทำให้การปฏิบัติกิจกรรมทางประเพณีและวันสำคัญมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก					
22.การที่ชุมชนเจริญขึ้นทำให้มีการสนับสนุนด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นมากขึ้น					
- ความขัดแย้งในชุมชน					
23.การที่คนในชุมชนเพิ่มมากขึ้นมีส่วนทำให้ท่านมีโอกาสเกิดปัญหาขัดแย้งกับคนในชุมชน					
24.การที่ชุมชนมีคนเพิ่มขึ้นมากทำให้ท่านมักมีความคิดเห็นไม่ตรงกันกับผู้นำชุมชนหรือคนในชุมชน					
25.การปกครองแบบเทศบาลนครทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการแก้ไขด้วยดี					
- การมีส่วนร่วมในชุมชน					
26.ความเร่งรีบแบบชีวิตคนเมืองทำให้ท่านไม่ค่อยได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนในชุมชน					
27.การที่คนในชุมชนมีความหลากหลายทำให้ความตระหนักและความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนมีน้อย					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	ไม่ แน่ใจ (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง (1)
28.การที่ชุมชนขยายตัวทำให้เกิดมูลนิธิ กลุ่มต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นเพื่อทำประโยชน์ให้กับชุมชน					
<u>3.3 ผลด้านสิ่งแวดล้อม</u>					
- น้ำ					
1.น้ำที่ท่านใช้ในครัวเรือนส่วนใหญ่มีปริมาณไม่เพียงพอ กับความต้องการของคนในชุมชนเนื่องจากมีคนอยู่อาศัย ในชุมชนมากขึ้น					
2.การเพิ่มขึ้นของบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำให้มีน้ำเสียปล่อยทิ้งสู่ชุมชนมากขึ้น					
- อากาศ					
3.มลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านมีปริมาณมากขึ้น เพราะมีปริมาณรถยนต์และฝุ่นละอองจากการก่อสร้าง เพิ่มมากขึ้น					
4.ปริมาณของต้นไม้ที่ช่วยดูดซับมลพิษทางอากาศใน ชุมชนของท่านมีน้อยลงเพราะถูกนำพื้นที่มาใช้สร้างที่ อยู่อาศัยและสร้างอาคารต่าง ๆ					
5.การที่ท่านอาศัยอยู่ในเขตเมืองทำให้ท่านมีความเสี่ยง ต่อการเป็นโรคทางเดินระบบหายใจ					
- สิ่งปฏิภูล					
6.ปริมาณขยะในชุมชนของท่านมีมากขึ้นเพราะมีคนใน ชุมชนเพิ่มมากขึ้น					
7.สิ่งปฏิภูลต่าง ๆ ถูกกำจัดทันต่อการเพิ่มขึ้นของ ปริมาณสิ่งปฏิภูลในชุมชน					

ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นถึงผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน
ตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรีในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลด้านเศรษฐกิจ

.....
.....
.....
.....
.....

2. ผลด้านสังคมวัฒนธรรม

.....
.....
.....
.....
.....

3. ผลด้านสิ่งแวดล้อม

.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้
นางสาวพรนิภา อ่อนเกิด
นิสิตปริญญาโท สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

แบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth interview) ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ผู้นำศาสนา และประชาชนผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า 20 ปี

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีทั้งหมด 5 ตอน ประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 ข้อมูลวิถีชีวิตของชุมชนก่อน ปีพ.ศ. 2538 (พ.ศ. 2520 – 2537)
- ตอนที่ 3 ข้อมูลลักษณะการขยายตัวของชุมชน ในช่วงปีพ.ศ. 2538 – 2548
- ตอนที่ 4 ข้อมูลผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน
- ตอนที่ 5 ความคิดเห็นต่อปัญหาที่พบจากการขยายตัวของเมือง และแนวทางการแก้ไขปัญหา

ตอนที่ 1 ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นางสาว/นาง).....นามสกุล.....
 ตำแหน่ง.....ระยะเวลาการทำงาน.....
 ที่อยู่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....
 ภูมิลำเนาเดิม.....ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน.....
 อายุ.....ระดับการศึกษา.....
 อาชีพหลัก.....อาชีพรอง.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลวิถีชีวิตของชุมชนก่อน ปีพ.ศ. 2538

2.1 สภาพวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ

- การประกอบอาชีพ
- รายได้ , รายจ่าย
- หนี้สิน , การออม

2.2 สภาพวิถีชีวิตด้านสังคมวัฒนธรรม

- การศึกษา
- สุขภาพอนามัย

- แบบแผนการบริโภค
- การคมนาคมและการเดินทาง
- การเมืองการปกครอง
- ความสัมพันธ์ทางสังคม
  - ก. ครอบครัว
  - ข. ชุมชน
- วัฒนธรรมประเพณี
- ความขัดแย้งในชุมชน
- การมีส่วนร่วมในชุมชน

2.3 สภาพวิถีชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

- น้ำ
- อากาศ
- สิ่งปฏิกูล

ตอนที่ 3 ข้อมูลลักษณะการขยายตัวของชุมชน ในช่วงปีพ.ศ. 2538 – 2548

3.1 การขยายตัวทางด้านประชากร

- จำนวนประชาชน , จำนวนครัวเรือน
- ความหนาแน่นของประชาชน
- การเกิด , การตาย , การย้ายถิ่นเข้า , การย้ายถิ่นออก
- สาเหตุของการขยายตัวด้านประชากร

3.2 การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ

- การเปลี่ยนแปลงอาชีพ
- รายได้ – รายจ่าย ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและคนในท้องถิ่น

โดยรวม

- การเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการในภาคเศรษฐกิจ ได้แก่ด้านอุตสาหกรรม , ธุรกิจและบริการและเกษตรกรรม
- สาเหตุของการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ

3.3 การขยายตัวทางการใช้ที่ดิน

- การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน (ประเภทการใช้ที่ดิน , ขนาดพื้นที่โดยประมาณ)
- การขยายการก่อสร้างโครงการต่าง ๆ

- สาเหตุของการขยายตัวด้านการใช้ที่ดิน

ตอนที่ 4 ข้อมูลผลที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน

4.1 ผลด้านเศรษฐกิจ

- อาชีพหลัก , อาชีพเสริม
- รายได้ , รายจ่าย
- หนี้สิน , การออม

4.2 ผลด้านสังคมวัฒนธรรม

- การศึกษา
- สุขภาพอนามัย
- แบบแผนการบริโภค
- การคมนาคมและการเดินทาง
- การเมืองการปกครอง
- ความสัมพันธ์ทางสังคม

ก. ครอบครัว

ข. ชุมชน

- วัฒนธรรมประเพณี
- ความขัดแย้งในชุมชน
- การมีส่วนร่วมในชุมชน

4.3 ผลด้านสิ่งแวดล้อม

- น้ำ
- อากาศ
- สิ่งปฏิกูล

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นต่อปัญหาที่พบจากการขยายตัวของเมือง และแนวทางการแก้ไขปัญหา

5.1 ชุมชนของท่านมีปัญหาคือพบจากการขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลนครนนทบุรี

หรือไม่ อย่างไร

- ไม่มี
- มี แยกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม (แยกย่อยในแต่ละด้าน)

5.2 หากชุมชนของท่านมีปัญหาที่พบจากการขยายตัวของเมืองดังกล่าว ท่านคิดว่าสาเหตุของปัญหาคืออะไร (แยกย่อยในแต่ละด้าน)

5.3 ท่านมีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรีหรือไม่ อย่างไร (แยกย่อยในแต่ละด้าน)

5.4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ประเด็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

แบบฟอร์มการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวทางและหัวข้อต่าง ๆ ที่ระบุถึงวิธีการที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อสามารถสังเกตวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างใกล้ชิด มีดังนี้

1. การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน เช่น ไปทำบุญตักบาตรในวันพระ หรือในวันสำคัญทางศาสนา ณ วัดที่อยู่ในชุมชน หรือเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อสังเกตการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีต่าง ๆ ของคนในชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองหรือไม่ อย่างไร

2. การซื้อสินค้า หรือเข้าไปใช้บริการตามหน่วยร้านค้า หรือตามตลาดต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน เพื่อสังเกตแบบแผนการบริโภคของคนในชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองหรือไม่ อย่างไร

3. การเข้าไปใช้บริการที่สถานีอนามัยของชุมชน เพื่อสังเกตการณ์การเจ็บป่วยของคนในชุมชน การเข้าไปใช้บริการทางสุขอนามัยของคนในชุมชน คุณภาพของการให้บริการด้านสุขอนามัยในชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองหรือไม่ อย่างไร

4. การเข้าไปใช้บริการรถสาธารณะต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อสังเกตการณ์สภาพการจราจรในชุมชน จำนวนนายพาหนะ การเดินทางของคนในชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองหรือไม่ อย่างไร

5. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ที่รวมตัวขึ้นในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ เพื่อสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองหรือไม่ อย่างไร

6. การเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นในโอกาสต่างๆ เช่น การจัดงานวันปีใหม่ การจัดงานวันเด็ก เพื่อสังเกตการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองหรือไม่ อย่างไร

7. การเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการชุมชนในวาระต่างๆ เพื่อสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชน การบริหารจัดการปกครองดูแลชุมชนว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองหรือไม่ อย่างไร

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ -นามสกุล

นางสาวพรนิภา อ่อนเกิด

วัน เดือน ปี ที่เกิด

วันที่ 23 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2524

สถานที่เกิด

จังหวัดนนทบุรี

ประวัติการศึกษา

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา (สังคมศึกษา)

มหาวิทยาลัยทักษิณ